

melser och villkor för vissa av dem. Fördelningen av anslaget till de olika ändamålen bör naturligtvis ske med de belopp, som finnas angivna för de särskilda ändamålen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för beredande av avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m. vid universitetet i Uppsala anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 35,280: — att med särskilda belopp av Kungl. Maj:t användas för de av mig ovan angivna ändamål.

8. **Akademiska sjukhuset, oförändrat ordinarie för-**

slagsanslag. kronor 110,000: —

9. **Materiell för vissa institutioner m. m.** I likhet med vad vid anmälan av anslagsbehoven för närmast föregående budgetterminer ägt rum, har jag under denna punkt sammanfört en del anslagsfrågor beträffande universitetet i Uppsala, vilka väsentligen avse anslag till materiell och dylikt. Samtliga anslag äro avsedda att utgå för budgetåret 1927—1928 med samma belopp, som anvisats för innevarande budgettermin.

[71.]

Materiell för
vissa institu-
tioner m. m.

Under det vissa av dessa anslag av universitetsmyndigheterna begärts fortfarande skola med oförändrade belopp utgå å extra stat, har i fråga om flertalet ifrågasatts en sådan anordning, att de skulle överföras till ordinarie stat antingen såsom fristående anslagsposter i den ordinarie materiellstaten i de fall, då vederbörande institution icke förut åtnjuter anslag å den ordinarie staten, eller ock med hittillsvarande belopp höjande vederbörande ordinarie anslagsposter. I likhet med de akademiska myndigheterna har kanslern i särskilda skrivelser den 27 juli 1926 förordat de i olika hänseenden framförda förslagen.

För egen del är jag övertygad, att förr eller senare en reglering av universitetens materiellanslag bör komma till stånd, helst den nuvarande anordningen med årligen återkommande förstärkningsanslag å extra stat ej synes nödvändig eller ändamålsenlig. Emellertid är jag tveksam, huruvida tidpunkten nu är den lämpliga; en reglering av berörda anordning medför utan tvivel någon, om ock ej så omfattande utökning av anslagens storlek, och den ekonomiska situationen manar till största varsamhet med ökade statsutgifter. Jag har därför ansett försiktigheten bjuda att icke nu förorda någon rubbning av bestående förhållanden.

Vidare vill jag erinra därom, att i några fall ifrågasatts ökning av hittills utgående anslag. Så har begärts höjning av universitetsbibliotekets anslag till bokinköp och bokbindning, vilket nu utgår med 44,500 kronor; härtill återkommer jag i det följande. Vidare hava med överförande å ordinarie stat ifrågasatts höjningar av förstärkningsanslagen till patologiska och

[71.] fysiologiska institutionerna, beträffande det förra från 3,000 kronor till 4,800 kronor och beträffande det senare från 2,000 kronor till 2,250 kronor. Hur livligt jag än behjärtar de nu ifrågasatta ökningarna, har jag dock icke ansett mig nu kunna förorda desamma. Vad särskilt patologiska institutionens krav beträffar, hava synnerligen bindande skäl anförts för bifall till den föreslagna höjningen, och jag har i så måtto ansett mig kunna förorda institutionens krav, att, — såsom jag i annat sammanhang fått anledning framhålla — jag tillstyrker anställande av ett tekniskt biträde å ordinarie stat för denna institution, varvid jag förutsätter, att det belopp å 1,250 kronor, som nu utgår från materiellanslaget till avlöning åt detta biträde, ej frånräknas. Härigenom erhåller institutionen en förbättring i sin ekonomiska ställning. Någon ändring av det utgående förstärkningsanslaget vill jag sålunda ej nu ifrågasätta.

Mitt nedanstående förslag innebär följaktligen icke någon ökning av statens understöd till däri avsedda materiellkostnader utöver vad för närvarande till samma ändamål utgår.

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, avsett för budgetåret 1927—1928 kronor
Materiell m. m. för det praktiskt teologiska övningsinstitutet	1915	300
Förstärkande av det ordinarie anslaget till juridiska seminariet	—	200
Höjning av anslaget till materiell m. m. för institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi	1911	1,000
Materiell m. m. för patologiska institutionen	1925—1926	3,000
Materiell för fysiologiska institutionen	1925—1926	2,000
Materiell m. m. för hygieniska institutionen	1918	8,500
Materiell m. m. för psykiatriska kliniken	1925—1926	500
Materiell för kliniken för öron-, näs- och halssjukdomar	1920	2,000
Materiell för medicinska poliklinikerna	1922	1,500
Sjukvård åt fattiga eller mindre bemedlade sjuka från ort utom Uppsala län	förra halvåret 1923	10,000
Upprätthållande av verksamheten å psykologiska laboratoriet	1915	1,000
Upprätthållande av verksamheten å pedagogiska seminariet och övnings-skolan	1912	16,100

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, avsett för budgetåret 1927—1928 kronor
Förstärkande av det i utgiftsstaten för universitetet för vissa seminarier uppförda anslaget å 5,500 kronor till inköp av böcker och annan undervisningsmateriell ävensom för tillfälliga utgifter	1921	5,570
Materiell vid statistiska seminariet . .	1922	1,530
Driftkostnader vid Klubbans biologiska station	1917	5,000
Bestridande av löpande utgifter för de vid observatoriet anordnade seismologiska undersökningarna	1904	500
Bokbinderiarbeten vid universitetsbiblioteket	1918	2,650
Utgivande av universitetets årsskrift .	1912	15,000

Samtliga dessa anslagsbelopp böra utgå såsom reservationsanslag; de utgöra tillhopa 76,350 kronor. Denna summa bör nu äskas hos riksdagen för att i sinom tid av Kungl. Maj:t med enahanda såsom reservationsanslag betecknade belopp, som nu utgå, fördelas för ovan angivna ändamål.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till materiell för vissa institutioner m. m. vid universitetet i Uppsala anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 76,350: — att av Kungl. Maj:t användas för de av mig omförmälda ändamål.

10. Mekaniska arbeten vid Uppsala universitets fysiska institution. Det större akademiska konsistoriet i Uppsala har i skrivelse till kanslern hemställt om utverkande av proposition till riksdagen om ett anslag på ordinarie stat å 9,000 kronor till mekaniska arbeten vid universitetets fysiska institution.

Denna konsistoriets framställning är föranledd av en av professorn i fysik vid universitetet M. Siegbahn till matematisk-naturvetenskapliga sektionen ställd skrivelse, däri Siegbahn till stöd för enahanda äskande anfört följande:

För att kunna tillgodose de krav, som anordnandet och utförandet av fysikaliska experimentalundersökningar ställa, är det för varje modern fysisk institution nödvändigt att disponera över såväl egen instrumentmakarverkstad som även att ha ständig tillgång till instrumentmakare. Praktiskt taget varje experimentell undersökning kräver, jämte en del standardapparater, tillverkning av mer eller mindre komplicerade specialinstrument och inmontering av dessa på sin plats i den experimentella anordningen. Specialapparaterna

[72.]
Mekaniska
arbeten vid
Uppsala uni-
versitets
fysiska
institution.

[72.] måste i regel avprovas och succesivt omändras till dess desamma fylla de önskade ändamålen. Allt detta kan i regel göras endast på den plats där den experimentella uppställningen är installerad. Det är dessa skäl, jämte den ständigt fortgående stegringen av kraven på det experimentella arbetets noggrannhet, som medfört att de fysiska institutionerna måste utrustas med egna instrumentmakare samt nödiga arbetsmaskiner och verktyg.

Ett annat ej mindre viktigt skäl härtill är det ekonomiska. Beställning och tillverkning av specialbyggda instrument på de stora instrumentfabrikerna medför, utom en synnerligen stor tidsutdräkt, så stora kostnader, att denna väg med de starkt begränsade inköpsanslagen är praktiskt taget stängd. Därtill kommer att fabrikerna utöver sina standardinstrument högst ogärna åtaga sig tillverkning av enstaka specialinstrument. Exempelvis kan nämnas att vid en förfrågan som sistlidna år riktades till 5 av de förnämsta instrumentfabrikerna i Tyskland, Schweiz och England om framställning av ett specialinstrument för fysiska institutionens räkning, ingen av dessa ville åtaga sig tillverkningen. Instrumentet utfördes sedermera på institutionens egen verkstad med tillfälligt anställd arbetskraft för en kostnad, som endast uppgick till en bråkdel av de pris, som likartade instrument av fabrikernas standardutförande betinga.

Slutligen må nämnas, att sedan flera år tillbaka en obligatorisk kurs i fysikalisk teknik, som väsentligt moment även innefattande en kortare utbildningskurs i enklare finmekaniska arbetens utförande, ingår i fordringarna för fil. ämbetsexamen. En integrerande del i denna kurs utgöres av en redogörelse med demonstration av instrumentmakeriets arbetsmetoder och verktygsmaskiner. Utan en viss kännedom om, hur ett fysikaliskt instrument kommer till, arten av de arbeten som kunna utföras och den noggrannhet i utförandet som kan åstadkommas vid olika arbetsoperationer, vore genomförandet av de flesta experimentalarbeten en omöjlighet.

De anförda vetenskapliga och ekonomiska skälen hava som nämnts tvingat institutionerna att upprätta sina egna verkstäder. Särskilt hava de amerikanska instituten i detta hänseende varit föregångare. Men även vid de europeiska instituten finner man överallt, att egna verkstäder med fast anställd personal ha organiserats. Som exempel kan anföras Utrecht-universitetet, som till sin storlek är att jämföra med Uppsala universitet. Vid fysiska institutet därstädes äro anställda: 1 chefsmekaniker, 2 instrumentmakare, 1 snickare, 1 maskinist, 1 glasblåsare och 2 lärningar.

Vid Uppsala-institutionen har, tack vare särskilda anslag från universitetets reservfond under de senaste åren upprättats en instrumentmakerverkstad som fyller de närmaste anspråken. För utförande av de nödvändiga mekaniska arbetena ha tillfälligt anställts instrumentmakare, vilka avlönats dels med särskilt beviljade medel från reservfonden, dels av institutionens egna medel. Denna anordning har givetvis varit av rent provisorisk karaktär och har bl. a. medfört att den nyanskaffning av standardinstrument, som årsanslaget avser att möjliggöra, ej kunnat ske i önskad utsträckning.

Under vårterminen 1926 har det visat sig nödvändigt att tillfälligt anställa 3 instrumentmakare för att kunna något så när hinna tillgodose de olika behoven. Då en förändring av det nu rådande provisoriet ej längre kan anstå, vill jag föreslå, att sektionen bland årets riksdagspetita upptar ett anslag för budgetåret 1927—1928 å 9,000 kronor för »bekostande av mekaniska arbeten å fysiska institutionen». Ett så benämnt anslag beviljades till Lunds fysiska institution första gången för år 1918, och enligt min

egen erfarenhet därifrån är denna form för frågans ekonomiska ordnande synnerligen lämplig och att föredraga framför anslag för avlönande av ordinarie institutionsmekaniker. Genom denna anordning med ett anslag för mekaniska arbeten vinnes exempelvis möjlighet att vid mera brådskande arbeten tillfälligt anställa hjälpkrafter mot att i stället vid andra tider arbeta med minskad personal.

Till beräkning av beloppets storlek vill jag anföra att genomsnittsavlöningen för en instrumentmakare för närvarande torde kunna sättas till 300 à 400 kronor pr månad beroende på kompetens. Med den ovan angivna summan kunde man genomsnittligt anställa 2 instrumentmakare samt eventuellt en lärling för enklare arbeten.

Framställningen har tillstyrkts av matematisk-naturvetenskapliga sektionen.

I skrivelse den 27 juli 1926 har t. f. kanslern hemställt om proposition i ämnet till riksdagen, därvid meddelats, att för tiden 1 augusti 1924—31 juli 1926 sammanlagt 9,600 kronor från universitetets reservfond anvisats för bekostande av tillfälligt arbetshjälp vid fysiska institutionen.

Efter vad jag inhämtat, kunna institutionens ordinarie materiellanslag icke lämna tillgång till täckande av dess utgifter av nu förevarande slag, liksom det icke synes kunna förutsättas, att den vid institutionen anställda personalen — 1 maskinist och två vaktmästare — skall äga vare sig tillräcklig tid eller nödig färdighet för att mer än nödortfött och tillfälligtvis stå institutionen till tjänst beträffande dessa arbeten. Jag har dessutom genom besök å ort och ställe tagit kännedom om arten av de arbeten, som ifrågavarande mekanici utföra, och blivit övertygad om det oavvisliga behovet för institutionen att på detta sätt förvärva de för de vetenskapliga undersökningarna erforderliga instrumenten.

Departementschefen.

Dessa för institutionens såväl normala arbeten som särskilda specialundersökningar oundgängliga instrument skulle — såsom ock professor Siegbahn framhållit — därest de beställdes å inhemska eller utländska instrumentverkstäder betinga sådana kostnader, att deras förvärvande skulle i hög grad försvåras. Den nu tillämpade anordningen synes sålunda från ekonomisk synpunkt erbjuda uppenbara fördelar. Från och med år 1918 förfogar fysiska institutionen vid Lunds universitet — likaledes på tillskyndan av professor Siegbahn — över erforderliga medel för motsvarande ändamål. Jag vill alltså livligt förorda den föreliggande framställningen i vad den avser det äskade beloppet. Någon begränsning därav bör enligt min mening icke göras. Kanslern har lika med konsistoriet begärt anslaget uppförande å ordinarie stat; i detta avseende kan jag ej följa universitetet, då jag anser någon tids erfarenhet först böra avvaktas, utan hemställer, att anslaget tills vidare må utgå å extra stat.

Slutligen vill jag i detta sammanhang påpeka, att nu förevarande fråga icke äger något avsevärt samband med de uppgifter, som tillkomma den å universitetets stat uppförda instrumentmakaren. Denne, vilken åtnjuter ett arvode av 500 kronor, har till åliggande att stå universitetets samtliga insti-

tutioner till förfogande vid smärre reparationer och åtnjuter för övrigt särskild ersättning för de arbeten, som utföras av honom.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till mekaniska arbeten vid fysiska institutionen vid universitetet i Uppsala för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 9,000: —

[73.]

Utrustning
för den geologisk-mineralogiska
institutionen.

11. Utrustning för den geologisk-mineralogiska institutionen. Den geologisk-mineralogiska institutionen vid universitetet förfogar över ett ordinarie materiellanslag av 4,050 kronor. Härjämte hava under de senare åren dels av statsmedel, dels av universitetets egna medel förstärkningsanslag anvisats till institutionens materiellkostnader. Nu berörda anslagsmedel äro emellertid uteslutande avsedda för institutionens löpande utgifter till bränsle, lyse, förbrukningsartiklar m. m. Nyanskaffning av vetenskapliga instrument och apparater samt undervisningsmateriell möjliggöres icke av nu tillgängliga medel.

I anledning av en utav professorn i geologi med petrografi och mineralogi H. Backlund gjord, av metematisk-naturvetenskapliga sektionen tillstyrkt framställning hemställde det större akademiska konsistoriet i november 1924 hos kanslern om utverkande av proposition till 1925 års riksdag om beviljande av ett extra anslag å 27,500 kronor till inköp av nödvändiga instrument, modeller och preparat för geologisk-mineralogiska institutionen. I skrivelse den 5 december 1924 framhöll kanslern önskvärdheten av att anslag kunde för ändamålet beviljas genom framställning till 1925 års riksdag. Nu berörda förslag inkom emellertid så sent till ecklesiastikdepartementet, att framställning i ämnet icke kunde avlätas till 1925 års riksdag.

I april 1925 återupptog Backlund sitt förslag, därvid anslagsbehovet beräknades till 28,000 kronor. I avseende å den till stöd för förslaget åvägbragta utredningen och de övriga omständigheter, som anfördes till förmån för detsamma tillåter jag mig hänvisa till 1926 års åttonde huvudtitel, punkt 55.

Backlund slutade sin skrivelse med att framhålla, att det framlagda förslaget för institutionen betydde en utrustning av utomordentligt nödvändig art och avsåg att tillgodose ett omedelbart trängande behov, samt anhöll om anslag å 28,000 kronor för inköp av nödvändiga instrument, modeller och preparat för mineralogisk-geologiska institutionen.

Vid föredragning av ärendet inför Kungl. Maj:t den 7 januari 1926 anförde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet:

Den av professor Backlund lämnade redogörelsen giver vid handen, att den materiella utrustningen vid universitetets geologisk-mineralogiska institution är till en stor del föråldrad och oanvändbar för forskningen och undervisningen. Ett ämne såsom geologi med dess närstående systerdis-

cipliner mineralogi, kristallografi och petrografi har under senaste årtionden undergått en storartad utveckling, och vårt land har tillfredsställelsen att räkna sig bland de länder, där denna vetenskap nått synnerligen högt, till stor del tack vare det rika material, som landet erbjuder för forskningen. Av stor betydelse måste det givetvis vara att vid våra högskolor, som skola utbilda geologer i såväl vetenskapens som det praktiska livets tjänst, de där befintliga institutionerna äro så utrustade, att de kunna på ett tillfredsställande sätt motsvara de krav, som den moderna undervisningen och forskningen uppställa.

Jag finner den nu gjorda framställningen vara i hög grad värd beaktande och är böjd understödja densamma, så långt hänsynen till de stats-ekonomiska förhållandena medgiva. Då jag emellertid vid uppgörande av förslaget till reglering av utgifterna under åttonde huvudtiteln har att söka tillgodose en hel del andra universitetsändamål, har jag nödgats räkna med en fördelning av det äskade anslaget på två år och vill nu för ändamålet förorda ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor.

I enlighet med vad departementschefen sålunda hemställt, föreslog Kungl. Maj:t 1926 års riksdag att till inköp av instrument, modeller och preparat för den geologisk-mineralogiska institutionen vid universitetet i Uppsala för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor. Detta förslag vann riksdagens bifall.

Sedan nu Backlund hos matematisk-naturvetenskapliga sektionen vid universitetet i Uppsala gjort framställning i ämnet, vilken framställning av sektionen tillstyrkts, har det större akademiska konsistoriet hos universitetskanslern hemställt om utverkande av proposition till 1927 års riksdag om beviljande av ett extra anslag av 13,500 kronor till inköp av instrument, preparat och modeller för geologisk-mineralogiska institutionen. I skrivelse den 27 juli 1926 har t. f. kanslern — med förmälan att kanslern beviljat ett anslag ur universitetets reservfond å 4,500 kronor för anskaffning av viss materiell, som ansetts vara för undervisningen och det vetenskapliga arbetet å geologisk-mineralogiska institutionen oundgängligen nödvändig under läsåret 1925—1926 — hemställt om proposition i enlighet med konsistoriets förslag.

Under återopande av vad i ärendet förekommit och med hänsyn till vad min företrädare i statsrådsämbetet i denna sak anför, hemställer jag, att Departementschefen.

Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till inköp av instrument, modeller och preparat för den geologisk-mineralogiska institutionen vid universitetet i Uppsala för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 13,500: —

12. Biträdande lärare i ryska. Sedan många år hava anslag lämnats för biträde av infödd ryss eller ryska vid de praktiska övningarna inom seminariet för slaviska språk vid Uppsala universitet. Medel lämnades till

[74.]
Biträdande
lärare i ryska.

[74.] en början från universitetets reservfond. De biträden, som sålunda för ändamålet anställdes, höllo vid seminarieövningarna kortare föredrag på ryska, deltog i samtal och diskussioner om olika ämnen, företrädesvis stilfrågor och språkriktighetsfrågor samt korrigerade deltagarnas skrivövningar. Det låga arvudet — anslag å 500 kronor för år utgick från reservfonden — samt det stadigvarande behovet av detsamma föranledde år 1913 dåvarande ämnesrepresentanten vid universitetet, professor J. A. Lundell att föreslå utverkande av extra anslag av 1,500 kronor för ändamålet. Under frågans utredning begränsades anslagskravet till 500 kronor, och med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1914 års riksdag på extra stat för år 1915 ett anslag av 500 kronor för ändamålet. Samma belopp har sedan av riksdagen årligen beviljats, tills det av 1924 års riksdag höjdes till 1,000 kronor. Då anslaget för budgetåret 1924—1925 ställdes till förfogande föreskrev Kungl. Maj:t, att biträdande läraren vid de praktiska språkövningarna i ryska vid universitetet i Uppsala skulle förordnas av kanslersämbetet för rikets universitet, som jämväl skulle äga att fastställa omfattningen av hans undervisningsskyldighet. I samband med löne- och pensionsregleringen för befattningshavare vid universiteten år 1925 höjdes arvudet till den biträdande läraren i ryska ytterligare till 1,200 kronor, med vilket belopp det nu utgår.

Inom riksdagen framfördes år 1919 motionsvis det förslaget, att å extra stat för år 1920 måtte anslås medel till avlöning av en lektor i ryska språket vid universitetet på samma villkor ifråga om kompetens och tjänstgöring, som gällde beträffande lektorer i engelska, franska och tyska. Statsutskottet ställde sig i sak välvilligt till förslaget, men ansåg sig på grund av bristande utredning icke kunna tillstyrka detsamma, och motionen blev jämväl av riksdagen avslagen.

Sedan nuvarande innehavaren av professuren i slaviska språk vid Uppsala universitet, professor R. Ekblom tillträtt sitt ämbete, var en av hans första åtgärder att söka få till stånd en effektivare undervisning i praktiska språkövningar i ryska. I detta syfte väckte han hösten 1921 förslag inom humanistiska sektionen angående vidtagande av åtgärder för inrättande av ett lektorat i ryska språket med de villkor i avseende å kompetens och tjänstgöring, som gällde för övriga universitetslektorer. Vid ärendets behandling i det större akademiska konsistoriet beslöt konsistoriet hemställa hos kanslern om åtgärders vidtagande för inrättande vid universitetet av ett lektorat i ryska språket. I skrivelse den 5 oktober 1921 tillstyrkte kanslern denna framställning, men föranledde densamma icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Frågan om universitetslektorat i ryska har sedermera ej upptagits av universitetsmyndigheterna, utan man har sökt att genom ovan nämnda, successivt förhöjda arvode vinna en mer omfattande undervisning i praktiska språkövningar.

Nu har Ekblom upptagit frågan om arvudets storlek och i skrivelse till

humanistiska sektionen anhållit, att sektionen ville hos större akademiska konsistoriet hemställa om upptagande bland dess petita av ett årligt anslag å 2,200 kronor att utgå å extra stat såsom arvode åt biträdande läraren i ryska. Till stöd härför har Ekblom anfört följande:

[74.]

Fixerandet av här föreliggande anslagskrav till 2,200 kronor anser jag motiverat därmed, att universitetslektorerna vid sista löneregleringen fingo sina löner fastställda till 6,600 kronor. Jag hyser nämligen den uppfattningen, att här ifrågavarande biträdande lärare, proportionellt mot undervisnings-skyldigheten, bör tillerkännas ett arvode, motsvarande tredjedelen av den lön nämnda lektorer uppbära. Den här ifrågasatta arvodeshöjningen från tidigare begärda 1,800 kronor medför ingen nämnvärd ökning i statsverkets omkostnader, alldenstund i och med den nya löneregleringen dyrtidstillägget avsevärt sänkts. Jag beder härmed få understryka, att den lönereglering, som kom biträdande läraren i ryska till del och som sedan ställt sig hindrande i vägen för en löneförhöjning, icke innebar någon som helst förbättring i lönevillkoren. Tidigare utgjordes årsarvodet, dyrtidstillägget inberäknat, av i runt tal 700 kronor mot en timmes undervisningsskyldighet; för närvarande belöpa sig löneförmånerna till i genomsnitt 1,400 kronor mot skyldighet till undervisning, omfattande två veckotimmar.

Jag tillåter mig framhålla, att den för närvarande anställde biträdande läraren i ryska enligt mitt förmenande i såväl vetenskaplig som pedagogisk skicklighet är fullt likställd med vilken som helst bland universitetslektorerna och att han vid sin undervisning på ett enastående förtjänstfullt sätt skiljer sig från uppgifter, jämställda med dem, som lektorerna få sig förelagda, och det skall självfallet vid eventuella ombyten av biträdande lärare bli min uppgift att tillse, att hittills uppställda krav på kompetens icke sänkas. Med hänsyn härtill synes det mig icke vara rättvist, att här ifrågavarande biträdande lärare tillerkännes ett arvode, som, efter veckotimme räknat, utgör föga mer än hälften av det, som uppbäres av andra vid universitetet anställda lärare, vilkas undervisningsverksamhet endast i fråga om timantal skiljer sig från den han fått sig anförtrödd.

I anledning härav har sektionen gjort framställning i ärendet hos konsistoriet, som tillstyrkt densamma. varefter kanslersämbetet i skrivelse den 27 juli 1926 hemställt om avlåtande till 1927 års riksdag av proposition i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Jag finner den föreliggande framställningen välgrundad. Intresset för ej blott den vetenskapliga sidan av ämnet utan även för ryskt språk över huvud har under de senaste åren varit i ständigt stigande. Det bör därför givetvis framstå såsom en önskvärd anordning att kunna bereda det stigande antalet av dem, som studera detta ämne, en tillfredsställande och fullgod undervisning vid våra universitet. För att närmare klarlägga huru förhållandena beträffande undervisningen i ryska under de senaste terminerna ställt sig vid universitetet i Uppsala, har jag från Ekblom infordrat och mottagit vissa uppgifter, som äro härför upplysande. Jag anser mig här böra återgiva desamma. Av nedanstående tablå framgår dels ähörarantalet och dels de ämnen, som behand-

Departement-
schefen.

- [74.] lats vid de olika föreläsningarna och kurserna, som från och med höstterminen 1921 hållits av professor Ekblom och den nuvarande biträdande läraren i ryska, doktor Roubetz.

Undervisningen i ryska.

Antal åhörare.		Antal åhörare.	
Ekblom:		Roubetz:	
Ht. 1921	12 nybörjarkurs	Ht. 1922	9 textbehandl.
Vt. 1922	8 forts.	Vt. 1923	7 "
Vt. 1922	10 prosem. med bitr. av Roubetz	Vt. 1923	4 " för lic.-ex.
[Ht. 1922	6 fornryska]	Ht. 1923	21 föreläs. över litt. under kriget o. revolutionen
Ht. 1923	12 nyb.	Ht. 1923	4 övers. till ryska för lic.-ex.
[Ht. 1923	4 äldre ryska]	Vt. 1924	11 textbehandl.
Vt. 1924	11 forts.	Ht. 1924	26 föreläs. över Rysslands nyaste litt.
[Vt. 1924	3 äldre ryska]	Vt. 1925	10 textbehandl.
Ht. 1924	10 prosem. med biträde av Roubetz	Vt. 1925	8 skrivövn.
Vt. 1925	19 nyb.	Ht. 1925	13 föreläs. över ryska teaterns hist.
Ht. 1925	10 forts.	Ht. 1925	7 textbehandl.
Vt. 1926	10 prosem. med biträde av Roubetz	Vt. 1925	10 föreläs. över ryska teaterns hist.
Ht. 1926	27 nyb.	Vt. 1925	7 textbehandl.
	Roubetz:	Ht. 1926	17 föreläs. över ryska konstens hist.
Ht. 1921	19 föreläs. över ryska samhällsutveckl.	Ht. 1926	9 textbehandl.
Ht. 1921	4 övers. fr. svenska för lic. ex.		

De kursiverade siffrorna visa stegringen av antalet åhörare vid nybörjarkurserna.

Samtliga föreläsningsserier ha naturligtvis avhållits på ryska.

Att den biträdande läraren är erforderlig för den ryska språkundervisningens ändamålsenliga bedrivande vid universitetet finner jag vara ovedersägligt. Frågan om inrättande av särskilda lektorér i ryska vid våra universitet har såsom av det ovan sagda framgår sedan ett par år varit föremål för överbäggande av de akademiska myndigheterna, och torde denna fråga förr eller senare tränga till sin lösning. I avvaktan härå är det uppenbarligen av vikt att tillse, att undervisningen i ämnet i möjligaste utsträckning meddelas jämväl av infödd lärare, i den mån sådan står till buds.

Jag finner det även vara väl befogat att den biträdande läraren, vars undervisningsverksamhet endast i fråga om timtalet skiljer sig från en universitetslektors och som nu omfattar en tredjedel av dylik lektors undervisningsskyldighet, tillerkännes ett arvode som står i något så när rimlig proportion till universitetslektors arvode, 6,600 kronor, eller med någon avrundning nedåt ett belopp av 2,000 kronor.

Jag tillstyrker alltså, det Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen
att till arvode åt biträdande lärare i ryska vid universite-
tet i Uppsala för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra*
anslag av kronor 2,000: —

13. Nybyggnad för fysikalisk-kemiska laboratoriet. Det fysikalisk-
kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala, vilket förestås av professorn i
fysikalisk kemi därstädes T. Svedberg, har alltsedan sin tillkomst varit inrymt
i den kemiska institutionsbyggnaden. Den fortskridande utvecklingen på-
kallar emellertid utvidgade lokala anordningar för laboratoriet och har för-
anlett universitetsmyndigheterna att vädja till statsmakternas bistånd i och
för erhållande av erforderligt anslag till uppförande av en tillbyggnad till
den kemiska institutionsbyggnaden, avsedd att inrymma det fysikalisk-
kemiska laboratoriet.

[75.]

Nybyggnad
för fysikalisk-
kemiska labo-
ratoriet.

Utredningen i denna fråga är ännu icke avslutad, och jag får därför
hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående nybyggnad för
fysikalisk-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala,
för ändamålet beräkna för budgetåret 1927—1928 ett *extra*
reservationsanslag av kronor 100,000: —.

14. Bokinköp och bokinbindning för universitetsbiblioteket. I
den ordinarie staten för universitetet i Uppsala är uppförd en anslagspost
å 50,000 kronor till bokinköp och bokbindning m. m. för universitetsbiblioteket.
Härjämte åtnjuter biblioteket särskilt anslag till uppvärmning och belys-
ning m. m., 15,800 kronor, likaledes uppförda såsom en särskild post i den
ordinarie staten. Sedan en längre följd av år hava emellertid, med hänsyn
till de stegrade kostnaderna för bokinköp och bokbindning och den ökade
bokproduktionen, extra anslagsmedel utgått till biblioteket. Dessa extra
anslagsmedel hava under senare år utgått årligen med 44,500 kronor.

[76.]

Bokinköp och
bokinbind-
ning för uni-
versitetsbi-
blioteket.

Sedan ett par år hava upprepade gånger framställningar inkommit från
universitetsmyndigheterna med begäran om förhöjning av universitetsbiblio-
tekets bokanslag, vilka framställningar dock icke vunnit beaktande.

En dylik framställning föreligger även nu. I skrivelse till det större aka-
demiska konsistoriet i Uppsala har överbibliotekarien vid universitetsbiblio-
teket därstädes hemställt om utverkande av proposition till riksdagen om
dels höjning av det ordinarie anslaget till biblioteket från 50,000 kronor till
110,000 kronor, dels ock ett extra anslag å 20,000 kronor för budgetåret
1927—1928.

Till stöd för denna sin framställning anför överbibliotekarien huvudsak-
ligen följande:

För budgetåret 1926—1927 åtnjuter biblioteket i statsanslag för inköp av
böcker, inbindning m. m. å ordinarie stat 50,000 kronor och å extra stat

[76.]

44,500 kronor. Det förra anslaget har varit oförändrat sedan 1908, anslaget å extra stat beviljades till nuvarande belopp första gången för första halvåret 1923. I sistnämnda belopp 44,500 kronor för budgetår ingår emellertid en summa av 10,000 kronor, som regelbundet beviljats till bokinköp alltsedan år 1907, vadan den faktiska ökningen i förhållande till tiden före världskriget utgör endast 34,500 kronor. Även under normala förhållanden torde denna anslagsökning efter en tid av omkring 18 år på intet vis kunna anses motsvara det förefintliga behovet, särskilt om man ihågkommer, att universitetsbiblioteket är ett universalbibliotek, som måste företräda alla vid universitetet odlade vetenskapsområden,¹⁾ och så därtill besinnar, i vilken utomordentligt hög grad den vetenskapliga verksamheten och produktionen under de senaste decennierna svällt ut, hur den sträckt sig till helt nya forskningsområden o. s. v. Men som bekant kan den allmänna utvecklingen under anförda tidsperiod minst av allt betecknas som normal: världskriget och dess ödesdigra verkningar på det ekonomiska området har ju tillkommit såsom en faktor av allvarligaste slag att räkna med.

Det må med tacksamhet erkännas, att statsmakterna visade sig behjärta det verkliga nödläge, vari biblioteket under den ekonomiska depressionstiden blivit försatt, genom att å tilläggsstat bevilja medel till täckande av uppkomna brister i budgeten och å extra stat anvisa anslag ägnade att åtminstone i någon mån neutralisera dyrtidens verkningar. Men det måste härvid dock ihågkommas, att statsmakterna av statsfinansiella hänsyn ännu icke på långt när ansett sig kunna tillmötesgå de äskanden, som för bibliotekets tillgodoseende framställts av universitetsmyndigheterna. Jag anser mig pliktig att betona detta, då det väl med hänsyn till den stabilisering, som numera i olika avseenden inträtt, måhända inom en jämförelsevis snar framtid kommer att anses välbetänkt att till ordinarie stat överföra det för närvarande å extra stat utgående anslaget. Enligt min mening är det nämligen oundgängligt, att en dylik överföring blir förbunden med en betydlig höjning av anslaget, särskilt om avsikten med överföringen skall vara den, att det ordinarie anslaget under någon tid framåt verkligen skall kunna motsvara de mest trängande behoven. Och skulle tiden ännu ej anses mogen för en dylik överföring å ordinarie stat, så står det icke dess mindre fast, att en avsevärd anslagsökning är oundgängligen påkallad.

Jag ber att härvid få betona, att jag är fullt medveten om att det statsfinansiella läget alltjämt kräver den största återhållsamhet i fråga om anspråk på statskassan och att jag på den grund begränsat mina äskanden till ett tillgodoseende av de allra nödvändigaste kraven.

Men jag anser mig å andra sidan pliktig att framhålla, att de framställningar om förhöjning av universitetsbibliotekets materialanslag, som upprepade gånger gjorts under de senare åren, nu så länge fått stå tillbaka, att intet uppskov längre är möjligt, utan att bibliotekets förmåga att fylla sin uppgift allvarligt äventyras.

Redan år 1921 gjorde jag med stöd av ingående beräkningar framställning om det å extra stat utgående materialanslagets höjning till 59,000 kronor. Att de då framlagda kalkylerna ägde en viss giltighet åtminstone för de närmaste åren ser jag bestyrkt därav, att den nedsättning av det begärda beloppet, som då företogs, konstant följts av faktisk brist i bibliotekets budget för dessa år, oberoende av om denna kommit till synes i bok-

¹⁾ Jag vill i detta sammanhang meddela, att universitetsbiblioteket bland de stora statsbiblioteken har den största utlåningen till andra svenska bibliotek.

slutet eller, som vanligen skett, genom överföringar successive balanserats. Det torde också få anses ligga i öppen dag, att ett anslag, som nu redan länge visat sig otillräckligt för det normala årsbehovet, icke kan göra tillfyllest för framtiden, för den händelse det nämligen icke skulle kunna förutsättas, att bokanskaffningen eller inbindningen avsevärt skulle kunna inskränkas eller att en mera betydande nedgång i bok- och bindingspriserna vore att förvänta. Ingendera av dessa möjligheter är emellertid för handen.

Det vore fullkomligt felaktigt att föreställa sig, att biblioteket med nuvarande resurser skulle vara i stånd att tillmötesgå alla berättigade krav, som göras från de biblioteksbesökande forskarnas sida, eller att anskaffa alla sådana verk, som biblioteksledningen efter moget övervägande finner behöfliga och önskvärda. Så är tyvärr ingalunda fallet. Reduktioner måste esomoftast göras till och med i universitetslärares inköpsförslag. Och för att påpeka ett enda konkret exempel bland många på de inskränkningar, biblioteksledningen funnit nödvändiga, kan nämnas, att man ännu icke sett sig i stånd att återupptaga inköpet av de både för historiker och filologer viktiga engelska »State papers»-serierna, vilkas hållande måste avbrytas 1914. Det vore också mycket lätt att peka på en rad av publikationsserier och enskilda verk av standardnatur, som givetvis borde förefinnas i vårt bibliotek men av ekonomiska skäl ännu icke kunnat anskaffas.

Under sådana förhållanden måste en ytterligare inskränkning i nyanskaffningen absolut anses utesluten. Fastmera förhåller det sig så, att gränserna för bokanskaffning icke längre kunna hållas så snäva som under de senare åren skett, utan en avsevärd vidgning är absolut nödvändig. Det får vidare icke förglömmas, att man med hänsyn till vetenskapens nya landvinningar måste räkna med en viss, successivt fortgående ökning. Det torde vara överflödigt att härvid påminna om de ständigt ökade krav, som forskarna på naturvetenskapernas och icke minst medicinens område måste ställa på sitt universitets bibliotek. Men för att välja ett exempel från det humanistiska området, kan erinras om, att den asiatiska kulturen under de sista åren gjorts till föremål för en intensiv bearbetning ur filologisk, historisk och konsthistorisk synpunkt, vilket medfört att ett stort antal nya tidskrifter startats i dessa ämnen, och att bokproduktionen ökats i motsvarande grad. Det torde icke behöva närmare motiveras, att en institution av vårt universitetsbiblioteks storlek och betydelse icke kan ställa sig helt utanför dessa nyvunna områden utan i görligaste mån måste söka förvärva åtminstone de ledande arbetena därinom. Särskilt med hänsyn härtill torde den anslagsökning, som nu ifrågasatts, få anses som synnerligen måttfullt beräknad.

Möjligen skulle någon vilja förmena, att en eventuell inskränkning å bok- och framför allt tidskriftsinköpen borde kunna kompenseras genom en utvidgning av bibliotekets omfattande bytesförbindelser. Så torde dock icke vara fallet. Det är visserligen sant, att biblioteket genom byte eller som gåva erhåller både många och ytterst värdefulla periodiska publikationer, som det annars aldrig skulle kunna tänka på att förvärva. Skulle de tidskrifter och enstaka arbeten köpas, som nu erhållas utan att taga bibliotekets inköpsmedel i anspråk, skulle givetvis krävas en mycket avsevärd anslagsförhöjning. Men det förhåller sig dock så, att av förläggare utgivna tidskrifter och serieverk — och till denna kategori höra i regel sådana publikationer, som ett stort bibliotek *måste* äga — vanligtvis icke kunna förvärfvas på annat sätt än genom köp; en förläggare byter icke bort sina förlagspublikationer. Härtill kommer, att flera tyska institutioner och sällskap, med vilka biblio-

[76.] teket förut stått i bytesförbindelse, nu uppsagt denna, då de på grund av kända ekonomiska svårigheter icke kunnat på egen bekostnad fortsätta publiceringen av sina tidskrifter eller serier, utan måst överlämna deras fortsatta tryckning och försäljning åt den enskilda förlagsverksamheten.

Det är emellertid icke blott på förvärv av nyutkommande litteratur, som biblioteket måste inrikta sig; det är också nödvändigt att i görligaste mån söka fylla de ofta högst betänkliga luckor, som förefinnas i det äldre bokbeståndet. Jag tillåter mig att erinra därom, hurusom konsistoriet i sitt utlåtande över löneregleringskommitténs förslag hade tillfälle att beröra universitetsbibliotekets ställning och då bland annat betonade dess representativitet för »stora områden av 1500-, 1600- och 1700-talens litteratur». Men betecknande nog nämndes därvid intet om litteraturen från 1800-talet. Och detta hade givetvis sin grundade anledning, då biblioteket är så klenl utrustat med litteratur, åtminstone vad beträffar århundradets senare del, att det måste vara ägnat att väcka allvarliga betänkligheter. Det tarvas blott, att en akademisk lärare exempelvis för sina seminarieövningar väljer ett ämne, som icke ligger helt på vetenskapens allfarväg, för att man skall få göra de ledsammaste erfarenheter om hur illa försett biblioteket är på stora och viktiga litteraturområden. Det huvudsakliga skälet till dessa mången gång rent förbluffande luckor torde ligga i det faktum, att de anslag till biblioteket, som under denna period utgingo, på intet sätt svarade mot dettas verkliga behov. Även med fästat avseende vid det dåtida penningvärdet lider näppeligen något tvivel, att de statsanslag, som då utgingo — för åren 1852—1881: 10,200 kronor, för åren 1882—1895: 15,000 kronor och för åren 1896—1907: 24,000 kronor — voro alldeles otillräckliga för att, efter avdrag för bindingskostnader och expenser av allehanda slag tillgodose bibliotekets behov av litteratur. Det gick sålunda ända därhän, att, som tjänstförrättande universitetsbibliotekarien i sin framställning 1906 kunde påvisa, under år 1903 knappast någon enda bok kunde inköpas av bibliotekskommissionen. Att här finnas luckor, som helt enkelt *måste* fyllas, är sålunda uppenbart, men det ligger då vikt uppå att tiden icke försittes, så att detta omöjliggöres eller framdeles kräver mångdubbla kostnader.

Vad åter angår bokpriserna torde det vara ytterst vanskligt, för att icke säga omöjligt att med någon bestämdhet förutsäga, hur de komma att gestalta sig under den närmare framtiden; de bero ju i sista hand på allmänna ekonomiska faktorer. Att priserna på tyska böcker under de närmast förflutna åren genomsnittligt stigit ofantligt, är ett allmänt känt faktum, som näppeligen behöver exemplifieras och som också med beklagande konstateras i ledande tyska boktidskrifter. Denna kolossala stegring har i första rummet träffat de medicinska och naturvetenskapliga facktidskrifterna. För att visa vilka oerhörda proportioner dessa höjningar tagit, anføres här nedan några belysande fall, vilka alls icke äro isolerade.

Virchows Archiv für pathologische Anatomie: 1914 pr band kr. 14: 40, 1925 kr. 57: 75; Pflügers Archiv für d. ges. Physiologie: 1914 pr band kr. 24: 70 i genomsnitt, 1925 i genomsnitt pr band 44: —; Archiv für Protistenkunde: 1914 (hela året) kr. 77: 40, 1925 kr. 181: 74; Archiv für Psychiatrie: 1914 kr. 39: 60, 1925 kr. 227: 75; Jahrbücher für wissensch. Botanik: 1914 kr. 26: 35, 1925 kr. 84: 47; Jahresberichte über d. ges. Chirurgie: 1914 kr. 38: 35, 1925 kr. 51: 30; Journal f. d. reine u. angew. Mathematik: 1914 kr. 14: 40, 1925 kr. 32: 40.

Och även om denna här exemplifierade prisökning icke är lika starkt

framträdande i tyska tidskrifter från andra ämnesgrenar, så kan man dock förvisso även bland de teologiska, juridiska och humanistiska tidskrifterna finna prishöjningar, som hava en avsevärd inverkan på ett biblioteks ekonomi. Ävenledes bör det ej lämnas oanmärkt, att bland de amerikanska, engelska, holländska och italienska tidskrifterna kunna förekomma våldsamma prisökningar, om de också ej äro så framträdande som de i de tyska medicinskt-naturvetenskapliga. Här nedan lämnas några exempel, utvalda mera tillfälligt ur bibliotekets stora tidskriftsstock.

Theologische Literaturzeitung: 1914 kr. 18: —, 1925 kr. 30: —; Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft: 1914 kr. 18: —, 1925 kr. 59: —; Zeitschrift f. romanische Philologie: 1914 kr. 22: 50, 1925 kr. 47: 25; The Journal of pharmacology (amerikansk): 1914 kr. 18: 50, 1925 kr. 54: —; The Lancet (engelsk): 1914 kr. 18: 90, 1925 kr. 53: —; The Church quarterly review (engelsk): 1914 kr. 10: 80, 1925 kr. 20: 83; Grotius. Annuaire international (holländsk): 1914 kr. 15: 25, 1925 kr. 22: 50.

I vissa fall kan väl prisökningen delvis vara motiverad av ökat omfång eller av ett större antal värdefulla illustrationer, men huvudorsaken torde ligga i dyrare framställningskostnader och jämväl i den tyska vetenskapliga publikens minskade köpkraft, varigenom den tidigare avsättning inom Tyskland nu bortfallit och i stället måst kompenseras genom det pris, som utlandet får betala. På grund av de våldsamt stegrade priserna ha icke blott tyska utan även många svenska vetenskapsmän måst avstå från att själva hålla tyska tidskrifter, som de förut ansett behövlige för sitt vetenskapliga arbete. Så mycket angelägnare är det då, att dessa tidskrifter finnas tillgängliga å biblioteket och att de allt fortfarande, även om priserna skulle stiga yttermera, där kunna tillhandahållas forskarna. Även under budgetåret 1926—1927 har stegringen i särskilt de tyska tidskriftspriserna fortgått på ett fullkomligt svindlande sätt. Och en översiktsskalkyl ger vid handen, att kostnaderna för bibliotekets hela tidskriftsstock torde röra sig omkring 25,000 kronor. Och någon anledning att antaga, att kulmen nu skulle vara nådd, förefinnes icke. Det förhåller sig tvärtom så, att de flesta förläggare numera debitera tidskrifterna, icke som förut per komplett årgång eller band, utan per kvartal eller mycket ofta per nummer, varigenom också möjligheterna för förläggarna ökats att när som helst göra ytterligare höjningar. Genom debitering per nummer omöjliggöres att på förhand vid ett års början kunna göra en noggrann beräkning av kostnaderna för tidskriftsstocken.

Beträffande amerikanska, engelska och franska böcker har också otvivelaktigt en viss prisförskjutning uppåt ägt rum under de senaste åren, även om den icke på långt när är så framträdande som den tyska. För närvarande äro väl ännu på grund av valutaförhållandena franska böcker och tidskrifter genomgående billigast, men tendenser till betydande prisförhöjningar kunna redan spåras: förläggare och bokhandlare börja alltmer vägra att taga betalt i landets mynt och fordra likvid i engelskt eller amerikanskt.

Bindningsprisernas nuvarande höga nivå har huvudsakligen sin grund uti den avsevärda ökningen under de senaste åren av arbetslönerna, vilka i stort sett torde ligga 130 procent över förkrigspriserna, under det att priserna på bindningsmaterielen ligga ungefär 70 procent över förkrigspriserna. Visserligen räknade år 1922 dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet eventuellt med sjunkande priser å bokbinderimarknaden, men denna eventualitet har ännu ej inträffat. Av de nyligen lösta stora konflikterna

[76.] på arbetsmarknaden synes tvärtom framskymta tendenser till löneökning och i varje fall inga tendenser till lönesänkning. I lyckligaste fall torde man för framtiden ha att räkna med status quo på bokbinderimarknaden.

Däremot vill jag bestämt göra gällande, att någon minskning i årsposten för inbindning icke är möjlig att vinna vare sig genom ytterligare förenkling av banden eller genom inskränkning av själva bindningen. Bandförenklingen har nämligen redan drivits så långt, som en sund ekonomi kräver, ja i vissa fall längre än som under normala förhållanden skulle anses tillrådligt. Och beträffande en eventuell inskränkning av bindningen vill jag framhålla, att sedan gammalt den praxis här följts att låta huvudparten av det genom bytesförbindelserna inströmmande, huvudsakligen periodiska, trycket förbli obundet och förvara detsamma i pappkapslar, ett tillvägagångssätt, som förklarligt nog icke är utan sina vådor och endast dikterats av sparsamhetsskäl. Men att driva denna metod längre än som skett skulle icke blott medföra betydande praktiska olägenheter, utan rentav äventyra det dyrbara tidskriftsbeståndet för framtiden. Att den icke heller kan utsträckas till enstaka avslutade arbeten torde näppeligen behöva framhållas. Till ett sådant förfaringssätt tvingades biblioteket under krisåren, med den påföljd, att bindingsrestantierna under år 1920 uppgingo till omkring 1,400 volymer, vilken balans ytterligare ökades under år 1921. Riksdagen 1922 behjärtade emellertid denna för biblioteket ytterst prekära situation och beviljade på överbibliotekariens framställning en höjning i bindingsanslaget. Tack vare denna äro de nämnda restantierna numera i det närmaste avverkade. Men nya restantier äro på väg att uppstå. Under nu löpande kvartalet har jag måst nedsätta anslaget till bindning med 40 procent. Och det ser ut som om reduktionen kanske får ökas ännu mera under nästa budgetår.

Med det anförda tror jag mig klart ha ådagalagt, att bokinköps- och särskilt tidskriftspriserna undergått och alltjämt undergå en våldsamt stegring, och att det i själva verket förhåller sig så, att möjligheten för biblioteket att (utöver tidskrifterna) följa med den pågående vetenskapliga produktionen under de senaste åren inskränkts till en grad, som icke kan undgå att i längden verka förlamande på det vetenskapliga arbetet vid universitetet.

Jag upprepar, att den nyanskaffningspolitik, som under de senare åren följts, icke längre kan utan de allvarligaste vådor fortsättas, att årsbudgeten trots dessa inskränkningar i realiteten konstant uppvisat betydliga underskott, att den litteraturanskaffning, som åligger universitetsbiblioteket, gäller samtliga vid universitetet representerade vetenskapsområden, att priserna på den utländska bokmarknaden alltjämt finna sig i stegring, att en komplettering av det äldre bokbeståndet utgör en tvingande nödvändighet och att inskränkningar i inbindningen icke kunna vidtagas utan skada för samlingarna och nackdel för lånerörelsen.

Med hänsyn till alla dessa fakta måste jag hålla före att en betydande förhöjning av de till biblioteket utgående anslagen för bokinköp och bokbindning m. m. är oundgänglig för att fylla de mest trängande behoven. Utom det anslag å 50,000 kronor, som utgår å ordinarie stat, behöves en förhöjning av minst 80,000 kronor.

Det skulle således bli en summa av inalles 130,000 kronor, som behövdes för bibliotekets räkning. Härav torde, i likhet med konsistoriets hemställan år 1925, 110,000 kronor begäras på ordinarie stat och 20,000 kronor på extra stat.

Dessa överbibliotekariens anslagskrav har det större akademiska konsistoriet upptagit i sina framställningar till kanslern om anslagsäskanden till 1927 års riksdag, och i särskilda skrivelser den 27 juli 1926 har t. f. kanslern hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen i överensstämmelse med det framlagda förslaget.

Då år 1925 äskanden förelågo om ökade anslag till bokinköp och bokbindning för våra tre stora statsbibliotek, kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund, var det med hänsyn till den finansiella ställningen icke möjligt att i allo tillgodose de då framställda kraven. Min företrädare i statsrådsämbetet betonade de allmänt kända förhållandena på den utländska bokmarknaden och inom den inhemska bokbinderibranschen och framhöll vikten av att de stora biblioteken bereddes möjlighet att följa med det väsentligaste av den i utlandet utkommande litteraturen. Jag vill i allt instämma i vad min företrädare i dessa stycken anfört. Våra tre stora statsbibliotek äro av mycket stor betydelse för det vetenskapliga forskningsarbetet och därigenom även för den allmänna kulturella utvecklingen i landet. Det måste därför betecknas såsom en särdeles betydelsefull och viktig angelägenhet att tillse, att icke brist på medel står hindrande i vägen för biblioteken att fylla sin uppgift som bokförmedlare till forskare och studerande ej endast i vederbörande städer utan även, vilket i stor utsträckning sker, i skilda delar av landet. Dessa bibliotek, kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund, äro nämligen icke i sin verksamhet begränsade till den vetenskapliga forskningen i huvudstaden och universitetsstäderna utan utlåning från dem sker i stor utsträckning till forskare och vetenskapsidkare i olika delar av vårt land. De av överbibliotekarien i Uppsala härutinnan anförda siffrorna bära vittne om detta förhållande.

Departementschefen.

På Kungl. Maj:ts förslag beviljade 1926 års riksdag en höjning av kungl. bibliotekets anslag till bokinköp och bokbindning med 25,000 kronor. Vad angår universitetsbibliotekens då framställda anslagskrav yttrade min företrädare i statsrådsämbetet, att han med hänsyn till de statsekonomiska förhållandena nödgats avstå från att tillstyrka en enligt hans mening väl motiverad höjning av anslagen till dessa bibliotek. Han förklarade sig vara övertygad om behovet av sådana höjningar för institutioner, som hade att följa och söka anskaffa den vetenskapliga litteraturen på alla de områden, som vore representerade vid universiteten. Ett undanskjutande av anspråken på ökade anslag till dessa bibliotek kunde i längden icke försvaras, och enligt departementschefens mening borde, så snart förhållandena det medgäve, dessa anspråk vinna beaktande.

Då jag livligt instämmer i de av min företrädare förfäktade synpunkterna, är det med beklagande jag nödgas avstå från tanken på att nu söka helt realisera de framkomna önskemålen. De nuvarande förhållandena mana

alltjämt till stor återhållsamhet med ökade statsutgifter. För att emellertid söka i någon mån tillgodose det föreliggande behovet, vill jag förorda en mindre ökning av hittills utgående anslag; denna ökning måste av anförda omständigheter begränsas till 5,000 kronor.

I annat sammanhang har jag förut framhållit, att jag icke ansett mig nu kunna förorda överförande på ordinarie stat av universitetens hittills på extra stat utgående anslag till förstärkning av olika institutioners materiellbehov. Universitetsbibliotekets i Uppsala ordinarie anslag av 50,000 kronor torde därför böra bibehållas oförändrat. Det hittills utgående extra anslaget å 44,500 kronor bör emellertid i anslutning till vad jag anförut ökas till 49,500 kronor.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 49,500: —

[77.]

15. **Ytterligare medel till materiell m. m. för vissa institutioner.**

Ytterligare medel till materiell m. m. för vissa institutioner.

Under de senare åren hava anslag till växlande belopp anvisats till förstärkning av materiellanslagen till företrädesvis de matematisk-naturvetenskapliga institutionerna vid Uppsala universitet. Anslagsbeloppen, vilka från början i stort sett motsvarade det från universitetet framlagda behovet, blevo vid vissa tillfällen starkt begränsade, enär man utgick från den uppfattningen, att universitetets reservfond borde äga möjlighet att bestrida en del av dessa kostnader. Så har ock i stor utsträckning skett under de år, då reservfonden ansågs kunna bära dessa utgifter. Till närmare belysning härav tillåter jag mig hänvisa till vad i denna fråga anförts vid framläggande av statsverkspropositionen vid de senare årens riksdagar.

För budgetåret 1925—1926 hade från universitetets sida institutionernas merkostnader beräknats till i runt tal 60,000 kronor. Då reservfonden till budgetåret 1924—1925 ingick med en behållning av allenast 105,297 kronor 53 öre och universitetet icke ansåg sig kunna med egna medel gälda institutionernas merkostnader för budgetåret 1925—1926, tillstyrkte dåvarande departementschefen för detta budgetår ett förstärkningsanslag av 55,000 kronor. Detta blev ock Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen. Riksdagen nedsatte emellertid anslaget till 20,000 kronor; härvid erinrade riksdagen, hurusom det av reservfondens räkenskaper för budgetåret 1923—1924 framginge, att inkomstöverskottet för detta budgetår uppgått till i avrundat kronotal 217,384 kronor, samt framhöll, att, då det funnes grundad anledning antaga, att jämväl i framtiden väsentliga överskott komme att tillföras reservfonden, riksdagen ansett sig kunna utgå från att reservfonden ägde sådan bärighet, att, utan att dess berättigade intressen trädde för nära, ur densamma borde kunna tillgodoses en del av de behov, för vilka medel då äskades hos riksdagen.

För budgetåret 1926—1927 hade från universitetets sida institutionernas merkostnader beräknats till 74,430 kronor. Föredragande departementschefen ansåg sig vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t icke böra gå utöver det belopp, som anvisats för budgetåret 1925—1926 eller alltså 20,000 kronor. Detta blev ock Kungl. Maj:ts förslag. Det återstående beloppet skulle alltså falla på universitetets reservfond att täcka. Samtidigt framlade emellertid Kungl. Maj:t förslag till riksdagen om ett anslag å 5,530 kronor såsom ersättning till reservfonden för vissa besparade avlöningsmedel, vilka före 1925 års lönereglering ingått till denna fond men efter löneregleringen skulle tillfalla statsverkets kassafond. Denna sistnämnda framställning vann emellertid icke riksdagens bifall. Dock ansåg riksdagen, att skälig hänsyn till inkomstminskningen för reservfonden borde tagas, då det gällde att använda reservfonden för beredande av ytterligare medel till materiell m. m. för vissa institutioner, och höjde riksdagen därför med hänsyn härtill det föreslagna materiellanslaget å 20,000 kronor till 25,000 kronor.

Framställning har nu gjorts från universitetet om ökade medel till institutionernas materiellkostnader för budgetåret 1927—1928. Därvid har liksom föregående år ifrågasatts att de ordinarie materiellanslagen måtte beräknas höjda i förhållande till det numera såsom konstant ansedda anslagsbehovet, vadan alltså de extra förstärkningsanslagen skulle försvinna. I skrivelser av den 27 juli 1926 har kanslern förordat de akademiska myndigheternas förslag.

Jag har förut (punkten 71) förklarat mig icke kunna tillstyrka en höjning av de ordinarie materiellanslagen utan ansett, att man allt fortfarande torde böra räkna med extra förstärkningsanslag.

Med utgångspunkt från denna uppfattning innebär universitetets anslagskrav i avseende å ökade medel för institutionernas materiellbehov utöver vad jag i annat sammanhang upptagit till behandling för budgetåret 1927—1928 följande:

Farmakologiska institutionen	kronor	2,870: —
Zoologiska institutionen	»	7,500: —
Botaniska trädgården	»	18,540: —
Botaniska museet	»	150: —
Botaniska laboratoriet	»	800: —
Geografiska institutionen	»	1,090: —
Institutionen för allmän och analytisk kemi	»	4,800: —
Växtbiologiska institutionen	»	3,200: —
Meteorologiska institutionen	»	4,740: —
Geologisk-mineralogiska institutionen	»	9,450: —
Paleontologiska institutionen	»	7,100: —
Astronomiska observatoriet	»	4,580: —
Fysiska institutionen	»	13,970: —

Summa kronor 78,790: —

[77.]

En redogörelse i detalj för beräkningarna av de olika anslagsposterna skulle föra för långt. Jag tillåter mig hänvisa till handlingarna i ärendet och tillika framhålla, att beräkningarna äro gjorda dels med hänsyn till de senaste årens erfarenheter och med hänsyn tagen till prisfallet å åtskilliga förnödenheter och utensilier, dels ock med hänsyn till det av undervisningen och de vetenskapliga arbetena betingade behovet.

Med aktgivande å ovanberörda siffra å 78,790 kronor har jag vidare ansett mig böra undersöka, huruvida reservfondens medel kunna tagas med i beräkningen vid anvisande av medel till förstärkning av institutionernas materiellanslag. I detta hänseende har jag från universitetet mottagit följande uppgifter rörande reservfonden.

Fondens ställning under budgetåret 1925—1926 framgår av följande utdrag av universitetets huvudbok för nämnda budgetår:

Reservfonden:

Debet.

	Kronor.
Kassakonto, utgivna	47,785: 96
därav till undervisningens uppehållande	1,453: 05
» » pensioner och understöd	1,300: —
» rent tillfälliga anslag	45,032: 91
Anslags till reproduktion i ljustryck av Codex Argenteus konto	36,076: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ⁴ / ₆ 1926.	
Anslags för reparations- och ombyggnadsarbeten i mineralogisk-geologiska institutionen konto	12,091: 70
Belopp anvisat enligt kansl.brev ²⁹ / ₉ 1925.	
Anslags för bestridande av kostnader för ökat öppenställande av läsesalarna i universitetsbiblioteket konto	2,000: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ¹ / ₉ 1925.	
Anslags för ändringsarbeten i patologiska institutionen konto . .	6,600: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ²⁹ / ₉ 1925.	
Anslags för ombyggnadsarbeten i patologiska institutionen konto	60,000: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ⁴ / ₆ 1926.	
Anslags till förhyrning av lokaler för magasinering av de s. k. Kina-samlingarna konto	1,305: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ¹⁶ / ₁₀ 1925.	
Anslags för reparationsarbeten i en bostadsvåning i gamla kemiska institutionsbyggnaden konto	19,100: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ¹⁷ / ₁₁ 1925.	
Anslags till påbyggnad av akademiska sjukhusets poliklinikbyggnad konto	64,000: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ²⁰ / ₆ 1926	32,000: —
Förskott enligt samma kanslersbrev	32,000: —
Anslags till reparation av vissa paviljonger vid akademiska sjukhuset konto	16,000: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ⁴ / ₆ 1926.	
Vaktbetjäningens pensionsfonds konto	10,000: —
Belopp anvisat enligt kansl.brev ¹⁰ / ₇ 1926.	

	Kronor.	[77.]
Extra stats (renskrivningskostnader å akad. kansliet) konto	921: 70	
Belopp anvisat enligt kansl.brev ^{17/11} 1925.		
Anslags för reparation av palmrummet i botaniska trädgården konto	7,700: —	
Belopp anvisat enligt kansl.brev ^{20/6} 1926.		
Utgående balanskonto	152,999: 12	
Behållning till juli 1926, därav genom kansl.brev före ^{1/7} 1926 beviljade, ej utbetalda anslag	30,047: 67	
Återstående disponibel behållning	122,951: 45	
Summa kronor	436,579: 48	

Kredit.

	Kronor.
Ingående balanskonto	176,788: 76
Behållning från juni 1925, därav beviljade ej utbetalda anslag	19,736: 06
återstående disponibel behållning	157,052: 70
Egendomsförvaltningens konto	600: —
Hysesbidrag till akademifogden, att enligt drätselnämndens beslut ^{13/10} 1925 påföras detta konto.	
Generalkonto	228,094: —
hitför överskott för året.	
Avlöningars, pensioners och gratialers konto	29,920: 58
härå uppkomna besparingar.	
Anslags för uppförande av verkstadshus vid astronomiska obser- vatoriet konto	425: —
Anslags för inrednings- och reparationsarbeten i farmakologiska institutionen konto	—: 06
Förändringsarbetens i zoologiska institutionen konto	241: 83
Anslags till komplettering av fysiska institutionens utrustning konto	9: 25
Teologiska fakultetens fonds av besparade docentstipendier konto	500: —
Summa kronor	436,579: 48

I avseende å senare halvåret 1926 har endast en approximativ beräkning kunnat göras; densamma är av följande utseende:

Approximativ beräkning av Uppsala universitets reservfond
för senare halvåret 1926.

Debet.

Kassakonto	8,048: 84
utgifter till och med 31 oktober 1926.	
Av kanslersämbetet för rikets universitet redan beviljade, även- som hos kanslersämbetet begärda ytterligare anslag	65,998: 55
Behållning	79,822: 47
Summa kronor	153,869: 86

[77.]

Kredit.

Ingående balans	152,999: 12
Behållning från juni 1926, därav genom kanslersresolutioner före $\frac{1}{7}$ 1926 beviljade ej utbetalda anslag	30,047: 67
Återstående disponibel behållning	122,951: 45
Generalkonto beräknat överskott	12,881: 62
Avlöningars konto beräknade besparingar	18,036: 79
Summa kronor	153,869: 86

Departementschefen.

Av den nu lämnade redogörelsen för reservfondens ställning under budgetåret 1925—1926 framgår, att inkomstöverskottet för detta budgetår uppgått till i avrundat krontal 228,094 kronor. Den vid slutet av detta budgetår balanserade behållningen utgjorde 122,951 kronor. Då motsvarande siffror beträffande budgetåret 1924—1925 utgjorde respektive 244,440 kronor och 157,052 kronor, synes, att fondens ställning icke nu är fullt så förmånlig som förra budgetåret. Dock anser jag mig kunna utgå från att jämväl för budgetåret 1927—1928 ett betydande överskott å reservfonden torde vara att emotse; och i anslutning till det betraktelsesätt, som riksdagen i förevarande hänseende anlagt, torde det ej vara opåkallat att nu ifrågasätta ett bidrag från reservfonden för täckande av institutionernas ökade materiellkostnader för budgetåret 1927—1928.

Då det gäller att bedöma storleken av detta bidrag, vill jag lika med min företrädare i statsrådsämbetet med styrka betona, att det måste anses vara av stor vikt, att universitetets berättigade intressen härutinnan icke trädas för nära. Universitetet har under en följd av år förmedelst egna medel — reservfonden — bestritt omfattande utgifter, vilka, därest universitetet därtill saknat tillgång, i icke ringa omfattning torde hava kommit att belasta statsbudgeten. Universitetets anspråk på statsanslag hava därför, i jämförelse med vad som kommit till uttryck från motsvarande högskolor och institutioner, kommit att te sig såsom mindre betydande. Bibehålles universitetet vid den möjlighet, som det nu äger att förmedelst egna tillgångar tillgodose behov, varom annars framställningar måst göras hos riksdagen, torde detta få betraktas såsom en från flera synpunkter ändamålsenlig anordning.

Vad angår budgetåret 1927—1928 har från universitetet framkommit ett större antal anslagsäskanden än tillföre varit fallet. Det har med hänsyn till den statsfinansiella situationen varit mig möjligt att endast i ringa utsträckning understödja dessa universitetets i de flesta fall fullt berättigade krav. Ett flertal av dessa krav är emellertid av beskaffenhet att icke kunna undanskjutas, och det lär vid detta förhållande få ankomma på universitetet att förmedelst dess egna medel fylla de mest trängande be-

hoven. Dessa anslagsäskanden, vilka avse reparationer i undervisningslokaler, materiellutrustning för den vetenskapliga forskningen och undervisningen vid flera institutioner m. m., uppgå till ej obetydliga belopp, och även om endast det nödvändigaste verkställes eller anskaffas, torde betydande ingrepp i reservfondens tillgångar bliva erforderliga.

Jag anser det visserligen vara önskvärt och berättigat, att universitetets egna medel så litet som möjligt belastas med utgifter, som vid andra undervisningsanstalter och statliga vetenskapliga institutioner undantagslöst ansetts böra helt täckas förmedelst statsmedel men under nuvarande förhållanden anser jag mig dock icke böra för nu ifrågavarande ändamål förorda högre belopp än som utgår för innevarande budgetår, eller alltså 25,000 kronor.

Jag hemställer följaktligen, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för beredande av ytterligare medel till materiell m. m. för de av mig angivna institutionerna vid universitetet i Uppsala för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 25,000: —

Lunds universitet.

16. Universitetsstaten. Vid bifall till vad jag föreslår under punkterna 78 och 79 bör det *ordinarie* anslaget till Lunds universitet, universitetsstaten,

nu	kronor 1,220,200: —
beräknas bliva höjt med	» 8,500: —
till	» 1,228,700: —

17. Ordinarie lärarbefattning i medicinsk radiologi vid universitetet i Lund. Under återopande av vad jag anfört under punkten 66 i det föregående hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående inrättande av ordinarie lärarbefattningar i medicinsk radiologi vid en var av de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt karolinska institutet, för ändamålet beräkna en höjning av det *ordinarie* anslaget till Lunds universitet, universitetsstaten, med kronor 5,500: —

[78.]

Ordinarie lärarbefattning i medicinsk radiologi vid universitetet i Lund.

18. Amanuens vid kirurgiska kliniken. I utgiftsstaten för universitetet i Lund, avdelningen I. C. Avlöningsstat för assistenter och amanuenser, är under kirurgiska kliniken uppförd en amanuensbefattning med arvode av 3,000 kronor.

[79.]

Amanuens vid kirurgiska kliniken.

[79.]

I en av kanslern med tillstyrkande yttrande överlämnad framställning hemställde det större akademiska konsistoriet i Lund om utverkande av proposition till 1926 års riksdag om inrättande vid kirurgiska kliniken av ytterligare en ordinarie amanuensbefattning med samma avlöning, som tillkommer de kliniska amanuenserna vid universitetet.

Denna framställning grundade sig på en av professorn i kirurgi vid universitetet i Lund G. Petrén till konsistoriet den 15 april 1925 avlåten, av medicinska fakulteten förordad skrivelse, däri Petrén anfört:

Den 3 oktober 1919 fastställdes av kanslern för rikets universitet provisoriska bestämmelser angående fortsättningstjänstgöring för medicine kandidater i kirurgi vid Lunds universitet. Genom dessa bestämmelser ålades bland annat den kirurgiska kliniken i Lund en helt ny undervisningsuppgift, förut helt förlagd till karolinska institutet, den nämligen att ombesörja undervisningen och den praktiska utbildningen i kirurgi av även 30 fortsättningstjänstgöranden årligen. Ehuru den kirurgiska kliniken samtidigt befriades från en del av sin tidigare undervisningsskyldighet av de »grundläggande tjänstgörandena» därigenom att de 2 första månaderna av dessas tjänstgöring överflyttades till den ortopediska kliniken, så ökades dock med den nya ordningen undervisningsarbetet högst betydligt på den kirurgiska kliniken för både professorn och de assisterande lärarkrafterna. Professor Borelius, dåvarande chef på kirurgiska kliniken, åtog sig då den avsevärda undervisningsbördan att under 8 månader på året hålla klinik 3 dagar i veckan och samtidigt giva poliklinisk undervisning 5 dagar i veckan — 1 dag i veckan uppdrogs den polikliniska undervisningen åt biträdande läraren i kirurgi. Uti ett privatbrev till Petrén, daterat den ²⁷/₁₂ 1920 har Borelius, då han sålunda hade ungefär 1 års erfarenhet av den nya ordningen, gjort följande uttalande om den kirurgiska polikliniken i Lund och sin uppfattning om den polikliniska undervisningen i kirurgi samt i samband därmed om motiven till den nyss anförda, för honom själv betungande undervisningsanordningen:

»Polikliniken är den ömtåliga punkten här, den växer inte, har detta året liksom det föregående stått stilla. För undervisningen, särskilt »fortsättnings»-tjänstgöringen är den ju en livsfråga Polikliniken skötes, vad sjukvården beträffar, som tidigare av äldste underläkaren, men jag är där alla dagar i veckan utom lördagar och går igenom fallen. Jag har alltså i regel ³/₄ timme poliklinik-undervisning 5 dagar i veckan och offrar alltså mycket tid och intresse på denna undervisning. Jag anser det riktigt, att en erfaren kliniker ger den polikliniska undervisningen och den intresserar mig. Den är också tacksam, ty ej blott »fortsättnings»-tjänstgörandena, för vilka den är obligatorisk, utan även en rad andra licentiander gå regelbundet på den. Detta är naturligtvis på längden en onaturlig undervisningsbörda: *tre* klinikdagar och *fem* poliklinikdagar i veckan, men, så länge jag orkar, skall jag försöka fortsätta, då jag tror det vara riktigt, att poliklinik-undervisningen kommer i god gång och icke mindre, att diagnoserna på polikliniken i regel sättas av professorn. Jag har dock för fakulteten senast nu i december framhållit, att detta icke kan gå på längden utan endast en tid framåt, så länge jag står ut.»

Då jag har samma grundsyn som den, åt vilken Borelius givit uttryck i nyss anförda uttalande, angående fördelarna för undervisningen i kirurgi av

klinikehufens deltagande äfen i den polikliniska undervisningen, har den av Borelius införda undervisningsordningen fortgått oförändrad äfen under de sista, nu snart 4 åren, under vilka jag varit chef å kirurgiska kliniken. Emellertid är denna undervisningsbörda liksom förut efter Borelius' så också nu efter min erfarenhet så betungande — ingen av rikets övriga professorer i kirurgi eller praktisk medicin giver mig veterligen samtidigt både den kliniska och polikliniska undervisningen — isynnerhet samman med det betydande praktiska sjukvårdsarbetet av ofta ansträngande och ansvarsfull art å kliniken, som i regel kräver många timmar dagligen, att jag sannolikt ser mig nödsakad att något av de närmaste åren inkomma med hemställan om ökat anslag åt biträdande läraren i kirurgi med skyldighet för honom att övertaga mera av den polikliniska undervisningen. Det synes mig riktigt att framhålla detta redan nu i samband med efterföljande framställning med anhållan om anslag till en ny amanuensbefattning vid kirurgiska kliniken.

Genom föreskrifterna i Kungl. Maj:ts brev den 16 november 1923 upphävdes fullständigt den sedan gammalt förefintliga hopkopplingen mellan karolinska institutet och Lunds universitet beträffande medicine kandidaternas obligatoriska tjänstgöringar i medicin och kirurgi. Enligt dessa föreskrifter är kirurgiska kliniken i Lund sedan år 1924 och framdeles skyldig att årligen omhändertaga 45 studerande under deras grundläggande tjänstgöring under 2 månader — 15 studerande mindre än förut — och likaledes 45 studerande under fortsättningstjänstgöring 4 månader — 15 studerande mer än förut. Då de fortsättningstjänstgörande gå dubbelt så lång tid som de grundläggande å kirurgiska kliniken och dessutom kräva mera av både direkt praktisk handledning, som till större delen gives av underläkarna och amanuensen, och äfen av annan undervisning (epikrisgranskning m. m.), så har den år 1924 införda studieanordningen medfört en ytterligare ökning i handlednings- och undervisningsarbetet på kliniken. Dessutom har det ökade antalet fortsättningstjänstgörande gjort det önskvärt, att det kliniska patientmaterialet, som dessbättre alltjämt i någon mån ökas, i så stor utsträckning som möjligt tillgodogöres för undervisningen. I vad mån detta kan ske, beror till stor del på klinikkens underläkar- och amanuenskrafter.

Sedan början av år 1912 har utan ökning av läkarkrafterna hela den kirurgiska klinikkens kliniska och polikliniska undervisnings- och sjukvårdsarbete — fränsett den polikliniska undervisningen 1 dag i veckan, som lämnats av biträdande läraren — utförts av professorn i kirurgi och 3 assistentläkare: nämligen 2 av Malmöhus läns landsting avlönade underläkare och 1 amanuens. Arbetet på kliniken har emellertid numera vuxit på ett sådant sätt, att 3 assistentläkarbefattningar är påtagligt otillräckligt. Alla 3, både underläkarna och amanuensen, hava ständigt en mycket prässande och tidvis en oskäligen stor arbetsbörda med en daglig arbetstid, som ofta är långt längre än vad som är rimligt.

För jämförelses skull anföras här läkarkrafter, antal tjänstgörande, som årligen äga rätt få undervisning i kirurgi, samt antalet kliniska patienter och antalet kliniska operationer vid kirurgiska klinikerna i Lund, Uppsala och vid Maria sjukhus i Stockholm:

Lund 1 professor — 3 assistentläkare (för klinik och poliklinik) 45 tjänstgörande årligen.

År 1922:	2,585	intagna kliniska patienter	—	1,748	kliniska operationer
» 1923:	2,890	»	»	1,911	»
» 1924:	2,967	»	»	2,020	»

[79.] *Uppsala* 1 professor — 4 assistentläkare (för klinik och poliklinik) 24 tjänstgörande årligen.

År 1924: 2,447 intagna kliniska patienter — 1,436 kliniska operationer. Här bör anmärkas, att den nya kirurgiska kliniken togs i bruk först i maj 1924 och ännu ej är helt tagen i bruk. Av siffrorna för 1925 års 3 första månader att döma har man för sagda år anledning vänta sannolikt:

År 1925: ungefär 2,800 patienter¹⁾ — ungefär 1,600 operationer²⁾.

Maria sjukhus 1 professor — 1 docent som biträdande överläkare (större delen av året) — 3 assistentläkare — 1 extra läkare (för klinik och poliklinik). (Obs. polikliniken har mer än dubbelt så många patienter som Lunds.) 45 tjänstgörande årligen.

År 1923: 2,391 intagna kliniska patienter — 1,648 kliniska operationer

» 1924: 2,539 » » » — 1,785 » » »

Lunds kirurgiska klinik, som har att årligen undervisa flera medicine kandidater än Uppsala och lika många som Maria sjukhus, har, som av de nu anförda siffrorna framgår, *större* kliniskt *patientantal* och *större antal* kliniska *operationer* än både Uppsala och Maria sjukhus kirurgiska kliniker och *ändock färre läkarkrafter*.

Erfarenheten har under särskilt sista året ofrånkomligt visat att med det ökade antalet fortsättningstjänstgörande och med det allttjämt växande patientantalet och operationsarbetet på både klinik och poliklinik det för både den praktiska handledningen och undervisningen, för utnyttjandet i undervisningens tjänst av patientmaterialet och för det praktiska sjukvårdsarbetet är oundgängligen nödvändigt att få å kirurgiska kliniken ytterligare en amanuensbefattning.

För både undervisningen och det praktiska arbetet vore det lämpligt och önskvärt, om den nu begärda amanuensbefattningen betraktades som en andre amanuensbefattning i förhållande till den nuvarande som förste amanuensbefattning (liksom de båda amanuensbefattningarna förr å Uppsala kirurgiska klinik), så att innehavaren av den nya amanuensbefattningen finge som regel följande år rycka upp som förste amanuens. En sådan anordning är för kliniken obetingat värdefullare än om 2 nya och mindre erfarna amanuenser skola årligen intagas. Dessutom vinnes härmed att den, som senare blir förste underläkare på kliniken och som sådan är professors närmaste man och vikarie i det praktiska arbetet, har med tvåårig amanuensställning längre föregående utbildning och är i den mån det beror på förvärvad klinisk erfarenhet både bättre rustad för det rätt självständiga handlednings- och sjukvårdsarbetet på polikliniken och mera kompetent att på kliniken vid behov övertaga även mera ansvarsfullt operationsarbete.

Konsistoriets framställning föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Efter därom av Petréns gjord ansökning har nu konsistoriet förnyat sin ifrågasvarande framställning. I berörda ansökning, som tillstyrkts av medicinska fakulteten, återger Petréns innehåll i sin förberörda skrivelse av den 15 april 1925 samt anför vidare:

De skäl, som jag i nyss nämnda skrivelse anført för amanuensbefattningens inrättande, föreligga givetvis ännu. Under sista året hava svårigheterna att med endast en amanuens på ett någorlunda tillfredsställande sätt

¹⁾ 1925: 2,904 patienter. ²⁾ 1925: 1,731 operationer.

meddela föreskriven undervisning och handledning åt alla de studerande, som fullgöra grundläggande tjänstgöring, fortsättningstjänstgöring eller assistenttjänstgöring å Lunds kirurgiska klinik visat sig mycket stora — eller kanske rättare övermäktiga. Tillfälligt hjälp för en kortare del av året har erhållits därigenom, att ur universitetets reservfond erhållits ett anslag till avlöning av en extra amanuens under 2 $\frac{1}{2}$ månader.

I skrivelse den 3 augusti 1926 har t. f. kanslern hemställt om utverkande av proposition i ämnet till 1927 års riksdag.

Av den i ärendet förebragta utredningen framgår, att behovet av ökade läkarkrafter vid kirurgiska kliniken är i hög grad trängande. Och vad jag på ort och ställe erfarit rörande den arbetsbörda, som påvilar de vid kliniken tjänstgörande läkarna, har också övertygat mig om att en förstärkning av personalen är nödvändig. Jag är därför beredd att understödja den av universitetsmyndigheterna ånyo framställda begäran om anställande av ytterligare en amanuens vid kliniken i fråga. Med hänsyn därtill att behovet av denne amanuens torde få anses konstant, har jag intet att erinra mot att det för ändamålet begärda anslaget, 3,000 kronor, eller samma belopp, som utgår till övriga kliniska amanuenser vid universitetet i Lund, uppföres på ordinarie stat.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att i utgiftsstaten för universitetet i Lund, avdelningen I. C. Avlöningsstat för assistenter och amanuenser, under Kirurgiska kliniken, uppföra ytterligare en amanuensbefattning samt förty höja det *ordinarie* anslaget till universitetet, universitetsstaten, med kronor 3,000: —

19. **Ändrad benämning å vissa professurer inom teologiska fakulteten.** I den av 1925 års riksdag fastställda staten för universitetet i Lund är under teologiska fakulteten angiven en bestämmelse av innehåll, att av fakultetens sju professorsbefattningar 2 skola omfatta vardera exegetisk teologi och de övriga 5 vardera ett av följande ämnesområden: 1) dogmatik och moralteologi, 2) kyrkohistoria och symbolik, 3) praktisk teologi, 4) praktisk teologi och moralteologi samt 5) teologisk encyklopodi och teologiska prenotationer. Denna föreskrift, som jämväl inflöt i det av Kungl. Maj:t för nämnda års riksdag framlagda statförslaget, var hämtad från den i statskontoret upprättade statsliggaren för budgetåret 1924—1925 innefattande statsverkets specialutgiftsstaten för detta budgetår. Härvid hade emellertid icke uppmärksamats, att vissa av nu angivna professorsbefattningar redan förut erhållit en ändrad ämnesomfattning; så hade genom Kungl. Maj:ts beslut den 13 juli 1909 professuren i praktisk teologi förklarats skola vid nästa ledigblivande tillsättas såsom professur i praktisk teologi med kyrkorätt, genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 november 1911 professuren i dogmatik och moralteologi förändrats till en professur i systematisk teologi med

[80.]

Ändrad benämning å vissa professurer inom teologiska fakulteten.

undervisnings- och examinationsskyldighet i dogmatik samt genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 juni 1912 professuren i praktisk teologi och moral-teologi förändrats till en professur i systematisk teologi med undervisnings- och examinationsskyldighet i teologisk etik.

Då givetvis i universitetets stat böra uppföras de benämningar å nu ifrågavarande professorer, som angivits i ovanberörda av Kungl. Maj:t meddelade beslut, och enär den ändring i den år 1925 godkända staten, som härav påkallas, tarvar riksdagens medverkan, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i utgiftsstaten för universitetet i Lund i avseende å den under avlöningsstaten för professorer m. fl., teologiska fakulteten, införda anmärkningen vidtaga den ändring beträffande ämnesomfattningen för tre av fakultetens professorsbefattningar, som nu av mig angivits.

[81.] 20. **Avlöningar till vissa tjänstemän och betjänade vid universitetets samlingar och inrättningar m. m. Tekniska biträden vid de fysiologiska och histologiska institutionerna.** Under en föregående punkt har jag berört frågan om inrättande av ordinarie tekniska biträden vid vissa medicinskt-teoretiska institutioner vid universitetet i Uppsala. Jag anhåller att under denna punkt få beröra ett motsvarande spörsmål beträffande Lunds universitet. Även här hava vid åtskilliga institutioner sedan en längre tid varit knutna biträden med arbetsuppgifter och åligganden av samma slag, som jag förut omnämnt i fråga om de tekniska biträdena vid Uppsalainstitutionerna. De institutioner i Lund, vid vilka dylika biträden nu äro anställda, äro den fysiologiska institutionen, den histologiska institutionen och den patologisk-anatomiska institutionen.

Under senare år har en var av dessa biträden åtnjutit en ersättning av 1,700 kronor för år, vilka belopp enligt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade beslut utgått från det på universitetets stat uppförda, till Kungl. Maj:ts disposition stående anslaget å 5,608 kronor 50 öre. Upprepade gånger hava från universitetet framställningar gjorts om inrättande av ordinarie tekniska biträdestjänster å någon eller samtliga av nu angivna institutioner, utan att dock dessa framställningar rönt beaktande.

I anslutning till vad jag anfört beträffande Uppsala-institutionen anser jag, att detta krav ej längre bör skjutas åt sidan utan upptagas till förnyad prövning.

Även nu har nämligen det större akademiska konsistoriet i Lund anhållit om utverkande av proposition till riksdagen om beviljande av anslag till avlöning enligt avlöningsreglementets avlöningsgrad B 7 av ett kvinnligt tekniskt biträde vid en var av fysiologiska, histologiska och patologisk-anatomiska institutionerna.

Avlöningar till vissa tjänstemän och betjänade vid universitetets samlingar och inrättningar m. m. Tekniska biträden vid de fysiologiska och histologiska institutionerna.

Konsistoriets framställning grundar sig på särskilda av vederbörande institutionsprefekter framlagda och av medicinska fakulteten tillstyrkta förslag.

Vad först beträffar *fysiologiska institutionen* har professorn i fysiologi vid universitetet T. Thunberg till stöd för sitt förslag anfört följande:

Förslaget om anställandet av ett kvinnligt tekniskt biträde har redan sju år i följd vunnit fakultetens, konsistoriets och kanslerns stöd.

Då jag nu upprepar min hemställan bygger jag på en 15-årig erfarenhet av den nytta jag haft av det arbetsbiträde, som denna tid varit anställt å fysiologiska institutionen med användande av dels medel ur det ordinarie årsanslaget, dels tillfälliga anslag ur särskilt reservfonden. Denna erfarenhet har varit av det slag, att jag vågar beteckna ett dylikt arbetsbiträde alldeles nödvändigt för det rationella ordnandet av arbetet på institutionen.

De uppgifter, som tillkomma arbetsbiträdet, äro följande:

1. Assistens vid professorns vetenskapliga undersökningar.
2. Utförande av mer mekaniskt skriv- och räknearbete, såsom avskrifter, excerpter, utförande av tabellarbeten, reduktion och korrektion av erhållna värden.

3. Institutionsbibliotekets iordninghållande, införande i kapslar och lappkatalog av inkommande särtryck och böcker.

Av den övriga institutionspersonalen kan ej med fördel hjälp i dessa avseenden krävas eller erhållas. I själva verket utgöra de uppgifter, som tillkomma ett tekniskt arbetsbiträde en ganska väl avgränsad grupp. Till deras utförande kräves naturlig händighet, rent mekanisk, alltjämt vidmakthållen skolning, noggrannhet och pålitlighet. Däremot kräves ej här för högre utbildning. Överallt går den internationella utvecklingen i den riktningen, att dylika tekniska arbetsbiträden anses nödvändiga för en rationell arbetsfördelning på de vetenskapliga institutionerna. I vårt land är också ett tekniskt biträde av här avsedd art sedan 7 år upptaget på stat för fysiologiska institutionen vid karolinska institutet.

Vad särskilt beträffar förhållandena i Lund ersättes ej arbetsbiträdet av den övriga personalen. Assistenten har självständiga uppgifter vid undervisningen och hans övriga tid bör förbehållas verkligt forskningsarbete. Amanuensen hinner knappast uppövas innan han för fortsatta studier lämnar institutionen. Vaktmästarens tid är för mycket upptagen av grövre sysslor såsom eldning, renhållning, snickeriarbeten, djurens omhändertagande, ärenden ute i staden. Vad professorn beträffar, bör hans tid och arbetskraft ej tagas i användning för ändamål, som på intet sätt motsvara hans dyrbara utbildning. Det är att beröva honom möjligheten att använda sin arbetskraft, där den kan göra största möjliga gagn.

Det föreslagna arvodet för arbetsbiträdet är vad som numera utgår för motsvarande befattning vid fysiologiska institutionen vid karolinska institutet, som avlönas enligt avlöningsreglementets löneklass B 7. Till samma löneklass höra också de tekniska biträdena vid den patologiskt-anatomiska institutionen, den histologiska institutionen och den obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset, samtliga vid karolinska institutet.

För den *histologiska institutionens* vidkommande anför institutionens chef, professorn i anatomi vid universitetet T. Hellman följande:

Arbetet på en histologisk institution, där undervisning skall meddelas i mikroskopisk anatomi, och vetenskapliga undersökningar skola utföras inom

[81.] detta område, är till sin huvudsakligaste del förlagt till mikroskopet. Undersökningsmaterialet härvid måste genomgå en långvarig och tidsödande preparering, innan det är färdigt för mikroskopisk bearbetning. Prepareringen består i fixering, inbäddning i lämpligt medium, snittning, uppläggning på glas, färgning och montering. En sådan preparering, vilken måste fortgå successivt under flera dagar, kan beräknas taga i anspråk minst en timma sammanlagt för beredande av ett enda snitt. För enklare undersökning fordras dock i regel flera snitt. Framför allt vid vetenskapliga undersökningar behöver man mycket ofta förfärdiga seriesnitt, vilket är en mycket tidsödande preparering. För att t. ex. skära och upplägga en 1 kbcm. stor vävnadsbit i serie torde minst omkring två dagars arbete erfordras. Utom nämnda snittberedning finnes även mycket annat tidsödande arbete på en histologisk institution.

Skulle detta tekniska arbete utföras av en vetenskapligt arbetande person, skulle hans tid till den grad tagas i anspråk härav, att någon nämnvärd vetenskaplig produktion knappast skulle bli möjlig. Skulle å andra sidan detta arbete påläggas de vid institutionen anställda amanuenserna, skulle detta innebära ej blott utnyttjandet av överkvalificerad arbetskraft utan också en direkt skada för de studerandes utbildning, då nämligen den tid, de i så fall finge offra på tekniskt arbete kunde på ett för dem mycket bättre och betydligt nyttigare sätt utnyttjas för studier och specialarbeten.

Vid de histologiska institutionerna i Stockholm och Uppsala äro också sedan lång tid tillbaka kvinnliga tekniska biträden anställda; i Stockholm är detta uppfört på stat, i Uppsala avlönat med medel från universitetet.

Vid anatomiska institutionen i Lund är visserligen i likhet med vad som är förhållandet i Uppsala och Stockholm en preparator anställd. På intet av dessa ställen kan han emellertid tagas i anspråk för här ifrågavarande arbete, då detta i så fall skulle taga all hans tid. För honom finnas talrika andra uppgifter, gemensamma för anatomiska institutionens båda avdelningar, vilka också fordra en mera kvalificerad arbetskraft, såsom bl. a. fotografering, mikrofotografering, målning och ritning, vård och underhåll av instrumentarium m. m.

Anställandet av ett kvinnligt tekniskt biträde vid en histologisk institution kan utan tvekan betecknas såsom något absolut nödvändigt. Först härigenom möjliggöres för vetenskapligt skolade krafter att ägna sin tid åt vetenskapliga undersökningar utan att behöva föröda den största tiden på tekniskt arbete, liksom också härigenom bättre tid beredes vid institutionen anställda studerande att ägna sig åt studier och vetenskapliga uppgifter.

Universitetsmyndigheterna hava också behjärtat min anhållan om tekniskt biträde vid histologiska institutionen och sedan hösten 1921 årligen anvisat medel för avlöning av sådant. Hennes arbetsdag är också fullt upptagen med för undervisning och vetenskapligt arbete nödvändiga tekniska arbeten.

Vad så beträffar *patologisk-anatomiska* institutionen anföra professorerna i allmän patologi, bakteriologi och allmän hälsovård J. Forssman samt i patologisk anatomi och rättsmedicin E. Sjövall till stöd för sitt förslag följande:

Patologiska institutionen omfattar såväl en patologisk som en bakteriologisk avdelning (särskild bakteriologisk eller hygienisk institution såsom fallet är i Uppsala och vid karolinska institutet finnes här ej).

Vid den patologiska avdelningen har sedan Lunds lasarett genomgick sin

sista stora utvidgning materialet för patologisk undervisning och forskning högst avsevärt ökats. Obduktionernas antal uppgick sålunda sistlidet läsår till 292 (därav 22 obduktioner å Lunds hospital) och de från lasarettet även som från andra sjukhus för diagnos insända preparaten till 1,973. I och för vetenskaplig undersökning av detta stora material måste det i betydlig omfattning underkastas förberedande teknisk behandling såsom mikrotomisering, färgning, m. m. Att denna rent tekniska sida av undersökningen, såsom hittills måst ske, uteslutande handlägges av de medicinskt utbildade tjänstemännen vid institutionen måste anses såsom ett missbruk av högt kvalificerad arbetskraft, vilken borde kunna användas i huvudsak för det vetenskapliga bedömandet av materialet. Även i de rent vetenskapliga (alltså ej för undervisning och diagnostik nödvändiga) patologiska undersökningarna ingår ofta en ej obetydlig mängd dylikt tekniskt arbete (förutom inbäddning, smitning och färgning av preparat, även rekonstruktionsarbete), vilket efter tillbörlig övning med fördel kan och bör utföras av ett tekniskt biträde.

Vid den bakteriologiska avdelningen förekommer likaså en myckenhet rent tekniskt arbete såsom sterilisering samt beredning av näringssubstrater av varjehanda art, vilket lämpligen efter någon övning kan anförtros och utmärkt utföras av ett kvinnligt biträde.

Universitetsmyndigheternas förslag tillstyrkes av t. f. kanslern för Lunds universitet, som i skrivelse den 3 augusti 1926 hemställer om avlåtande av proposition i ämnet till riksdagen.

I likhet med vad jag anfört i motsvarande fråga vid Uppsala universitet, är jag böjd att i viss utsträckning förorda det föreliggande förslaget för Lunds universitets vidkommande.

Departementschefen.

Även för sistnämnda universitet vill jag förorda anställande av två ordinarie tekniska biträdesbefattningar. De institutioner, som härvid torde böra ifrågakomma, synas mig böra vara de, där dylika biträden längst varit anställda, d. v. s. de fysiologiska och histologiska institutionerna. Jag har inhämtat, att denna uppfattning även delas av vederbörande vid universitetet. Motsvarande behov vid patologisk-anatomiska institutionen torde tills vidare kunna tillgodoses på sätt hittills skett, nämligen genom ersättning från ovan angivna på universitetets stat uppförda, till Kungl. Maj:ts disposition stående anslagspost.

De två till ordinarie anställning föreslagna biträdena böra hänföras till lönegraden B 7.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att vid universitetet i Lund under vetenskapliga institutioner och inrättningar, tillhörande medicinska och filosofiska fakulteterna uppföra 1 tekniskt biträde vid fysiologiska institutionen och 1 tekniskt biträde vid histologiska institutionen, båda dessa biträden med placering i lönegraden B 7; samt

att vid bifall härtil i stället för det i avlöningsstaten för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar under vetenskapliga institutioner och

inrättningar, tillhörande medicinska och filosofiska fakulteterna, uppförda förslagsanslaget: avlöningar till ordinarie vaktmästare och med dem jämförliga

befattningshavare kronor 49,900: —

därstädes uppföra under rubrik: avlöningar till ordinarie tekniska biträden och till ordinarie vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare ett förslagsanslag

å kronor 55,500: —

samt förty öka det *ordinarie* förslagsanslaget för Lunds universitet, avlöningar till vissa tjänstemän och betjante vid universitetets samlingar och inrättningar m. m.,

nu kronor 245,300: —

med » 5,600: —

till » 250,900: —

[82.] 21. **Avlöningar åt vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och**

Avlöningar
åt vissa
extra ordi-
narie lärare,
amanuenser
och tjänste-
män m. m.

tjänstemän m. m. I likhet med vad jag tillstyrkt i motsvarande hänseende beträffande Uppsala universitet har jag under denna punkt upptagit ett antal anslagsäskanden, avseende vissa alltjämt behövliga lärararvoden m. m. vid universitetet i Lund. Samtliga i nedanstående tablå angivna arvoden äro upptagna till enahanda belopp, med vilka de av riksdagen bestämts för budgetåret 1926—1927. I två fall har av myndigheterna ändring ifrågasatts i förhållande till vad nu utgår, nämligen *dels* därutinnan, att en höjning föreslagits från 4,500 kronor till 10,000 kronor av anslaget till uppehållande av den praktisk-teologiska undervisningen, *dels ock* därutinnan, att en höjning äskats från 2,400 kronor till 4,400 kronor av anslaget till räknebiträden vid astronomiska observatoriet. Intetdera av dessa förslag har jag emellertid ansett mig nu kunna biträda.

De belopp, varom alltså fråga är, äro följande:

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1927—1928 kronor
Till uppehållande av den praktisk-teologiska undervisningen	1912	4,500
Lärare i symbolik	1914	2,250
Ledare av civilrättsliga delen av juridiska fakultetens propedeutiska kurs	1914	960
Klinisk laborator och biträdande lärare i medicin	1908 [1920]	7,200
Biträdande lärare i fysikalisk diagnostik	1918	3,000
Ledare av kurser i allmän sjukvårdsteknik	1920	1,125
Biträdande lärare i kirurgi	1920	3,600

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1927—1928 kronor
Biträde vid kursen i allmän kemi för medicine studerande	1921	600
Ledande av assistenttjänstgöring i lungtuberkulosens diagnostik och terapi	1925—1926	800
Bidrag till utgifter för en stiftelse vid universitetet i Lund för svensk folkminnesforskning	1921	9,000
Biträdande lärare i geologi och mineralogi	1925—1926	8,200
Amanuens vid institutionen för ärftlighetsforskning	1920	1,800
Praktisk försöksassistent vid institutionen för ärftlighetsforskning	1925—1926	2,400
Mekaniker vid fysiska institutionen . .	1918	4,000
Förstärkning av anslaget till räknbiträden vid astronomiska observatoriet	1920	2,400
Anordnande av undervisning i bokföreläsning	1909	600

Summan av dessa anslag utgör 52,435 kronor. Denna summa bör nu begäras av riksdagen såsom extra anslag, att av Kungl. Maj:t användas för nu omförmälda ändamål i enlighet med hittillsvarande särskilda bestämmelser och villkor för vissa av dem. Fördelningen av anslaget till de olika ändamålen kommer naturligen att ske med de belopp, som finnas angivna för de särskilda ändamålen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att för beredande av avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m. vid universitetet i Lund anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 52,435: — att med särskilda belopp av Kungl. Maj:t användas för de av mig ovan angivna ändamål.

22. Materiell för vissa institutioner m. m. Under denna punkt får jag för Eders Kungl. Maj:t anmäla åtskilliga äskanden, avseende anslag till materiell för vissa institutioner m. m. vid universitetet i Lund. Samtliga anslag äro avsedda att utgå för budgetåret 1927—1928 med samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår.

I likhet med vad fallet är beträffande motsvarande anslag vid Uppsala universitet, har även från Lunds universitet begäran framkommit om överförande av vissa av nu ifrågakvarande anslag till ordinarie stat antingen

[83.]

Materiell för
vissa institu-
tioner m. m

[83.] såsom fristående anslagsposter i den ordinarie materiellstaten eller såsom ökningar till vederbörande ordinarie anslagsposter. I skrivelse den 3 augusti 1923 har kanslern tillstyrkt en dylik anordning.

Såsom jag förut anfört i fråga om motsvarande ämne beträffande Uppsala universitet, har jag icke ansett mig kunna för närvarande tillstyrka överförande av anslagsmedel för ifrågasvarande ändamål till den ordinarie staten.

I flertalet fall har någon anslagsökning icke ifrågasatts av de akademiska myndigheterna. På åtskilliga poster däremot hava höjningar begärts.

Så har beträffande de i det följande omförmälda institutionerna i samband med anslagets överförande på ordinarie stat begärts en höjning av anslaget till patologisk-anatomiska institutionen från 2,000 kronor till 6,450 kronor. Då jag ansett merkostnaderna för denna institution böra bedömas i annat sammanhang, har jag nu funnit mig böra räkna med allenast det hittills utgående, så att säga normala förstärkningsanslaget å 2,000 kronor.

Materiellkostnaderna för historiska museet hava föreslagits höjda från 6,500 kronor till 13,000 kronor, allt såsom en utökning av det ordinarie anslaget. Detta utgör 2,500 kronor, vadan alltså museet nu förfogar över sammanlagt 9,000 kronor. Hur livligt jag än behjärtar behovet av ökade medel för museets verksamhet, har jag dock icke nu kunnat förorda den åskade anslagsökningen.

Beträffande universitetsbibliotekets anslag till bokinköp och bokbindning har föreslagits, dels att det hittills utgående extra anslaget å 30,000 kronor måtte överföras till bibliotekets ordinarie anslag för samma ändamål, stort 50,000 kronor, dels ock att för ändamålet måtte därutöver beviljas ett extra anslag av 26,500 kronor. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Universitetets gymnastikinsträttning åtnjuter ett ordinarie materiellanslag å 500 kronor och alltsedan år 1911 ett extra anslag å likaledes 500 kronor. Myndigheternas åskande går ut på ett ordinarie anslag av 2,400 kronor, sålunda en ökning med 1,900 kronor. Även dessa merkostnader finner jag böra prövas i annat sammanhang, vadan jag nu allenast räknar med hittillsvarande extra anslag å 500 kronor.

Mitt nedanstående förslag innebär följaktligen icke någon ökning av statens understöd till däri avsedda materiellkostnader utöver vad för närvarande till samma ändamål utgår.

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1927—1928 Kronor
För de kateketiska övningarna Till materiell för den i stadgan angående medicinska examina föreskrivna	1921	200
undervisningskursen i allmän kemi	1909	500

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1927—1928 kronor
Till materiell för pediatrika klinikens vid universitetet laboratorium	1918	500
Förstärkning av det ordinarie materiellanslaget till patologisk-anatomiska institutionen	1924—1925	2,000
Till uppehållande av verksamheten vid det psykologiska laboratoriet	1915	750
Till materiell för historiska museet . .	1919	6,500
Till materiell för geologisk-mineralogiska institutionen	1916	1,000
Till materiell för kemiska institutionen	1924—1925	4,000
För anordnande under sommarmånaderna av kurser i havsbiologi i Öresund eller närgänsande havsområden samt för företagande med studerande vid universitetet i Lund av havsbiologiska exkursioner under pågående terminer	1919	1,675
Utförande och publicerande av zoonobservationer vid observatoriet	1924—1925	4,500
Uppvärmning och belysning m. m. för universitetsbiblioteket	1923—1924	7,000
Bokbinderiarbeten vid universitetsbiblioteket	1922	2,000
Till bestridande av renskrivningskostnader vid universitetets kansli och räntekammare	1922	1,200
För utgivande av universitetets årsskrift	1912	15,000
Till materiell för inrättningen för gymnastik och fäktkonst	1911	500
Till hyra för idrottsplats samt till inköp och underhåll av idrottsmateriell m. m.	1918	900

Summan av dessa anslag utgör 48,225 kronor. Hos riksdagen bör därför nu äskas ett reservationsanslag å detta belopp för att sedermera av Kungl. Maj:t med de i tablån angivna beloppen fördelas för där omfördälda ändamål. Vid fördelningen av anslaget böra de olika anslagsposterna var för sig betecknas såsom reservationsanslag.

Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att till materiell för vissa institutioner vid universitetet i Lund m. m. anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 48,225: —

att av Kungl. Maj:t användas för de nu av mig omförmälda ändamål.

[84.] Statsbidrag till täckande av driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

23. Statsbidrag till täckande av driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. Allt sedan år 1921 har riksdagen anvisat särskilt anslag såsom bidrag till täckande av de kostnader, Malmöhus läns landsting fått vidkännas för driften vid länets sjukvårdsinrättningar i Lund.

I sin framställning i ämnet till 1925 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för ändamålet anvisa ett anslag, beräknat enligt vissa av Malmöhus läns landsting föreslagna och av föredragande departementschefen förordade grunder. Dessa beräkningsgrunder avsågo *dels*, att staten i viss utsträckning lämnade landstinget ersättning för de direkta kostnader, som utomlänspatienterna å allmän sal betingade därigenom att legosängsavgiften, 4 kronor 50 öre, var avsevärt lägre än underhållskostnaden, *dels ock* att överläkaren å barnbördsavdelningen erhöle rätt att befria från legosängsavgift för 20 procent av underhållsdagarna av ett kalenderår och att staten skulle övertaga kostnaderna härför.

Riksdagen, som biföll Kungl. Maj:ts förslag, yttrade därvid, bland annat:

Frågan om statsbidrag till sjukvårdsinrättningarna i Lund har kommit i ett nytt läge genom att nu vissa preciserade grunder angivits för beräkningen av detta bidrag. Riksdagen finner detta vara en ändamålsenlig anordning, helst densamma tager sikte på de olika intressen, som från såväl landstingets som statens sida här äro för handen. Vid prövning av det föreliggande förslaget har riksdagen funnit sig böra godtaga de principer för statsunderstöd till ifrågakvarande sjukvårdsinrättningar, som nu av Kungl. Maj:t framlagts.

Med tillämpning av de sålunda godtagna grunderna anvisade vidare riksdagen såsom bidrag till täckande av driftkostnaderna under år 1925 vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag av 85,967 kronor.

Sjukhusdirektionen har nu i skrivelse den 28 april 1926 hemställt om utverkande i enlighet med de av riksdagen godtagna beräkningsgrunderna av statsbidrag till täckande av lasarettets driftkostnader under år 1925 med 84,336 kronor 21 öre.

Direktionen anför:

I överensstämmelse med de av statsmakterna godkända beräkningsgrunderna uppkomma de, genom statsintressets speciella tillgodoseende vid sjukhuset under år 1925, särskilda kostnaderna enligt följande beräkning.

Under år 1925 förekommo 27,208 underhållsdagar för utomlänspatienter å allmän sal, så fördelade:

Avdelning & sjukvårdsinrättningarna		Antal patienter	Antal underhållsdagar
medicinska	avdelningen	212	7,245
kirurgiska	»	201	3,850
ögon-	»	346	7,802
gynekologiska	»	107	1,512
radiologiska	»	355	2,920
ortopediska	»	42	1,238
avdelning för öron-, näs- och halssjukdomar . .		112	2,150
avdelning för barnsjukdomar		13	491
Summa		1,388	27,208

Då hela antalet underhållsdagar å allmän sal å dessa avdelningar under samma tid utgjorde 175,822, utgöra alltså förevarande 27,208 underhållsdagar för utomlänspatienter 15,5 proc. Minskas nu denna procentsiffra med 3, angivande den medelprocent, som för år 1923 efter då företagen särskild utredning visat sig utgöra medelbeläggningen av motsvarande utomlänspatienter av samtliga vårdade allmänsalspatienter vid de större sjukvårdsanstalterna inom närliggande landstingsområden, d. v. s. nedbringas till 12,5, erhålles ett antal underhållsdagar av 21,978, betecknande den frekvens av utomlänspatienter, som överstiger den vid andra, jämförliga sjukvårdsinrättningar vanliga.

Dagskostnaden per patient och dag utgjorde år 1925 7 kronor 33 öre. Underhållet av dessa utomlänspatienter har sålunda betingat 161,098 kronor 74 öre.

För ifrågavarande patienter har erlagts legosängsavgifter med följande belopp: för 493 dagar, å 7 kronor, 3,451 kronor och för 21,485 dagar, å 4 kronor 50 öre, 96,682 kronor 50 öre, vadan den summa, varmed staten skulle göra landstinget skadeslöst utgör 60,965 kronor 24 öre.

Hela antalet å barnbördsavdelningen vårdade salspatienter under år 1925 utgjorde 15,942.

Då statens andel i underhållskostnaderna för dessa enligt godkänd praxis skulle utgöra 20 proc., framkommer storleken av denna andel sålunda:

$$\frac{15,942 \times 20}{100} \times 7:33 = 23,370:97.$$

Sammanlagt skulle alltså det statsintresse, som är förbundet med driften av Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, betinga ett bidrag av staten för år 1926 av 84,336 kronor 21 öre.

Framställningen tillstyrkes av de akademiska myndigheterna i Lund ävensom i skrivelse den 18 september 1926 av kanslern för rikets universitet.

De beräkningar, på vilka lasarettsdirektionen grundar sin ovanberörda framställning, stå i full överensstämmelse med de av 1925 års riksdag godtagna grunderna i avseende å statsbidragets utgående till lasarettets driftkostnader. Departementschefen.

Jag saknar anledning att göra någon annan erinran mot vad som nu äskats än att statsanslaget, i jämnt krontal 84,337 kronor, skall avse täckande av 1926 års kostnader, och hemställer förty, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i enlighet med de av 1925 års riksdag godtagna grunderna såsom bidrag till täckande av driftkostnaderna under år 1926 vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 84,337:—

[85.]

Ändrings- och tillbyggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

24. Ändrings- och tillbyggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. Sedan ett par år har frågan varit uppe om vissa tillbyggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, vilket sjukhus tillika tjäna som ett kliniskt undervisningssjukhus, knutet till medicinska fakulteten vid universitetet i Lund. De arbeten, vilkas fullföljande närmast äsyftas, avse nybyggnader för de otiatriska och ortopediska klinikerna, vilka för närvarande lida under svåra lokala förhållanden, och därjämte vissa utvidgningsarbeten för den nuvarande kirurgiska kliniken. Malmöhus läns landsting har gått in för ett realiserande av ifrågavarande nybyggnadsprogram och härvid påkallat medverkan från statens sida, i anslutning till de grunder, som tillämpats vid senaste utvidgningar för det kliniska sjukhuset i Lund.

Frågan befinner sig emellertid ännu under utredning och, då jag för egen del icke är beredd att nu taga ställning till densamma, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition om anslag till ändrings- och tillbyggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, för ändamålet beräkna för budgetåret 1927—1928 ett extra reservationsanslag av kronor 100,000:—.

[86.]

Vissa reparations- och ändringsarbeten i historiska museets byggnad.

25. Vissa reparations- och ändringsarbeten i historiska museets byggnad. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag (proposition 298 till 1917 års riksdag) anvisade nämnda riksdag till ändrad inredning m. m., i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet för den 23 april 1917 angiven plan, av förutvarande zoologiska institutionsbyggnaden vid universitetet i Lund för inrymmande därstädes av universitetets historiska museum samt mynt- och medaljkabinettet på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 105,436 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta för ändamålet förskottsvis under år 1917 av tillgängliga medel utanordna ett belopp av 50,000 kronor.

Av nämnda proposition, till vilken jag här för övrigt tillåter mig att hänvisa, inhämtas, bland annat, följande:

Sedan utredningen i ämnet med därtill hörande kostnadsberäkningar, slutande å ett belopp av 107,316 kronor, inkommit till Kungl. Maj:t, remitterades ärendet till dåvarande överintendentsämbetet med befallning att avgiva utlåtande och därvid yttra sig jämväl om möjligheten av att genom

mindre betydande ändrings- och inredningsarbeten och således med mindre kostnad än som tillämnats, försätta den gamla zoologiska institutionsbyggnaden i ett för det avsedda ändamålet brukbart skick. Med anledning av remissen uppdrog överintendentensämbetet åt domkyrkoarkitekten T. Wählin att upprätta och till ämbetet inkomma med förslag till minskning av kostnaderna för utförande av arbetena i fråga.

På grund av detta uppdrag avlät Wählin den 19 december 1916 ett tjänstememorial, däri bland annat anfördes följande. Vid sin bearbetning av det föreliggande förslaget hade Wählin först och främst tagit hänsyn till den principen, att de arbeten, som då inbesparades, antingen skulle vara av den beskaffenhet, att de kunde anses vara en gång för alla inbesparade och således ej heller i en framtid behövde vidtagas eller ock skulle de vara av den art, att de, då de en gång i en framtid måste vidtagas, ej skulle vara alltför mycket hinderliga för museet och den jämna fortgången av dess verksamhet. De viktigaste av dessa inbesparingar vore uppskovet med vindsvåningens inredande för skulptursamlingars uppställande samt uppskovet med linoleummattornas påläggande på golven i museilokalerna. Den största av de sålunda vunna besparingarna hade åstadkommits av uppskovet med vindsvåningens inredande till skulpturgalleri. Genom uppskov med detta arbete skulle inbesparas sammanlagt omkring 9,900 kronor.

Detta förslag om uppskov med vindsvåningens inredande vann visserligen bifall av dåvarande departementschefen, men på grund av förnyade kostnadsberäkningar kommo de samlade omkostnaderna för förutvarande zoologiska institutionens inredning att uppgå till det förut omförmälda beloppet av 105,436 kronor eller i det närmaste samma belopp som ursprungligen beräknats.

I en till det större akademiska konsistoriet vid Lunds universitet ingiven framställning har nu föreståndaren för historiska museet, professorn S. O. H. Rydbeck i en av ritningar, kostnadsberäkningar och belysande fotografier åtföljd framställning hemställt, att konsistoriet måtte bland årets riksdagspetita upptaga ett anslag å 53,050 kronor, eventuellt 49,300 kronor till historiska museet för reparation av takstolen och förändring av vindsvåningen samt till värmeledning och hiss.

Till stöd för denna sin framställning har Rydbeck anfört huvudsakligen följande:

Vindsvåningen å historiska museet befinner sig numera i ett synnerligen bristfälligt skick. Detta är ett sedan länge känt faktum, och avhjälpandet av dessa brister har alltsedan museets inflyttning år 1918 stått på dagordningen — krav på anslag härtill har tillbakahållits endast av hänsyn till de tryckta tiderna. Under den allra senaste tiden har det emellertid ännu tydligare visat sig, i vilken oroväckande grad takstolens och takets tillstånd försämrats. Nyligen har sålunda vid syneförrättning å byggnaden detta påtagliga missförhållande påpekats. Så har också varit fallet vid den besiktning av vindsvåningen, som företagits av arkitekt, byggmästare och ingenjörer, med anledning av väckt förslag om fullbordandet av en sedan länge projekterad hissinföring i museet. En noggrann undersökning gav då vid handen, att samtliga hanbjalkarna äro dåliga, anfrätta av mask och fukt samt krökta under sin egen tyngd. Det golv, som vilar på dem, är ävenledes angripet av fukt och på sina ställen livsfarligt att beträda. Sparr-

[86.] verket är delvis angripet av trämask och sammanfogningarna betänkligt illa gjorda. Yttertaket, av skiffer på läkt, utan någon som helst betryggande underpanel, är i hög grad otätt och behöver ofta lagas. Något som icke kan botas genom en tillfällig reparation är emellertid det missförhållandet, att hela takläggningen är så otät, att vindsvåningen och alla de där i mycket stort stort antal förvarade museiföremålen, varav många äro ytterst intressanta och värdefulla, städse äro belagda med ett tjockt lager av sot och damm, varjämte regnvatten och snö trots vidtagna underhållsåtgärder flerstädes intränger, särskilt vid takfönstren.

Utan överdrift kan därför sägas, att det *är en tvingande nödvändighet* att ersätta dessa tillfälliga reparationer med en genomgripande »engångsreparation», alldeles oavsett att ett sådant arbete skulle verka minst störande på museets verksamhet och föremålens uppställning, om det kombinerades med den tilltänkta installationen av hissinnrättningen, vartill anhållan om anslag inlämnats. Takets dåliga beskaffenhet samt vindsvåningens brandfarlighet och olämplighet som förvaringsplats för museiföremål stod visserligen klart för museets ledning, då förslaget till omändring av zoologiska museets byggnad till historiskt museum uppgjordes åren 1916—17. I detta projekt ingick därför också förslag till förändring och inredning av vindsvåningen. Tyvärr avprutades emellertid de medel, som voro avsedda till denna del av byggnaden, och takstolen stagades endast på det mest provisoriska sätt. Till dessa ovannämnda skäl, som visa vindsvåningens olämplighet som förvaringsplats för de till antalet allt mera växande museiföremålen, kommer ännu ett, nämligen den bristande brandsäkerheten. Det är nödvändigt, att de delar av våningen, vilka användas som museilokaler bliva i möjligaste mån tryggade mot brandfara genom beklädnad med innerpanel, överdragen med rabbitzputs.

Redan våren 1925 inlämnades till konsistoriet en liknande framställning; Då emellertid kostnadsförslag angående värmeledningens uppdragande i vindsvåningen icke av mig i nämnda framställning upptagits, remitterades ärendet för förnyad utredning. Till denna museets upprepade anslagsbegäran tillåter jag mig anföra följande:

Säkerligen äro samtliga de anslag, som av konsistoriet begäras, väl motiverade. Men givet är dock att det finnes gradskillnad beträffande behovet av dessa. Här gäller det att rädda viktiga andliga värden. Historiska museet är ett hem för de spillror av forntidens och medeltidens konst- och kulturskatter, som bevarats till eftervärlden. De utgöra ofta de enda existerande minnena om våra förfäders konstskicklighet under längesedan flydda tider, minnen som vi kunna vara ovanligt stolta över särskilt vid tanken på att det var våra egna förfäder, och icke främmande folk, som, åtminstone sedan mitten av yngre stenåldern, bebodde det land, som ännu är vår arvedel.

Det är detta kulturhistoriska arv från gångna tider, som det nu gäller att bevara. De bifogade fotografierna äro tillräckligt tydliga för att visa det befogade i den anhållan, som nu framställles. Genom trämask, regn och snö hotas det stora antalet å vinden magasinerade föremålen att förstöras, och i lyckligaste fall måste det förflyta ännu ett år, innan reparationen kan påbörjas. Mätte dröjsmålet icke bliva längre, de bifogade fotografierna tala ett språk, som icke kan missförstås.

Med anledning av ovanstående har undertecknad infordrat förslag till reparation av takstolen och förändring av vindsvåningen så att dessa bliva

brandsäkra, i enlighet med bifogade program och ritningar, samt uppdragande av värmeledning och anbringande av hiss i det redan befintliga hisschaktet.

[86.]

För utförandet av ovannämnda reparations- och förändringsarbeten av vindsvåningen skulle enligt bilagda kostnadsförslag jämte kostnaden för värmeledning uppgå till 41,300 kronor. Som taktäckningsmaterial har föreslagits skiffer. Om koppar skulle användas i stället för skiffer måste summan höjas med 3,750 kronor till 45,050 kronor. Merkostnaden skulle givetvis uppvägas därav att taket bleve mera hållbart och dessutom fullständigt tätt, egenskaper som äro synnerligen viktiga då det gäller en museibygnad. Det riktigaste synes mig därför vara, att byggnadsstyrelsen får bedöma, vilket material som är att föredraga.

Ett krav, som sedan flera år tillbaka står på dagordningen, är anskaffandet av en kombinerad person- och varuhiss i det för ändamålet redan befintliga hisschaktet. Medel till densamma voro anvisade i det av statsmyndigheterna beviljade anslaget till den stora ombyggnaden 1917—18. På grund av kristiden fördubblades emellertid priset på hissen och av det för ändamålet beviljade anslaget åtgick dessutom större delen till nämnda ombyggnad. Av anslaget återstår endast 1,095 kronor. Enligt bifogade anbud har hisskostnaden nedgått till 7,725 kronor, d. v. s. ungefär till den ursprungliga summan. Härtill måste emellertid läggas en summa av 560 kronor för motorns apterande vid hisstrumman m. m. Således skulle kostnaden för hissen beräknas till 8,285 kronor eller om man tillägger cirka 10 procent för kontrollantarvode och oförutsedda utgifter omkring 9,100 kronor. Frändrages härifrån det redan befintliga, reducerade hissanslaget, 1,095 kronor, blir slutsumman för hissanläggningen 8,000 kronor.

Omkostnaderna för vindens inredning och för hissens anbringande skulle således uppgå till 49,300 kronor, om takbeläggningen utgöres av skiffer och 53,050 kronor om materialet blir koppar.

Över framställningen hava tillstyrkande yttranden avgivits av humanistiska sektionen, drätselnämnden och det större konsistoriet vid Lunds universitet samt den 3 augusti 1926 av kanslersämbetet för rikets universitet, som därvid, med instämmande i den av drätselnämnden uttalade uppfattningen, att takbeläggning av koppar vore bestämt att föredraga, hemställt om avlåtande till 1927 års riksdag av proposition om beviljande för ifrågasvarande ändamål av ett extra anslag å 53,050 kronor, av vilken summa de för reparation av takstolen och nytt tak samt inläggande av golv i vindsvåningen beräknade kostnadsbelopp syntes kanslersämbetet vara av den art, att de borde ofrånkomligen utan uppskov ställas till förfogande.

Riksantikvarien har den 28 september 1926 — med tanke särskilt på de synnerligen värdefulla museiföremål, vilka förvarades i här ifrågakommande lokaler — på det livligaste tillstyrkt bifall till kanslersämbetets framställning.

Slutligen har byggnadsstyrelsen — med förmälan att styrelsen icke hade något att anmärka mot beräkningen av kostnaderna till 53,050 kronor — meddelat, att styrelsen icke hade något annat att erinra mot det föreliggande förslaget än att, i valet mellan skiffertak och koppartak, det senare materialet borde givas företräde, allra helst prisskillnaden vore obetydlig.

Departement-
mentschefen.

Såväl på grund av vad i ärendet blivit anfört och andraget som genom personligt besök på platsen har jag blivit övertygad om att åtgärder med det allra snaraste måste vidtagas för att icke värdefulla, kanske oersättliga föremål skola givas till spillo. Det uppskov med vindsvåningens inredande, som av sparsamhetsskäl skedde 1917, kan, om det ytterligare förlänges, bliva ödesdigert, och det torde icke vara försvarligt att längre uppskjuta dessa reparations- och ändringsarbeten.

Emellertid nödgas jag under nu rådande förhållanden föreslå en inskränkning i det nu framlagda programmet, nämligen så tillvida, att jag anser att med anskaffandet av den i framställningen omförmälda kombinerade person- och varuhissen bör ännu något anstå. Enligt framställningen skulle för ändamålet av det år 1917 anvisade anslaget ännu återstå 1,095 kronor, men jämlikt den utav riksräkenskapsverket för budgetåret 1925—1926 lämnade budgetredovisningen står detta belopp icke längre till förfogande.

Mot kostnadsberäkningarna i övrigt har jag icke funnit något att erinra, och vill jag här tillika uttala min anslutning till de hörda myndigheternas mening, att, särskilt med hänsyn till den relativt ringa prisskillnaden, en takbetäckning av koppar är att föredraga.

Kostnaderna för arbetena under denna förutsättning hava beräknats till 53,050 kronor. Dragas härifrån de till omkring 8,000 kronor i ansökningsberäknade kostnaderna för hissansläggningen, skulle återstå ett belopp av 45,050 kronor eller i runt tal 45,000 kronor, med vilket belopp anslag för ändamålet torde böra äskas. Anslaget torde självfallet böra få karaktären av reservationsanslag.

I anslutning till vad nu anförts får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

till vissa ändrings- och reparationsarbeten i den utav
Lunds universitets historiska museum disponerade byggna-
den i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet före-
tedda ritningar och kostnadsförslag för budgetåret 1927—
1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag
av kronor 45,000: —

[87.]

Amanuens
vid psykolo-
giska institu-
tionen.

26. **Amanuens vid psykologiska institutionen.** Det större akademiska konsistoriet i Lund har hos kanslersämbetet för rikets universitet, efter framställning av professorn i psykologi och pedagogik vid Lunds universitet Axel Herrlin, anhållit om utverkande av ett anslag av 1,800 kronor till avlönande under räkenskapsåret 1927—1928 av en ordinarie amanuens vid den psykologiska institutionen i Lund.

Till stöd för sin berörda framställning har Herrlin anfört följande:

Enär psykologien *dels* är ett moment i den kurs i psykologi samt pedagogikens teori och historia, vilken jämlikt stadgan för filosofiska examina § 3 varje läsår skall av fakulteten anordnas för filosofie ämbetsexamen,

dels ock är ett moment i kursfordringarna för varje betygsgrad i ämnet pedagogik i samtliga filosofiska examina, måste antalet deltagare i kurser i psykologi städse bliva mycket stort. Inom såväl humanistiska som matematiskt-naturvetenskapliga sektionen är en kurs i experimentell psykologi obligatorisk för en var, som vill avlägga filosofie ämbetsexamen. Även ett avsevärt antal studerande medtaga ämnet pedagogik — och därmed en kurs i psykologi — i filosofie kandidatexamen, vartill komma de, som driva licentiatstudier i ämnet pedagogik. Men ej blott för ämnet pedagogik, utan ock för teoretisk filosofi är undervisningen i psykologi av den betydelse, att det därom heter i studiehandboken för humanistiska sektionen av år 1925, sid. 207: »Djupare studier i filosofi kunna ej bedrivas utan psykologi och tillrådas de studerande att härför begagna sig av den undervisning, som meddelas i ämnet psykologi och pedagogik, antingen så att något betyg i detta ämne förvärfvas eller någon där anordnad övningskurs genomgås».

För den i examensstadgan § 3 omförmälda kursen ävensom för betyget godkänd i ämnet pedagogik fordras bland annat att genomgå en kurs i experimentell psykologi med demonstrationer av apparater och experiment, vilken omfattar 20 timmar. I denna kurs har antalet deltagare för de sista fem läsåren t. o. m. innevarande vårtermin utgjort inalles 640 (respektive 51, 95, 122, 189 och 183). För högre betyg i filosofie ämbets- och filosofie kandidatexamen fordras en laborationskurs i experimentell psykologi, varvid ledaren har att kontrollera cirka 100 timmars laborationer av de i varje kurs deltagande, jämte deras skriftliga redogörelser för experimenten. Under samma femårsperiod har antalet deltagare i dylika laborationskurser utgjort inalles 106 (med respektive 17, 26, 23, 22 och 18 för varje läsår). Enär många av dem, som studera ämnet pedagogik för högre betyg, under terminerna äro nödsakade att för sin utkomst tjänstgöra såsom lärare på skilda orter i landet, har det befunnits nödigt att varje sommar anordna en koncentrerad laborationskurs, varigenom sådana studerande hava satts i tillfälle att vinna nödig förtrogenhet med den experimentella metodiken. Omkring hälften av det antal, som här angivits för de för högre betyg arbetande, hava fullgjort sina laborationsarbeten på dylika sommarkurser, den andra hälften under varje läsårs hösttermin. Sommarkursen har varje år hållits i juni månad med början omedelbart efter avslutningen i de skolor, varifrån laboranterna i denna kurs pläga komma, samt har sedan pågått varje dag under månadens återstående veckor, så att de cirka 100 timmar, vilka krävas för laborationerna, kunnat medhinnas. Avgiften för denna kurs har de sista åren utgått med 125 kronor per kursdeltagare, vilken avgift delats mellan kursledaren docenten Anderberg och den extra ordinarie amanuens, vilken biträtt vid handledningen av laboranterna. Höstkursens laborationer hava varit fördelade på cirka 10 veckor. Därvid har upptagits en laborationsavgift av 25 kronor per deltagare, vilka tillfallit den vid laborationerna biträdande extra ordinarie amanuens. I övrigt har den med denna under lästermin pågående kurs förbundna undervisningen och handledningen, vilken bestritts av stipendierad docent, varit kostnadsfri.

Den starka tillströmningen av studerande, som de sista åren inträtt, skulle redan tidigare hava påkallat ett särskilt anslag åt ordinarie amanuens, därest icke båda docenterna inom ämnet, Anderberg och Gertz, under samma tid varit i åtnjutande av docentstipendium, respektive anslag ur fonden för besparade docentstipendier. Sedan 1 december 1925 är emellertid docenten Gertz folkskolinspektör i Lund, och en medverkan från hans sida vid den

[87.]

akademiska undervisningen kan därför påräknas endast i synnerligen begränsad utsträckning. Docenten Anderbergs innehav av docentstipendium utgår med år 1926, för vilket han erhållit sjunde årets förlängning. Mycket ovisst är, om sedan hans medverkan vid undervisningen överhuvud kan vara att påräkna. Och ovisst är även, när härnäst en ny stipendiat inom psykologi och pedagogik kan vara att påräkna. Men även om en ny stipendiat tillkomme, så skulle dock med de krav, som undervisningen inom denna ämnesgrupp visat sig ställa, behovet av en avlönad amanuens göra sig gällande. Givetvis skulle all den handledning, denne under terminerna hade att giva de studerande i samband med kurserna, bliva kostnadsfri för kursdeltagarna. I hans tjänstgöringsskyldighet borde ingå dels biträdande handledning vid laborationerna för högre betyg, dels medverkan vid demonstrationer av apparater och experiment vid kursen för filosofisk ämbetsexamen enligt examensstadgan § 3 och för betyget godkänd i filosofie ämbets- och filosofie kandidatexamen, ävensom medverkan vid arbeten, vilka påkallas för psykologiska institutionens vidmakthållande och utveckling.

Arbetet vid den psykologiska institutionen måste i vissa fall ock tillgodose andra för det allmänna betydelsefulla uppgifter än undervisningen och det rent teoretiska forskningsintresset. Sålunda har därstädes under läsåret 1925—1926 under min ledning utförts en större experimentell undersökning för utredning av psykotekniska problem, vilka sammanhånga med ett uppdrag, som jag den 21 mars 1925 erhöll av medicinalstyrelsen att såsom sakkunnig biträda styrelsen vid fullgörandet av ett styrelsen lämnat uppdrag rörande flygväsendet. I Tyskland och annorstädes i utlandet hava ej blott på detta område, utan ock inom järnvägs- och spårvägsorganisationer, inom telegraf- och telefonväsen etc. psykotekniska yrkesprövningar i ständigt växande utsträckning vunnit insteg och av staten själv omhändertagits. För universitetens psykologiska laboratorier blir det maktpåliggande att kritiskt pröva den metodik, som i dylika fall kommer i åtanke, och de hava ock både i Berlin, Hamburg, Würzburg och på andra håll, såsom i Köpenhamn, härvid redan gjort stora insatser. Vad en god forskningsinsats på detta område kan betyda för det allmänna, visar ej minst det psykotekniska förstlingsarbete, som på sin tid i Sverige utfördes genom Frithiof Holmgrens undersökningar över färgblindheten.

Men skall institutionens arbete framgångsrikt kunna utökas att även tillgodose sådana uppgifter, så är ett anslag av den art, som här avses, yttermera av nöden. Det må ock till sist erinras om den betydelse, som ett sådant anslag äger för underlättande av arbetsfördelningen inom ämnesgruppen psykologi och pedagogik. Vid sidan av experimentalpsykologiska uppgifter med naturvetenskaplig forskningsmetod ingå däri ock humanistiska uppgifter av synnerligen stor omfattning, såsom den allmänt filosofiska grundvalen för de båda ämnena, lärdoms- och uppfostringshistoria, vilka kräva tillämpning av litteraturhistorisk forskningsmetodik m. m. Undervisningen i denna humanistiska gren av ämnesgruppen är redan i och för sig en uppgift, som helt kräver sin man. Härtill kommer, att examinationen på grund av ämnesgruppens betydelse för fakultetens båda sektioner och såsom obligatorisk för lärarkompetens tager mycken tid i anspråk.

Framställningen har tillstyrkts av filosofiska fakultetens vid universitetet i Lund humanistiska sektion, och kanslersämbetet har i skrivelse den 3

augusti 1926 hemställt om avlåtande till 1927 års riksdag av proposition i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Av den av professor Herrlin lämnade redogörelsen torde framgå, att starka och övertygande skäl tala för att föreståndaren för den psykologiska institutionen får en amanuens till sitt förfogande. Det föreslagna arvodet, 1,800 kronor, synes mig skäligt och står i överensstämmelse med de arvodesbelopp, som tillkomma de flesta andra amanuenser med motsvarande tjänstgöringsskyldighet vid universitetets övriga institutioner.

Departementsschefen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvode åt en amanuens vid psykologiska institutionen vid universitetet i Lund för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 1,800: —

27. Biträdande lärare i ryska. Under en föregående punkt har jag berört frågan angående ökade medel till en biträdande lärare i ryska vid universitetet i Uppsala. Jag anhåller att nu få upptaga en motsvarande fråga beträffande universitetet i Lund. Även där hava under en lång följd av år medel anvisats till beredande av undervisning i slaviska språk för medelst infödda lärare. Dessa medel utgingo dock, i motsats till förhållandet i Uppsala, för tiden intill den 1 juli 1924 icke från å riksstaten uppfört anslag, utan ersättning beredd för medelst tillfälliga anslag. Beloppen kommo därigenom att under senare år bliva väsentligt större än vad man vid universitetet i Uppsala för ändamålet haft att disponera över. Läsåret 1919—1920 anvisades från humanistiska sektionens fond av besparade docentstipendier och från universitetets reservfond anslag å tillhoppa 730 kronor såsom arvode åt biträdande infödd lärare i ryska. Läsåret 1920—1921 utgick för ändamålet ett sammanlagt belopp av 1,000 kronor från reservfonden och de enligt universitetets stat till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel (de s. k. dispositionsmedlen). För läsåret 1921—1922 anvisades sammanlagt 1,300 kronor från dispositionsmedlen och humanistiska sektionens seminariefond. Beträffande läsåret 1922—1923 utgick för ändamålet ett belopp av tillhoppa 1,600 kronor från reservfonden, därvid vad angår höstterminen 1922 föreskrevs, att den biträdande läraren skulle vara skyldig att giva 100 kostnadsfria lektioner i ryska samt i övrigt biträda vid de av professorn i ämnet ledda seminarieövningarna; anslaget för vårterminen 1923 avsåg anordnande av kostnadsfria lektioner i ryska samt biträde vid seminarieövningarna. För höstterminen 1923 anvisades tillhoppa 800 kronor från reservfonden och från sektionens seminariefond för anordnande av kostnadsfria lektioner i ryska samt för biträde vid seminarieövningarna i ryska.

[88.]

Biträdande
lärare i
ryska.

Det tillfälliga i de nu nämnda anslagens karaktär och det alltmer stegrade behovet att åga tillgång till en stadigvarande biträdande lärare i ryska föranledde professorn i ämnet S. Agrell att söka få en fastare form för denna

[88.] undervisning, som visat sig vara till stor nytta för de studerande. Våren 1922 gjorde professor Agrell en framställning till det större akademiska konsistoriet om utverkande av ett årligt anslag å 4,000 kronor för bestridande av biträdande undervisning genom en eller flera infödda lärare i slaviska språk.

Framställningen tillstyrktes av humanistiska sektionen och det större akademiska konsistoriet. I skrivelse den 22 augusti 1922 framhöll kanslern, att enligt hans mening det bästa sättet att fylla det kännbara behovet av ökade lärarkrafter vid Lunds universitet på ifrågavarande område vore inrättande därstädes av en lektorsbefattning i ryska språket, varigenom sagda behov skulle på ett stadigvarande sätt tillgodoses. Men med hänsyn till de då rådande svåra ekonomiska förhållandena samt till vad kanslern i skrivelse samma dag anfört i motsvarande ärende från Uppsala universitet fann kanslern sig böra allenast hemställa om proposition till 1923 års riksdag om beviljande av ett extra anslag å 1,000 kronor till avlönande av biträde vid övningarna i ryska språket vid Lunds universitet. Förslaget föranledde emellertid då icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Följande år upptogs frågan ånyo vid universitetet, och i skrivelse till det större konsistoriet upprepade professor Agrell sin begäran från föregående år. Även då vann densamma understöd av såväl sektionen som konsistoriet, och universitetets s. k. petitakommitterade framhöllo, att det vore av största vikt att biträde vid undervisningen i slaviska språk vid universitetet kunde erhållas av infödda lärare. I skrivelse den 15 augusti 1923 hemställde kanslern under åberopande av vad han i sin nyssberörda skrivelse den 22 augusti 1922 anfört om avlåtande av proposition till riksdagen om ett extra anslag å 1,000 kronor för ändamålet. Proposition i ärendet blev också framlagd till 1924 års riksdag, som till arvode åt lärarbiträde vid praktiska språkövningar i ryska vid universitetet i Lund för budgetåret 1924—1925 anvisade ett extra anslag av 1,000 kronor.

I samband med löne- och pensionsregleringen för befattningshavare vid universiteten år 1925 blev arvodet till den biträdande läraren i ryska vid universitetet i Lund ytterligare höjt till 1,200 kronor, med vilket belopp det nu utgår.

I skrivelse till det större konsistoriet har nu Agrell anhållit, att konsistoriet ville ibland sina riksdagspetita upptaga framställning om höjande av ifrågavarande anslag till 2,000 kronor årligen med skyldighet för innehavaren att lämna en undervisning, som till omfattningen motsvarade tredjedelen av en universitetslektors tjänstgöringsskyldighet.

Agrell har till stöd för sin framställning anfört följande:

Under en längre följd av år, i det närmaste ett och ett halvt decennium, hava vid Lunds universitet genom tillfälliga anslag vid sidan av den av mig bestridda lärarverksamheten även av infödda lärare meddelad undervisning i slaviska språk, särskilt i ryska, beretts de studerande. Dessa kurser

Tablå över undervisningen i slaviska språk.

	Del- tagare	Agrell	Del- tagare	Sköld	Del- tagare	Handamirov
		Ämne		Ämne		Ämne
v. t. 1921	10 2 8	Foreläsningar i ryska " i polska Seminarieövningar i ryska				Biträtt vid seminarieövningar
h. t. 1921	10 5 9	Foreläsningar i ryska " i polska Seminarieövningar i ryska			5 därav å lic- stadiet 2	Läsning av klassisk och modern rysk litte- ratur (individuell undervisning)
v. t. 1922	10 7 5	Propedeutisk kurs i ryska Fortsattningskurs i ryska Seminarieövningar, rysk folkpoesi			7 därav å lic- stadiet 2	Se föregående termin! Dessutom praktiska övningar och översätt. t. ryska av svensk litteratur (Strindberg)
h. t. 1922	5 5 11 därav aktiva 7	Foreläsningar i ryska " i polska Seminarieövningar i ryska	6 2	Inledning till studiet av de slaviska språken Foreläsningar i serbiska	6 därav å lic- stadiet 2	Se föregående terminer!
v. t. 1923	7 12 11	Foreläsningar i ryska " i tjeckiska Seminarieövningar i ryska	4	Slavisk ljudlära ur komparativ syn- punkt	4 6	Se föregående terminer! Gemensam läsning av aktuell rysk litteratur (dagspress, revolutionshistoria)
h. t. 1923	11 7 11	Foreläsningar i ryska " i tjeckiska Seminarieövningar i ryska	3 5	Elementär kurs i ryska Foreläsningar i kyrkslaviska	6 därav å lic- stadiet 1	Se föregående terminer!
v. t. 1924	7 9 10	Foreläsningar i ryska " i polska (delvis tjeckiska) Seminarieövningar i ryska	2 3	Elementär kurs i ryska Filologiska övningar; det äldsta sla- viska perikopevangeliet	6	Se föregående terminer!
h. t. 1924	2 1 7	Foreläsningar i polska " i kyrkslaviska Seminarieövningar i ryska	5 3	Elementär kurs i ryska De indoeuropeiska språkens nabo- förhållanden (foreläsningar)	5	Se föregående terminer!
v. t. 1925	1 5 7 8	Foreläsningar i polska (under januari) " i tjeckiska " i ryska Seminarieövningar i ryska			10	Se föregående terminer!
h. t. 1925	7 4 10	Foreläsningar i ryska " i tjeckiska Seminarieövningar i ryska	5 4	Foreläsningar i ryska för nybörjare " i den slaviska accenten	8	Se föregående terminer!
v. t. 1926	5 6 9	Foreläsningar i ryska " i polska Seminarieövningar i ryska	3 3	Propedeutisk kurs i ryska (forts.) Foreläsningar över den slaviska accenten	7	Se föregående terminer!
h. t. 1926	4 4 7	Foreläsningar i ryska " i polska Seminarieövningar i ryska	6	Docent Knutsson: Kyrkslaviska texter (foreläsningar)	19	Se föregående terminer! Dessutom föreläsning på ryska i anslutning till skioptikonbilder ur ryska historien

ha varit av synnerligen stor nytta för ämnets studium och kraftigt bidragit till att stegra intresset för detsamma. Ämnet slaviska språk har under den ovan nämnda tidsperioden studerats av ett ganska betydande antal elever. En jämförelse mellan deltagarantalen vid de språkliga seminarieövningarna vid Lunds universitet utvisar, att ämnet slaviska språk, speciellt ryska, omfattas med ett väl så stort intresse som de tre moderna huvudspråken, franska, engelska och tyska. Både för avläggande av kandidat-, magister- och licentiatexamen samt för vinnande av filosofisk doktorsgrad i ämnet finnas ett flertal aspiranter och dessa äro samtliga i stort behov av att stå i kontakt med infödd ryss vid sitt arbete. Starka skäl tala sålunda för att ämnet slaviska språk, som från och med år 1922 vid Lunds universitet representeras av en ordinarie professor, även borde erhålla ett lektorat. Tyvärr torde emellertid icke den statsfinansiella ställningen ännu tillåta ett omedelbart förverkligande av detta högst behjärtansvärda önskemål. Oundgängligt är emellertid, att den undervisning som redan finnes erhåller ett understöd åtminstone så avpassat, att den fortfarande kan uppehållas. Den pedagogiskt synnerligen skicklige, universitetsbildade ryss, som stått till förfogande under de senare åren, kan när som helst av ekonomiska skäl tvingas att söka sysselsättning på annat håll, och det bleve i så fall högst vanskligt att finna någon lika kompetent person, villig att bosätta sig i vår universitetsstad.

Framställningen har tillstyrkts av humanistiska sektionen, konsistoriet och kanslersämbetet.

Departement-
mentschefen.

Jag har förut beträffande Uppsala universitet hemställt om förslag till riksdagen om höjande av arvudet till den biträdande läraren i ryska vid nämnda universitet. Vad jag där anförde i denna sak torde äga sin fulla tillämpning jämväl beträffande motsvarande lärare vid Lunds universitet. För att emellertid ytterligare klarlägga omfattningen av undervisningen i ryska vid Lunds universitet har jag från professor Agrell införskaffat vissa kompletterande uppgifter, som lämnas i den å nästföregående sida intagna tablån. Av densamma framgår antalet åhörare, som bevisat de olika föreläsningar och kurser i slaviska språk, och särskilt ryska, som under senaste år givits av professor Agrell, docenten i ämnet Sköld och den nuvarande biträdande läraren i ryska vid universitetet Handamirov.

I anslutning till vad jag anförde angående motsvarande anslagsfråga vid Uppsala universitet hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till arvode åt biträdande lärare i ryska vid universitetet
i Lund för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag
av..... kronor 2,000: —

[89.]

Utrustning
för fysiska
institutionen.

28. **Utrustning för fysiska institutionen.** Till materiell m. m. för fysiska institutionen vid universitetet i Lund finnes i universitetets stat uppfört ett anslag å 5,000 kronor. Detta anslag är uppenbarligen avsett för institutionens löpande årsutgifter och räcker givetvis icke för någon mer

extraordinär anskaffning av instrumentutrustning. För en sådan hava särskilda anordningar måst tillgripas.

Jag vill erinra därom, att i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning 1921 års riksdag beviljade till förbättrande av utrustningen för den fysiska institutionen ett anslag av 50,000 kronor samt anvisade därav på extra stat för år 1922 såsom reservationsanslag ett belopp av 20,000 kronor. Det återstående beloppet anvisades av 1922 och 1923 års riksdagar att utgå med 15,000 kronor under förra halvåret 1923 och med de återstående 15,000 kronor under budgetåret 1923—1924. Dessa framställningar föranleddes av en utav kanslern tillstyrkt hemställan från det större akademiska konsistoriet i Lund, vari konsistoriet med upptagande och förordande av ett utav dåvarande professorn vid universitetet M. Siegbahn framlagt förslag anhöll om utverkande av ett reservationsanslag av 89,500 kronor till anskaffning av mekanisk, maskinell och instrumentell utrustning för den fysiska institutionen. Dåvarande departementschefen förklarade (1921 års åttonde huvudtitel, sid. 200) sig finna framställningen väl motiverad men ansåg sig under då rådande ekonomiska förhållanden icke böra ifrågasätta ett så högt belopp utan inskränkte sig att förorda 50,000 kronor, varigenom institutionens utrustning borde kunna, om än icke fullt tillräckligt, likväl högst väsentligt förbättras.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag anvisade vidare 1926 års riksdag till förstärkning och ersättning av elektromaskinell utrustning för institutionen för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 5,000 kronor. Beträffande denna framställning anhåller jag att få hänvisa till punkten 65 av 1926 års åttonde huvudtitel.

I en av t. f. kanslern för Lunds universitet med tillstyrkande yttrande av den 3 augusti 1926 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu det större akademiska konsistoriet hemställt om utverkande av proposition till 1927 års riksdag om anvisande av ett extra reservationsanslag å 30,000 kronor, eventuellt fördelat på två år, till förstärkande av den vetenskapliga instrumentutrustningen vid universitetets fysiska institution.

Detta förslag grundar sig på en av professorn i fysik vid universitetet J. Koch till konsistoriet avlåten och av matematisk-naturvetenskapliga sektionen tillstyrkt skrivelse, däri Koch anför huvudsakligen följande:

Tyvärr hava omständigheterna icke gjort det möjligt för statsmakterna att oakkortat bevilja de för fysiska institutionen framställda anslagskraven, och tyvärr hava de anvisade beloppen icke räckt till att sätta institutionens instrumentutrustning i sådant skick, att den motsvarar de krav man måste ställa på en sådan vid en universitetsinstitution för experimental fysik. Den yttersta anledningen till denna beklagliga ställning torde vara den, att årsanslagen under en följd av år varit för knappa. Det skick, vari den fysiska instrumentsamlingen befinner sig, kan sannolikt ej tillräckligt realistiskt beskrivas, samlingen bör beses; det gäller ju icke allenast antalet nummer i en inventarieförteckning, utan även instrumentens ålder och användbarhet.

[89.]

Konkurrensen mellan de vetenskapliga institutionerna gör det nödvändigt, att det vetenskapliga arbetet bedrivs med tjänligaste hjälpmedel och på kortaste tid.

Av den allmänna maskinella utrustning, som hör till en fysisk institution, har genom tidigare anslag mycket redan blivit anskaffat. Så är förhållandet med institutionens verkstadsutrustning. Under året har det förutvarande odugliga ackumulatorbatteriet utbytts mot ett nytt. Vidare har den elektromaskinella utrustningen kompletterats med ett växelström-likströmsaggregat å 30,000 volt. Härutöver erfordras ett likströmsaggregat jämte komplettering av experimentledningar och kopplingstavor, förslagsvis beräknade till 4,000 kronor. Däremot anser jag mig för närvarande icke böra vidhålla den tidigare gjorda hemställan om en anläggning för framställning av flytande luft på grund av institutionsbyggnadens bristfälliga stabilitet och därav orsakade allvarliga nackdelar.

Det förnämsta kravet gäller dock den vetenskapliga instrumentutrustningen, normalinstrument och sådana precisionsinstrument, som ha generell användning vid vetenskapliga arbeten. I detta avseende är institutionen synnerligen torftigt utrustad. Jag ber att alldeles särskilt få understryka detta behov. Denna instrumentutrustning bildar grundvalen för institutionens vetenskapliga verksamhet. I medföljande bilaga har jag upptagit en förteckning på de instrument, vilka enligt min mening nu böra på extraordinär väg anskaffas. I förteckningen har jag även upptagit en komplettering av utrustningen inom ett specialområde, inom vilket arbeten komma att under den närmaste tiden bedrivas, nämligen en plangitterspektrograf och en vakuumspektrograf. Kostnaden för denna grupp av instrument är beräknad till 30,000 kronor.

Ett behov, som jag för ingen del förbiser, men vilket jag tror mig böra och kunna sätta i andra rummet, är en komplettering av den egentliga undervisningsmaterialen. Jag behöver ju icke särskilt nämna, att föreläsningar, demonstrationer och laborationsövningar i experimentalfysik kräva tidsenlig instrumentuppsättning. Den förefintliga materialen är föråldrad och bristfällig. Ett totalt förbiseende av detta behov medför ovillkorligen ett försummande av lärarutbildningen i ämnet. Nyanskaffningen av undervisningsmaterial är emellertid lättare att genomföra; det gäller nämligen mindre dyrbara instrument, vilka kunna anskaffas tämligen oberoende av varandra. För de närmaste åren har jag beräknat nyanskaffningen av demonstrations- och föreläsningssinstrument kosta cirka 5,000 kronor; cirka 3,000 kronor anser jag böra anslås till laborationsinstrument.

Totalkostnaden skulle alltså ställa sig sålunda:

Komplettering av maskinell utrustning m. m.	kronor	4,000: —
Vetenskapliga instrument	»	30,000: —
Demonstrationsinstrument	»	5,000: —
Laborationsinstrument	»	3,000: —

Nu har 1926 års riksdag beviljat ett extra anslag å 5,000 kronor till fysiska institutionen. Vidare vill jag söka bestrida inköpen av demonstrations- och laborationsinstrument så långt som möjligt medelst det löpande årsanslaget. Detta hoppas jag skall lyckas, under förutsättning av att driftkostnaderna för institutionen upptagas till de belopp, som jag i annan skrivelse begärt. Däremot är det alldeles uteslutet att av tillgängliga medel anskaffa den ovannämnda vetenskapliga instrumentutrustningen.

I den i skrivelsen omförmälda förteckningen, till vilken jag tillåter mig att hänvisa, har Koch angivit det inköpsprogram, som han hade för avsikt att följa, därest det av honom begärda anslaget beviljades.

Av vad i ärendet anförts framgår, att fysiska institutionen trots de betydande extra anslag, som vid olika tillfällen kommit densamma till del, fortfarande är i starkt behov av ökat understöd. Jag anser mig dock icke nu kunna förorda ett större anslag än 5,000 kronor. På vad sätt detta belopp skall användas torde få överlämnas åt institutionsföreståndarens bedömande.

I anslutning till det anförda får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes föreslå riksdagen

att till instrumentell utrustning för fysiska institutionen vid universitetet i Lund för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 5,000: —.

Departement-
schefen.

29. Bokinköp och bokinbindning för universitetsbiblioteket. I den ordinarie staten för universitetet i Lund finnes under avdelningen: Anslag till materiell m. m. uppfört för universitetsbiblioteket en anslagspost av 51,625 kronor. På extra stat har biblioteket dessutom sedan åtskilliga år åtnjutit dels ett anslag av 30,000 kronor till materiell m. m., dels ock ett anslag av 7,000 kronor till uppvärmning och belysning m. m.

[90.]

Bokinköp och
bokinbind-
ning för uni-
versitets-
biblioteket.

I likhet med vad fallet varit beträffande universitetsbiblioteket i Uppsala, hava de senare årens ökade bokkostnader och stegrade pris på bokband föranlett upprepade framställningar från universitetets i Lund sida om höjda anslag till biblioteket därstädes. Dessa framställningar hava, i likhet med motsvarande framställningar från Uppsala, icke rönt vederbörligt beaktande.

Även nu föreligger en dylik framställning. I skrivelse till det större akademiska konsistoriet i Lund har överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket därstädes hemställt om utverkande av proposition till riksdagen dels om höjning av universitetsbibliotekets ordinarie materiellanslag med det belopp, varmed det nuvarande extra anslaget utgår eller alltså med 30,000 kronor, dels ock om ett nytt extra anslag för budgetåret 1927—1928 å 26,500 kronor.

Överbibliotekarien anför till stöd för sin framställning i huvudsak följande:

Att det extra anslaget av 30,000 kronor är oundgängligen behövt och därför lämpligen bör överföras till ordinarie stat är en given sak. Dessvärre har det emellertid visat sig alldeles otillräckligt, varför jag ser mig nödsakad göra förnyat krav på förbättring av bibliotekets inkomster.

I föregående framställningar (1920 och 1922) har jag framhållit ett belopp av 60,000 kronor som erforderligt för bokinköp. Medelkostnaden pr bok uppgick 1920 för våra inköp till något över 10 kronor, medan den 1919 var nere i 6,60 kronor. Statistiken för 1923—⁹⁰/₁₀₀ 1924 visar ett medelpris av något över 12 kronor, närmast beroende på den enorma prisstegringen på tysk vetenskaplig litteratur: 15,21 kronor mot 2,83 kronor 1922. Den senaste tidens

[90.] starka uppgång för de viktigaste utländska valutorna i förhållande till vår har naturligtvis vållat ytterligare försämring av läget. Någon anledning att förvänta lägre priser torde icke finnas. Fastmer har man skäl att antaga att även i de länder som ännu hålla jämförelsevis låga priser, t. ex. Frankrike, stegring snart nog kommer att inträda. De belopp som användes för bokinköp 1922 och 1923 voro ungefär lika stora (58,484:52 och 58,823:50), men härför erhöles 1922 5,803 volymer mot 4,607 för 1923. Med hänsyn till nu anförda fakta synes bokinköpsposten rätteligen böra sättas till minst 72,000 kronor, och härför talar även den på sista tiden betydligt stegrade vetenskapliga produktionen och de väsentligt höjda fordringar som vetenskapsidkarna numera ställa på vårt bibliotek.

Vad bokinbindningen beträffar får jag upprepa vad jag anförde 1924: »För beräkning av bokbinderikostnaderna utgår jag liksom tidigare ifrån att den del av årsaccessionen som ovillkorligen bör bindas utgör minst 5,000 böcker och de nio viktigaste tidningarna i 30 band. Med ett medelpris av 4,40 kronor pr bokband och 16 kronor för tidningsband skulle för denna minimibindning fordras cirka 22,500 kronor. Härtill komma utgifterna för materialier till bibliotekets eget bokbinderi, där bl. a. huvudmassan av tidningar häftas samt de betydande mängder av böcker som icke bindas styvhäftas, broschyrer förses med omslag och kapslar för handskrifter, broschyrer och småtryck förfärdigas. Dessa utgifter kunna beräknas till 2,500 kronor. Totalutgifterna för bokbindningen skulle således uppgå till 25,000 kronor.» Här till bör läggas att retroaktiv bindning i mycket stor utsträckning är högeligen av nöden samt att det naturligtvis är en beklaglig nödfallsåtgärd att endast binda nio tidningar.

För övriga sakliga utgifter, fränsett bränsle- och lyseposten, anser jag mig böra stanna vid det 1924 av mig beräknade mycket knapp tillmätta beloppet 12,500 kronor, vilket visserligen, särskilt fr. o. m. 1923, väsentligt underskridits på grund av nödvändigheten att till det yttersta nedpressa dessa utgifter för att kunna någorlunda hålla uppe bokinköpen.

Efter en jämförelse med anslagsförhållandena för universitetsbiblioteket i Uppsala framhåller överbibliotekarien, hursom den omständigheten att efter år 1921 bokpriserna stigit, medan inkomsterna minskats, vållat biblioteket stort avbräck, åsamkat det betydande skulder samt hindrat anskaffandet av mycket som bort anskaffas och verkställandet av mycket som bort verkställas. För bokinköp och bokbindning beräknar överbibliotekarien ett belopp av 97,000 kronor, för övriga sakliga utgifter — fränsett bränsle och lyse — 12,500 kronor eller tillhoppa 109,500 kronor. Då nuvarande materiellanslag uppginge till 80,000 kronor samt ränte- och extra inkomster kunde beräknas till 3,000 kronor, återstode att täcka 26,500 kronor.

Överbibliotekariens nu berörda anslagskrav hava av det större akademiska konsistoriet upptagits i dess framställningar till kanslern om anslagsäskanden till 1927 års riksdag, och i skrivelse den 3 augusti 1926 har t. f. kanslern hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen i överensstämmelse med det framlagda förslaget.

Departementschefen. I annat sammanhang har jag framhållit, hursom jag icke nu ansett mig böra förorda ett överflyttande på ordinarie stat av hittillsvarande extra för-

stärkningsanslag, liksom jag ävenledes utvecklat de omständigheter, som nu nödgat mig att allenast förorda en mindre ökning av universitetsbibliotekens bokanslag. I anslutning härtill och under återopande av vad jag anfört i denna sak vid anmälan av universitetsbibliotekets i Uppsala anslagskrav, får jag tillstyrka, att nu ifrågavarande extra förstärkningsanslag till materiell m. m. för universitetsbiblioteket i Lund bestämmes till 35,000 kronor.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Lund för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 35,000: —

30. **Ytterligare medel till materiell m. m. för vissa institutioner.**

Under de senare åren hava anslag till växlande belopp anvisats till förstärkning av materiellanslagen till vissa medicinska och matematisk-naturvetenskapliga institutioner vid Lunds universitet. Till en början motsvarade anslagen i stort sett de från universitetet framlagda kraven. Då det under de senare åren befanns, att universitetets reservfond kunde uppvisa en förhållandevis god ställning, ansågs universitetet böra med en mindre del bidra förmedelst reservfondsmedel till täckande av institutionernas ökade medelsbehov. Den väsentligare delen av ifrågavarande kostnader kom emellertid att vila på statsverket.

För budgetåret 1925—1926 hade från universitetets sida institutionernas merkostnader beräknats till i runt tal 68,800 kronor. För täckande av ifrågavarande anslagsbehov föreslog Kungl. Maj:t 1925 års riksdag och anvisade riksdagen ett anslag av 50,000 kronor. Härvid förutsattes, att vad därutöver erfordrades för institutionernas materiellkostnader skulle täckas förmedelst reservfondens medel.

För budgetåret 1926—1927 hade från universitetets sida beräknats för ändamålet ett sammanlagt belopp av 81,655 kronor. Kungl. Maj:t föreslog hos riksdagen ett anslag av 60,000 kronor, vilken summa riksdagen, i samband med sitt avslag å Kungl. Maj:ts förslag om 3,415 kronor såsom ersättning till reservfonden för vissa till fonden hädanefter ej ingående medel, höjde till 63,000 kronor.

Framställning har nu gjorts från universitetet om ökade medel till institutionernas materiellkostnader för budgetåret 1927—1928. Från universitetet har härvid ifrågasatts, att ett stort antal ordinarie materiellanslag måtte beräknas höjda i förhållande till det numera såsom konstant ansedda anslagsbehovet; härigenom skulle de extra förstärkningsanslagen försvinna. I vissa fall hava dock såsom hittills extra förstärkningsanslag ifrågasatts. I skrivelser av den 3 augusti 1925 har kanslern förordat de akademiska myndigheternas förslag.

Jag har förut i annat sammanhang förklarat mig icke kunna tillstyrka en höjning av de ordinarie materiellanslagen utan ansett, att man allt fortfarande torde böra räkna med extra förstärkningsanslag.

[91.]

Ytterligare
medel till
materiell
m. m. för
vissa institu-
tioner.

[91.]

Universitetets anslagskrav i avseende å ökade medel för institutionernas materiellbehov för budgetåret 1927—1928, vare sig dessa krav framkomma såsom ökningskrav av de ordinarie materiellanslagen eller såsom fristående extra förstärkningsanslag, innebära följande:

Anatomisk-histologiska institutionen	kronor	11,950: —
Fysiologiska institutionen	»	4,500: —
Medicinskt-kemiska institutionen	»	5,550: —
Farmakologiska institutionen	»	3,000: —
Patologisk-anatomiska institutionen	»	4,450: —
Astronomiska observatoriet	»	10,000: —
Botaniska institutionens systematiska avdelning	»	10,000: —
» » fysiologiska »	»	2,500: —
Fysiska institutionen	»	8,950: —
Geologisk-mineralogiska institutionen	»	5,000: —
Zoologiska institutionen	»	5,000: —
Institutionen för ärftlighetsforskning	»	1,000: —
Geografiska institutionen	»	1,000: —
Kemiska institutionen	»	7,500: —
Gymnastikinrättningen	»	1,900: —
Psykiatriska kliniken	»	500: —

Summa kronor 82,800: —

Jag har ansett mig böra taga i övervägande, huruvida icke universitetets reservfond skäligen kan tagas i anspråk för en del av de utgifter, om vilka här är fråga, och anser mig därvid böra till upplysning om reservfondens ställning återgiva vissa från universitetet insända uppgifter rörande den samma.

Fondens ställning under budgetåret 1925—1926 framgår av följande summariska tabell.

DEBET.

Balans från räkenskapsåret 1924—1925:

Utlånta kapital	kronor	160,115: 87
Obetald ränta	»	17: 96
		160,133: 83

Uppbörd:

Besparade penninglöner	kronor	25,153: 24
Från akademikassan omfört inkomstöver-skott	»	28,503: 68
Intressemedel	»	6,579: 07
Extra inkomster	»	1,515: 55
		61,751: 54

Summa kronor 221,885: 37

KREDIT.

Utgifter.

A. Arvoden, reseanslag o. d.:

Medicinska fakultetens notarie	kronor	300: —
Fröken E. Wester	»	100: —

K. Wählin	kronor	441: 48	[91.]
E. Olsson	»	283: 34	
f. d. 1:ste bibliotekarien A. Malm	»	200: —	
Densamme och 1:ste bibliotekarien P. Wilner	»	1,000: —	
Studentsångarföreningens anförare under år 1925	»	500: —	
Filosofiska fakultetens notarie	»	500: —	
Professor L. Smith	»	175: —	
2:dre bibliotekarie Wetterberg (se nedan under C)	»	400: —	
t. f. vaktmästare P. Larsson	»	256: 88	
Professor N. E. Svedelius, Uppsala	»	666: 66	
Professor E. Holmgren	»	563: 34	
Fil. stud. G. Valby	»	200: —	
Fröken K. Wählin	»	850: —	
Fröken E. Olsson	»	850: —	
Med. Lic. T. Skoog	»	735: —	
t. f. vaktmästare P. Larsson	»	1,350: —	9,371: 70

B. Omföringar till:

Byggnadskassan	kronor	22,000: —	
»	»	3,000: —	
Anslag för gemensam materiell för humanistiska sektionens seminariebibliotek	»	500: —	
Astronomiska institutionen, 2,000: — + 2,000: —	»	4,000: —	
Patologiska institutionen	»	1,950: —	
Med.-kemiska »	»	3,800: —	
Botaniska institutionens system. avdelning	»	598: 92	
Pensionsinrättningen	»	8,384: 41	
Byggnadskassan	»	11,876: 02	
Extra utgiftsmedlen	»	3,816: 83	59,926: 18

C. Diverse utgifter.:

Vaktmästare F. Jönsson	kronor	200: —
C. Bloms boktryckeri	»	3,472: 09
H. Erlandsson m. fl.	»	400: —
O. Mattsson m. fl.	»	309: —
C. Bloms boktryckeri	»	341: —
Bokinköp för geografiska institutionen	»	378: 26
Berlingska boktryckeriet	»	400: —
Byggmästare K. Lundahl	»	1,014: —
C. Bloms boktryckeri	»	27: 50
J. Flemming m. fl.	»	1,103: 40
Lunds elektriska byrå	»	600: —
Carolina Forsberg m. fl.	»	279: 53
A. Ohlssons boktryckerier m. fl.	»	635: 30
A. Lindgrens (jfr ovan under A.)	»	258: —

[91.]

H. Kjellin	kronor	640: —	
E. Schafer m. fl.	»	349: 30	
Adam Hilger m. fl.	»	850: —	
N. E. Risberg	»	633: —	11,890: 38
			81,188: 26

Balans till $\frac{1}{7}$ 1926:

Utlånta kapital	kronor	140,644: 61	
Obetald ränta	»	52: 50	140,697: 11
			Summa kronor 221,885: 37

I avseende å budgetåret 1926—1927 föreligger endast en approximativ beräkning av följande innehåll:

DEBET.

Kapital $\frac{1}{11}$ (bil. I)	kronor	140,432: 79	
Häriifrån avgå såsom reservfondens skulder till sagda dag beräknade, men ej verkställda utbetalningar (bil. II)	»	25,330: 72	115,102: 07

Beräknade inkomster:

Intressemedel	kronor	3,550: —	
Besparade löne medel ($\frac{1}{10}$ 1926— $\frac{30}{6}$ 1927)	»	18,000: —	
Överskott å akademikassans räntor och arrendemedel m. m. (jämligt punkt 3 i anmärkningarna till staten)	»	28,000: —	49,550: —
			Summa kronor 164,652: 07

KREDIT.

Beräknade utgifter:

Till Extra utgiftsmedel	kronor	4,000: —	
» Byggnadskassan	»	15,000: —	
» Pensionsfonden	»	8,000: —	
Fyllnad i institutionsanslag och övriga utgifter	»	34,000: —	61,000: —
Beräknad behållning den $\frac{30}{6}$ 1927			103,652: 07
			Summa kronor 164,652: 07

Departementschefen. Reservfondens utgående balans vid utgången av budgetåret 1925—1926 utgjorde, såsom framgår av ovanstående tablå, i avrundat krontal 140,644 kronor. Motsvarande siffra för budgetåret 1924—1925 var 160,115 kronor. Omföringarna till byggnadskassan hava emellertid de senare åren varit rätt väsentliga, beroende på nödvändiga reparationer och förbättringar. Det är att förvänta, att fondens utgifter för detta ändamål skola avsevärt minskas, då erforderliga större reparationsarbeten fullbordats. Hur livligt jag för övrigt uppskattar vikten för universitetet att för sina tillfälliga behov äga tillgång på erforderliga medel i önskvärd utsträckning, nödgas jag dock, liksom skett under föregående budgetår, att även nu räkna med ett mindre bidrag

från reservfonden till bestridande av institutionernas ökade materiellkostnader. Vad angår storleken av det belopp, som nu bör för ändamålet anvisas av statsmedel, måste jag av statsfinansiella skäl inskränka mig att förorda anslag till samma storlek som beviljats för innevarande budgetår för ändamålet, eller alltså 63,000 kronor.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att för beredande av ytterligare medel till materiell m. m. för de av mig under denna punkt angivna institutionerna vid universitetet i Lund för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 63,000:—

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

31. Institutet. Ordinarie lärarbefattning i medicinsk radiologi. Under återopande av vad jag anfört under punkten 66 i det föregående hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående inrättande av ordinarie lärarbefattningar i medicinsk radiologi vid en var av de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt karolinska institutet, för ändamålet beräkna en höjning av det *ordinarie* anslaget till karolinska institutet, avlöningar för professorer och lärare m. fl.,

nu	kronor 464,700:—
med	» 12,000:—
till	» 476,700:—

[92.]
Ordinarie lärarbefattning i medicinsk radiologi vid karolinska institutet.

32. Förändring av den ena professuren i patologisk anatomi till en professur i allmän patologi och patologisk anatomi. Enligt gällande examensstadga skall medicine kandidatexamen avläggas i, bland andra ämnen, ämnet patologi, omfattande allmän patologi och bakteriologi, samt medicine licentiatexamen i, utom andra ämnen, ämnet patologisk anatomi, omfattande speciell patologisk anatomi. För tillgodoseende av undervisning och examination i dessa ämnen förfogar karolinska institutet över två professurer, båda i patologisk anatomi. Enligt av kanslern meddelade bestämmelser skall innehavaren av den ena av dessa professurer, professorn K. J. H. Bergstrand, bestrida undervisningen i patologi till medicine kandidatexamen och utöva den därmed sammanhängande examinationen; innehavaren av den andra professuren i patologisk anatomi, professorn F. Henschen, skall undervisa i patologisk anatomi till medicine licentiatexamen och uppehålla den dit hörande examinationen.

[93.]
Förändring av den ena professuren i patologisk anatomi till en professur i allmän patologi och patologisk anatomi.

Till jämförelse med huru förhållandena i motsvarande hänseenden äro

[93.]

ordnade vid de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund vill jag erinra om följande: I Uppsala finnes en professur och en laboratorsbefattning, båda i patologisk anatomi; innehavaren av laboratorsbefattningen, nu vakant, äger att meddela undervisning i patologi för medicine kandidatexamen, medan innehavaren av professuren, professorn J. U. T. Quensel, undervisar i patologisk anatomi till medicine licentiatexamen samt uppehåller examinationen i förevarande ämnen i såväl kandidat- som licentiatexamen. I Lund äro förhållandena i sak mera likartade med organisationen vid karolinska institutet; fakulteten i Lund förfogar över två professurer, den ena i allmän patologi, bakteriologi och allmän hälsovård, vars innehavare, professorn M. J. C. A. Forssman, uppehåller undervisning och examination för medicine kandidatexamen, samt den andra i patologisk anatomi och rättsmedicin, vars innehavare, professorn P. G. E. Sjövall, meddelar undervisning och förrättar examination för medicine licentiatexamen.

Nu har innehavaren av den ena av de båda professurerna i patologisk anatomi vid karolinska institutet, professorn Bergstrand, ingivit en framställning om ändrad benämning å den av honom innehavda professurens ämnesomfattning.

Professor Bergstrand yttrar:

Enligt universitetskanslerns resolution av den 14 februari 1925 åligger det mig att såsom professor i patologisk anatomi vid karolinska institutet bestrida undervisningen i patologi till medicine kandidatexamen och utöva den därmed sammanhängande examinationen. Denna undervisning skall enligt examensstadgan omfatta allmän patologi och examinationsskyldigheten jämväl bakteriologi. Samma skyldighet har ålegat innehavarna av denna professur allt sedan den år 1909 förändrades från extra till ordinarie befattning. Då således professuren alltid omfattat allmän patologi synes det olämpligt, att densamma benämnes professur i patologisk anatomi och detta förhållande synes mig även innebära bestämda nackdelar. Yngre vetenskapsidkare, som önska meritera sig som eventuella efterträdare i befattningen, kunna, genom att professuren fått en för nuvarande förhållande mindre lämplig benämning, tvingas till ensidig forskning i den patologiska anatomen, vilket skulle vara olyckligt för den kommande utvecklingen av den allmänna patologien som undervisningsämne vid karolinska institutet. Olägenheten härav kommer att alltmer göra sig gällande, ju mer andra delar av detta ämne träda i förgrunden, vilket för närvarande är fallet. Att den patologiska anatomen numera befinner sig i ett relativt vilostadium, därom torde icke råda mer än en mening. Lika visst är det, att studiet av de allmänna patologiska fenomenen med begagnande av experimentella forskningsmetoder bedrives med en alltmer stegrad intensitet i alla kulturländer. Det måste därför betecknas som ett överflöd att vid karolinska institutet finnas tvenne professurer i patologisk anatomi, under det att den allmänna patologien åtminstone formellt saknar företrädare.

Vid frågans förberedande behandling inom institutets lärarkollegium uppdrog lärarkollegiet åt en utredningskommission, bestående av professorerna

G. Hedrén, A. Pettersson, F. Henschen och H. Bergstrand, att närmare utreda densamma. Efter verkställt uppdrag har denna kommission i skrivelse till lärarkollegiet föreslagit, att den av Bergstrand innehavda professuren i patologisk anatomi måtte erhålla benämning professor i allmän patologi och patologisk anatomi, samt till stöd härför anfört huvudsakligen:

[93.]

Innehavaren av ifrågavarande professur i patologisk anatomi har enligt gällande föreskrifter att undervisa i patologi till medicine kandidatexamen. Såsom examensämne skall detta ämne omfatta allmän patologi och bakteriologi; i ämnet ingår sålunda jämväl allmän patologisk anatomi såsom utgörande en del av ämnet allmän patologi. Alltsedan professurens i fråga tillkomst har undervisning i elementära delar av den speciella patologiska anatomen ansetts böra ingå i ämnet patologi till medicine kandidatexamen, vilket förhållande bland annat medfört, att jämväl obduktionsövningar ingått och enligt gällande föreskrifter allt fortfarande skola ingå i den till ämnet hörande undervisningen. Av det anförda framgår, att professurens nuvarande benämning »patologisk anatomi» icke angiver professurens omfattning. Icke heller bleve benämningen »allmän patologi» ett adekvat uttryck därför. Däremot synes en benämning, som i sig förenar båda här nämnda delar av patologien, lämna ett adekvat uttryck för professurens omfattning ävensom för innehavarens undervisningsskyldighet. Benämningen »allmän patologi och patologisk anatomi» skulle även stadfästa och markera befattningens vetenskapliga självständighet samt den särskildhet, som föreligger mellan institutets båda professorer i ämnet patologi med ämnets i undervisningsavseende stadgeenliga uppdelning på å ena sidan medicine kandidatexamen, å andra sidan medicine licentiatexamen.

I en särskild skrivelse har vidare Bergstrand ytterligare preciserat sitt förslag i överensstämmelse med nu senast berörda yttrande.

Sedan lärarkollegiet hos kanslern gjort framställning om förändring av den utav professor Bergstrand innehavda professuren i patologisk anatomi till en professur i allmän patologi och patologisk anatomi, har kanslern i skrivelse den 15 februari 1926 hemställt om föreskrift i överensstämmelse med lärarkollegiets förslag.

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit och då jag finner grundade skäl vara anförda för den påyrkade ändringen av benämningen å ifrågavarande professur såsom innebärande allenast ett fastställande av förhållanden, anser jag mig böra biträda lärarkollegiets förslag. Enär ett bifall till förslaget förutsätter en ändring i den av riksdagen fastställda staten för karolinska institutet, torde emellertid frågan böra underställas riksdagen och hemställer jag förty, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departementschefen.

att vidtaga sådan ändring i den under staten för karolinska mediko-kirurgiska institutet, A. Avlöningsstat för professorer m. fl. intagna anmärkningen rörande professurernas ämnesområden, att i stället för vad där nu förekommer om två

professorsbefattningar i patologisk anatomi införas en professorsbefattning med ämnesområde: patologisk anatomi och en professorsbefattning med ämnesområde: allmän patologi och patologisk anatomi.

[94.]
Förändring
av professu-
ren i syfilido-
logi till en
professur i
dermatologi
och syfilido-
logi.

33. Förändring av professuren i syfilidologi till en professur i dermatologi och syfilidologi. Ämnet dermatologi har hittills såsom undervisningsämne för medicine licentiatexamen formellt hört under den interna medicinen, i det att vederbörande professor i medicin examinerat jämväl i dermatologi. Den egentliga undervisningen i dermatologi har emellertid icke meddelats av professorn i medicin. Denna undervisning, som varit och fortfarande är frivillig för de studerande, har tidigare bestritts av docenter och andra biträdande lärarkrafter. På grund av ett av kanslern den 16 juli 1925 meddelat beslut har emellertid för tiden från och med den 1 juli 1925 den anordningen träffats, att professorn i syfilidologi meddelar huvudparten av undervisningen i ämnet. Han giver nämligen årligen tre kliniska kurser i dermatologi, varje kurs omfattande två månader med två undervisningstimmar per vecka. Härutöver gives ytterligare en fjärde kurs av samma omfattning av en biträdande lärare i syfilidologi och dermatologi. Kurserna hava varit förlagda en till höstterminen, två till vårterminen och en till tiden den 15 augusti—den 14 oktober samt till tiden sammanfallit med kurserna i syfilidologi på det sättet, att vederbörande lärare, utöver de två timmarna i dermatologi, varje vecka meddelat undervisning 4 timmar i syfilidologi. I regel hava de studerande, vilka bevistat undervisningen i syfilidologi, jämväl deltagit i de två timmarna dermatologi. Jag tillåter mig att till yttermera belysande av ifrågavarande förhållanden hänvisa till den framställning, som till 1925 års riksdag avläts angående anslag till ökade lärarkrafter i syfilidologi och dermatologi och som av riksdagen bifölls (se 1925 års åttonde huvudtitel, punkt 87).

I en den 26 april 1926 till kanslern avlåten skrivelse har karolinska institutets lärarkollegium gjort framställning om vidtagande av åtgärder för beredande av ändrad ställning för ämnet dermatologi i medicine licentiatexamen på det sätt, att ämnet skulle avskiljas från ämnet medicin och jämte ämnet syfilidologi i examen ingå såsom ett gemensamt ämne dermatologi och syfilidologi, i vilket undervisningen skulle vara obligatorisk, ävensom att professuren i syfilidologi vid institutet med anledning härav skulle ändras till en professur i dermatologi och syfilidologi. Ifrågavarande framställning, för vars innehåll jag kommer att i det följande närmare redogöra, hade föranletts av en skrivelse från medicinska föreningen vid institutet, däri anförts:

Med hänsyn dels till dermatologiens stora betydelse för den praktiserande läkaren, dels till önskvärdheten av en inom möjlighetens gräns liggande

naturlig beskärning av det maximalt stora ämnet intern medicin, har medicinska föreningen på sammanträde den 12 november 1925 enhälligt beslutat att till lärarkollegiet ingå med hemställan om sådan ändring i nu gällande undervisningsföreskrifter, att dermatologiundervisningen göres obligatorisk, att till undervisningen i syfilidologi och dermatologi anslagen tid rättvisare fördelas till dermatologiens fördel, att slutförhöret i syfilidologi ändras till slutförhör i syfilidologi och dermatologi, samt att dermatologien skiljes från tentamen i intern medicin.

I anledning av medicinska föreningens skrivelse har professorn i syfilidologi vid institutet J. Almkvist, med instämmande av professorn därstädes H. C. Jacobæus, avgivit följande yttrande:

I anslutning till de synpunkter, som medicinska föreningen framhållit, instämmer jag i det förslag, som föreningen framlagt, och föreslår på grund härav,

att professorn i syfilidologi göres till professor i *dermatologi och syfilidologi*, så att dermatologien helt och hållet skiljes från den interna medicinen, att dermatologi och syfilidologi bliva *ett och samma* ämne, obligatoriskt och med gemensamt slutförhör, anordnat såsom nuvarande slutförhöret i syfilidologi, samt med undervisningen så fördelad mellan dermatologi och syfilidologi, som professorn i ämnet vid sina föreläsningar själv bestämmer, och att antalet undervisningstimmar för detta ämne blir summan av de nu fastställda undervisningstimmarna för dermatologi och syfilidologi.

Jag vill dessutom påpeka, att i alla länder med väl ordnad medicinsk undervisning, vilka jag känner, dermatologien är utbruten från den interna medicinen och lagd till syfilidologien, så som jag nu föreslagit, under det att dermatologiens kvarhållande tillsammans med den interna medicinen är en övervunnen ståndpunkt, vars bibehållande hos oss visar, huru efterblivet i utveckling Sverige är i detta hänseende, samt slutligen att det synes mig vara en stor inkonsekvens att, såsom nu sker, överlämna den dermatologiska undervisningen till professorn i syfilidologi utan att göra honom till professor i dermatologi, under det att tentamen i dermatologi förrättas av professorn i intern medicin, oaktat han icke undervisar däri och således icke kan hava något intresse för dermatologien. Konsekvensen synes mig ovillkorligen fordra, att steget tages fullt ut, såsom jag föreslagit.

Professorn i medicin vid institutet I. Holmgren har i särskilt yttrande tillstyrkt den föreslagna ändringen på delvis andra skäl än förut i ärendet framförts.

I sin förutberörda framställning har *lärarkollegiet*, som tillika framlagt förslag till av studieanordningens omläggning betingad ändring av stadgan angående medicinska examina, anfört bland annat:

Den nuvarande anordningen är icke ägnad att tillförsäkra de studerande ett tillräckligt mått av kunskaper i dermatologi, något som de bliva i stort behov av under sin verksamhet såsom allmänt praktiserande läkare. Kollegiet vill därför förorda, att ämnet göres obligatoriskt på sätt medicinska föreningen hemställt och vederbörande professorer tillstyrkt. Undervisningen i syfilidologi och dermatologi skulle även härefter vara anordnad som hittills i form av en två månaders klinisk kurs med därefter följande två veckors

[94.] assistenttjänstgöring. I realiteten innebär ifrågavarande åtgärd ingen förlängning av studietiden, enär med några enstaka undantag samtliga studerande i allt fall deltagit i den dermatologiska undervisningen.

I och med undervisningens ordnande såsom obligatorisk bör ämnets formella samband med medicinen upphävas och alltså även examinationen förläggas till professorn i syfilidologi, dit den rätteligen hör. Slutförhöret efter assistenttjänstgöringens avslutande, som nu avser endast syfilidologi, bör därför ändras därhän, att det kommer att omfatta även dermatologien. Ämnet torde härefter böra benämnas *dermatologi och syfilidologi*, vilken benämning är den vedertagna vid flertalet utländska fakulteter.

Då sålunda ämnet dermatologi kommer att ingå såsom ett obligatoriskt led i professors i syfilidologi undervisningsverksamhet, synes det vara i sin ordning, att detta förhållande kommer till uttryck i professurens benämning. Professuren bör för framtiden betecknas såsom professur i dermatologi och syfilidologi och följaktligen även den nuvarande innehavaren av professuren i syfilidologi erhålla ny fullmakt såsom professor i dermatologi och syfilidologi.

Medicinska fakulteten i Uppsala, vars yttrande i ärendet inhämtats, har anfört:

Undervisningen i dermatologi har hittills ej kunnat sägas vara väl ordnad i vårt land, beroende som den varit av frivilliga kurser. Dermatologien är emellertid av så stor praktisk betydelse, att en obligatorisk undervisning och en sakkunnig prövning inom detta fack bör komma till stånd. Båda dessa önskemål tillgodoses i det förslag till frågans ordnande, som avgivits av karolinska institutets lärarkollegium. Anordningen bör ej heller inverka förlängande på studietiden, om vid undervisningsplanernas uppgörande tillses, att den ökning i undervisning, som föreslagits, nämligen från nuvarande fyra timmar i veckan under två månader i syfilidologi till sex timmar i veckan i dermatologi och syfilidologi, ej inverkar hindrande på möjligheten att kombinera denna undervisning med andra kurser, som universitetens studerande hava att fullgöra vid karolinska institutet.

Efter remiss har medicinska fakulteten i Lund — med förmålan att professorn J. Forssman tillstyrkt den av karolinska institutets lärarkollegium gjorda framställningen samt att professorn Karl Petrén funnit den framställda önskan, att dermatologien måtte avsöndras från den interna medicinen, vara berättigad — anslutit sig till vad medicinska fakulteten i Uppsala anfört.

T. f. kanslern har i skrivelse den 11 november 1926 gjort framställning i enlighet med lärarkollegiets förslag.

Departementschefen.

Av vad i ärendet upplysts rörande studieanordningen i ämnet dermatologi i medicine licentiatexamen framgår, att de nuvarande förhållandena icke äro tillfredsställande. En ändring av gällande bestämmelser synes därför erforderlig, och då ändamålsenligheten av det förslag i ämnet, som framkommit, av samtliga vederbörande vitsordats, har jag ansett mig böra biträda detsamma, helst, såsom i ärendet framhållits, detta kan ske utan förlängning av studietiden. För genomförande av den nya anordningen er-

fordras emellertid, för så vitt rör syfilidologiprofessurens omvandling till en professur i dermatologi och syfilidologi, en ändring i den av riksdagen godkända staten för karolinska institutet. Ärendet torde därför bära i denna del underställas riksdagen.

Därest förslaget om professurens ändrade ämnesomfattning godkännes av riksdagen, lär det ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i stadgan angående medicinska examina, som föranledas såväl härav som i övrigt av lärarkollegiets föreliggande framställning. Vidare torde för nuvarande innehavaren av professuren i syfilidologi, därest han kvarstår vid befattningen, bära utfärdas ny fullmakt att vara professor i dermatologi och syfilidologi vid institutet.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att beträffande den i staten för karolinska mediko-kirurgiska institutet A. Avlöningsstat intagna anmärkningen rörande professorsbefattningarnas ämnesområden vidtaga den ändringen, att i stället för vad där förekommer angående en professorsbefattning i syfilidologi införes en professorsbefattning med ämnesområde: dermatologi och syfilidologi.

34. **Avlöningar till vissa tjänstemän och betjänte vid institutet och dess institutioner, oför-**

ändrat ordinarie förslagsanslag kronor 88,000: —

35. **Avlöningar åt vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m.** Under denna punkt har jag, i likhet med vad som skett för budgetåret 1926—1927, sammanfört ett antal anslagsäskanden, avseende vissa allttjämt erforderliga lärararvoden m. m. vid karolinska institutet. Jag har, på samma sätt som jag förfarit i fråga om liknande anslag för universiteten i Uppsala och Lund, upptagit dessa anslag för budgetåret 1927—1928 till enahanda belopp, som för budgetåret 1926—1927 utgå för samma ändamål. Beträffande ett av de i nedanstående sammanställning upptagna anslagsbeloppen har ändring ifrågasatts i förhållande till vad för budgetåret 1926—1927 utgått, nämligen därutinnan att förslag framlagts om höjning av arvudet åt amanuensen vid pediatrika polikliniken å kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn från 1,200 kronor till 1,800 kronor. Jag har icke ansett mig nu bära biträda detta krav.

Ändamålet med respektive anslag, det år, för vilket det först utgått, samt de anslagsbelopp, som, nu av mig föreslås för budgetåret 1927—1928, framgå av följande tablå:

[95.]

Avlöningar
åt vissa extra
ordinarie lä-
rare, amanu-
enser och
tjänstemän
m. m.

[95.]

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1927—1928 Kronor
Arbetsbiträde i biblioteket	1920 (1900)	2,208: —
Lärare vid propedeutiska kurser i de viktigaste kliniska undersökningsmetoderna	1923—1924	9,600: —
Biträdande lärare i histologi	1925—1926	4,200: —
Lärare vid propedeutiska kurser i allmän kirurgi och i allmän sjukvårdsteknik	1925—1926	2,700: — å detta anslag utgår icke dyrtidstillägg
Biträdande lärare i medicin	1925—1926 (1908)	8,000: —
Biträdande lärare i kirurgi	1925—1926 (1908)	8,000: —
Underläkaren vid allmänna barnhuset i Stockholm för handledning av de studerande	1908	900: —
Biträdande lärare i ortopedi	1921	3,600: —
Amanuenser vid den medicinska undervisningen å S:t Eriks sjuk- och vårdhem	1923—1924	3,600: —
Till klinisk och poliklinisk undervisning i ortopedi vid vanföranstalten i Stockholm (arvoden åt amanuens, tekniskt biträde m. m.)	1921	5,850: —
Amanuens vid pediatrika polikliniken å kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1923—1924	1,200: — anslaget utgår under villkor att Stockholms stad för ändamålet tillskjuter samma belopp
Till en pediatrik klinik vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1887	2,500: —
Till dagavgifter vid en pediatrik klinik å allmänna barnhuset	1920	25,000: —
Till vetenskapliga arbeten vid ett patologiskt-anatomiskt laboratorium vid Sabbatsbergs sjukhus	1913	4,000: —
Biträdande lärare i syfilidologi samt i syfilidologi och dermatologi	1925—1926	6,000: — å detta anslag utgår icke dyrtidstillägg
Vaktmästargöromål vid anatomiska institutionen	1923—1924	1,200: —
Vaktmästargöromål vid kemiska institutionen	1921	1,200: —
Vaktmästargöromål vid rättsmedicinska institutionen	1925—1926	1,200: —

Summan av dessa anslag utgör 90,958 kronor. Denna summa bör nu begäras hos riksdagen såsom extra anslag att av Kungl. Maj:t fördelas för nu omförmälda ändamål med enahanda belopp, som i tablån angivits, samt i enlighet med hittillsvarande särskilda bestämmelser och villkor för vissa av dem.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att för beredande av avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 90,958: — att med särskilda belopp av Kungl. Maj:t användas för de av mig ovan angivna ändamål.

36. Materiell för vissa institutioner och kliniker. Materiell m. m. för hygieniska institutionen. I en av t. f. kanslern med tillstyrkande yttrande av den 27 juli 1926 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium hemställt om utverkande av proposition till 1927 års riksdag med förslag

att höja det ordinarie reservationsanslaget till materiell m. m. vid karolinska institutets hygieniska institution från 4,000 kronor till 6,000 kronor,

att å institutets stat uppföra en vaktmästare och preparator vid den hygieniska institutionen med avlöning enligt lönegraden B 10, samt

att till anskaffande av apparater och instrument vid samma institution bevilja för budgetåret 1927—1928 ett extra anslag av 12,200 kronor.

Till stöd för denna sin framställning har lärarkollegiet anfört huvudsakligen följande:

Karolinska institutets hygieniska avdelning har sedan länge haft ett synnerligen obetydligt årsanslag. Intill år 1924 utgjorde det 1,700 kronor jämte 900 kronor till uppässning och städning eller sammanlagt 2,600 kronor. På grund härav var någon anskaffning av apparater och instrument icke möjlig varken i form av ersättning av förbrukade förefintliga eller av inköp av nya sådana, som under tidens lopp kommit till användning vid hygienisk undersökning och forskning. Institutionens arbete har dessutom i hög grad försvärats genom avsaknaden av vaktmästare.

Särskilt kännbar har bristen i berörda avseenden gjort sig gällande i fråga om det hygieniska museet. Det erhöll karolinska institutet som gåva från stiftelsen Lars Hjertas minne. Museet är av verklig betydelse för undervisningen i hygien, vilket framgår även därav, att deltagarna i de hygieniska kurserna vid Uppsala universitet regelbundet gjort exkursioner till museet för att studera detsamma, varjämte det besökts även av kurser för militär- och marinläkare ävensom av andra kurser, exempelvis de av centralbyrån för nykterhetsundervisningen anordnade. Sedan museet övertogs av karolinska institutet har dess utveckling avstannat, då inga medel finnas för dess underhåll och förkovring. Hygieniska institutionen, under vilken museet nu sorterar, har så litet anslag, att detta icke räcker att fylla ens dess eget behov.

[96.]

Materiell för
vissa institu-
tioner och
kliniker.
Materiell
m. m. för
hygieniska
institutionen.

[96.]

Det rätta uttrycket för det tillstånd, i vilket museet befinner sig, är att det är statt i fortskridande förfall. Inga nya föremål kunna anskaffas och en del av de befintliga lida skada genom kyla och fukt. Centraluppvärmning saknas och då hygieniska institutionen ej äger någon vaktmästare, kan museet under den kallare årstiden ej hållas uppvärmt, vilket dessutom medför den olägenheten, att besökande då måste vara väl försedda med ytterkläder och att undervisningen därstädes icke kan göras annat än tämligen kortvarig.

För avhjälpande av dessa brister och missförhållanden gjorde kollegiet år 1920 hemställan om ett engångsanslag å 25,000 kronor för anskaffande av instrument och apparater samt behövliga skåp till museet, anslag till anställande av en vaktmästare och preparator vid hygieniska institutionen samt höjande av dess materiellanslag till kronor 6,000. 1921 års riksdag beviljade ett anslag av 10,000 kronor å extra stat till institutets hygieniska institution. Härigenom sattes densamma i stånd att fylla de mest trängande behoven i fråga om utrustning. Med anledning av förnyad hemställan erhöll institutionen vidare år 1924 höjning av det årliga materiellanslaget från 2,600 till 4,000 kronor.

Av detta, institutionens nuvarande anslag, åtgå 1,200 kronor till avlöande av ett kvinnligt biträde, vilket utför det nödvändigaste av det arbete, som skulle åligga vaktmästaren, om institutionen ägde en sådan. Till städning och tvätt åtgå åtminstone 500 kronor. Till betalning av elektrisk ström, telefon, reagens, kemikalier, specier, djurföda, reparationer och med undervisningen direkt förbundna utgifter etc. återstå sålunda högst 2,300 kronor. Det faller av sig självt att laboratoriets verksamhet under sådana förhållanden har måst nedbringas till det minsta möjliga, oaktat den intensivaste sparsamhet iakttagits. Såsom tidigare framhållits har t. ex. för beredning av substrat för odling av bakterier i stället för kött måst användas placentor, vilka erhållits från södra barnbördshuset. Laboratoriet har också varit nödsakat att i möjligaste mån undvika att begagna elektrisk belysning och i stället använda gas. Den senare betalas nämligen av institutets allmänna materiellanslag, under det att den förra kommer på institutionens konto. Till någon anskaffning av instrument och apparater räcker anslaget naturligen icke, och i följd härav kunna åtskilliga vid hygieniska undersökningar använda apparater ej demonstreras vid undervisningen. Till jämförelse må anföras, att institutionen för hygien och bakteriologi vid Uppsala universitet har ett årsanslag av 8,500 kronor eller mer än dubbelt så stort som hygieniska institutionens vid karolinska institutet. Visserligen givas på det förra stället kurser i bakteriologi, men då för dessa upptages särskild laborationsavgift, avseende att täcka de med dem förenade särskilda kostnaderna, så kunna dessa kurser icke vara särskilt kännbara för årsanslaget. Inrättandet av ett laboratorium för hygien vid karolinska institutet har avsett att bereda möjlighet för ett mer ingående studium av denna gren av läkarvetenskapen, än som kan bliva fallet vid den för licentiatexamens avläggande föreskrivna kursen. För bekämpande av de smittsamma sjukdomarna är det också synnerligen viktigt, att tillräckligt antal för det ändamålet utbildade personer vid behov finnes att tillgå. Arbetsvilliga bruka ej heller saknas. Med det otillräckliga anslag, varöver institutets hygieniska avdelning förfogar, är det emellertid mycket tvivelaktigt, om det skall kunna lyckas bereda dem några arbetsmöjligheter.

Av det ordinarie reservationsanslaget till materiell m. m. för vissa institutioner och kliniker vid karolinska mediko-kirurgiska institutet å 72,100 kronor utgår, såsom i skrivelsen framhållits, ett belopp av 4,000 kronor, betraktat såsom ett särskilt reservationsanslag, till hygieniska institutionen. De skäl, som av lärarkollegiet anförts för en förhöjning av detta belopp med 2,000 kronor till 6,000 kronor hava synts mig övertygande, och vill jag alltså förorda framställning till riksdagen i överensstämmelse härmed.

Vad åter beträffar förslaget om uppförande å institutets stat av en vaktmästare och preparator vid hygieniska institutionen med avlöning enligt lönegraden B 10 torde härmed böra tillsvidare anstå.

Vad slutligen angår lärarkollegiets hemställan om ett anslag å 12,200 kronor till anskaffande av apparater och instrument vid institutionen har jag från institutionens föreståndare, professor A. Pettersson mottagit uppgift å de apparater m. m., som äro avsedda att anskaffas förmedelst det ifrågasatta anslaget. Denna uppgift innehåller följande:

10 st. djurburar å 45 kr.	450: —
6 » mikroskop å 800 kr.	4,800: —
1 » binokulärt mikroskop	950: —
2 uppsättningar reagensflaskor	175: —
1 fotografiapparat	250: —
1 apparat för elektrisk bestämning av vätejonkoncentration . . .	600: —
1 Assmanns aspirationspsykrometer	300: —
1 refraktometer för bestämning av mjölks vattenhalt	600: —
inredning till mörkrummet	500: —
två stycken montrer till museet	1,700: —
glasvaror	2,175: —
Summa kronor 12,500: —	

Jag finner det mycket önskvärt, att institutionen sättes i tillfälle att förvärva de angivna apparaterna och instrumenten. Emellertid anser jag mig icke nu kunna tillstyrka framställningen i full utsträckning utan nödgas inskränka mig till att förorda ett anslag för ändamålet av 4,000 kronor, varmed i vart fall de svåraste bristerna i institutionens utrustning torde kunna botas.

I anslutning till det nu anförda får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t således föreslår riksdagen att

dels för beredande av höjning av anslaget till materiell m. m. för karolinska mediko-kirurgiska institutets hygieniska institution från 4,000 kronor med 2,000 kronor till 6,000 kronor *öka* institutets *ordinarie* reservationsanslag till materiell m. m. för vissa institutioner och kliniker från dess nuvarande belopp, nu kronor 72,100: —
med » 2,000: —
till » 74,100: —

dels ock till anskaffande av apparater och instrument vid karolinska mediko-kirurgiska institutets hygieniska institution anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 4,000: —

37. Undervisning i medicinsk rörelsebehandling,

oförändrat ordinarie anslag kronor 8,250: —

[97.]

Materiell
m. m. för
vissa institu-
tioner.

38. **Materiell m. m. för vissa institutioner.** I anslutning till vad jag här ovan anfört i fråga om fortsatta anslag till materiell m. m. vid universitetet i Uppsala får jag för Eders Kungl. Maj:t anmäla en del anslagsfrågor, avseende materiell m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Mitt nedanstående förslag innebär beträffande de i nedanstående sammanställning upptagna anslagsbeloppen icke någon annan ändring i förhållande till vad för budgetåret 1926—1927 utgår än att anslagsposten till förstärkning av allmänna materiellanslaget, nu 30,000 kronor, beräknats i enlighet med myndigheternas förslag till 26,000 kronor.

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1927—1928 Kronor
Materiell vid kemiska institutionen . .	1910	1,500
Materiell m. m. för farmakologiska institutionen	1923—1924	300
Verkställande av färgfotografering å syfilidologiska kliniken vid sjukhuset S:t Göran	1922	1,000
Materiell m. m. för röntgeninstitutet . .	1908	3,000
Materiell m. m. för djur- och operationsavdelningen	1922	1,000
Materiell m. m. för medicinska kliniken	1919	5,500
Materiell m. m. för gynekologiska kliniken å Sabbatsbergs sjukhus	1923—1924	500
Materiell m. m. för pediatrika kliniken vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1924—1925	500
Materiell m. m. för patologisk-anatomiska institutionen	1924—1925	3,000
Förstärkning av allmänna materiellanslaget	1920	26,000

Samtliga ovannämnda anslagsbelopp böra utgå såsom reservationsanslag. De utgöra tillhopa 42,300 kronor. Denna summa bör nu äskas hos riksdagen för att i sinom tid av Kungl. Maj:t med enahanda, såsom reserva-

tionsanslag betecknade belopp, som nu utgå, fördelas för ovan angivna ändamål.

Jag tillstyrker alltså, att Eder's Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till materiell m. m. för vissa institutioner vid karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 42,300: —

att av Kungl. Maj:t användas för ovan av mig omförmälda ändamål.

39. Biträdande lärare i histologi. På grund av den stora tillströmning till den medicinska banan, som under de senaste årtiondena gjort sig gällande, har det för karolinska institutet varit nödvändigt att begränsa det antal studerande, som på en gång kunde få undervisning vid en institution. Institutets lärarkollegium har därvid sökt att mottaga det största möjliga antal vid de institutioner, där studierna taga sin början, varvid man kommit att avsevärt överskrida det antal, som kunnat mottagas av vissa andra institutioner, vid vilka undervisningen senare skall fortsättas. Ämnet histologi skall enligt gällande studieplan genomgås under den tredje terminen. Skall icke redan vid denna tidiga punkt av studierna en stockning uppkomma, måste, efter vad som från institutets sida framhållits, minst 110 studerande årligen erhålla utbildning vid institutets histologiska institution. Då det befanns uppenbart, att ett så stort antal studenter omöjligen kunde erhålla ens tillnärmelsevis god utbildning, om de samlades på en kurs, ansåg lärarkollegiet ofrånkomligt att anordna en extra kurs i histologi. För erforderliga lärarkrafter för en dylik kurs under vårterminen 1925 anvisade kanslern medel ur institutets fond av besparade docentstipendier.

Våren 1925 upptog lärarkollegiet ytterligare denna fråga och utvecklade i en framställning till kanslersämbetet för rikets universitet det åtminstone tills vidare konstanta behovet av en förstärkning av lärarkrafterna i histologi. I anledning av lärarkollegiets, av kanslern tillstyrkta förslag framlade Kungl. Maj:t proposition till 1926 års riksdag, innebärande anvisning av 4,200 kronor till arvode åt en biträdande lärare i histologi. Detta anslag som av riksdagen beviljades, blev emellertid anvisat allenast för budgetåret 1926—1927. Jag tillåter mig för denna frågas ytterligare belysning hänvisa till punkt 71 av 1926 års åttonde huvudtitel.

I avseende å förhållandena under läsåret 1925—1926 eller närmare bestämt vårterminen 1926, då givetvis samma behov förelåg, hade lärarkollegiet räknat med, att docentstipendiefonden, liksom ifråga om vårterminen 1925, skulle förslå för tillgodoseende av erforderligt lärararvode. Det belopp, det då rörde sig om, belöpte sig till 2,600 kronor. Emellertid befanns det, att med hänsyn till vissa förordnanden av docentstipendiater, vilka förordnanden kommo att meddelas tidigare än man väntat, docentstipendie-

[98.]

Biträdande
lärare i histo-
logi.

fondens tillgångar icke lämnade rum för den tilltänkta ersättningen åt biträdande lärare i histologi under vårterminen 1926. Det visade sig nämligen, att fondens behållning uppgick i maj 1926 till allenast 586 kronor. Kollegiet ingick därför till kanslern med en skrivelse, däri kollegiet anhöll dels om kanslerns medgivande till att nämnda belopp av 586 kronor finge för ändamålet tagas i anspråk från docentstipendiefonden, dels ock om utverkande hos Kungl. Maj:t av återstoden av det erforderliga beloppet eller 2,014 kronor.

I skrivelse den 20 juni 1926 tillstyrkte kanslern lärarkollegiets begäran om ett anslag av 2,014 kronor samt meddelade, att han, under förutsättning av bifall till denna framställning, för samma ändamål beviljat ett anslag å 586 kronor från vederbörande docentstipendiefond.

Departement-
schefen.

Behovet av förstärkning av lärarkrafterna i histologi har blivit av riksdagen godkänt genom beviljandet av ovanberörda extra anslag för budgetåret 1926—1927. Under punkten 95 har jag hemställt om detta anslags fortsatta utgående jämväl för budgetåret 1927—1928. Det synes mig billigt, att medel för ändamålet ställas till institutets förfogande i vad avser vårterminen 1926, helst som omständigheter, över vilka lärarkollegiet icke kunnat råda, föranlett, att ursprungligen beräknade medel icke stått till förfogande.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom ersättning åt biträdande lärare i histologi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet under vårterminen 1926 anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag
av kronor 2,014: —

[99.]

Poliklinik
för barnsjuk-
domar i
Stockholm.

40. Poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm. Verksamheten vid karolinska institutets pediatrika poliklinik har alltsedan år 1887 upprätt hållits genom anslag dels av statsmedel, dels av medel från Stockholms stad. Statsanslaget, som till en början uppgick till 2,000 kronor för år, har successivt höjts till 6,255 kronor, med vilket belopp det utgått från och med år 1920. Samtidigt med de av riksdagen beviljade ökningarna i anslaget till polikliniken har också Stockholms stad gjort motsvarande ökringar i sitt anslag till densamma. Anslaget till polikliniken utgår sålunda med sammanlagt 12,510 kronor.

Före 1925 års lönereglering för universiteten och karolinska institutet bestredos från detta anslag bland annat följande arvoden: 1 assistent 3,000 kronor, 1 sköterska 1,500 kronor och 1 skrivbiträde 900 kronor, varjämte å dessa arvoden utgingo dels tillfällig löneförbättring med för assistenten 600 kronor, för sköterskan 225 kronor och för skrivbiträdet 135 kronor, dels ock dyrtidstillägg enligt de för oregrerade verk gällande grunder. Vid 1925 års lönereglering vidtogs allenast den ändringen, att assistentarvudet fastställdes till 3,600 kronor; i sammanhang med denna lönereglering upphörde

emellertid den tillfälliga löneförbättringen och dyrtidstillägget kom att utgå enligt grunderna för reglerade verk.

Nu har poliklinikchefen, professorn vid karolinska institutet I. Jundell hemställt om en ökning av ifrågavarande anslag med 600 kronor, under villkor att Stockholms stad beviljar en lika stor ökning. Orsaken till denna begäran är att assistenten, journalförelserkan (= förutvarande skrivbiträdet) och sköterskan vid polikliniken genom 1925 års lönereglering fått en nedsättning i sina löneförmåner. De hade påkallat ändring härutinnan även av det skälet, att de drabbats av denna nedsättning, ehuru andra med dem likställda befattningshavare ej underkastats sådan. Till belysande av den förändring i avlöningsförhållandena, som föranletts av 1925 års lönereglering hänvisar Jundell till följande tablå:

Lön $\frac{1}{7}$ 1924— $\frac{30}{8}$ 1925.Lön $\frac{1}{7}$ 1925— $\frac{30}{8}$ 1926.*Assistent:*

Arvode	3,000:—	Arvode	3,600:—
Tillfällig löneförbättring .	600:—	Tillfällig löneförbättring .	—
Dyrtidstillägg	1,341:—	Dyrtidstillägg	684:—
	<u>4,941:—</u>		<u>4,284:—</u>

Efter löneregleringen kronor 657:— lägre lön än under året före densamma.

Journalförelserka.

Arvode	900:—	Arvode	900:—
Tillfällig löneförbättring .	135:—	Tillfällig löneförbättring .	—
Dyrtidstillägg	378:—	Dyrtidstillägg	169:50
	<u>1,413:—</u>		<u>1,069:50</u>

Efter löneregleringen kronor 343:50 lägre lön än under året före densamma.

Sköterska:

Arvode	1,500:—	Arvode	1,500:—
Tillfällig löneförbättring .	225:—	Tillfällig löneförbättring .	—
Dyrtidstillägg	630:—	Dyrtidstillägg	280:50
	<u>2,355:—</u>		<u>1,780:50</u>

Efter löneregleringen kronor 574:50 lägre lön än under året före densamma.

Jundells förslag går ut på att arvodet till assistenten höjes från 3,600 kronor med 600 kronor till 4,200 kronor, arvodet till journalförelserkan från 900 kronor med 300 kronor till 1,200 kronor och arvodet till sköterskan från 1,500 kronor med 300 kronor till 1,800 kronor, sålunda en ökning med 1,200 kronor, varav hälften skulle falla på nu ifrågavarande statsanslag och hälften bestridas av Stockholms stad.

Vidare har Jundell hemställt om utverkande av ett anslag av 1,200 kronor för utjämning av de löneminskningar, som nämnda befattningshavare

[99.] ludit eller komma att lida för budgetåren 1925—1926 och 1926—1927, under villkor att Stockholms stad för ändamålet beviljar lika stor summa. Ovan nämnda tablå utvisar, att assistenten under nämnda två budgetår fått 1,314 kronor lägre totalavlöning, journalföreläsaren 686 kronor och sköterskan 1,148 kronor lägre totalavlöning än de skulle haft enligt de förhållanden, som rådde före ikraftträdandet av 1925 års lönereglering. Jundell framhåller, att detta vore ytterst kännbara löneminskningar för ifrågakvarande lågt avlönade befattningar. Skulle dessa minskningar ej varit avsedda, vore mer än berättigat, att de kompenserades. Såsom ytterligare skäl för nu framförda anslagskrav betonar Jundell, att vederbörandes arbete under de gångna åren varit i ständig ökning; antalet poliklinikbesökande var nämligen år 1923 6,715, år 1924 7,818 och år 1925 9,040.

I skrivelse till kanslern hemställer *karolinska institutets lärarkollegium*, i anledning av Jundells framställning, om utverkande av förslag till riksdagen om dels ett till 6,855 kronor förhöjt anslag till polikliniken för budgetåret 1927—1928, dels ock ett anslag å 1,200 kronor till gottgörelse för löneminskningar för viss personal vid polikliniken, allt under förutsättning att Stockholms stad för respektive ändamål tillskjuter motsvarande belopp.

I skrivelse den 27 juli 1926 har *t. f. kanslern* hemställt om proposition till riksdagen i enlighet med lärarkollegiets förslag.

I infordrat utlåtande av den 7 september 1926 har *statskontoret* anfört följande:

I avseende å dyrtidstillägget bör erinras, att Kungl. Maj:t i brev den 6 juni 1925 angående nya stater för karolinska institutet under avd. IX föreskrivit, att jämväl till de befattningshavare vid institutet, för vilka avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, icke är avsett att gälla, skall utgå dyrtidstillägg enligt samma grunder som till de befattningshavare, å vilka nämnda avlöningsreglemente äger tillämpning. Ehuru det kan ifrågasättas, om denna föreskrift, som uppenbarligen närmast avser befattningshavarna å den ordinarie staten, med nödvändighet behöver föranleda till, att det stadgade undantaget från de allmänna reglerna för dyrtidstillägg utsträcker till att gälla även de befattningshavare, som avlönas från det extra anslag, beträffande vilket beslut meddelas i en senare avdelning av brevet, torde likväl, då det i varje fall synes lämpligt, att samma grunder för dyrtidstillägget tillämpas å samtliga befattningshavare vid institutet, intet vara att erinra mot förfaringssättet.

Med denna utgångspunkt har statskontoret haft under överbäggande, om icke den kompensation, som lärar böra beredas vederbörande för minskad löneinkomst, skulle kunna med tillämpning av § 4 mom. 2 av allmänna dyrtidstilläggskungörelsen beredas i form av personligt dyrtidstillägg. Tillämpning av denna bestämmelse förutsätter emellertid, att befattningshavaren skall åtnjuta lön eller arvode enligt något av de nya avlöningsreglementena, och detta villkor lärar svårigen kunna anses uppfyllt genom ovanberörda bestämmelse, att dyrtidstillägget skall utgå såsom om avlöningen utginge på sådant sätt. I varje fall lärar nämnda förutsättning icke vara för handen beträffande sköterskan och journalföreläsaren, vilka icke erhållit någon

som helst lönerreglering. Härtill kommer, att det personliga dyrtidstillägget skulle komma att utgöra ersättning jämväl för tillfällig löneförbättring, något som icke torde hava varit avsett med förstnämnda förmån.

[99.]

På grund härav torde det lämpligaste vara, att den erforderliga avlöningsförhöjningen beredes genom ökning av vederbörande anslag. Då statskontoret icke har något att erinra mot vad i sådant hänseende föreslagits eller att, för höjning av arvodet för assistenten med 600 kronor och för envar av sköterskan och journalförserskan med 150 kronor, det nuvarande anslaget å 6,255 kronor höjes till 6,855 kronor, under förutsättning att Stockholms stad tillskjuter motsvarande belopp, får statskontoret hemställa om proposition till riksdagen härom.

Vad beträffar framställningen, i vad den avser ersättning för löneminskning under tiden 1 juli 1925—30 juni 1927, anser statskontoret visserligen, att i detta fall starka billighetsskäl tala för beredande av sådan ersättning. Under senare tid hava emellertid löneförmåner icke ansetts böra beviljas retroaktivt, och med hänsyn till de konsekvenser ett undantag från denna regel skulle kunna medföra, finner sig statskontoret förhindrat tillstyrka framställningen i förevarande del.

Vad först beträffar ovanberörda assistentarvode, vill jag erinra därom, att, då år 1920 frågan förelåg om dess reglering, från poliklinikchefens sida föreslagits en förhöjning från förutvarande 2,400 kronor till 3,600 kronor. Inom karolinska institutets lärarkollegium gjordes emellertid gällande, att lärarkollegiet ej borde tillstyrka avlöningar, överstigande dem, som åtnjötes av befattningshavare vid andra institutets kliniker och polikliniker; i anslutning härtill blev arvodet fixerat till 3,000 kronor, vilken uppfattning delades av föredragande departementschefen och låg till grund för anslagets beräkning. Då sedermera arvodet i samband med 1925 års lönerreglering skulle prövas, framhöll föredragande departementschefen, att assistentarvode borde bestämmas till vad som samtidigt föreslagits för underläkare (vid medicinska och kirurgiska klinikerna å serafimerlasarettet, vid obstetriska kliniken å allmänna barnbördshuset, vid gynekologiska kliniken å Sabbatsbergs sjukhus och vid syfilidologiska kliniken å sjukhuset S:t Göran) eller 3,600 kronor, en uppfattning, som stod i principiell överensstämmelse med den ståndpunkt, som intogs av lärarkollegiet år 1920 vid behandlingen av nu förevarande assistentarvode. Den omständigheten, att en nuvarande innehavare av denna assistentbefattning blivit genom 1925 års lönerreglering ekonomiskt lidande, synes icke böra föranleda till en jämkning av ifrågasvarande arvode till belopp, som saknar motsvarighet inom den av riksdagen fastställda arvodesskalan för kliniska och polikliniska assistenter och amanuenser. Konsekvenserna av ett bifall till framställningen i denna del kunna ock bliva betydande. Skall compensation beredas nuvarande innehavare av assistentbefattningen, torde en sådan böra ifrågakomma i form av personligt dyrtidstillägg, en uppfattning som vad angår assistenten icke direkt bestrides av statskontoret.

Departementschefen.

Beträffande arvoden till journalförserskan och sköterskan synes mig med

hänsyn till ovan angivna omständigheter riktigt, att dessa regleras på föreslaget sätt, d. v. s. i fråga om den förstnämnda från 900 kronor till 1,200 kronor och angående den senare från 1,500 kronor till 1,800 kronor. Statsanslaget till polikliniken skulle alltså bära ökas med 300 kronor till 6,555 kronor och utgå under villkor att Stockholms stad för ändamålet anvisar ett lika stort belopp.

Vad slutligen angår framställningen om retroaktiv ersättning för löne-minskning under budgetåren 1925—1926 och 1926—1927 kan jag i likhet med statskontoret icke förorda, att framställning härom avlåtes till riksdagen.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet till en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 6,555:— under villkor att Stockholms stad för samma tid tillskjuter för enahanda ändamål motsvarande belopp.

[100.]

Vissa apparater för undervisningen i medicin vid karolinska institutets kliniker å serafimerlasarettet.

41. **Vissa apparater för undervisningen i medicin vid karolinska institutets kliniker å serafimerlasarettet.** År 1924 hemställde lärarkollegiet vid karolinska institutet om utverkande av ett anslag å 1,500 kronor till inköp av apparater för episkopi och projektion av mikroskopiska preparat för institutets medicinska kliniker å serafimerlasarettet. Denna lärarkollegiets hemställan, vilken tillstyrktes av kanslern i skrivelse den 11 augusti 1924, föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Lärarkollegiet upprepade år 1925 samma framställning, även denna gång tillstyrkt av kanslern i skrivelse den 26 augusti 1925. Ej heller denna framställning föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Vid 1926 års riksdag förelåg en enskild motion i enahanda syfte. Statsutskottet, till vilket motionen för yttrandes avgivande remitterats, förklarade sig beakta betydelsen av det ändamål motionen avsåg att befordra, men då något förslag i ämnet ej ansetts från Kungl. Maj:ts sida böra föreläggas riksdagen och utskottet funnit vanskligt på grundvalen av enskild motion upptaga till prövning och avgörande en fråga av förevarande beskaffenhet, avstyrkte utskottet det motionsvis gjorda yrkandet. Utskottets uppfattning följdes av riksdagen.

Nu har karolinska institutets lärarkollegium för tredje gången upptagit samma petium. Till stöd för detsamma anför kollegiet:

Karolinska institutets kliniker vid serafimerlasarettet förfoga sedan omkring 10 år över en bildprojektionsapparat, som vid båda klinikernas föreläsningar är i flitigt bruk. Den medger emellertid endast förevisande av vanliga skioptikonbilder men kan däremot icke begagnas för att kasta upp på den vita duken bilder av mikroskopiska preparat, ej heller är den användbar för s. k. episkopisk projektion, d. v. s. för att ge bilder av exempelvis en sida ur en bok, en teckning, en skriven tabell eller vilket annat föremål som helst, som vid undervisningen behöver visas för auditoriet

Dessa former av bildföreläsning hava emellertid en mycket stor betydelse för undervisningen. De hava nu fått en ännu större betydelse än förut, därigenom att antalet medicine studerande, som åhöra föreläsningarna, till följd av den år 1924 genomförda förändringen i undervisningsordningen betydligt ökats, så att det nu vid den ena av de båda samtidigt pågående kurserna uppgår till 70 eller därutöver. Det är icke möjligt att under sådana omständigheter med fördel skicka omkring bilder, tabeller och dylikt bland åhörarna, icke heller är det möjligt att för alla demonstrera mikroskopiska preparat utan en mycket betydande tidsutdräkt. Vida bättre ur undervisningssynpunkt är påtagligen att episkopiskt projiciera en tabell eller vilket annat tryckt papper som helst på den vita duken och därstädes även uppkasta bilden av det mikroskopiska preparat, som man vill visa.

[100.]

Något annat sätt att skaffa medel till denna utgift än genom att begära anslag av riksdagen torde icke stå till buds. Då det icke gäller sjukvårds- utan undervisningsändamål, kunna medlen icke erhållas från serafimerlasarettet. De medicinska klinikerna ha visserligen ett statsanslag, vilket, om man sammanräknar det ordinarie anslaget och det extra förstärkningsanslaget, uppgår för dem båda tillsammans till 8,000 kronor, men för denna summa skola bekostas alla utgifter för det vetenskapliga arbete, som å klinikerna utföres av två professorer, en laborator och sex underordnade läkare, ävensom all materiell för undervisningen samt en betydande del av de omkostnader för glasvaror, reagens och förbrukningsartiklar av alla slag, som uppkomma därigenom, att under 9 månader av året 72 studenter och under de övriga 3 månaderna 12 studenter alla dagar arbeta på klinikens studentlaboratorier.

Det är med hänsyn till dessa omständigheter tydligt, att det icke kan för de medicinska klinikerna vara möjligt att med medel från statsanslaget bestrida kostnaden för inköp av de nämnda projektionsanordningarna.

I en av kollegiet förut avlåten skrivelse i ämnet hade meddelats, att verkställd utredning visat, att tillfredsställande anordningar för de nämnda formerna av bildprojektion kunde anskaffas för en kostnad icke överstigande 1,500 kronor. Enligt meddelande från firman Nerlien är det fortfarande möjligt att för nämnda summa erhålla ifrågavarande instrumentarium.

I skrivelse den 27 juli 1926 har t. f. kanslern hemställt om utverkande av proposition i ämnet till 1927 års riksdag i överensstämmelse med lärarkollegiets förslag.

Då jag anser, att detta sedan länge vitsordade undervisningsbehov nu bör tillgodoses, vill jag förorda det framlagda förslaget och hemställer förty, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departement-
schefen.

att för inköp av apparater för episkopi och projektion
av mikroskopiska preparat för undervisningen i medicin vid
karolinska mediko-kirurgiska institutets medicinska kliniker
anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag
av kronor 1,500: —

[101.]

Anslag till
ändrings- och
reparations-
arbeten vid
patologiska
institutionen.

42. **Anslag till ändrings- och reparationsarbeten vid patologiska institutionen.** I skrivelse den 20 november 1924 angående anslag till ombyggnads- och ändringsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet framhöll institutets lärarkollegium bland annat beträffande den patologisk-anatomiska institutionen, att densamma tyngdes av missförhållanden, som i så hög grad menligt invercade på undervisningen därstädes, att det måste betecknas såsom verkligt trängande att få dem snarast avhjälpda.

Kollegiet anförde vidare bland annat:

Föreläsningssalen är inredd med hänsyn till äldre tiders undervisning och saknar alla anordningar för att lärjungar å bakre raderna skola kunna se preparat, som läraren demonstrerar. Därjämte äro ej blott stolarna utan även borden lösa. Då ett 100-tal studenter, som åhöra en föreläsning och därunder göra anteckningar, studera kringsända preparat och dylikt, ej kunna förväntas sitta fullständigt stilla, uppkommer i salen för närvarande ett störande buller. Det är därför i hög grad önskvärt, att gradänger med fasta stolsrader insättas.

Dessa för undervisningen synnerligen betydelsefulla förändringar skulle enligt av byggnadsstyrelsen utförd kostnadsberäkning draga en kostnad av i runt tal 6,700 kronor. Härtill måste dock läggas dels kostnaden för 130 stycken fällbara stolar, omkring 3,000 kronor, dels diverse linoleummattor i stället för nu alldeles utslitna till ett pris av 3,000 kronor.

Skrivelsen fortsatte därefter:

För den vetenskapliga forskningen vid institutionen finnes emellertid ett par missförhållanden, som lärarkollegiet ej tvekar att beteckna såsom trängande nödvändigt att få avhjälpda. Fotografering är för denna institution med dess många preparat av särskild betydelse och ett rum härför finnes sedan länge men har fått så förfalla, att där nu regnar in och att där även av andra skäl är omöjligt att arbeta. Ett iordningställande av denna lokal skulle kosta 5,050 kronor.

Vad som åter icke finnes vid institutionen är en lokal för utförandet av operativa ingrepp. En sådan måste emellertid sägas vara oundgängligen nödvändig för en patologisk-anatomisk institution, där modern vetenskaplig forskning skall bedrivas.

Å vinden finnes för en sådan avdelning gott utrymme, men inredningsarbetena draga ej ringa kostnader, ej mindre än 14,215 kronor. Lärarkollegiet vågar det oaktat på grund av denna avdelnings synnerliga betydelse hemställa, om medels anvisande även för densamma. I sistnämnda summa inginge dock även anordnande av w. c., som hittills saknats på institutionen.

I sitt över lärarkollegiets nämnda framställning den 17 december 1924 avgivna utlåtande anförde kanslern, som samtidigt förordade vissa andra ombyggnadsarbeten vid institutet — sedermera förverkligade genom anslag av 1925 års riksdag — bland annat, att vad anginge iordningställande av den patologisk-anatomiska institutionen funne sig kanslern, ehuru tungt vägande skäl därför blivit av lärarkollegiet förebragta, dock med hänsyn till de avsevärda kostnaderna böra för det dåvarande avstå från att i den delen göra någon framställning.

Min företrädare i statsrådsämbetet anslöt sig till denna av kanslersämbetet uttalade uppfattning, och i den för 1925 års riksdag framlagda propositionen, nr 103, angående ombyggnadsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, till vilken jag här i övrigt anhåller att få hänvisa, upptogs ej något anslag för här ifrågavarande ändamål.

Institutets lärarkollegium har nu upprepat sin tidigare framställning och därvid anfört bland annat:

Den patologiska institutionen, som uppfördes för 60 år sedan och utvidgades för omkring 30 år sedan, har sedan dess föga förändrats; en viktig del av densamma, fotografiavdelningen, har icke ens nödtorftigt reparerats utan fått förfalla, så att den numera ej kan användas för sitt ändamål. För experimentella undersökningar saknas lämpliga lokaler. Stora föreläsningssalen, som även tjänstgör som auditorium vid disputationer o. s. v., befinner sig i ett allt annat än tillfredsställande skick.

Kostnaderna för institutionens iordningställande skulle enligt lärarkollegiets beräkningar uppgå till 31,965 kronor, fördelade på följande sätt:

1. gradänger i föreläsningssalen	kronor	6,700: —
2. fasta stolsrader därstädes	»	3,000: —
3. linoleummattor	»	3,000: —
4. fotografirummet	»	5,050: —
5. experimentella avdelningen m. m.	»	14,215: —

Summa kronor 31,965: —

Kanslersämbetet för rikets universitet har i utlåtande den 27 juli 1926 tillstyrkt lärarkollegiets ifrågavarande förslag.

Efter remiss har byggnadsstyrelsen den 1 december 1926 avgivit utlåtande i ämnet och därvid anfört:

De av lärarkollegiet angivna kostnaderna vad beträffar ändrings- och reparationsarbetena angivas såsom hänförande sig till en av byggnadsstyrelsen år 1924 verkställd kostnadsberäkning. Med anledning härav får byggnadsstyrelsen framhålla, att styrelsen i nämnda kostnadsberäkning upptagit kostnaderna för de av kollegiet under punkterna 1, 4 och 5 avsedda arbetena till respektive 5,250, 5,050 och 14,215 kronor, vartill emellertid komme på ifrågavarande arbeten belöpande kostnader för håltagnings- och efterlagningsarbeten, transporter, ritningar, arbetsledning, entreprenadhandlingar, kontroll samt oförutsedda utgifter, från vilka kostnader lärarkollegiet emellertid nu synes hava bortsett. Byggnadsstyrelsen framlägger därför en ny kostnadsberäkning, där ovan avsedda allmänna omkostnader fördelats å de olika grupperna av ändrings- och reparationsarbeten och vilken kostnadsberäkning i övrigt överensstämmer med den av styrelsen år 1924 upprättade kostnadsberäkningen, dock med nedan angivna modifikationer.

Från kostnaderna för arbetena inom föreläsningssalen har sålunda fråndragits i den tidigare kostnadsberäkningen angivna kostnader å 150 kronor för insättande av nya dubbeldörrar mot angränsande rum, vilket arbete numera är utfört. Däremot har tillagts ett belopp av 1,300 kronor för utbyte av de stora runda värmekaminerna i föreläsningssalen, vilka äro av omdärn typ och lämpligen böra ersättas med vanliga värmeelement. I kostnadsberäkningen har vidare medtagits ett belopp för anskaffande i enlighet med lärarkollegiets förslag av fasta stolar i föreläsningssalen, vilket måste

[101.] anses vara en ofrånkomlig åtgärd, då det är otänkbart att efter gradängernas anordnande använda lösa stolar och bord. Då varje dylik stol betingar en kostnad av 27 kronor samt enligt vad numera från institutionens föreståndare uppgivits 140 stolar erfordras, hava kostnaderna för stolarnas anskaffande upptagits till 3,780 kronor. I kostnadsberäkningen har däremot icke upptagits något belopp för anskaffande av linoleummattor, då nämnde föreståndare under hand meddelat, att denna utgift skulle kunna bestridas av medel, som stode till institutets förfogande och att något särskilt anslag för ändamålet sålunda icke vore erforderligt.

Enligt den av byggnadsstyrelsen sålunda framlagda kostnadsberäkningen fördela sig kostnaderna på följande sätt:

1. anordnande av gradänger m. m. i föreläsningssalen . .	kronor	8,600: —
2. anbringande i nämnda sal av fasta stolsrader	»	3,780: —
3. iordningställande av fotografrummet	»	6,200: —
4. inredande å vinden av lokal för experimentella avdelningen m. m.	»	17,420: —
		Summa kronor 36,000: —

En specificerad kostnadsberäkning åtföljer byggnadsstyrelsens utlåtande.

Departementschefen.

Den i ämnet lämnade redogörelsen giver vid handen, att anslag för iordningställande av patologiska institutionen vid karolinska institutet är av behovet påkallad.

Främst synes, av lärarkollegiets framställning att döma och efter vad jag i övrigt under hand erfart, stå kravet på fotografrummets iordningställande. Kostnaderna härför hava beräknats till 6,200 kronor och jag har icke funnit något att erinra häremot.

Först härefter torde enligt mitt förmenande ordningen böra komma till de övriga ifrågasatta ändringsarbetena. Vad särskilt beträffar den stora föreläsningssalen, tjänstgör densamma, vilket även i lärarkollegiets framställning påpekats, såsom auditorium vid disputationer o. s. v., och nödvändigheten av att denna sal hålles i ett värdigt och ändamålsenligt skick torde därför icke kunna förnekas. Särskilt synes den av lärarkollegiet ifrågasatta anordningen med gradänger med fasta stolsrader kunna bliva av stor betydelse för salens framtida utnyttjande.

Jag ser mig emellertid icke nu i stånd att helt tillmötesgå lärarkollegiets anslagsäskande och inskränker mig fördenskull till att föreslå, att till institutionens förfogande ställes ett belopp av 6,200 kronor för fotografrummets iordningställande. Med de återstående arbetena torde anstå till följande budgetår.

I anslutning till vad nu anförts får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

till iordningställande av ett fotografrum i den åt karolinska mediko-kirurgiska institutets patologisk-anatomiska institution upplåtna byggnaden anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av . . . kronor 6,200: —

43. Bokinköp och bokbindning för biblioteket m. m. I karolinska institutets ordinarie reservationsanslag till materiell m. m. för vissa institutioner och kliniker ingår en anslagspost å 10,000 kronor till underhåll och förökande av institutets bibliotek. Under de senare åren hava dessutom beviljats anslag på extra stat till bokinköp och bokbindning för biblioteket; för budgetåret 1926—1927 utgår detta anslag med 10,000 kronor.

[102.]
Bokinköp
och bokbind-
ning för
biblioteket
m. m.

Jämlikt Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag (punkt 79 av 1924 års åttonde huvudtitel, till vilken punkt jag här anhåller att få hänvisa) medgav 1924 års riksdag, att av det ordinarie reservationsanslaget till underhåll och förökande av institutets bibliotek finge från och med 1 juli 1924 tills vidare användas högst 1,000 kronor årligen till katalogisering och därmed jämförligt arbete vid biblioteket.

I en av t. f. kanslern med tillstyrkande utlåtande av den 27 juli 1926 till Kungl. Maj:ts överlämnad framställning har nu institutets lärarkollegium gjort framställning om avlåtande av proposition till 1927 års riksdag med förslag

att till bokinköp och bokbindning m. m. för institutets bibliotek måtte beviljas ett extra anslag å 16,500 kronor för budgetåret 1927—1928,

samt att riksdagen måtte medgiva, att av det ordinarie anslaget till underhåll och förökande av institutets bibliotek ett belopp av högst 1,200 kronor måtte från och med den 1 juli 1927 tillsvidare årligen få användas till katalogisering och därmed jämförligt skrivarbete.

Lärarkollegiets förslag om ett extra anslag till bokinköp och bokbindning m. m. avser alltså en höjning med 6,500 kronor från innevarande budgetår. Till stöd härför har lärarkollegiet framhållit, att av de utgiftsposter, som skola bestridas med bibliotekets anslag, endast en, nämligen inbindningen, genom sänkta priser kunnat nedbringas betydligt under det beräknade beloppet, men att beträffande de övriga viktigare posterna behovet visat sig avsevärt större än beräknat, särskilt på grund av de tyska bokprisernas fortsatta stegring. Isynnerhet hade kostnaderna för tidskriftsprenumeration och fortsättning av serieverk under senaste året stigit och kunde beräknas komma att ytterligare stiga.

Därjämte har lärarkollegiet framhållit svårigheten att med tillgängliga arbetskrafter tillgodose de alltmer växande kraven på bibliotekets skötsel.

Behovet av tidsenliga, praktiska och fullständiga kataloger gjorde sig för varje år med allt större skärpa gällande. Detta behov gällde såväl den årliga successionen som det äldre beståndet.

Vad beträffade nyförvärven, beräknades en mer effektiv och omsorgsfull katalogisering med ämnes hänvisningar, specialkatalogisering av bihäften till löpande tidskrifter o. s. v. draga en jämförelsevis obetydlig merkostnad av i medeltal omkring 200 kronor årligen. Av årsanslaget finge emellertid för närvarande användas endast 1,000 kronor till katalogisering och därmed jämförligt skrivarbete, och då någon del av detta hårt ansträngda belopp ej kunde disponeras för en regelbundet återkommande merutgift, vore det

[102.] önskligt, att tillstånd kunde utverkas för den disponibla summans höjning med 200 kronor årligen.

I fråga om bibliotekets äldre bestånd har lärarkollegiet förnyat en redan tidigare framställd begäran om ett engångsanslag å 7,000 kronor till en systematisk katalog, av vilket belopp hälften eller 3,500 kronor beräknats erforderligt för budgetåret 1927—1928 och ingår i det tidigare omförmälda beloppet å 16,500 kronor.

Departement-
schefen.

Ett extra anslag för karolinska institutets bibliotek är givetvis av behovet påkallat jämväl för budgetåret 1927—1928. Trots de starka skäl, som av lärarkollegiet anförts till förmån för en förhöjning av anslaget med 6,500 kronor till 16,500 kronor ser jag mig nödsakad inskränka mig att förorda för ändamålet samma belopp som det nu beviljade, 10,000 kronor.

Lärarkollegiets framställning om behovet av ökad arbetskraft för biblioteket för katalogisering och därmed jämförligt skrivarbete, har jag däremot funnit mig böra tillstyrka.

I detta sammanhang anhåller jag att inför Kungl. Maj:t få framlägga en annan fråga, som jämväl har avseende å karolinska institutets bibliotek.

I proposition den 6 mars 1925, nr 103, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till vissa ombyggnadsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet i huvudsaklig överensstämmelse med av universitetskanslern och byggnadsstyrelsen avgivet förslag för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 77,600 kronor.

I den framställning från institutets lärarkollegium, som låg till grund för nämnda proposition och som slutade å en beräknad kostnad av tillhopa 159,710 kronor, hade bland annat beräknats ett anslag för bibliotekets utvidgande och inredning samt skyddande mot eldfara av 36,870 kronor. Kanslersämbetet ansåg sig emellertid för det dåvarande böra inskränka sig till att allenast tillstyrka en sådan utökning, att bibliotekslokalerna åtminstone under de närmaste 3 å 4 åren bleve tillfyllest för sitt ändamål, och ansåg kanslern detta ändamål böra kunna vinnas genom att till biblioteket upplätes och inreddes dels de för det dåvarande till kamrerarexpeditionen använda lokalerna i bottenvåningen i biblioteksbyggnaden och dels den en trappa upp i biblioteksbyggnaden belägna vaktmästarbostaden. I sammanhang härmed borde åtgärder vidtagas för bibliotekets försättande i brandskyddat skick.

Min företrädare i statsrådsämbetet anslöt sig av skäl, som angivits i nämnda proposition och vartill jag här tillåter mig att hänvisa, till det reducerade förslag, som av kanslersämbetet framställts; och vann detta även riksdagens bifall.

I en av t. f. kanslern med tillstyrkande utlåtande av den 11 november 1926 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu institutets lärarkollegium

hemställt om utverkande av proposition till 1927 års riksdag med förslag att riksdagen måtte till hyllinredning i institutets bibliotek bevilja ett extra reservationsanslag för budgetåret 1927—1928 å 5,790 kronor.

[102.]

Till grund för denna lärarkollegiets hemställan ligger en skrivelse från biblioteksnämnden vid institutet av i huvudsak följande innehåll:

I den framställning, som lärarkollegiet under höstterminen 1924 inlämnade till universitetskanslern med anhållan om medel för vissa ändringar och inredningsarbeten inom karolinska institutets byggnader, ingick bland annat en betydande post för utvidgning och inredning av biblioteket, och i denna post beräknades även ingå kostnaderna för anskaffning och uppsättning av bokhyllor. I det reducerade förslag, som sedermera framlades av universitetskanslern och med en obetydlig jämkning upptogs i proposition till 1925 års riksdag, lämnades icke någon detaljerad redogörelse för användningen av den del av det reducerade anslaget, som avsåg tillgodose-
ende av bibliotekets utvidgningsbehov, men sedan det kommit till biblioteksnämndens kännedom, att byggnadsstyrelsen i sina till grund för propositionen liggande kostnadsberäkningar icke alls hade upptagit någon post för hyllinredning i bibliotekets nya lokaler, vände sig nämnden till förvaltningsnämnden med anhållan, att möjligen uppkommande besparingar skulle få användas till bestridande av denna kostnad. Då det nu visat sig, att icke några besparingar kunnat göras, får biblioteksnämnden anhålla, att lärarkollegiet ville vidtaga åtgärder för att det erforderliga beloppet, 5,790 kronor, måtte begäras av 1927 års riksdag.

Till stöd för sin anhållan får biblioteksnämnden ytterligare anföra, att bibliotekets nuvarande ekonomiska ställning, även bortsett från denna stora engångskostnad, är mycket bekymmersam, varför också samtliga till innevarande hösttermins inköpsämnantråde inkomna inköpsförslag tills vidare måste avslås. Det förtjänar vidare framhållas, att statsmakterna vid ett föregående tillfälle, nämligen år 1921 vid den utvidgning, som stod i samband med den stora Retziusdonationens mottagande, ställde till bibliotekets förfogande ett extra anslag för bland annat hyllinredning. Slutligen må nämnas, att biblioteket genom samarbete med det under inredning varande Stockholms stadsbibliotek kunnat utverka ett exceptionellt lågt pris eller föga mer än 5 kronor i medeltal per löpmeter för hela inredningen komplett uppsatt och målad, under det att den av omålade trähyllor bestående inredning, som verkställdes 1921, enligt ett på sin tid av byggnadsstyrelsen granskat och godkänt anbud kostade 4,000 kronor för 200 meter eller i medeltal omkring 20 kronor för löpmeter. Även med vederbörligt beaktande av den sedan år 1921 sänkta allmänna prisnivån måste alltså det nya priset anses synnerligen förmånligt.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 17 november 1926 tillstyrkt den gjorda framställningen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att i de beräkningar, som lågo till grund för det i propositionen nr 103 till 1925 års riksdag äskade beloppet, något anslag för hyllinredning icke upptagits. Det torde därför bliva nödvändigt att nu äska medel härför.

Departementschefen.

Mot de av biblioteksnämnden gjorda beräkningarna har jag icke funnit

något att erinra. Emellertid synes det mig, som om anslaget utan olägenhet skulle kunna fördelas på två budgetår, varvid för nästkommande budgetår torde böra avses ett belopp av 3,000 kronor. Anslaget bör erhålla karaktären av reservationsanslag.

Under hänvisning till vad jag nu anfört får jag slutligen hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att av den i det ordinarie reservationsanslaget till materiell m. m. för vissa institutioner och kliniker vid karolinska institutet ingående anslagsposten till underhåll och förökande av biblioteket må från och med den 1 juli 1927 tills vidare användas högst . . . kronor 1,200: — årligen till katalogisering och därmed jämförligt arbete vid biblioteket,

dels till bokinköp och bokbindning för institutets bibliotek för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 10,000: —,

dels ock till hyllinredning vid institutets bibliotek för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 3,000: —.

Tandläkarinstitutet.

44. **Tandläkarinstitutet, oförändrat ordinarie förslags-**
anslag kronor 91,950: —

Serafimerlasarettet.

[103.]
Serafimer-
lasarettet.

45. **Serafimerlasarettet.** Sedan åtskilliga år hava i riksstaten under serafimerlasarettet varit uppförda två ordinarie anslag, det ena å 120,000 kronor under rubrik: Understöd och ersättningar och det andra å 750 kronor under rubrik: Inrättningen för sjukas behandling med elektricitet. För undvikande av ett uppförande i riksstaten av allt för många specificerade anslag torde nämnda båda anslag böra sammanföras under ett gemensamt anslag å 120,750 kronor, av vilket enligt Kungl. Maj:ts bestämmande 750 kronor må utgå till inrättningen för sjukas behandling med elektricitet. Anslagets rubrik synes böra vara: Understöd och ersättningar.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att — med uteslutande ur riksstaten av det därstädes under serafimerlasarettet nu uppförda ordinarie anslaget till inrättningen för sjukas behandling med elektricitet å 750 kronor — öka det under serafimerlasarettet därsammastädes

uppförda <i>ordinarie</i> anslaget till understöd och ersättningar	
nu	kronor 120,000: —
med	» 750: —
till	» 120,750: —

46. Ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet m. m. Under en följd av år har riksdagen anvisat betydande belopp för täckande av motsedda brister i serafimerlasarettets räkenskaper.

Sålunda anvisade 1925 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag för budgetåret 1925—1926 *dels* ett extra anslag av 40,187 kronor till täckande av brist i serafimerlasarettets räkenskaper för budgetåret 1923—1924, *dels ock* ett extra anslag av 225,000 kronor till beredande av ökade medel för upprätthållande av lasarettets verksamhet under budgetåren 1924—1925 och 1925—1926.

Vid anmälan av detta sitt beslut gjorde riksdagen följande uttalande:

Riksdagen vill lika med departementschefen med styrka betona, att från lasarettetsledningens sida böra för ett kommande år mera tillförlitliga beräkningar göras i avseende å lasarettets driftkostnader än vad nu visat sig vara fallet. Dessliques vill riksdagen framhålla, att de ökade utgifterna för lasarettets verksamhet böra falla på den statsregleringsperiod, varunder desamma äro för lasarettets vidkommande erforderliga och uttalar riksdagen tillika sin förväntan, att det av Kungl. Maj:t nu äskade beloppet, 225,000 kronor, skall visa sig tillräckligt för tillgodoseende av de ökade kostnaderna för lasarettets verksamhet under budgetåren 1924—1925 och 1925—1926. Under uttalande härav och då riksdagen ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag i övrigt, har riksdagen ansett sig böra bifalla vad Kungl. Maj:t nu äskat.

Genom beslut den 22 maj 1925 anbefalldes statskontoret att på rekvisition i mån av behov till direktionen utbetala omförmälda två extra anslag att mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket användas för de med anslagen avsedda ändamålen. Samtidigt bemyndigade Kungl. Maj:t min företrädare i statsrådsämbetet att tillkalla en sakkunnig för att inom eklestistikdepartementet biträda med utredning av frågan om grunderna för bidrag från statens sida för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet. Såsom sakkunnig tillkallades generalfältläkaren F. J. Bauer.

Innan generalfältläkaren Bauer hann slutföra det honom sålunda anförtrödda utredningsarbetet, hemställde lasarettetsdirektionen i skrivelse den 29 september 1925 om utverkande *dels* av ett anslag av 75,000 kronor för beredande av ökade medel för upprätthållande av lasarettets verksamhet under budgetåret 1925—1926, *dels ock* av ett anslag av 250,000 kronor för enahanda ändamål under budgetåret 1926—1927.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t den 7 januari 1926 av direktionens ifrågavarande framställning anförde min företrädare i statsrådsämbetet bland annat (1926 års åttonde huvudtitel, s. 317 o. f.):

[104.]

Ökade medel
för uppe-
hållande av
serafimer-
lasarettets
verksamhet
m. m.

[104.] Såsom jag förut erinrat, ansåg jag mig i anledning av ovanberörda av 1925 års riksdag gjorda uttalande böra föranstalta om en närmare utredning rörande grunderna för bidrag från statens sida för uppehållande av lasarettets verksamhet. Det uppdrag, som i detta hänseende gavs åt generalfältläkaren Bauer, är givetvis av en rätt invecklad och komplicerad beskaffenhet och har med hänsyn till de med detsamma förenade svårigheterna icke kunnat bli fullföljt i så god tid, att hänsyn till resultatet av denna utredning kunnat tagas vid beräkningen av statsbidraget till lasarettet för budgetåret 1926—1927.

Jag har i betraktande härav icke för anslagsbehovets beräkning haft någon annan grund att bygga på än de av lasarettsdirektionen nu gjorda kalkylerna. Bristen för budgetåret 1924—1925 beräknades hösten 1924 av direktionen till 228,163 kronor; det har nu visat sig vid bokslutet, att bristen uppgått till en något lägre summa, 204,417 kronor. Till täckande av såväl denna brist som den brist, som kan väntas uppstå för budgetåret 1925—1926 — hösten 1924 beräknad till 216,312 kronor och nu beräknad till 229,847 kronor — förefinnes, förutom av riksdagen tidigare anvisade medel å tillhoppa 134,283 kronor till täckande av bristen för budgetåret 1924—1925, det av 1925 års riksdag anvisade anslaget å 225,000 kronor. Detta anslag tages i första hand i anspråk för täckande av bristen för budgetåret 1924—1925, alltså 70,134 kronor, och återstoden, 154,866 kronor, åtgår för täckande av bristen för budgetåret 1925—1926. Då den sistnämnda, såsom nyss erinrats, nu beräknats till 229,847 kronor, skulle sålunda för sistnämnda budgetår ytterligare erfordras 74,981 kronor, vilket belopp av direktionen avrundats till 75,000 kronor. För budgetåret 1926—1927 räknar direktionen med en brist av 252,445 kronor, vilken summa jämkats till 250,000 kronor.

Såvitt nu kan bedömas torde i stort sett någon erinran icke vara att framställa mot de av direktionen gjorda beräkningarna, vilka sluta på ett anslagsbehov för kommande budgetår av tillhoppa 325,000 kronor. Endast i ett fall föranledes jag göra en jämkning. Direktionen har nämligen i staten för budgetåret 1925—1926 upptagit en anslagspost å 4,200 kronor, avseende hyresersättning å 600 kronor per år till gifta underläkare, som erhållit befrielse från skyldigheten att bebo med tjänsten förenat bostadsrum å lasarettet. I skrivelse till Kungl. Maj:t begärde direktionen sedermera Kungl. Maj:ts bemyndigande att få utbetala dylik ersättning, men fann Kungl. Maj:t denna direktionens framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. I anledning härav torde en nedsättning kunna göras i ovanberörda anslagskrav; då sagda utgiftspost beräknats för vart och ett av budgetåren 1925—1926 och 1926—1927, torde anslagsbehovet kunna minskas med i runt tal 8,000 kronor till 317,000 kronor. Detta belopp, vilket jag sålunda vill tillstyrka, bör i första hand avse täckande av bristen för budgetåret 1925—1926 samt därefter bristen för nästkommande budgetår, och vill jag uttala min bestämda förväntan, att sagda summa skall visa sig tillräcklig för tillgodoseende av de ökade kostnaderna för lasarettets verksamhet under budgetåren 1925—1926 och 1926—1927.

I anslutning härtill hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 317,000 kronor till beredande av ökade medel för upprätthållande av lasarettets verksamhet under budgetåren 1925—1926 och 1926—1927.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts i anslutning härtill framställda förslag och anförde därvid bland annat följande:

[104.]

Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts för 1925 års riksdag framlagda krav om anslag för ifrågavarande ändamål uttalade riksdagen sin förväntan, att det av Kungl. Maj:t då äskade beloppet, 225,000 kronor, skulle visa sig tillräckligt för tillgodoseende av de ökade kostnaderna för lasarettets verksamhet under budgetåren 1924—1925 och 1925—1926.

Såvitt framgår av Kungl. Maj:ts förevarande förslag erfordras nu det oaktat för bestridande av kostnader för lasarettets verksamhet under sistnämnda budgetår ytterligare medel. Då riksdagen har sig bekant, att den av departementschefen föranstaltade utredningen, vilken äsyftar att bringa reda i lasarettets ekonomiska förhållanden, snarast är att förvänta, har riksdagen icke velat vidtaga någon rubbning av det nu äskade anslagsbeloppet. Riksdagen vill emellertid därvid uttala sin förväntan, att det nu beviljade beloppet, 317,000 kronor, skall visa sig tillräckligt för tillgodoseende av de behov, för vilka det enligt Kungl. Maj:ts förslag är avsett.

Genom beslut den 28 maj 1926 anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att på rekvisition i mån av behov till direktionen över serafimerlasarettet utbetala det sålunda anvisade anslaget att mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket användas för därmed avsett ändamål.

Då jag nu har att inför Kungl. Maj:t anmäla frågan om anslag för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet under budgetåret 1927—1928, vill jag till en början redogöra för den ovan omförmälda, av generalfältläkaren Bauer verkställda utredningen om grunderna för bidrag från statens sida till uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet. I nämnda utredning, som är dagtecknad den 15 april 1926 och åtföljd av ett antal bilagor och tablåer, meddelar Bauer till en början att han utgått från att, då riksdagen sedan flera år beviljat *ordinarie anslag* till serafimerlasarettet för understöd och ersättningar, staten åtagit sig visst ekonomiskt ansvar för lasarettets verksamhet. Med denna utgångspunkt för sitt uppdrag hade Bauer begränsat detsamma till att omfatta en utredning om storleken eller åtminstone om arten av det statens bidrag till serafimerlasarettets verksamhet, vilket torde vara den ovillkorliga förutsättningen för, att denna verksamhet skall kunna fortgå på för sjukvården och undervisningen tillfredsställande sätt.

Utredning av grunderna för bidrag från statens sida till uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet.

Bauer fortsätter härefter:

Serafimerlasarettets inkomster.

Till en början får jag framhålla några om ock allbekanta fakta.

Varje allmänt sjukhus (lasarett) i vårt land är för bestridandet av sina årliga omkostnader hänvisat till icke blott de inkomster, som inflyta från patienterna, de s. k. legosängsavgifterna, utan jämväl, och framför allt, till anslag från det allmänna — landsting, respektive stadsfullmäktige.

Vid fastställandet av legosängsavgifterna hava de myndigheter (landsting och stadsfullmäktige), under vilka de allmänna sjukhusen höra, städse be-

[104.] aktat synpunkten av dessas humanitära uppgift och den ekonomiska börda, sjukdomen i och för sig alltid lägger på individen. Av denna anledning hava legosängsavgifterna fastställts icke med hänsyn till sjukhusens driftkostnader utan med hänsyn till de sjukas möjlighet att kunna bära omkostnaderna för sin sjukhusvistelse, utan att dessa skola kännas alltför betungande. Följden härav är, att legosängsavgifterna aldrig, ej ens på långt när, förslå till bestridande av sjukhusens omkostnader, och att dessa omkostnader således till väsentlig del måste gäldas med allmänna medel, d. v. s. genom uttaxering på skattedragarna, enligt beslut av landsting eller stadsfullmäktige.

Serafimerlasarettet utgör intet undantag från regeln, att legosängsavgifterna äro otillräckliga för bestridandet av ett lasarets samtliga omkostnader. Dessa måste således även vid serafimerlasarettet täckas på annat sätt.

För bedömandet av, huru härvid skall förfaras, böra i synnerhet två särskilda förhållanden beaktas.

Det ena är, att, medan kommunerna äro så att säga huvudmän för övriga lasarett och sjukhus i vårt land och svara för dessas verksamhet och samtliga med densamma förenade omkostnader, i den mån influtna legosängsavgifter ej härtill äro tillräckliga, så finnes beträffande serafimerlasarettet ingen motsvarande myndighet med ovillkorlig skyldighet att bära det ekonomiska ansvaret för denna inrättnings verksamhet. Trots det att staten alltifrån lasarettets början lämnat ekonomiskt understöd åt detsamma och trots det att Kungl. Maj:t utfärdat stadga för lasarettet samt förordnar ordförande och vice ordförande i dess direktion, och lasarettet således genom sin nuvarande administration fastare knutits till statsverket, är serafimerlasarettet likväl än i dag till sitt väsen en enskild barmhärtighetsanstalt.

Det andra förhållandet är, att serafimerlasarettets redan från början av dess verksamhet bestämda uppgift att utom vården av sjuka vara en undervisningsanstalt för medicine studerande under årens lopp och anstaltens utveckling allt mera och tydligare satt sin prägel på densamma. Serafimerlasarettet är således beträffande sin verksamhet fullt likställt och jämförbart med de båda övriga stora undervisningssjukhusen i landet, akademiska sjukhuset i Uppsala och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. *För båda dessa sjukhus har staten iklätt sig ekonomiska förbindelser efter vissa av statsmakterna godtagna grunder.*

Till *akademiska sjukhuset i Uppsala* anvisar riksdagen sedan åtskilliga år tillbaka årligen ett ordinarie förslagsanslag av 110,000 kronor. Detta anslag användes för täckande av hälften av restkostnaderna för sjukhusets drift, d. v. s. de kostnader för sjukvården, som kvarstå, sedan inkomsten av legosängsavgifterna tagits i anspråk. Andra hälften av restkostnaderna gäldas av Uppsala läns landsting.

Vad angår *Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund*, är det först de senaste åren, som staten påtagit sig skyldighet att svara för en del av deras omkostnader samt beviljat anslag för dessa.

Bauer berör härefter något utförligare grunderna för detta statens åtagande och de skäl, som av olika vederbörande anförts därför, och hänvisar därvid till vad om detta sjukhus och statsanslaget för detsamma anföres i statsverkspropositionerna till 1925 och 1926 års riksdagar samt anför vidare:

Med avseende å *serafimerlasarettets* ekonomiska utveckling tillåter jag mig hänvisa till det utlåtande, som särskilda kommitterade — professor John

Berg m. fl. — i december 1914 avgivit för utredning av väckt fråga om anordnande inom huvudstaden av ett nytt kliniskt centralsjukhus.

[104.]

Av detsamma framgår i korthet följande. Vid lasarettets grundande disponerade detta icke något bestämt statsanslag, men för dess verksamhet anvisades likväl vissa särskilda förmåner av ekonomisk innebörd. Dessa »särskilda förmåner» voro av sådan natur, att de såsom inkomstkällor betraktade medförde betydande olägenheter. De voro nämligen i hög grad växlande till beloppen, och, som de till en del hade form av beskattning, drabbade de än hela riket, än vissa län, än enbart Stockholms stads invånare. Det uppstod därför en strävan att utbyta dessa »förmåner» mot fasta anslag ävensom att särskilja statens anslag från Stockholms stads och Stockholms läns bidrag till lasarettet.

Det ordinarie statsanslaget till lasarettet synes datera sig från år 1824, då lasarettet i vederlag för tobakstullmedel erhöll ett fast årligt anslag ur statskassan av 5,000 riksdaler banco (7,500 kronor). Sedermera har staten vid olika tillfällen och för olika ändamål beviljat lasarettet anslag.

Bland dessa må här nämnas *dels* anslag för den stora ombyggnaden av lasarettet åren 1889—1893, uppgående till 465,400 kronor mot 294,600 kronor, som anslogos av Stockholms stad och län — av lasarettets egna fondmedel användes för denna om- och tillbyggnad omkring 500,000 kronor — *dels* anslag av 250,000 kronor år 1909 för uppförande av Röntgeninstitut, operationsavdelning och tvättnrättning, *dels* sedan flera år tillbaka årliga anslag på ordinarie stat, vilka anslag från och med år 1900 uppgått till 120,000 kronor för understöd och ersättningar samt 750 kronor till inrättningen för sjukas behandling med elektricitet, *dels*, likaledes årligen, från och med år 1915 å extra stat anslag för täckandet av uppkomna brister å serafimerlasarettets verksamhet.

Några bestämda grunder för beräklandet av statens anslag till serafimerlasarettet hava emellertid icke vare sig framlagts eller fastställts.

*

Jämlikt kungl. stadgan för serafimerlasarettet äger dess direktion att med Stockholms stad och Stockholms län träffa särskilda avtal angående vård av patienter från staden, respektive länet. Sådana avtal föreligga sedan åtskilliga år tillbaka.

Vad *Stockholms stad* beträffar, lämnade denna från år 1828 lasarettet ett fast årligt anslag av 10,000 riksdaler banco ur de s. k. finska tolagsmedlen, vilket anslag upphävdes med år 1848. Den 20 juli 1849 träffades emellertid det avtal mellan staden och direktionen, att från stadens allmänna fattigvårdsmedel skulle mot vissa villkor och på viss kontrakterad tid (tre år i sänder) utgå ett årligt bidrag å 5,500 riksdaler banco. »Villkoren», som staden uppställde för anslaget, bestodo främst däri, att lasarettets sängantal ej finge nedgå under ett visst minimum. De uppgörelser, som sedermera träffats mellan lasarettet och staden i samband med bestämmandet av byggnadsanslagen, och som skulle träda i kraft efter det stora ombyggnadsföretagets (1889—1893) avslutande, voro av helt annan natur än förut gällande avtal. De fasta anslagen indrogos i huvudsak och ersattes med överenskomelser, genom vilka staden betingade sig ett visst antal sängar för sina sjuka och i vederlag förband sig att erlagga viss procent av den verkliga sjukvårdskostnaden för de å »frinummer» vårdade.

Det nu gällande avtalet med Stockholms stad innebär, att staden tillför-

[104.] säkrats att allt framgent få disponera 200 sängar å serafimerlasarettet. Av dessa 200 sängar äro 100 avsedda för medellösa patienter. I den mån dessa 100 sängar äro belagda med medellösa patienter, betalar staden ersättning till lasarettet, vilken utgår med den verkliga kostnaden, utgifterna för ny- och ombyggnad däri icke inberäknade. Därjämte betalar staden ett fast årligt anslag av 20,800 kronor för poliklinikerna.

Stockholms läns särställning till lasarettet daterar sig från år 1820, då Kungl. Maj:t förordnade, att det i Södertälje upprättade länslasarettet skulle indragas och flyttas till Stockholm, och de sjuka från länet fördelas på huvudstadens sjukvårdsinrättningar. Serafimerlasarettet förband sig år 1822 att för länets sjuka hålla 20 sängar mot det, att serafimerordensgillet gottgjorde kostnaderna med ett årsbidrag av 600 riksdaler banco. Utöver gillet årsbidrag, som småningom höjdes till 2,400 kronor och 1877 ersattes av ett anslag å samma belopp av statsmedel, utgick från år 1849 ett efter hand till 9,600 kronor ökat fast anslag från länet mot förbehållen rätt för länet att disponera ett likaledes efter hand till 40 ökat antal sängplatser. Då emellertid även länet beviljat anslag till om- och tillbyggnaden 1889—1893, indrogs det fasta anslaget, och överenskommelse träffades, varigenom länet betingade sig visst antal platser för sina fattiga sjuka och i vederlag förband sig att erlægga viss procent av den verkliga sjukvårdskostnaden.

Enligt nu gällande avtal med Stockholms län äger länet disponera 100 sängar å lasarettet utöver de friplatser, som kunna underhållas med räntan å en donation, den s. k. Wattringska. Landstinget lämnar ersättning för vård av sjuka från länet för nämnda antal sängar, i den mån de äro belagda med medellösa, med den för varje år beräknade verkliga sjukvårdskostnaden å lasarettet, med iakttagande likväl att i avseende å 40 av de sängar, som äro tagna i anspråk, i kostnaden icke inberäknas utgifterna för fastighetens underhåll och onera.

Rörande uträkningen av vad staden och länet hava att betala, vill jag hava framhållit, att kostnaderna för *poliklinikerna* icke hållas åtskilda från övriga sjukvårdskostnader. För fastställande av den nettokostnad, som, delad på antalet vård dagar, skall ligga till grund för stadens och länets ersättningar, göres därför från utgifterna för sjukvården avdrag för bland annat 22,800 kronor för utgifter förorsakade av den polikliniska verksamheten samt 9,000 kronor, som anses falla på lasarettet självt som kostnad i och för undervisningen.

En inkomstkälla, som vidare måste tagas i betraktande för bedömande av serafimerlasarettets ekonomi, utgöres av de legosängsavgifter, som för betalande sjuka erläggas. Serafimerlasarettets klientel utgöres av patienter från icke blott Stockholms stad och län utan från en stor del av riket i övrigt ävensom av patienter från utrikes ort. I särskild tablå har jag genom utdrag ur lasarettets årsberättelser upprättat en sammanställning av under åren 1920—1924 å serafimerlasarettet vårdade patienter från Stockholms stad, Stockholms län, övriga län samt från utrikes ort, ävensom uppgift å antalet underhållsdagar, som belöpa på dessa patienter. Lasarettet mottager sjuka till vård på betalningsvillkor, som äro olika efter de olika förmåner, som i avseende på rum och kost av de sjuka åtnjutas. Dessa betalningsvillkor fastställas av Kungl. Maj:t på förslag av lasarettets direktion (stadga för serafimerlasarettet § 22, mom. 1).

På lasarettet lämnas givetvis vård åt en stor mängd sjuka, som icke äro i stånd att erlægga några som helst avgifter, d. v. s. åt medellösa. Jag har

ovan redogjort för, huru lasarettet erhåller ersättning för medellösa från Stockholms stad och län. Om å lasarettet intagas medellösa från andra orter, gäldas legosängsavgifterna för dessa enligt fattigvårdslagen. Endast i mera sällsynta fall behöver lasarettets egna medel anlitas för dessas vård.

Vad här ovan anförts, anser jag mig kunna sammanfatta sålunda:

1. Som regel gäller, att patienter skola själva betala sina legosängsavgifter enligt fastställd taxa.

2. Stockholms stad betalar för medellösa patienter, för vilka staden av en eller annan anledning är betalningsskyldig, legosängsavgifter samt därjämte ett belopp per vård dag, så att lasarettets vårdkostnader bliva ersatta.

3. Stockholms län betalar för medellösa patienter från länet lasarettets hela vårdkostnad, dock att i länets betalningsskyldighet för 40 sängar icke ingår någon ersättning av kostnaderna för fastighetens underhåll och onera. I den ersättning, länet betalar, ingår det tillskott, statsverket lämnar lasarettet för länets sjukvård, vilken i avtalet med länet beräknas till 2,400 kronor.

4. För patienter från andra län och för utländska undersåtar tillföres lasarettet i allmänhet endast legosängsavgiften. Medellösa från »övriga län» och utländska undersåtar, som inkomma från Stockholms stad eller Stockholms län, läggas dock in på respektive ackord, varför lasarettet för dessa får ersättning för restkostnaderna.

5. För poliklinikernas upprätthållande lämnar Stockholms stad ett årligt bidrag av för närvarande 20,800 kronor.

Serafimerlasarettet förfogar emellertid även över andra inkomster än här ovan nämnda, nämligen sådana, som härröra av donationer.

När lasarettet på sin tid öppnades, hade det ett eget kapital på omkring 40,000 daler kopparmynt. Sedermera har lasarettet tid efter annan mottagit donationer på större eller mindre belopp. Dessa donationer voro från början vedermålen av enskildas sympati för lasarettets verksamhet eller av tacksamhet för där åtnjuten vård. Ifrån att i förra tider den övervägande delen av donationerna avsåg att direkt stödja anstaltens verksamhet och därför kunde antingen i sin helhet eller till sin avkastning tagas i anspråk för utgifternas bestridande, hava flertalet av på senare tider mottagna gåvor haft till bestämmelse antingen att understödja vissa för anstalten behöfliga nybyggnader eller att möjliggöra inköp av dyrbara apparater och terapeutiska hjälpmedel eller också att i rent humanitärt syfte tillgodose fattiga konvalescenter vid utskrivningen från sjukhuset. Sådana donationer, vid vilka särskilda förbehåll med hänsyn till gåvans användning icke varit förbundna, hava sammanförts till en fond, den s. k. Allmänna lasarettetsfonden.

Under årens lopp hava även åtskilliga donationer till beredande av frisängar kommit lasarettet till godo. Dessa donationer hava i lasarettets räkenskaper sammanförts till en särskild fond, benämnd »Serafimerlasarettets särskilda sjukvårdsfonder». Emellertid torde man knappast kunna betrakta avkastningen från denna donationsfond som egentlig inkomst för lasarettet. Meningen med en »frisäng» torde vara, att avkastningen av frisängsdonationen skall täcka samtliga omkostnader för frisängspatienter. Härtill lär emellertid avkastningen av ifrågavarande fond icke helt förslå.

Av praktiska skäl tillföres varken »Allmänna lasarettetsfonden» eller »Serafimerlasarettets särskilda sjukvårdsfonder» gottgörelse för räntor. Från »intressekonto», som upptager inkomst av i bank insatta och i olika värdepapper placerade medel, gottgöras vissa fonder ränta. Återstoden uppföres såsom »räntesaldo» direkt å utgifternas och inkomsters konto.

[104.]

Lasarettets fonder utgjorde enligt redogörelse för sjukvården och ekonomin under tiden $\frac{1}{7}$ 1924— $\frac{30}{6}$ 1925 vid sistnämnda tidpunkt 1,369,656 kronor 18 öre, i vilket belopp den Allmänna lasarettsfonden ingick med 414,656 kronor 85 öre. Denna senare har tidigare uppgått till väsentligt större belopp. Den har emellertid minskats genom dess användande dels till de större ombyggnadsarbetena åren 1889—1893 — med ej mindre än omkring 500,000 kronor —, dels till bestridande av lasarettets verksamhet.

Jag tillåter mig i detta sammanhang framhålla, att det förslag till avtal mellan staten, serafimerlasarettet, Stockholms stad och Stockholms län, vilket åtföljer »1919 års sjukhusbyggnadssakkunniges» betänkande, innehåller en punkt, vari säges: »angående användandet av lasarettets fonder bestämmer Kungl. Maj:t». Syftet med denna bestämmelse vore, anföra nämnda sakkunnige, att serafimerlasarettets fonder icke skulle tagas i bruk för täckande av vare sig byggnads- eller allmänna driftkostnader, ej ens i de fall, då donationsbestämmelserna ej lägga hinder i vägen för något dylikt. Användes dessa medel till gäldande av allmänna kostnader, bereddes de anslagsgivande myndigheterna ingen nämnvärd lindring medels dessa. Där- emot kunde de göra ett synnerligen stort gagn, om de finge av direktionen användas för att bereda sjuka frisängar eller annan hjälp och för att bereda trevnad åt personalen i ena eller andra avseendet.

Det synes mig vara av stor betydelse för lasarettet, om redan nu de synpunkter, som här återgivits beträffande lasarettets fonder, bleve beaktade och funnna riktiga, och har jag tillåtit mig att, under förhoppning om att så må ske, i detta betänkande icke medtaga fondernas avkastning bland de inkomster, till vilka hänsyn bör tagas vid bestämmandet av storleken av anslaget för lasarettets verksamhet.

Serafimerlasarettets utgifter.

Jag har ovan framhållit, att staten sedan år 1900 beviljat serafimerlasarettet ett årligt ordinarie anslag uppgående till 120,000 kronor. Detta anslag har emellertid stundom visat sig otillräckligt för lasarettets verksamhet, varför direktionen ända till år 1915 »med tillgängliga fondmedel täckt vid lasarettets verksamhet uppkommen brist», det vill med andra ord säga, att serafimerlasarettet med egna medel gäldat sådana »restkostnader» på verksamheten, för vilka vid alla andra likvärdiga sjukhus, kommunen eller i vissa fall staten måste anslå medel. Först med nämnda år, och då det tydligt visat sig, att de »egna medlen» relativt snart komme att förbrukas, har riksdagen på framställning av direktionen beviljat särskilda anslag å extra stat för täckandet av lasarettets restkostnader, d. v. s. brister, som uppstått i lasarettets budget. De anslag, som riksdagen för sådant ändamål beviljat, hava under åren 1915— $\frac{30}{6}$ 1925 uppgått till

för år 1915		kronor	9,523: —
» » 1916		»	98,520: —
» » 1917		»	268,097: —
» » 1918		»	200,000: —
			350,000: —
» » 1919		»	550,000: —
			30,000: —
» » 1920		»	450,000: —
			145,000: —

för år 1921		kronor	345,000: —
» » 1922		»	165,000: —
» » $\frac{1}{1}-\frac{30}{6}$ 1923		»	: —
» » $\frac{1}{7}$ 1923— $\frac{30}{6}$ 1924		»	150,000: —
			40,187: —
» » $\frac{1}{7}$ 1924— $\frac{30}{6}$ 1925		»	120,134: 20
eller sammanlagt kronor 2,921,461: 20			

[104.]

Med anledning av förenämnda av 1925 års riksdag gjorda uttalande yttrade direktionen för serafimerlasarettet i framställning angående lasarettets medelsbehov den 29 september 1925 i huvudsak följande.

Det måste möta stora vanskligheter att 1 à 2 år i förväg uppgöra stat för en sådan institution som serafimerlasarettet. I avseende å utgiftsposten avlöningar till sjukvårds- och annan personal vore direktionen i väsentlig mån beroende av förhållandena inom andra med serafimerlasarettet jämförbara inrättningar, särskilt Stockholms stads talrika sjukvårdsinrättningar. De avsevärda förbättringar i avlöningar, som tillerkänts personalen å dessa anstalter, hade efter hand nödgat direktionen att höja avlöningsbeloppen utöver, vad tidigare ansetts behöfligt.

Vid ett lasarett av den betydelse för sjukvården och läkarundervisningen som serafimerlasarettet kunde ledningen icke underlåta att beakta nya synpunkter på läkarvetenskapens område, nya behandlingsmetoder eller läkemedel av synbart värde. Åtgärder för att begagna dessa måste ske utan dröjsmål, även om det kunde befaras att lasarettet därigenom åsamkades utgifter, som på förhand icke varit beräknade. Som exempel på dyrbara läkemedel och behandlingsmetoder anför direktionen behandlingen med insulin och den numera starkt ökade användningen av dietbehandling. Sedan direktionen därefter berört det otillfredsställande skick, uti vilket lasarettbyggnaden i vissa avseenden befunne sig, och härav föranledda kostnader för lasarettet, övergår direktionen till en redogörelse för vissa omständigheter, som inverkade på lasarettets inkomster, och som ej kunde i förväg med säkerhet beräknas. Antalet årliga underhållsdagar vore varierande, och av ökad beläggning orsakade utgifter motvägdes ej alltid av ökade sjukvårdsavgifter. Då den dagavgift, som erlades av betalande å allmän sal, väsentligt understeg lasarettets självkostnad, men denna däremot till större delen täcktes för patienter, som låge på Stockholms stads eller Stockholms läns ackord, kunde även svårförutsedda fluktuationer i beläggningen av dessa olika slag av patienter vara av inflytande på årsinkomsten.

För lasarettets utgifter lämnas årligen redogörelser. Den ena av dessa är avfattad i enlighet med av medicinalstyrelsen fastställda bestämmelser och innehåller således samma rubriker som liknande redogörelser från övriga landets sjukhus och lasarett. Den andra är en mera detaljerad redogörelse, benämnd »Redogörelse för sjukvården och ekonomin vid Kungl. Serafimerlasarettet». Båda avse budgetår.

Det torde icke vara anledning att här närmare ingå på de olika utgiftsposterna. I det följande får jag emellertid anledning något beröra dessa. Det är givetvis lika litet möjligt att hålla isär utgifterna för sjukvården och för undervisningen med avseende å serafimerlasarettet som med avseende å övriga undervisningssjukhus.

Det synes mig böra tagas under överbägande, om icke bokföringen vid serafimerlasarettet kunde så ordnas, att, i vad sammanhang än uppgifter

[104.]

föreligga rörande lasarettets utgifter, dessa bleve exakt lika under de resp. utgiftstitlarna. Måste av särskild anledning den till medicinalstyrelsen ingående uppgiften avvika från den mera exakta ur bokslutet tagna uppgiften i »Redogörelse över sjukvården och ekonomien», synes dock denna sistnämnda uppgift böra fullt överensstämma med den uppgift, som ingives till Kungl. Maj:t i samband med årliga framställningar rörande serafimerlasarettets medelsbehov, d. v. s. denna uppgift synes mig böra vara ett rent bokföringsutdrag. Otvivelaktigt skulle därigenom granskningen av lasarettets framställningar angående medelsbehovet underlättas.

Det har synts mig vara av intresse för fullgörandet av mitt uppdrag att anställa en jämförelse mellan inkomster och utgifter å några sjukhus inom landet. Jag har därvid medtagit en del större sjukhus, sådana nämligen, vilka äro uppdelade i minst tvenne sjukvårdsavdelningar — för invärtes sjukdomar och för kirurgiska — och vid vilka finnes fullständigt röntgen-instrumentarium för diagnos och terapi med särskild röntgenföreståndare. Jämförelsen omfattar tidsperioden 1920 till och med 1924. Den är grundad på de till medicinalstyrelsen ingivna årsberättelserna. Uppgifterna äro sammanställda i särskild bilaga. De göra icke anspråk på att vara fullt exakta, enär i vissa fall grunden för uppgifterna icke är fullt klar. Det bör vidare framhållas, att vid undervisningssjukhusen avlöningsförmånerna till en del läkare icke ingå i sjukhusets resp. lasarettets utgifter, enär dessa utgå av statsmedel å annan än sjukhusets stat. Härav följer givetvis, att de ifrågasvarande sjukhusens kostnader per underhållsdag är lägre, än de skolat bliva, om nämnda läkarlönor utgått av sjukhusens medel. En annan sak, som även bör beaktas, är, att ju högre legosängsavgifterna äro fastställda, och ju högre således — åtminstone vid full beläggning — inkomsterna per underhållsdag bliva, desto lägre anslag erfordras från vederbörande kommun.

I sammanställningen ingå följande uppgifter: antal underhållsdagar, anslag av allmänna medel (stat eller kommun), inkomster av patientavgifter, donationer m. m., kostnad per underhållsdag, legosängsavgift å allmän sal, anslag av allmänna medel per underhållsdag.

Av den gjorda sammanställningen framgår, vad först beträffar legosängsavgifterna å allmän sal, att dessa äro å serafimerlasarettet desamma som å Stockholms stads allmänna sjukhus, nämligen 2 kronor 50 öre, men högre än vid de båda andra undervisningssjukhusen, vid vilka legosängsavgiften utgör endast 1 kr., och något högre än avgifterna vid de flesta övriga i tabellen upptagna sjukhus.

Det är att märka, att, såsom jag förut framhållit, i kostnaden per underhållsdag för undervisningssjukhusen icke ingå avlöningar — utom till mycket ringa del — till överläkare och större antalet underläkare, något vartill hänsyn bör tagas vid en jämförelse mellan kostnaderna å dessa sjukhus och å övriga icke undervisningssjukhus. Detsamma gäller med avseende å siffrorna i den avdelning av tabellen, vilken innehåller en översikt över »anslag av allmänna medel per underhållsdag».

Kostnaderna per underhållsdag ställa sig på följande sätt för undervisningssjukhusen för de senaste tre åren, de år nämligen, under vilka de ekonomiska förhållandena något så när stabiliserat sig:

	1922	1923	1924
för sjukhuset i Lund kronor	7: 73	7: 45	7: 21
» » » Uppsala . . »	5: 48	5: 57	6: —
» serafimerlasarettet »	7: 41	6: 81	6: 40

Underhållskostnaderna för serafimerlasarettet ligga således mellan dem för sjukhusen i Lund och Uppsala.

Om anledningen till de lägre kostnaderna i Uppsala kan jag ej närmare uttala mig. Delvis torde den måhända kunna förklaras av »olika dyrort», delvis torde den väl vara att söka i den omständigheten, att sjukhuset före ombyggnaden i vissa avseenden — rörande lokaler, instrumentarium, materiel — icke motsvarat nutida fordringar på vård och undervisning. Det synes, som om utgifterna tendera att stiga.

Jag har ävenledes i särskild bilaga gjort en jämförelse mellan de olika utgiftsposterna å undervisningssjukhusen för att av en sådan eventuellt kunna få en uppfattning om, varpå skillnaden i storleken av underhållskostnaderna kan bero. Denna giver emellertid inga hållpunkter härvidlag. Och de olika utgiftsposterna visa så betydligt växlande värden vid de ifrågasvarande sjukhusen, att, huru mycket man än tar hänsyn till de så väsentligt olika förhållandena beträffande lokaler och övrigt å sjukhusen, en viktig orsak till skillnaderna i utgiftsposterna torde vara någon olikhet i bokföringen å vederbörande sjukhus. Ett närmare ingående härpå har ej synts mig av intresse för den föreliggande frågan.

Av den undersökning, jag således företagit, har det emellertid för mig framgått, att utgifterna å serafimerlasarettet under de olika titlarna icke kunna anses vara av den storlek, att man har anledning fästa särskild uppmärksamhet å någon av dem. Icke heller synes det mig möjligt att företaga någon slags omläggning av lasarettets förvaltning i syfte att nedbringa omkostnaderna.

Jag anser mig således också berättigad, på grund av vad översiktstabellerna givit vid handen, framhålla, att orsaken till »bristerna» i serafimerlasarettets stat icke kan hänföras till ett direktions mindre noggranna aktgivande på den ekonomiska förvaltningen av lasarettet.

Är en ökning av serafimerlasarettets inkomster av vårdavgifter möjlig?

Då man således, som också direktionen anfört, icke torde hava någon anledning att antaga, att sjukhusets omkostnader per underhållsdag skola kunna nedbringas, har jag ansett mig böra undersöka, huruvida det vore möjligt att öka sjukhusets inkomster för att därigenom minska det under-skott, som nu täckes av statsmedel.

Enligt stadgan för serafimerlasarettet fastställas legosängsavgifterna av Kungl. Maj:t på förslag av lasarettets direktion. Det skulle sålunda ligga i Kungl. Maj:ts hand att genom *en höjning av legosängsavgifterna* söka vinna en minskning av det anslag, som nu en följd av år begärts och av riksdagen beviljats å extra stat. Att Kungl. Maj:t emellertid icke försökt denna utväg för att minska statsbidraget, torde bero därpå, att legosängsavgifterna redan av praktiska skäl icke kunna sättas högre än vid andra allmänna sjukhus inom Stockholm.

Avtalet med Stockholms stad innebär, som jag förut anfört, att staden betalar i det närmaste hela verkliga kostnaden för 100 sängar, i den mån de äro belagda med medellösa patienter, som höra hemma i Stockholm eller där insjuknat, samt att avgifterna å allmän sal för patienter från Stockholms stad icke utan stadsfullmäktiges medgivande få höjas under gällande kontraktstid. Sistnämnda avgifter utgå med samma belopp, som gälla å stadens med lasarettet jämförbara allmänna sjukhus. En höjning av legosängsavgifterna för patienter från Stockholms stad måste sålunda anses ute-

[104.] slutet, så framt därigenom legosängsavgifterna å serafimerlasarettet skulle bli va högre än å stadens allmänna sjukhus.

Beträffande legosängsavgifterna för patienter från Stockholms län, som icke falla under Stockholms läns ackord, synes något formellt hinder icke möta att höja dessa. Något förbehåll om landstingets medgivande föreligger icke. Sådan höjning lär emellertid icke kunna ifrågakomma, med mindre legosängsavgifterna höjas för patienter från andra län.

Huruvida lasarettet lämpligen kan höja legosängsavgifterna för patienter från »övriga län», är en fråga, som jag anser mig ävenledes böra här be-
röra.

Det förhåller sig i allmänhet så, att landsting, respektive stadsfullmäktige fastställa högre legosängsavgifter för »utomläns»-patienter än för egna patienter. De äro härvid naturligtvis i sin fulla rätt, då de nämligen ej kunna hava särskilt intresse av att på sig själva uttaxera omkostnader för vården av »utomläns»-patienter.

Serafimerlasarettet intager i detta avseende, såsom redan framhållits, en särställning. Samtliga patienter, som vårdas å lasarettet, äro att likställa med »utomläns»-patienter, enär nämligen lasarettet icke är någon kommuns eller något landstings sjukvårdsinrättning. Legosängsavgifterna böra således vara lika för samtliga de patienter, som vårdas därstädes under enahanda förhållanden, oavsett varifrån de än förskriva sig. Och då det ligger i undervisningens intresse, att lasarettet ständigt förfogar öfver största möjliga klientel — och av växlande art — böra legosängsavgifterna hållas möjligast låga, i varje fall ej högre än de å Stockholms stads sjukhus.

Det är icke sannolikt, att lasarettets inkomster kunna ökas — åtminstone icke väsentligt — genom en höjning av legosängsavgifterna.

Man torde vidare kunna ifrågasätta, huruvida ökade inkomster vore att vinna genom vissa förändringar i nu gällande avtal med Stockholms stad och län, ävensom huruvida lasarettet från »övriga län» skulle kunna erhålla någon ersättning utöver de legosängsavgifter, som patienterna själva erlägga.

Härvid får jag fästa uppmärksamheten på det avtal, som på sin tid träffades mellan direktionen för allmänna barnbördshuset i Stockholm och Stockholms stad, respektive län, och som skulle gälla från och med år 1923, då den förut kostnadsfria av staten helt och hållet bekostade vården upphörde, och utgifterna kommo att fördelas mellan statsverket, Stockholms stad och Stockholms län. Detta avtal är byggt på följande principer.

Legosängsavgifterna betalas av den vårdade själv eller i fall av medel-
löshet av dennes hemortskommun, dock att staten skall vidkännas legosängs-
avgifterna för medellösa, som ej tillhöra Stockholms stad eller Stockholms
län. Av restkostnaderna, d. v. s. den verkliga kostnaden för underhållsdag
minskad med legosängsavgiften, betalar för vårdade tillhörande Stockholms
stad eller Stockholms län staden respektive länet hälften och staten andra
hälften, men för vårdade tillhörande andra län staten hela restkostnaden.

Denna överenskommelse förelades 1922 års riksdag, som förklarade den-
samma innebära en lycklig lösning av spörsmålet samt betonade önskvärd-
heten av, att denna fråga snarast bragtes till avgörande.

I praktiken fullgöres denna överenskommelse på följande sätt. Patienten
betalar legosängsavgiften för en eller två veckor, d. v. s. den tid, patienten
i allmänhet vårdas å allmänna barnbördshuset. Stockholms stad betalar
för närvarande 5,000 kronor per månad i förskott, d. v. s. per år 60,000
kronor. Sedan bokslutet är färdigt, sker avräkning med staden. Stockholms

läns landsting betalar för närvarande 2,000 kronor per månad, och förfarandet blir sedan enahanda som med Stockholms stad. Statsanslaget, som beräknas med stöd av föregående års räkenskaper, utbetalas den 1 juli i förskott, varför barnbördshuset drager ränta på hela beloppet. Denna ränta påföres uteslutande statsanslaget och dess betalningsskyldigheter, vilka således bliva legosängsavgifterna för medellösa från andra län, hela restkostnaden för alla patienter från nämnda andra län samt halva restkostnaden för samtliga patienter från Stockholms stad och Stockholms län.

Med stöd av uppgifter, som jag erhållit från serafimerlasarettet, har jag sökt utreda, huru detta avtal skulle verkat, om det tillämpats vid serafimerlasarettet under budgetåret 1924—1925.

Det framgår av denna utredning, att med nu gällande kontrakt mellan serafimerlasarettet och Stockholms stad till lasarettet under budgetåret 1924—1925 influtit från Stockholms stad i vårdavgifter — legosängsavgifter och ersättningar för medellösa — sammanlagt 235,191 kronor, samt att, om barnbördshuskontraktet tillämpats, summan skulle blivit 211,635 kronor. Således hade bestämmelser enligt barnbördshuskontraktet för nämnda tidsperiod icke varit till fördel för serafimerlasarettet. Till än mindre fördel för lasarettet hade varit ett tillämpande av barnbördshuskontraktet under föregående år.

Beträffande patienter från Stockholms län visar utredningen en differens på endast 2,975 kronor (173,714—170,739) till fördel för lasarettet vid ett tillämpande av barnbördshuskontraktet under samma tidsperiod.

Det torde med fog kunna sägas, att *det icke föreligger någon sannolikhet för, att ett tillämpande av barnbördshuskontraktets bestämmelser för avtal mellan lasarettet och Stockholms stad, respektive Stockholms län skulle komma att tillföra lasarettet några ökade inkomster.*

Huruvida annat kontrakt än nu gällande kan slutas mellan parterna av art att bliva till gagn för lasarettet i här omförmäلت avseende, torde böra överlåtas åt direktionen för lasarettet att närmare överväga. Sannolikheten för ett dylikt synes mig icke stor.

Då således någon ökning av inkomsterna för lasarettet icke torde vara att förvänta vare sig av höjning av legosängsavgifterna eller av ändrade avtal med Stockholms stad och län, återstår såsom enda utväg i här ifrågavarande syfte, synes det mig, att undersöka, huruvida icke för vården av de sjuka från andra kommuner än Stockholms stad och län skulle kunna beredas lasarettet ersättning utöver den för desamma nu inflytande. Detta torde kunna ske, på det sätt nämligen, att dessa »övrige län», från vilka de sjuka förskriva sig, vilka söka vård å lasarettet, förbunde sig — eller ålades — att ansvara för betalning av åtminstone en del av restkostnaden för deras patienter.

Jag tillåter mig även i det hänseendet hänvisa till »1919 års sjukhusbyggnadssakkunniges» förslag till avtal för vården å serafimerlasarettet. Detta förslag innefattar nämligen, att utom de legosängsavgifter, som erläggas av de sjuka själva eller av kommunerna, de för vården av dessa uppkomna restkostnader delas mellan staten och vederbörande landsting. Den princip, som här kommit till uttryck, torde vara fullt riktig, den tager nämligen hänsyn till såväl undervisningens som sjukvårdens intressen, och fördelar därefter kostnaderna på båda parterna.

För belysande av, att landstingen måhända icke skulle kunna finna oskäligt att på sätt, som föreslagits, deltaga i kostnaderna för vården av sina

[104.] sjuka å serafimerlasarettet, vill jag anföra följande. Betydande kostnader äro i våra dagar förenade med byggandet och drivandet av allmänna sjukhus och lasarett. Därom bära landstingens utgiftsposter kraftigt vittnesbörd. Det ländar våra landsting till stor heder, att de på sätt, som sedan långa tider skett och årligen sker, sörja för bästa vård av sina sjuka. Det är emellertid möjligt, att med den mäktiga, alltjämt fortgående utvecklingen av den medicinska vetenskapen med ständigt nya krav på specialisering av sjukvården med allt, vad denna för med sig i utökning av personal och materiel, kostnaderna för tillfredsställandet av dessa krav bliva så betungande, att landstingen nödgas se till, huruvida icke utvägar kunna finnas att begränsa kostnaderna, utan att för den skull avstå från god vård åt de sjuka enligt den medicinska vetenskapens fordringar.

Det är möjligt att, om en viss generalplan uppgöres, det av densamma bland annat kan komma att framgå, att särskilt de närmast Stockholm ligande länen kunna finna det med deras fördel förenligt att, i stället för att själva bygga specialavdelningar, träffa avtal med serafimerlasarettet om vården av vissa sjukdomsfall. Av sådant avtal skulle naturligtvis följa, att landstingen iklädde sig förbindelse för bestridande av kostnaderna för dem. En sådan anordning torde bliva till gagn för såväl sjukvård som undervisning.

Huruvida »1919 års sjukhusbyggnadssakkunniges» förslag till avtal, i vad rör landstingens övertagande av en del av kostnaderna för vården av deras sjuka å ett nytt serafimerlasarett, kan genomföras redan dessförinnan, därom kan jag ej uttala mig. Det synes mig emellertid mindre sannolikt, att landstingen skulle hava intresse av att träffa dylika avtal med nuvarande serafimerlasarettet, som endast förfogar över ett fåtal specialavdelningar, och vars lokala förhållanden äro så föga tillfredsställande. Jag har endast velat fästa uppmärksamheten på frågan, då en lösning i angiven riktning icke är alldeles utesluten, och då densamma i varje fall torde komma upp i samband med behandlingen av »1919 års sjukhusbyggnadssakkunniges» förslag till nytt kliniskt sjukhus.

Därest den utväg till ökande av lasarettets inkomster, vilken jag här enligt »1919 års sjukhusbyggnadssakkunniges» förslag antytt, befinnes ändamålsenlig, torde kunna antagas, att serafimerlasarettets direktion tager den under närmare omprövning och vidtager de åtgärder, som kunna med anledning därav påkallas.

För så vitt ett avtal med samtliga de län, från vilka sjuka vårdats å serafimerlasarettet under budgetåret 1924—1925 varit gällande i överensstämmelse med 1919 års sjukhusbyggnadssakkunniges ovanberörda förslag, skulle enligt uppgifter, som jag erhållit, lasarettets inkomster på grund av sådant avtal hava uppgått till 358,157 kronor. Av detta belopp hava 134,963 kronor influtit i legosängsavgifter från patienterna själva. Resten, 223,194 kronor, skulle därefter gäldats med hälften av statsverket och med hälften från de landsting, från vilka patienter varit intagna för vård å lasarettet. En vid utredningen fogad sammanställning visar de »övriga län», från vilka patienter vårdats å serafimerlasarettet under tiden $\frac{1}{7}$ 1924— $\frac{30}{6}$ 1925, antalet patienter från dessa län, samt totalantalet på dessa patienter belöpande underhållsdagar.

Grunderna för statens bidrag till serafimerlasarettets verksamhet.

Av den verkställda utredningen torde framgå, att förutsättningarna för serafimerlasarettets verksamhet måste vara desamma som för varje allmänt

sjukhus, nämligen att en huvudman finnes, som svarar för samtliga omkostnader för vård och underhåll. Häri ligger, att denne huvudman måste genom fasta anslag eller genom förslagsanslag allt efter ändamålets natur bereda lasarettet möjlighet att bestrida samtliga för dess verksamhet oundgängliga omkostnader, i den mån lasarettets inkomster av erlagda vårdavgifter från kommuner eller enskilda icke härtill förslå.

För de allmänna sjukhusen i vårt land äro, som jag förut framhållit, de olika kommunala myndigheterna att betrakta som huvudmän.

Den historiska utvecklingen av serafimerlasarettet har, för att använda ett uttryck från ovanberörda betänkande av 1914 års kommitté för ett nytt kliniskt sjukhus »klart och följdriktigt lett fram mot målet att förvandla lasarettet till en statsinstitution». Staten har av verksamheten vid detta lasarett sådant intresse, att för staten icke lär finnas något annat val, än att förklara sig eller betrakta sig som huvudman för serafimerlasarettet och åtaga sig de skyldigheter, som påvila stadsfullmäktige och landsting beträffande de allmänna sjukhusen, och därjämte de skyldigheter, vilka påvila staten med hänsyn till undervisningen. Härmed är även fastslagen *grunden för statens bidrag till serafimerlasarettet, d. v. s. staten har att svara för samtliga de utgifter för lasarettets verksamhet, vilka icke täckas av legosängsavgifter eller av inkomster på grund av avtal med Stockholms stad, med Stockholms län och eventuellt med en del övriga län.*

Det torde vara av intresse för statsmakterna att få kännedom om storleken av de statens anslag, vilka skulle utgått under de senare åren, för så vitt som under desamma tillämpats de grunder för anslag, vilka jag här angivit.

I en bilaga har jag därför sammanställt inkomsterna av legosängsavgifter, av ackordet med Stockholms stad, av ackordet med Stockholms län, ävensom av diverse inkomster för åren 1920—³⁰/₆ 1925. Av desamma framgå restkostnaderna för de olika åren, d. v. s. de anslag, staten med tillämpandet av de ovan angivna grunderna skulle haft att vidkännas för lasarettets verksamhet.

I bilagan hava även intagits de anslag — ordinarie och extra —, vilka staten beviljat serafimerlasarettet under samma år.

För så vitt som den av mig här angivna grunden för statens bidrag till serafimerlasarettet godtages, torde därav följa, att dessa bidrag icke böra utgå i den hittills tillämpade formen: ett fast anslag av tämligen obestämd karaktär samt anslag å extra stat för täckande av brister. Min uppfattning är, att statsanslagen till serafimerlasarettets verksamhet böra uppföras som *ordinarie statsanslag*. Möjligen torde fortfarande, under ett eller annat år framåt, anslaget böra uppdelas i ett ordinarie anslag och ett extra anslag eller förstärkningsanslag, intill dess nämligen mera stabiliserade ekonomiska förhållanden inträtt.

*

I samband med beviljandet av anslag till serafimerlasarettet för innevarande budgetår framhöll 1925 års riksdag, att serafimerlasarettets framställningar angående anslag borde falla på den statsregleringsperiod, varunder desamma vore för lasarettets vidkommande erforderliga.

Direktionen har framhållit svårigheten att ett å två år i förväg beräkna lasarettets utgifter. Jag underskattar icke denna svårighet. Den måste givetvis vara större beträffande ett sjukhus, än den är vid en del andra stats-

[104.] institutioner, som ävenledes måste verkställa sina beräkningar en längre tid i förväg. Särskilt under åren 1918—1922 var det knappast någon möjlighet att göra några hållbara ekonomiska beräkningar. Riksdagen fann också erforderligt att å samtliga huvudtitlar bevilja särskilda förstärkningsanslag, avsedda att täcka brister, som uppstått under en redan tilländalupen statsregleringsperiod. Numera torde emellertid icke samma svårigheter förefinnas för beräklandet av anslagsbehovet. Av uppgifter, som jag med hänsyn till just denna fråga inhämtat från en del sjukhus, har framgått, att »brister att täcka» de senare åren varit sällsynta, och att således en tillfredsställande beräkning av inkomster och utgifter kan göras jämväl beträffande sjukvårdsinrättningar. Man måste emellertid givetvis inrymma den eventualiteten, att än så noggranna men likväl approximativa beräkningar kunna slå fel, och det är att förmoda, att riksdagen också är beredd att räkna med en dylik möjlighet. Sådant fel får dock antagas kunna begränsas till relativt mindre belopp, varjämte man torde kunna förvänta, att orsaken till dylik felkalkylering bliver fullt förklarad.

*

Utan att vilja framlägga något bestämt förslag till det tekniska förfarandet vid beräklandet av lasarettets medelsbehov för den statsregleringsperiod, för vilken anslag kommer att begäras, förefaller det mig naturligtast, att direktionen för serafimerlasarettet med ledning av boks lutet för senast avslutade budgetår beräknar lasarettets utgifter specificerade å de utgiftstitlar, som äro upptagna i lasarettets räkenskaper. Samtidigt synes en specificerad beräkning av inkomsterna böra framläggas, dels inkomster, som beräknas inflyta å ovan nämnda räkenskapstitlar specificerade å dessa, dels ock andra inkomster fördelade å: fasta statsanslag, om sådana fortfarande komma att finnas, Stockholms stads ackord och anslag för polikliniken, Stockholms läns ackord, legosängsavgifter, samt eventuellt övriga inkomster, som stå till förfogande för sjukvården. Så specificerade — å inkomst- och utgiftsidan — möjliggöra uppgifterna all den kontroll, som vederbörande myndigheter kunna finna nödig.

Med företeende av en sådan beräkning, om så erfordras styrkt med särskild motivering, torde direktionen kunna anhålla, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att för budgetåret 19 —19 till bestridande av serafimerlasarettets omkostnader, som beräknas till kronor från vilket belopp likväl avgår ordinarie fasta

statsanslaget	»
samt beräkrade inkomster	»

bevilja ett förslagsanslag högst kronor

Skulle, som jag förutsatt, det avslutade budgetåret visa någon brist, som av riksdagen måste täckas, synes, för att vinna reda och överskådlighet i framställningen om medelsbehovet, anslaget för bristens täckande göras till föremål för särskild framställning och icke sammanblandas med medelsbehovet för en kommande statsregleringsperiod.

Vid utredningen voro — såsom av det nu återgivna utlåtandet framgår — fogade åtskilliga bilagor. Jag vill här endast återgiva bilagornas rubriker och anhåller för övrigt att beträffande dem få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Bilagorna voro följande:

- Bil. 1. Sammanställning av under åren 1920—1924 å sera-fimerlasarettet vårdade patienter från Stockholms stad, Stockholms län, övriga län samt från utrikes ort, ävensom å antalet vård dagar, som belöpa på dessa patienter.
- Bil. 2. Jämförelse mellan inkomster och utgifter å några större sjukhus åren 1920—1924.
- Bil. 3. Jämförelse mellan de olika utgiftsposterna å undervisningsjukhusen.
- Bil. 4. Tablå visande de »övriga län», från vilka patienter vårdats å sera-fimerlasarettet under tiden $\frac{1}{7}$ 1924— $\frac{30}{6}$ 1925, antalet patienter från dessa län samt totalantalet på dessa patienter belöpande underhållsdagar.
- Bil. 5. Sammanställning av sera-fimerlasarettets utgifter och inkomster samt statsanslag under åren 1920— $\frac{30}{6}$ 1925.

Genom remiss den 5 maj 1926 anbefalldes direktionen över sera-fimerlasarettet att avgiva utlåtande över den av generalfältläkaren Bauer verkställda utredningen.

I anledning härav anförde direktionen i utlåtande den 28 september 1926 huvudsakligen följande:

Direktionen anser sig till en början böra framhålla, att någon mera detaljerad utredning över sera-fimerlasarettets ekonomiska utveckling och ställning än den som lämnats i generalfältläkarens betänkande icke synes erforderlig.

Direktionen torde således icke behöva yttra sig i vidare mån än beträffande de olika uppslag, som i betänkandet framläggas.

Den frihet för direktionen, som däri förordas, att till hjälp åt sjuka och trevnad åt personalen använda den del av fondernas avkastning, rörande vilken särskild föreskrift ej meddelats i testamenten eller donationsbrev, finner direktionen synnerligen tilltalande. Såsom i betänkandet framhålles skulle ett sådant medgivande icke nämnvärt öka från myndigheter erforderliga tillskott. Av avkastningen, vilken för närvarande kan beräknas till omkring 60,000 kronor, användes nu enligt bindande bestämmelser en del till livräntor, frisängar, understöd åt patienter m. m. Av återstoden kommer säkerligen, även om den fritt disponeras av direktionen, åtminstone en del att anlitas till beredande av frisängsplatser åt sjuka eller eljest på sådant sätt, att den kommer den allmänna sjukvården till godo. Måhända kan även förväntas att, om direktionen i detta avseende erhåller större frihet, benägenheten att donera till lasarettet ökas.

Vad i betänkandet anmärkts beträffande den bristande överensstämmelsen emellan de sifferuppgifter rörande lasarettets utgifter, som återfinnas i de årliga redogörelserna för sjukvården och ekonomien vid lasarettet, i rapporterna till medicinalstyrelsen och i framställningar till Kungl. Maj:t saknar icke fog. Bestämd ståndpunkt till de åtgärder, som böra vidtagas för att i möjligaste mån vinna önskvärd rättelse, har direktionen ännu icke kunnat taga. En anledning härtill är, att under medverkan av medicinalstyrelsen för närvarande pågår undersökning om lämpliga ändringar i det formulär, som nu användes för avgivande till styrelsen av rapporter från sjukhusen. Med denna undersökning avses att genom tydligare och mera detaljerade föreskrifter erhålla större enhetlighet i bokföringen vid sjukhusen och där-

[104.] med även mera likartade och med varandra fullt jämförliga uppgifter från de olika sjukhusen. Resultatet av undersökningen synes böra avvaktas, innan omläggning sker av bokföringen vid serafimerlasarettet. Möjligen kan därefter överensstämmelse ernås även mellan lasarettets årsredogörelse och rapporten till medicinalstyrelsen.

Efter en jämförelse mellan inkomster och utgifter vid serafimerlasarettet och några andra motsvarande sjukhus inom landet har betänkandets författare uttalat den uppfattningen, att serafimerlasarettets utgifter icke vare sig som helhet eller i särskilda titlar företedde något anmärkningsvärt och att möjlighet ej förefunnes att genom omläggning av förvaltningen nedbringa omkostnaderna.

En jämförelse mellan kostnaderna per underhållsdag å undervisningssjukhusen i riket för åren 1922—1924 utvisar enligt betänkandet, att underhållskostnaderna för serafimerlasarettet ligga mellan dem för sjukhusen i Lund och Uppsala. Om man, med begagnande av den till betänkandet hörande bil. 3 med redogörelse för fördelningen på olika utgiftstitlar av kostnaden per underhållsdag under åren 1920, 1921 och 1922, första halvåret 1923 och budgetåret 1923—1924 å berörda tre sjukhus, eliminerar bort de av lokala och andra tillfälliga omständigheter särskilt beroende utgiftsposterna »avlöningar» och »fastigheters underhåll», finner man, att utgifterna i övrigt per underhållsdag under de 3 sista perioderna å serafimerlasarettet understiga motsvarande utgifter även vid akademiska sjukhuset i Uppsala, en omständighet som måste utgöra ett ytterligare stöd för den i betänkandet hävdade uppfattningen.

Betänkandet upptager till besvarande frågan, om en ökning av lasarettets inkomst av vårdavgifter är möjlig. De skäl, som i betänkandet framföras för ett i huvudsak nekande svar härå, finner direktionen övertygande. Även om direktionen med detta uttalande icke vill binda sig för framtiden, anser direktionen således, att någon förhöjning av vårdavgifterna för närvarande icke bör ifrågasättas.

I betänkandet framhålles och får av direktionen vitsordas, att en förändring av de mellan serafimerlasarettet å ena samt Stockholms stad respektive län å andra sidan gällande avtalen till överensstämmelse med det åberopade, av riksdagen gillade avtalet mellan direktionen över allmänna barnbörds- huset i Stockholm och Stockholms stad respektive län icke med hittillsvarande beläggningar skolat tillföra serafimerlasarettet ökad inkomst och sannolikt icke heller för framtiden skulle komma att göra det. Någon utsikt för direktionen att vid sådant förhållande kunna utverka för lasarettet förmånligare villkor än dem, som gälla för vård å lasarettet av sjuka från Stockholms stad eller län, anser direktionen icke förefinnas.

För beredande utan statens hjälp av ökad inkomst åt serafimerlasarettet återstår, såsom i betänkandet framhålles, endast den utvägen, om lasarettet av andra län än Stockholms kunde beredas högre ersättning för därifrån inkomna sjuka än den fastställda vårdavgiften. En sådan förmån torde emellertid icke genom överenskommelser kunna betingas åt lasarettet utan motsvarande förpliktelse för lasarettet att ställa visst antal sängplatser till vederbörande läns förfogande. Möjlighet därtill synes för närvarande utesluten. Av de cirka 450 vårdplatser, över vilka lasarettet disponerar, äga enligt avtal Stockholms stad att förfoga över 200 och för obemedlade patienter Stockholms län över 100. Det ligger i sakens natur, att för detta läns räkning ett relativt stort antal vårdplatser tages i anspråk även för

betalande sjuka. En fördelning av återstående vårdplatser å de län, däri- från sjuka inkomma till lasarettet, låter sig ej göra. Enligt bil. 4 till be- tänkandet ha budgetåret 1924—1925 å lasarettet vårdats sjuka från rikets samtliga län; tillhoppa hava 1,814 patienter under året intagits från andra län än Stockholms. Även om den tänkta överenskommelsen begränsas till de län, som vid undersökning befinnas under en viss period hava lämnat de största kontingenterna, — exempelvis de 8 län, som enligt bil. 4 var för sig under året haft över ett hundra patienter — skulle lasarettets rörelsefri- het därigenom alltför mycket inskränkas. Säkerhet finnes ej att länen i allmänhet skulle belägga hela det överenskomna antalet vårdplatser, och lasarettet skulle vara förhindrat upplåta dem till sjuka från andra håll eller riskera att ej kunna fullgöra åtagna förpliktelser, en risk som redan nu förefinnes i förhållande till Stockholms stad och län men som skulle väsent- ligt ökas om förpliknelsen att mottaga visst antal sjuka utsträcker även till andra län. Sannolikhet finnes ej heller att några län skulle vilja åtaga sig förpliktelser, som ej gälla för övriga län. Lasarettets ställning som riks- sjukhus skulle även därigenom rubbas.

I lasarettets makt står visserligen — under förutsättning av Kungl. Maj:ts medgivande — att för mottagande å lasarettet av sjuka från län, med vilka särskild överenskommelse ej träffats, uppställa som villkor, att någon del av den vårdavgiften överskjutande dagkostnaden betalas av vederbörande landsting. Om landsting ej godvilligt fullgör denna betalning, skulle i så fall sjuka från länet icke vidare mottagas å lasarettet. Men ett sådant för- faringssätt står i strid med de humanitära synpunkter, som böra göra sig gällande vid ett sjukhus, och lasarettet skulle därigenom riskera att gå miste om större eller mindre del av den grupp av patienter, som lida av svårare och mera komplicerade sjukdomar. Av patienter från mera avlägsna trakter tillhöra relativt många denna grupp, medan flertalet sjuka från den när- maste omgivningen hava mera vanliga åkommor. Då båda dessa kategorier för undervisningen äro av betydelse, ligger det vikt uppå att åt lasarettet bibehålla hela dess nuvarande klientel.

Därest serafimerlasarettets verksamhet som sjukvårds- och undervisnings- anstalt fortfarande skall kunna på ett tillfredsställande sätt uppehållas, lärar — såsom i betänkandet framhålles — staten hädanefter lika litet som i stort sett hittills kunna undgå att svara för alla utgifter, som icke täckas av legosängsavgifter, inkomster på grund av avtal med kommunala myndig- heter och eventuellt för ändamålet disponibel del av avkastningen å fond- medel. Statsverket skulle således med eller utan hjälp av lasarettets fond- avkastning ansvara för restkostnaden för alla betalande sjuka och på grund av gällande avtal även för en mindre del av kostnaden för obemedlade från Stockholms län. Det ordinarie statsanslaget å 120,000 kronor oberäknat tor- de för ändamålet erfordras årligen omkring 300,000 kronor. Upptages an- slaget till ett belopp, som kan anses för en tid framåt motsvara lasarettets behov, bör från lasarettets sida hinder ej möta att åt anslaget gives formen av ordinarie anslag. Mindre överskridanden torde i så fall kunna täckas med den av direktionen disponerade avkastningen å fondmedel. Lasarettets ställning till statsverket skulle då bliva ungefär densamma som före kris- tiden under en ganska lång följd av år. Men om fondavkastningen icke ställes till direktionens disposition, kan direktionen åtminstone icke för när- varande förorda, att anslagen till lasarettet fixeras till ett visst belopp. Så pass osäkra som de ekonomiska förhållandena ännu äro och så beroende för

[104.] sina inkomster som lasarettet är av den omfattning, i vilken Stockholms stad och län taga lasarettet i anspråk för sina obemedlade sjuka, låter en sådan fixering sig ej göra.

Att statens utgifter för serafimerlasarettets drift ställa sig större än för andra undervisningssjukhus sammanhänger, vill det synas, med den olikartade ställning de särskilda sjukhusen intaga. Sjukhusen i Uppsala och Lund äro länslasarett, som öppnats för den medicinska undervisningen. De kommunala myndigheterna måste själva bära huvudansvaret för driftens uppehållande, de kunna ej hava anspråk på annat eller större bidrag av statsverket än som betingas av sjukhusets användning till undervisningen och de kunna ställa sina anspråk på staten jämförelsevis blygsamma med hänsyn till den fördel, sjukhusen ha av samarbetet med universiteten, och den även ekonomiskt stora betydelsen för de respektive länen att hava ett universitet förlagt till stad inom länet.

Serafimerlasarettet åter har med statens hjälp kommit till stånd såsom ett för hela landet avsett sjukhus. Tidigt användes det i undervisningens tjänst och ehuru det, såsom i betänkandet framhålles, formellt bibehåller karaktären av enskild välgörenhetsanstalt, har det i praktiken mer och mer övergått till statlig institution. Bidragen från Stockholms stad och län bero sedan lång tid tillbaka på avtal med serafimerlasarettet, genom vilka lasarettet efter hand beretts mer och mer förbättrade villkor, dock utan att staten eller länet på något sätt iklätt sig förpliktelse att uppehålla lasarettets verksamheten. Ansvaret härför vilar alltså på lasarettet och då lasarettet icke utan statens hjälp kan uppbära det, på statsverket. Ekonomiska fördelar, motsvarande dem Uppsala och Malmöhus län hava av universiteten, kan icke heller Stockholms stad än mindre länet anses hava av karolinska institutet. Att med hänsyn till nu påpekade omständigheter serafimerlasarettet för statsmakterna måste ställa sig relativt dyrbart synes uppenbart.

Mot det i betänkandet skisserade förslaget till tekniskt förfarande vid framläggande för Kungl. Maj:t av lasarettets anslagsbehov har direktionen icke något att erinra. Det avviker, synes det, icke mycket från det förfaringssätt, som hittills iakttagits av direktionen. Den egentliga skillnaden torde vara, att såsom inkomster skulle i beräkningen upptagas och på de särskilda utgiftstitlarna specificeras sådana inkomster — poliklinik- och röntgenavgifter, ersättnings- och försäljningsmedel m. m. — vilka hittills avräknats å de olika titlarnas utgiftssummor utan att till beloppet angivas.

Den till sist uttalade önskan att, om avslutat budgetår visar brist, som måste av riksdagen täckas, denna fråga icke sammanblandas med framläggandet av medelsbehovet för en kommande statsregleringsperiod utan att därom göras särskilda framställningar, är lätt att efterkomma.

Den i direktionens utlåtande omförmälda, i anslutning till betänkandets bilaga 3 gjorda beräkningen av kostnaden per underhållsdag vid undervisningssjukhusen, sedan utgiftsposter för avlöningar och fastigheters underhåll frändragits, var av följande lydelse:

	1920	1921	1922	$\frac{1}{1}-\frac{30}{8}$ 1923	1923—24
	öre	öre	öre	öre	öre
Serafimerlasarettet	752,70	627,60	441,10	401,50	415,50
Akademiska sjukhuset, Uppsala	611,83	577,36	470,36	438,25	488,21
Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund	760,26	572,81	470,19	447,63	428,60

Över utredningen avgav vidare *statskontoret* utlåtande den 9 november 1926 och anförde därvid huvudsakligen följande:

Statskontoret.

Serafimerlasarettet har, såsom i utredningen framhållits, för närvarande karaktär av en stiftelse, som i den mån icke legosängsavgifterna jämte de ordinarie statsanslagen och kommunernas bidrag förslå till utgifterna, principiellt har att med egna medel täcka merkostnaderna. På grund av lasarettets ställning som undervisningssjukhus har emellertid statsverket varit nödsakat att allt sedan år 1915 genom för varje år på extra stat beviljade anslag ersätta de utgifter, som lasarettet ej med egna medel mäktat bestrida. Det föreliggande sakkunnigförslaget innebär, att statsverket tager konsekvenserna av den faktiska utvecklingen och även formellt ställer sig som huvudman för lasarettet, som sålunda skulle bli en statsinstitution med behöfliga anslag uppförda å ordinarie stat. Att detta skulle medföra en beaktansvärd förenkling beträffande behandlingen av lasarettets budgetförhållanden och anslagsfrågor, synes statskontoret uppenbart. Det som skulle kunna tala mot en sådan ändring torde väl egentligen vara, om densamma skulle försvåra vinnandet av för staten förmånliga villkor rörande kommunernas bidrag till lasarettets driftkostnader.

Det må då till en början erinras, att 1919 års sjukhusbyggnadssakkunniga i sitt år 1925 avgivna förslag om uppförande av ett nytt kliniskt sjukhus bibehållit nuvarande anordning med stiftelsen som nominell huvudman för sjukhuset och förmedlare av mellanhavandet mellan staten och kommunerna i fråga om kostnadsfördelningen. Samtliga kommuner skulle härvid bli likställda och den s. k. restkostnaden, d. v. s. skillnaden mellan verkliga kostnaden för underhållsdag och legosängsavgiften, till hälften ersättas av statsverket och till andra hälften av vederbörande kommun. 1926 års riksdag, som i samband med viss anslagsfråga fann anledning yttra sig över förslaget, uttalade beträffande samarbetet med Stockholms stad, att de i detta hänseende angivna grunderna innehölle moment, där enligt riksdagens mening betydligt förmånligare villkor för statsverket måste anses vara oeftergivliga, samt att vid en förnyad utredning borde tagas i betraktande, huruvida icke de villkor, som gällde i fråga om nybyggnader för och underhåll av Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, i tillämpliga delar kunde tjäna till ledning. Riksdagens uttalande torde väl emellertid endast avse storleken av stadens andel i sjukhusets driftkostnader och icke ett förordande, att, i analogi med förhållandena i Lund, det nya sjukhuset skulle bli ett för undervisningsändamål öppet kommunalt sjukhus, till vilket staten lämnade bidrag. Om en dylik lösning av frågan på allvar vore ifrågasatt och ägde någon utsikt att i en framtid genomföras, borde självfallet

- [104.] icke några åtgärder dessförinnan vidlagas för serafimerlasarettets förvandling till ett statssjukhus. Såvitt statskontoret kan bedöma, synes emellertid detta icke vara fallet, utan lär staten icke kunna undandraga sig att, åtminstone i realiteten, ställa sig som huvudman för det centrala undervisningssjukhuset. Någon mera genomgripande ändring över huvud taget av bestående avtal med Stockholms stad och Stockholms län eller slutande eventuellt av avtal med övriga län torde väl sannolikt icke ifrågakomma, innan lasarettet erhåller vidgade lokaler och förbättrad utrustning i personal och material. Däremot kan det förväntas, att frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna vinner en definitiv lösning i samband med beslut rörande uppförandet av ett nytt sjukhus. Det kan då ifrågasättas, huruvida en ändring i serafimerlasarettets nuvarande ställning dessförinnan bör vidtagas. Något nödvändigt sammanhang mellan dessa frågor lär emellertid icke föreligga. Statsverket torde nämligen icke genom lasarettets förändring från en statsunderstödd stiftelse till en verklig statsinstitution komma i en ogynnsammare ställning vid uppgörelserna rörande kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna, då ändringen icke torde inverka på möjligheterna för staten att träffa de förfoganden, som för åvägabringande av gynnsamma avtal befinnas lämpliga. Däremot kommer givetvis sjukhusets utvidgning och omorganisation att föranleda ändring i inkomst- och utgiftsberäkningarna och erforderligt anslags storlek. Härefter torde likväl knappast ligga tillräcklig anledning att uppskjuta en eljest önskvärd reform av huvudsakligen budgetär innebörd. Vid den ifrågasatta förändringens genomförande bör givetvis inkomst- och utgiftsstat för lasarettet fastställas; och lär det ankomma på direktionen att inkomma med förslag härtill ävensom till anslagsberäkning. Därmed uppkommer även frågan, huruvida sysslomannabefattningen bör uppföras såsom en ordinarie statstjänst.

Det ordinarie anslag till lasarettet, som skulle ersätta nuvarande anslag å ordinarie och extra stat, torde böra uppföras som ett obetecknat och alltså till beloppet fixerat anslag. Direktionen har ansett sig kunna förorda detta endast under förutsättning, att avkastningen av lasarettets fonder, i den mån icke donationsbestämmelser lägga hinder i vägen, får av direktionen disponeras utöver staten och dessa medel sålunda kunna användas till täckning av uppkommande mindre brister. Den sakkunnige har även uttalat sig för att fondavkastningen icke tages i betraktande vid beräkningen av behövt anslags storlek, detta i motsats till vad hittills varit fallet vid beviljandet av de årliga extra anslagen till täckande av bristerna i driftkostnaderna. De fondinkomster, varom här är fråga, torde belöpa sig till något över 50,000 kronor. I sin underdåniga skrivelse rörande för nästa budgetår behövt anslag har direktionen visserligen uppgivit fondinkomsterna för sistlidet budgetår, inklusive avkastningen av en fastighet, till 42,326 kronor 87 öre och beräknat fondinkomsterna för innevarande budgetår till 41,000 kronor, men är då att märka, att utav inkomsterna för fastigheten avsatts, respektive beräknats skola avsättas ett belopp av 10,000 kronor för vardera året för reparationer. Ett fortsatt reserverande härför av fastighetens avkastning lär icke vara erforderligt. Visserligen kan det med hänsyn till svårigheten att för lasarettet uppgöra fullt hållbara inkomst- och utgiftsberäkningar icke anses obefogat, att lasarettets egna inkomster få tjänstgöra som regleringsfond för utjämnande av fluktuationerna i lasarettets budget, liksom det även i övrigt torde, såsom den sakkunnige framhållit, medföra vissa fördelar, att direktionen äger fritt disponera över vissa medel. Men

då fondinkomsternas uteslutande ur inkomststaten föranleder ökade krav beträffande statsanslaget, måste statskontoret ställa sig tveksamt rörande lämpligheten av att ställa ett så stort belopp utöver anvisningarna i utgiftsstaten till direktionens fria förfogande. Enligt ämbetsverkets åsikt torde beloppet böra sättas ej oväsentligt lägre och i sådant syfte viss del av fondavkastningen beräknas som tillgång i inkomststaten.

[104.]

I skrivelse den 31 augusti 1926 har direktionen över serafimerlasarettet anhållit, att Kungl. Maj:t måtte medgiva,

att vederbörande biträdande läkare å den medicinska, den oftalmologiska, den gynekologiska och den otiatriska polikliniken å serafimerlasarettet må från och med den 1 juli 1927 åtnjuta årliga arvoden av respektive 6,500 kronor, 5,600 kronor, 2,820 kronor och 2,400 kronor,

att från samma tidpunkt må å lasarettets neurologiska poliklinik vara anställd en biträdande lärare med årligt arvode av 2,100 kronor,

att den biträdande läkaren vid den otiatriska polikliniken fortfarande och jämväl efter nämnda tidpunkt må åtnjuta fri frukost- och kvällsmåltid å lasarettet, samt

att ovannämnde biträdande läkare vid den neurologiska polikliniken jämväl må kunna uppbära arvode såsom föreståndare för allmänna elektricitetsinrättningen vid lasarettet.

Direktionen förklarade sig samtidigt i fråga om utbetalande av dyrtidstillägg å nyssnämnda arvoden vilja framdeles inkomma med förslag.

Till stöd för sin nu återgivna framställning anförde direktionen huvudsakligen följande:

År 1902 anställdes vid serafimerlasarettets kirurgiska poliklinik en biträdande läkare, vilken benämndes poliklinikföreståndare. Under de följande åren inrättades efter hand liknande befattningar vid de medicinska, oftalmiatriska, gynekologiska och otiatriska poliklinikerna. Med dessa befattningars inrättande avsågs att för sjukvården vid poliklinikerna bereda tillgång till större sakkunskap och erfarenhet än de unga amanuenserna besutto. Det bestämdes i instruktionen för poliklinikföreståndarna, att dessa skulle två timmar dagligen deltaga i arbetet på polikliniken, varunder amanuenserna sålunda skulle ha tillfälle att konsultera dem i sjukdomsfall av mera maktpåliggande natur.

De nu utgående årliga arvoden till poliklinikföreståndarna fastställdes av Kungl. Maj:t i skrivelse till direktionen av den 10 december 1909 och utgöra för var och en av föreståndarna för kirurgiska, medicinska och oftalmiatriska poliklinikerna 2,000 kronor och för vardera av föreståndarna för gynekologiska och otiatriska poliklinikerna 1,500 kronor.

Dessa arvoden bekostas av Stockholms stads anslag till lasarettets polikliniker, vilket nämnda år för genomförande av förhöjningen av arvoden till sagda belopp ökades från 12,000 till 16,800 kronor, och numera från och med 1916 utgår med 20,800 kronor. Sedan en följd av år uppbära berörda biträdande läkare, med undantag av den vid gynekologiska polikliniken, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lasarettets medel dyrtidstillägg å

Avlöningen för de biträdande läkarna å serafimerlasarettets polikliniker.

[104.] sina arvoden enligt samma grunder, som gälla för befattningshavare vid statens oreglerade verk.

I den ursprungliga planen för poliklinikföreståndarnas verksamhet har under de gångna åren utvecklingen medfört vissa modifikationer, till vilka vid en lönereglering torde böra tagas hänsyn.

Vad den otiatriska polikliniken angår, voro förhållandena redan från början något annorlunda. På karolinska institutets stat fanns nämligen förut en biträdande lärarbefattning vid denna poliklinik, till vilken befattning hela tiden varit förordnad en äldre docent, som dagligen deltagit i arbetet därstädes. Denne har till gagnet varit poliklinikens föreståndare och benämnas även så i serafimerlasarettets årsrapporter från seklets början. Den av direktionen förordnade biträdande läkaren har därigenom icke vid den otiatriska polikliniken fått den relativt självständiga ställning som vid de övriga utan är hans tjänst närmast att jämställa med en amanuensbefattning, således en utbildningsplats, på vilken yngre, mindre kvalificerade läkare förordnats. I överensstämmelse härmed åtnjuter han, i likhet med den av karolinska institutet avlönade amanuensen, som tjänstgör å samma poliklinik, fri frukost och kvällsmåltid å lasarettet. Sistnämnda förmån har emellertid utgått under hand och icke underställts Kungl. Maj:ts prövning.

Vid den gynekologiska polikliniken har sedan några år enligt professor Forssners önskan och med direktionens medgivande poliklinikföreståndarens arbete begränsats till tre dagar i veckan och professorn de tre övriga dagarna tjänstgjort i hans ställe.

Vid den kirurgiska polikliniken, där en föreståndarbefattning utan tvivel är i särdeles grad behöfvig, har direktionen emellertid icke lyckats vinna de fördelar med densamma, som från början avsågos. Anledning därtill är i främsta rummet de nuvarande synnerligen otillfredsställande och otillräckliga polikliniklokaler, som icke medgiva operativa arbetsmöjligheter för en poliklinikföreståndare jämte amanuensen. Befattningen har därför från den 1 juni 1921 måst vakanssättas. Det är emellertid direktionens avsikt att, så snart omständigheterna medgiva, återbesätta befattningen, vilken fortfarande bör i avlöningshänseende jämnställas med motsvarande befattning vid medicinska polikliniken.

Vid den neurologiska polikliniken finnes för närvarande ingen särskild befattning som biträdande läkare, utan fullgöres arbetet därstädes förutom av vederbörande professor, av den å lasarettets neurologiska avdelning anställde amanuensen samt av föreståndaren för den till neurologiska polikliniken förlagda allmänna elektricitetsinrättningen. Denne föreståndare har närmast fullgjort en poliklinikföreståndares funktioner. Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 28 april 1916 åtnjuter föreståndaren för allmänna elektricitetsinrättningen ett arvode av 900 kronor årligen, varå dyrtidstillägg icke utgår. Sistnämnda arvode utgöres av det ordinarie statsanslaget å 750 kronor till nyss berörda inrättning samt i övrigt av räntor å för inrättningens ändamål till förfogande stående medel.

Arbetet å lasarettets polikliniker har under senare år starkt ökats, dels därigenom att de besökandes antal betydligt stigit, dels ock till följd därav att vetenskapens krav på tillfyllestgörande undersökning och god behandling äro stadda i ständigt stigande liksom även allmänhetens fordringar i dessa avseenden. Det har därför visat sig allt nödvändigare att de biträdande läkarna, om de skola fylla sin uppgift, delta i poliklinikarbetet från början

till slut. En reglering av sagda läkares numera oskäligt låga arvoden har därför synts direktionen ofrånkomlig.

[104.]

Härvid ansåg emellertid direktionen det vara billigt, att Stockholms stad på grund av den stora fördel staden, särskilt dess obemedlade sjuka, har av lasarettets polikliniker, bidroge med en skälig ökning av själva arvoden, varemot dyrtidstillägg å dessa även för framtiden skulle utgå av lasarettets medel. Med anledning härav hemställde direktionen i skrivelse till stadsfullmäktige den 24 augusti 1925 om höjning från och med år 1926 av stadens anslag till lasarettets polikliniker med 12,500 kronor till 33,300 kronor. Härvid upptog direktionen även avlöning till en biträdande läkare vid neurologiska polikliniken, vilken nya befattning direktionen på grund av den ökade arbetsbördan å nämnda poliklinik beslöt inrätta från och med år 1926, under förutsättning att stadsfullmäktige bifölle den av direktionen begärda anslagsökningen. De av direktionen ifrågasatta ökade arvoden, varå i samtliga fall avsågs skola utgå dyrtidstillägg såsom vid statens s. k. nyreglerade verk, framgår av följande översikt:

Biträdande läkaren vid den medicinska polikliniken (7 mot-				tagningsdagar i veckan)	kronor 6,500: —
»	»	»	»	oftalmologiska polikliniken (6	
				mottagningsdagar i veckan)	» 5,600: —
»	»	»	»	gynekologiska polikliniken (3	
				mottagningsdagar i veckan	
				för föreståndaren)	» 2,820: —
»	»	»	»	otiatrisk polikliniken (6 mot-	
				tagningsdagar i veckan)	» 2,400: —
»	»	»	»	neurologiska polikliniken (6	
				mottagningsdagar i veckan)	» 2,100: —

Biträdande läkaren vid den otiatrisk polikliniken skulle därjämte fortfarande åtnjuta honom för närvarande tillkommande naturaförmåner och biträdande läkaren vid den neurologiska polikliniken även i fortsättningen kunna uppbära arvode såsom föreståndare för allmänna elektricitetsinrättningen.

Vid sammanträde den 7 december 1925 beslöte emellertid *stadsfullmäktige*, att förevarande framställning från direktionen icke skulle till någon fullmäktiges åtgärd föranleda. Till stöd för fullmäktiges beslut lågo utlåtanden från Stockholms stads hälsovårdsnämnd samt från stadskollegiet.

Hälsovårdsnämnden hade härutinnan anfört följande: »Att en viss reglering av de nuvarande arvoden för poliklinikläkarna vid serafimerlasarettet är motiverad, torde ej kunna bestridas. Emellertid vill nämnden framhålla, att de föreslagna arvoden för de medicinska och oftalmologiska poliklinikernas föreståndare väsentligt överstiga den avlöning av 4,000 kronor, som av stadsfullmäktige under år 1925 fastställts för den nyinrättade läkarbefattningen vid Sabbatsbergs sjukhus kirurgiska poliklinik, varmed jämväl mottagning under samtliga veckodagar är förenad. Med den uppfattning, nämnden hyser i fråga om sättet för bestridande av de ökade kostnaderna för serafimerlasarettets poliklinik, har nämnden dock saknat anledning att närmare ingå på frågan om läkararvodenas storlek.

Utgifterna för ifrågavarande poliklinik täckas delvis genom Stockholms stads särskilda anslag för ändamålet å 20,800 kronor och för övrigt i samma ordning som lasarettets allmänna omkostnader d. v. s. genom att inberäknas

[104.] i den underhållskostnad per patient och vård dag, som lägges till grund för beräkning av stadens och länets bidrag till lasarettets drift. Då fråga nu är om en löneförhöjning för poliklinikläkarna, synes det nämnden lämpligast, att den härav betingade kostnadsökningen täckes på här sist angivna sätt i stället för att helt bestridas av staden. Härav följer, att poliklinikläkarnas arvodesfråga ej behöver bliva föremål för stadsfullmäktiges prövning utan torde komma att avgöras på samma sätt som lasarettets lönefrågor i övrigt.»

Stadskollegiet hade i sitt i ärendet avgivna utlåtande framhållit, att i samband med det till stadsfullmäktige för yttrande remitterade förslaget om nytt sjukhus å Norra Djurgården jämväl komme, enligt vad kollegiet inhämtat, att underställas fullmäktige förslag till förbättringar med bidrag från staden av serafimerlasarettets nuvarande polikliniklokaler. Med hänsyn härtill och i övrigt på av hälsovårdsnämnden anförda skäl hade stadskollegiet ansett sig icke kunna biträda direktionens framställning.

Då direktionens nämnda förslag genom stadsfullmäktiges beslut sålunda förfallit men direktionen, såsom förut nämnts, anser en löne reglering för de biträdande läkarna vid lasarettets polikliniker ofrånkomlig, ber direktionen härmed få vända sig till Kungl. Maj:t för densammas genomförande. Efter ytterligare granskning av de av direktionen ovan ifrågasatta arvoden har direktionen funnit sig till alla delar böra vidhålla desamma på följande grunder.

Beträffande befattningarna inbördes har vid arvodesbestämmandet noggrann hänsyn tagits såväl till arbetsbördan å de olika poliklinikerna, som till vederbörande läkares mer eller mindre självständiga ställning. Vad därefter angår de högsta arvoden, som ifrågasatts för de biträdande läkarna vid den medicinska och den oftalmologiska polikliniken och mot vilka av hälsovårdsnämnden riktats viss erinran, vill direktionen särskilt understryka det tidskrävande och ansvarsfulla arbete förevarande båda läkare hava sig ålagt. Direktionen anser sig härvid böra påpeka, att flertalet av direktionen föreslagna arvoden understiger de arvoden, som av statsmedel utgå till vederbörande läkare vid stadens polikliniker för könssjukdomar, samt att dessa läkare i motsats till den biträdande läkaren vid lasarettets medicinska poliklinik icke hava mottagning å söndagar. I anledning av den jämförelse hälsovårdsnämnden i sitt utlåtande gör med det arvode, som fastställts för en nyinrättad läkarbefattning vid den kirurgiska polikliniken å Sabbatsbergs sjukhus, ber direktionen få omnämna, att, enligt vad direktionen inhämtat, vissa extrainkomster torde åtnjutas av innehavaren av sistnämnda befattning samt att denna ej heller i fråga om självständighet är fullt jämförbar med ovanberörda båda befattningar å serafimerlasarettet. — Vad slutligen angår inrättandet av en biträdande läkarbefattning vid neurologiska polikliniken har direktionen ytterligare styrkts i sin uppfattning, att densamma är av behovet påkallad.

För att icke ytterligare belasta lasarettets budget för innevarande räkenskapsår anser sig direktionen icke böra ifrågasätta ett genomförande av löne regleringen för de biträdande läkarna vid poliklinikerna respektive inrättande av en biträdande läkarbefattning vid neurologiska polikliniken förrän med ingången av budgetåret 1927—1928. De härav påkallade ökade utgifterna för lasarettet hava däremot av direktionen iakttagits vid beräkning av extra anslag för sistnämnda budgetår till ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet.

Slutligen har direktionen i skrivelse den 28 september 1926 hemställt att Kungl. Maj:t måtte i statsverkspropositionen till 1927 års riksdag upptaga ett extra anslag å 269,550 kronor för uppehållande av verksamheten vid serafimerlasarettet under budgetåret 1927—1928.

Till stöd för denna sin hemställan har direktionen anförut huvudsakligen följande:

Sedan lasarettets bokslut för budgetåret 1925—1926 nu föreligger färdigt, är direktionen i tillfälle att närmare utveckla lasarettets ifrågavarande anslagsbehov, vilket efter avslutad utredning fixerats till 269,550 kronor.

Direktionen ber härvid i första hand få hänvisa till bifogade inom lasarettet utarbetade tablå över lasarettets verkliga utgifter och inkomster under budgetåret 1925—1926 samt beräknade utgifter och inkomster för budgetåret 1927—1928. Av densamma framgår, att direktionen upptagit åtskilliga utgifts- och inkomstposter för de båda budgetåren med i huvudsak samma belopp. Vissa utgiftsposter hava däremot måst höjas, så att slutsumman av den beräknade staten för budgetåret 1927—1928 uppgår till närmare 69.000 kronor större belopp än slutsumman för det sistförflutna budgetåret, vilket förhållande direktionen anser sig böra närmare motivera. Härvid begränsar sig direktionen till de större avvikelserna, nämligen å utgiftssidan posterna kosthåll, uppvärmning och belysning samt löner m. m., å inkomstsidan sjukvårdsavgifterna enligt avtalen med Stockholms stad och län. De mindre utgiftsökningarna sammanhånga huvudsakligen med motsedd ökad åtgång av eller väntad prisstegring å olika förbrukningsartiklar samt i fråga om kläder med begränsad nyanskaffning under det gångna budgetåret.

Vad kosthållet angår innebär ökningen dels ett hänsyntagande till den för modern sjukvård allt större användningen av dietkost dels ock en säkerhetsmarginal, vilken synes direktionen nödvändig, enär redan en obetydlig höjning av någon av de stora förbrukningsartiklarna för lasarettets budget medför betydande konsekvenser. Fördelas den på budgetåret 1927—1928 beräknade kostnaden för utspisningen på antalet beräknade underhållsdagar för sjuka — 156,000 — blir kostnaden per dag kr. 1,87,8. För 1925—1926 var motsvarande kostnad 1 krona 81 öre och för 1924—1925 kr. 1,87,1.

För posten uppvärmning och belysning har varit avgörande det ovissa läget å kolmarknaden, vars verkningar ännu icke kunna överblickas, varför en viss försiktighet i beräkningarna med utgångspunkt från nuvarande prisläge torde vara nödvändig.

Den mest betydande utgiftsökningen företer titeln löner, dyrtidstillägg, pensioner. Avlöningar m. m. beräknas omkring 33,300 kronor högre än de verkliga utgifterna för 1925—1926, varemot utgifterna för pensioner kunnat beräknas cirka 900 kronor lägre. Av ökningen kommer på läkare och tjänstemän omkring 16,500 kronor och på övrig personal omkring 16,800 kronor. Vad den förstnämnda gruppen angår beror ökningen — fränsett förändringar i ålders- och dyrtidstillägg samt vissa tjänstledighetsavdrag under det gångna räkenskapsåret — dels på den med Kungl. Maj:ts medgivande från den 1 januari 1926 nyinrättade extra underläkartjänsten å den efter gynekologiska kliniken bortflyttning utvidgade ögonavdelningen dels ock på direktionens i särskild underdånig skrivelse den 31 nästlidne augusti framförda anhållan om avlöningsförhöjning för vissa läkare vid poliklinikerna. Beträffande den andra personalgruppen föranledes utgiftskillnaden huvudsakligen därav, att några i staten upptagna befattningar

[104.]

Ökade medel
för uppe-
hållande av
serafimer-
lasarettets
verksamhet.

[104.] under sista räkenskapsåret av särskilda anledningar ej varit tillsatta, samt av ökade ålderstillägg, mindre förändringar i tjänstepersonalen och dess avlöning och beräknad hyra för bostäder, som erfordras om ifrågasatta ändringsarbeten vid lasarettet komma till utförande.

I fråga om vårdavgifterna från Stockholms stad och län har direktionen för budgetåret 1927—1928 räknat med ungefär samma antal underhållsdagar som under budgetåret 1925—1926. Att inkomsten beräknats högre för det kommande budgetåret beror därpå att de ersättningar, som lämnas av staden och länet, stå i direkt förhållande till de faktiska utgifterna.

Vid sidan av de sålunda lämnade förklaringarna anser sig direktionen beträffande den för budgetåret 1925—1926 till 25,941 kronor 47 öre upptagna inkomstposten från lasarettet tillhöriga fastigheten nr 2, 3 och 4 i kvarteret Pilträdet böra omnämna, att sagda behållning visserligen enligt föreliggande bokslut uppgick till ett 10,000 kronor större belopp, men att sistberörda del på grund av beslutade men ännu icke utförda reparationsarbeten å fastigheten avsatts till fastighetens reparations- och besparingsfond.

Därjämte vill direktionen påpeka, att lasarettet tillkommande ersättning av 4,250 kronor om året från karolinska institutet för upplåtelse av lokal m. m. för undervisning i medicinsk rörelsebehandling i ovannämnda tablå icke för vare sig budgetåret 1925—1926 eller budgetåret 1927—1928 upptagits bland inkomsterna. För det förra budgetåret hava nämligen medlen reserverats till senare användning och för nästkommande budgetår äro de icke upptagna, enär de utgifter, som skola bestridas av nämnda medel, ännu ej kunnat fixeras.

Beträffande direktionens allmänna ståndpunkt till grunderna för framtida bidrag från statens sida till uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet ber direktionen slutligen få hänvisa till det utlåtande, direktionen samma dag avgivit över generalfältläkaren F. Bauers i ämnet verkställda utredning.

Den i direktionens skrivelse omförmälda tablån över inkomster och utgifter för serafimerlasarettets drift hade följande utseende:

	¹ / ₇ 1925— ³⁰ / ₆ 1926 verkliga	¹ / ₇ 1927— ³⁰ / ₆ 1928 beräknade
<i>Utgifter, efter avdrag av diverse avgifter, ersättnings- och försäljningsmedel:</i>		
Läkemedel	58,667: 66	59,000: —
Mineralvatten, vin, is m. m.	7,291: 45	9,000: —
Förbandsartiklar	40,356: 01	40,000: —
Kosthåll	281,913: 41	293,000: —
Uppvärmning och belysning	64,042: 05	81,600: —
Tvätt och renhållning	12,623: 47	13,000: —
Kläder	22,239: 23	25,000: —
Instrument och apparater	50,864: 79	50,000: —
Inventarier av andra slag	31,137: 02	31,000: —
Diverse för sjukvården m. m.	62,032: 17	67,087: —
Fastighetens underhåll	55,998: 65	55,000: —
Löner, dyrtidstillägg, pensioner	343,936: 50	376,313: —
Summa kronor	1,031,102: 41	1,100,000: —

Inkomster.

[104.]

Sjukvårdsavgifter:

Enligt fastställda dagavgifter med avdrag för avskrivningar	309,835: 50	310,000: —
Enligt avtal med Stockholms stadsfullmäktige . .	180,163: 91	192,900: —
» » » » läns landsting . . .	134,772: 18	145,000: —
Anslag från Stockholms stad för poliklinik . . .	20,800: —	20,800: —
Ränteöverskott m. m.	16,385: 40	16,000: —
Fastigheten n:is 2, 3 och 4 kvarteret Pilträdet . .	25,941: 47	25,000: —

Statsanslag:

Ordinarie, (VIII E. 49. 1925/1926)	120,000: —	120,000: —
Inrättningen för sjukas behandling med elektricitet, (VIII E. 50. 1925/1926)	750: —	750: —

Ökade medel för Serafimerlasarettets verksamhet:

för åren 1924/1925 och 1925/1926 återstående (VIII E. 52. 1925 = 225,000 — 70,134: 64) . . .	154,865: 36	—
för åren 1925/1926 och 1926/1927 beviljade (VIII E. 33. 1926 317,000: —)	67,588: 59	—
Beräknat behov för budgetåret 1927/1928	—	269,550: —
Summa kronor	1,031,102: 41	1,100,000: —

Över de båda nu sist omnämnda, av direktionen över serafimerlasarettet gjorda framställningarna har statskontoret den 9 november 1926 avgivit särskilda utlåtanden.

Statskontoret har därvid beträffande avlöningen för de biträdande läkarna å lasarettets polikliniker anfört följande:

Vad först beträffar beloppet av arvodena för de biträdande läkarna, lär det vara obestriddigt, att de nuvarande avlöningarna, 2,000 kronor vid vardera av medicinska och oftalmologiska polikliniken samt 1,500 kronor vid en var av gynekologiska och otiatriska polikliniken, äro allt för låga med hänsyn till såväl de kvalifikationer, som måste vara till finnas hos vederbörande läkare, som ock omfattningen av det arbete, som numera av dem utkräves. Om sålunda en löneförhöjning måste anses ofrånkomlig, kan det däremot givetvis sättas i fråga, om icke de av direktionen föreslagna arvodena äro väl högt tilltagna, särskilt arvodena vid medicinska och oftalmologiska poliklinikerna, 6,500 och 5,600 kronor, vilka innebära en förhöjning med respektive 225 och 180 procent. Även med iakttagande av att de nya arvodena i jämförelse med de nuvarande, synnerligen otillfredsställande avlöningarna måste bliva rätt höga, vill det dock förefalla statskontoret, som om det föreslagna beloppet skulle utan obillighet tåla vid någon nedsättning. Tjänstgöringsskyldigheten, som ursprungligen var bestämd till två timmar dagligen, omfattar nu, såsom i framställningen meddelas, »hela poliklinikarbetet från början till slut», d. v. s., enligt vad statskontoret inhämtat, tiden från klockan 8 f. m. intill dess hela patientmaterialet blivit behandlat, en visserligen enligt sakens natur varierande tid, men som dock, vad medicinska polikliniken beträffar, i allmänhet icke torde överstiga 4 å 5 timmar.

[104.]

Med hänsyn å ena sidan till denna arbetstid, sedd i förhållande till den ursprungligen bestämda av två timmar, och å andra sidan till att dyrtids-tillägget, som för närvarande utgår efter grunderna för oreglerade löner, efter arvodesförhöjningen skulle beräknas enligt de mindre gynnsamma grunderna för nyreglerade verk, anser sig statskontoret böra ifrågasätta, om icke den föreslagna avlöningen vid medicinska polikliniken skäligen skulle kunna nedsättas till 5,500 kronor och de övriga arvodena, vilka enligt direktionens uppgift föreslagits med noggrann hänsyn till arbetsbördan å de olika poliklinikerna och vederbörande läkares mer eller mindre självständiga ställning, i ungefärlig proportion till avlöningen vid medicinska polikliniken minskas till, vid oftalmologiska polikliniken 4,800 kronor, gynekologiska polikliniken 2,400 kronor, otiatriska polikliniken 2,100 kronor och neurologiska polikliniken 1,800 kronor. Avlöningarna vid de biträdande läkartjänster, vilka för närvarande uppehållas, uppgå nu till sammanlagt 7,000 kronor. Enligt direktionens förslag skulle motsvarande avlöningar jämte arvode för en nyinrättad läkartjänst vid neurologiska polikliniken utgöra 19,420 kronor, vilket belopp med de av statskontoret ifrågasatta arvodena skulle kunna minskas med 2,820 kronor till 16,600 kronor. Sistnämnda belopp innebär alltså en höjning av ifrågavarande avlöningskostnad med 9,600 kronor.

Beträffande sättet för beredande av medel till löneförhöjningarna har, på sätt av handlingarna framgår, en av direktionen till Stockholms stad gjord hänvändelse om beviljande av härför nödigt anslag av stadsfullmäktige avslagits under hänvisning, dels till att staden icke borde bidra till ifrågavarande kostnader i vidare mån än som bleve en följd av att desamma inräknades i den underhållskostnad per patient och vård dag, som lades till grund för beräkning av stadens och Stockholms läns bidrag till lasarettets drift, dels ock till ett i samband med frågan om nytt sjukhus å Norra Djurgården väckt förslag om förbättringar med bidrag från staden av lasarettets nuvarande polikliniklokaler.

Statskontoret kan för sin del icke finna annat än att, då staden givetvis har den ojämförligt största nyttan av poliklinikerna, det även bör tillkomma staden att bära de huvudsakliga delarna av kostnaderna för desamma, såväl avlönings- som driftkostnader. Med denna utgångspunkt måste det bidrag till de ökade arvodena, som skulle falla på staden genom att dessa inräknas i lasarettets allmänna omkostnader, anses allt för ringa. På grund härav och då ett bifall, helt eller delvis, till direktionens nu förevarande förslag alltså, på sätt jämväl framgår av den framställning om statsanslag till lasarettets drift under budgetåret 1927—1928, över vilken statskontoret samtidigt härmed avgiver utlåtande, måste föranleda höjning av detta anslag, skulle statskontoret icke tveka att avstyrka förslaget om avlöningsförhöjning, däret icke vederbörande befattningshavare härigenom skulle komma att bli oförskyllt lidande. Såsom statskontoret förut antytt, måste de nuvarande arvodena anses så låga, att desamma icke utan oskälighet kunna bibehållas under ännu ett budgetår. Då statskontoret med hänsyn härtill, i trots av sina ovan angivna betänkligheter, vill tillstyrka, att statsmedel disponeras för ändamålet, torde ett visst stöd härför, utöver billighetssynpunkten, kunna hämtas dels därav, att patientmaterialet å poliklinikerna i viss utsträckning användes för undervisningsändamål, dels ock av den omständigheten, att hela frågan om statsverkets och stadens ekonomiska samverkan för serafimerlasarettets drift torde komma att i samband med spörs-

målet om ett nytt rikssjukhus inom en icke allt för avlägsen framtid upptagas till förnyad allsidig prövning.

Såsom ovan framhållits, måste i ärendets nuvarande läge ett beslut av Kungl. Maj:t om löneförhöjning för ifrågavarande läkare förutsätta en motsvarande höjning av extra anslaget till lasarettet, och statskontoret har också i sitt denna dag avgivna utlåtande angående detta anslag tagit hänsyn här till, i det att statskontoret vid beräkningen av detsamma utgått från de av statskontoret föreslagna beloppen av läkararvodena.

Slutligen har statskontoret beträffande direktionens förslag om anslag till uppehållande av lasarettets verksamhet budgetåret 1927—1928 anfört huvudsakligen följande:

Av den framlagda tablan över beräknade utgifter och inkomster för serafimerlasarettets drift 1927—1928 framgår, att ett extra statsanslag å 269,550 kronor skulle vara för nämnda budgetår erforderligt. Statskontoret har icke funnit anledning till annan erinran häremot än att, då i den bland utgifterna upptagna posten »löner, dyrtidstillägg, pensioner» å 376,313 kronor, innebärande en förhöjning av motsvarande utgift för budgetåret 1925—1926 med 32,376 kronor 50 öre, ingå de av direktionen i särskild framställning föreslagna, avsevärt förhöjda arvodena till de biträdande läkarna av poliklinikerna, denna post, vid bifall till statskontorets i denna del framställda förslag, bör kunna minskas med 2,820 kronor jämte å detta belopp utgående dyrtidstillägg enligt grunderna för nyreglerade verk, omkring 480 kronor, eller tillhoppa med 3,300 kronor och till följd härav statsanslaget nedsättas med motsvarande belopp till 266,250 kronor.

Jag har redogjort så utförligt som nu skett för den av generalfältläkaren Bauer gjorda utredningen och myndigheternas däröver avgivna utlåtanden, enär den däri berörda frågan om grunderna för statens bidrag till serafimerlasarettet under senare år varit föremål för mycken uppmärksamhet från riksdagens sida; jag har därför velat, att allt material, som är ägnat att belysa nämnda fråga, nu måtte föreläggas riksdagen.

Av den lämnade redogörelsen framgår bland annat, att några bestämda grunder för statsbidragens utgående ej finnas, utan i stället har så tillgått att under de senare åren — från och med år 1915 — i lasarettets omkostnadsstat uppkomna brister blivit täckta med extra anslag av växlande storlek efter framställning i varje särskilt fall. Den sakkunnige har i sitt utlåtande till noggrann prövning upptagit frågan om en förändring av lasarettets förvaltning men har på anförda skäl funnit, att en sådan icke bör ifrågasättas, då några besparingar därigenom ej torde kunna ernås. Med hänsyn till de av den sakkunnige framlagda siffrorna åtföljda av jämförelser med de båda andra undervisningssjukhusen i riket, torde ej heller ett nedbringande av omkostnaderna för underhållsdag vara möjligt. Vidare avvisar den sakkunnige — och det förefaller mig vara på goda skäl — utvägen att genom ett höjande av legosängsavgifterna förskaffa lasarettet ökade inkomster och dy-medelst minska statsverkets utgifter för detsamma. Dessutom har den sakkunnige övertvägt möjligheten huruvida ökade inkomster kunde beredas lasa-

Departement-
schefen.

[104.]

[104.] rettet av andra län än Stockholms genom högre ersättning än den nu fastställda vårdavgiften för därifrån inkomna sjuka, på det sätt att dessa övriga län förbunde sig att ansvara för betalning av åtminstone en del av restkostnaden för sina patienter. Häremot hava anförts åtskilliga tungt vägande betänkligheter, vilka synas omöjliggöra beträdandet av denna väg: en sådan överenskommelse torde icke kunna göras utan motsvarande förpliktelser för lasarettet att ställa visst antal sängplatser till vederbörande läns förfogande, och härtill syntes möjligheten för närvarande utesluten; sannolikt skulle ej något län vilja åtaga sig förpliktelser, som ej gällde för samtliga län; lasarettets ställning som rikssjukhus skulle därigenom rubbas; det vore ur undervisningens synpunkt viktigt, att lasarettet finge behålla hela sitt nuvarande klientel, och detta skulle möjligen försvåras genom en åtgärd som den nu ifrågasatta.

I sammanfattningen av sina uttalanden har den sakkunnige med styrka framhållit, att staten av verksamheten vid serafimerlasarettet har sådant intresse, att för staten icke torde finnas något annat val än att förklara sig eller betrakta sig som huvudman för lasarettet och åtaga sig de skyldigheter, som påvila stadsfullmäktige och landsting beträffande de allmänna sjukhusen, och därjämte de skyldigheter, som påvila staten med hänsyn till undervisningen. Staten skulle i anslutning härtill svara för samtliga de utgifter för lasarettets verksamhet, vilka icke täckas av legosängsavgifter eller av inkomster på grund av avtal med Stockholms stad, med Stockholms län och eventuellt med en del övriga län. För såvitt denna grund för statens bidrag till lasarettet godtages, anser den sakkunnige, att därav följer, att dessa bidrag icke böra utgå i den hittills tillämpade formen såsom ett fast anslag av tämligen obestämd karaktär och extra anslag för täckande av brister, utan böra uppföras som ordinarie statsanslag, dock att möjligen, under ett eller annat år framåt, intill dess mera stabiliserade ekonomiska förhållanden inträtt, anslaget borde uppdelas i ett ordinarie anslag och ett extra anslag eller förstärkningsanslag.

I anledning av det nu föreliggande sakkunnigbetänkandet vill jag allenast erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 24 augusti 1926 tillsatt en kommission för förnyad utredning av frågan om ett nytt kliniskt sjukhus i Stockholm m. m. Denna kommission, som benämnes 1926 års sjukhuskommission, har på grund av det densamma anförtrodda uppdragets vidlyftighet givetvis ännu icke kommit fram till några definitiva resultat, och i avvaktan på dylika finner jag det mindre tillrättligt att nu vidtaga någon ändring vare sig i serafimerlasarettets organisation eller i grunderna för dess ekonomi. Detta torde vara så mycket mindre behöfligt, som nämnda kommission ej lär lämna de nu berörda förhållandena obeaktade, allra minst den uppkomna frågan, huruvida staten nu bör ställa sig som huvudman för lasarettet. Vad i den av generalfältläkaren Bauer verkställda utredningen och i de över densamma avgivna utlåtandena förekommit giver ej heller

vid handen, att särskilda åtgärder just nu äro av behovet påkallade. Emellertid innehållas däri flera synpunkter, som väl förtjäna att tagas i beaktande vid en slutlig uppgörelse mellan staten å ena sidan och Stockholms stad och län å andra sidan beträffande lasarettets ställning och ekonomiska förhållanden.

På grund av vad nu anförts anser jag mig icke böra i större utsträckning än som skett gå in på här förevarande frågor.

Vad därefter vidkommer frågan om avlöning åt de biträdande läkarna å serafimerlasarettets polikliniker, tillkommer det enligt gällande stadga för serafimerlasarettet Kungl. Maj:t att fastställa dessa löner. Men då lönernas storlek, såsom jämväl framgår av den i frågan lämnade redogörelsen, givetvis inverkar på omfattningen av det behövliga statsbidraget, har jag ansett mig böra i detta sammanhang närmare beröra även detta spörsmål.

Till en början vill jag då framhålla, att en omreglering av dessa löner synes vara väl av behovet påkallad. Men jag kan icke finna annat än att det hade bort ankomma på Stockholms stad att i viss utsträckning medverka till en dylik lönereglering. Den sjukvårdsverksamhet å poliklinikerna, som åvilar de här ifrågavarande läkarna, kommer i mycket stor utsträckning, man skulle kunna säga nästan uteslutande, huvudstadens mindre bemedlade invånare tillgodo. Det hade därför ej varit mer än rimligt, om huvudstaden åtminstone delvis åtagit sig kostnaderna för en dylik lönereglering. Då emellertid patientmaterialet å poliklinikerna i stor utsträckning står till undervisningens förfogande, kan häri dock en viss anledning förefinnas för staten såsom målsman för läkarutbildningens intressen att nu reglera hithörande förhållanden, helst som det torde ankomma på staten att tillse, att icke de befattningshavare, varom här är fråga, skola bliva oförskyllt lidande. Det torde emellertid vara att förvänta, att denna fråga upptages till förnyad omprövning, i all synnerhet som 1926 års sjukhuskommission ej lärer underlåta att, såsom jag nyss antytt, till noggrant skärskådande upptaga frågan om statens och Stockholms stads inbördes förhållande i avseende å uppehållande av lasarettets verksamhet.

I fråga om avlöningarnas storlek har jag ej fullt kunnat ansluta mig till de av direktionen föreslagna beloppen. Jag vill i stället förorda, att lönerna fastställas i överensstämmelse med vad statskontoret hemställt. Härtill torde jag emellertid få anledning att återkomma, när fråga blir om att ställa till förfogande de medel, som riksdagen, i anslutning till vad jag i det följande vill föreslå, kan komma att anvisa för serafimerlasarettet för budgetåret 1927—1928.

Slutligen har jag att till prövning upptaga frågan om anvisande av ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet. Jag vill då till en början erinra därom, att bristen för budgetåret 1924—1925, som hösten 1924

av direktionen beräknades till 228,163 kronor, i verkligheten uppgick till 204,417 kronor. För budgetåret 1925—1926 beräknades bristen till 229,847 kronor, för vars täckande funnos tillgängliga dels 154,866 kronor av det av 1925 års riksdag anvisade anslaget å 225,000 kronor, dels i avrundat tal 75,000 kronor av det utav 1926 års riksdag anvisade anslaget å 317,000 kronor. Den verkliga bristen för budgetåret 1925—1926 uppgår till 222,454 kronor, sålunda något mindre än vad direktionen beräknat. Med hänsyn tagen till de nu anförda siffrorna torde man hava anledning att antaga, att det av 1926 års riksdag anvisade anslaget skall visa sig tillräckligt för budgetåret 1926—1927.

Vad så beträffar de av direktionen framlagda beräkningarna för budgetåret 1927—1928 har jag icke funnit något annat att däremot erinra än att, vid ett bifall till vad jag i det föregående förordat angående lönerna åt de biträdande läkarna vid poliklinikerna, det av direktionen föreslagna anslagsbeloppet å 269,550 kronor skulle kunna minskas med 3,300 kronor till 266,250 kronor, med vilket belopp anslag för ändamålet följaktligen torde böra äskas hos riksdagen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 266,250: — till beredande av ökade medel för upprätthållande under samma tid av serafimerlasarettets verksamhet.

Allmänna barnbördshuset.

47. Allmänna barnbördshuset, oförändrat ordinarie

anslag kronor 24,853: —

[105.]

48. Uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset.

Uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset.

Under de senare åren har riksdagen anvisat särskilda medel — utöver å ordinarie stat uppfört anslagsbelopp — till uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset i Stockholm. Då detta anslag visade benägenhet att stiga rätt väsentligt i höjden, uttalade sig riksdagen för en omläggning av de ekonomiska grunderna för sjukhusets verksamhet i syfte att för ändamålet erhålla — liksom vid andra motsvarande sjukhus — bidrag från Stockholms stad och Stockholms län. Sedan efter förhandlingar överenskommelser i berörda hänseenden träffats, blevo de nya grunderna för beräkning av sjukhusets driftkostnader tillämpade från och med den 1 januari 1923. Det med Stockholms stad och Stockholms län slutna avtalet är byggt på följande principer. Legosängsavgiften betalas av den vårdade själv eller i fall av medellöshet av hennes hemortskommun; dock skall staten vidkännas legosängsavgifterna för medellösa, som ej tillhöra Stockholms stad eller

Stockholms län. Av restkostnaden, d. v. s. den verkliga kostnaden för underhållsdag minskad med legosängsavgiften, betalar för vårdade, tillhörande Stockholms stad eller Stockholms län, staden respektive länet hälften och staten andra hälften, men för vårdade, tillhörande andra län, staten hela restkostnaden. Denna överenskommelse förelades 1922 års riksdag, och riksdagen förklarade densamma innebära en lycklig lösning av spörsmålet samt betonade önskvärdheten av att denna fråga snarast bragtes till avgörande.

I avseende å de av sjukhuset hittills tillgodonjutna anslag av statsmedel tillåter jag mig hänvisa till den redogörelse i ämnet, som dåvarande departementschefen lämnade i samband med framläggande av förslag angående anslag till sjukhusets drift för budgetåret 1923—1924 (se 1923 års åttonde huvudtitel, sid. 325 ff.).

Det extra förstärkningsanslaget utgjorde för budgetåret 1925—1926 147,400 kronor och för budgetåret 1926—1927 127,104 kronor.

Direktionen för barnbördshuset har nu i skrivelse den 7 oktober 1926 framlagt förslag i fråga om driftkostnaderna för budgetåret 1927—1928. Till grund för beräkandet av dessa kostnader har direktionen lagt bokslutet för budgetåret 1925—1926.

Såväl de verkliga utgiftsposterna för budgetåret 1925—1926 som de beräknade för budgetåret 1927—1928 återfinnas i nedanstående tabell.

	Utgifter 1925—1926	Beräknade utgifter 1927—1928
Fastighetens underhåll och omkostnader. kronor	54,662: 43	32,000: —
Inventariers anskaffning och underhåll. »	35,821: 21	46,000: —
Avlöningar »	125,168: 85	130,000: —
Kosthåll »	120,442: 22	126,000: —
Tvätt och renhållning »	16,926: 24	18,000: —
Uppvärmning och belysning »	48,222: 06	56,000: —
Läkemedel m. m. »	29,496: 48	32,000: —
Instrumenter och undervisningsmateriel »	8,480: —	9,000: —
Skrivmateriel, tryckningskostnader m. m. »	5,215: 71	5,500: —
Diverse utgifter »	7,882: 09	9,000: —
Summa kronor	452,317: 29	463,500: —

Till dessa poster anför direktionen följande:

Fastighetens underhåll drog under föregående arbetsår osedvanligt höga kostnader, av vilka dock flera äro att anse såsom engångskostnader, nämligen stensättning av uppfartsvägen till barnbördshuset och en del arbeten i samband med de nu avslutade till- och ombyggnadsarbetena. Direktionen anser sig på grund härav kunna nedsätta denna post till 32,000 kronor, varvid direktionen beräknat 6,000 kronor till inredning av ett Röntgenlaboratorium i f. d. matsalslokaler för sköterskorna.

Posten *inventariers anskaffning och underhåll* har direktionen beräknat till 46,000 kronor, oaktat de verkliga kostnaderna för föregående budgetår uppgingo till blott 35,821 kronor 21 öre. Sistnämnda summas storlek be-

[105.] tingades delvis av anskaffningen av köksinventarier, vilken utgift ej återkommer nästa år, och direktionen skulle därför hava kunnat minska denna post till 32,000 kronor, om icke det visat sig nödvändigt att anskaffa en ny Röntgenapparat, vilken med installation och rör enligt anbud från Järnhs elektriska aktiebolag drager en kostnad av 14,310 kronor. Barnbördshusets nuvarande apparat är dels försliten, dels avsedd blott för foto-grafering, ej för behandling. Röntgenbehandling är emellertid numer oundgängligen nödvändig för sjukvården, sedan till barnbördshuset blivit förlagd en gynekologisk avdelning. Förutan ett fullständigt Röntgeninstrumentarium är det dessutom icke möjligt att rationellt utnyttja den avsevärda radiummängd (värd 30,000 kronor), som barnbördshuset erhållit från stiftelsen Therese och Johan Anderssons minne men hittills ej kunnat taga i bruk.

Posten *avlöningar* har höjts till 130,000 kronor, då direktionen måst anställa ytterligare ett par biträden och en provsköterska samt måste ytterligare anställa en sådan och en poliklinisksköterska.

Posterna *kosthåll* samt *tvätt och renhållning* hava måst upptagas något högre än de verkliga kostnaderna för sistlidna budgetår, emedan barnbördshuset under detta senare hölls stängt en månad på grund av en utbruten scharlakansfeberepidemi.

Uppvärmning och belysning komma att draga något högre kostnader än föregående budgetår, dels emedan under stängningstiden, som inträffade under hösten, en avsevärd besparing gjordes särskilt å belysningskontot, dels och främst emedan kolprisen stigit.

Posterna *läkemedel, instrument och undervisningsmateriel, skrivmateriel och tryckningskostnader* samt *diverse utgifter* hava alla något avrundats uppåt i förhållande till förra budgetårets verkliga kostnader, beroende på den minskning uti dessa kostnader, som nyss omtalade stängning av barnbördshuset medfört.

De beräknade totalkostnaderna för budgetåret 1927—1928 belöpa sig alltså till 463,500 kronor. Härifrån skall emellertid avgå kostnaden för den enskilda avdelningen, vilken efter en kostnad av 10 kronor 50 öre per underhållsdag och 7,200 underhållsdagar blir 75,600 kronor. Den återstående kostnaden blir alltså 387,900 kronor.

Under budgetåret 1926—1927 har direktionen fastställt viss taxa för polikliniken vid barnbördshuset i överensstämmelse med vad som är bestämt för Stockholms sjukhuspolikliniker. Av hittills vunnen erfarenhet framgår, att barnbördshuset därigenom kan beräkna en nettoinkomst av 3,500 kronor per år. Om denna summa avräknas från 387,900 kronor, återstår en beräknad kostnad av 384,400 kronor, vilken skall täckas dels av från patienterna influtna avgifter, dels av barnbördshuset av staten och kommuner beviljade anslag.

I avseende å täckande av sistnämnda belopp i anslutning till ovanberörda av riksdagen godkända avtal beträffande fördelningen av driftkostnaderna mellan statsverket, Stockholms stad och Stockholms län yttrar direktionen vidare:

Barnbördshusets underhållsdagar under budgetåret 1925—1926 utgjorde 46,799. På grund av förut omnämnda stängning av barnbördshuset under detta år böra underhållsdagarna för nästkommande budgetår beräknas något högre eller till 48,000. Legosängsavgiften är vid barnbördshuset densamma som vid stadens sjukhus eller 2 kronor 50 öre per dag. Genom dessa av-

gifter böra alltså inflyta en summa av 120,000 kronor. Enligt föregående års erfarenhet hade staten att erlægga 2,800 kronor för obemedlade från främmande län, för vilka vederbörande fattigvårdssamhälle vägrat betala.

[105.]

Dragas från totalkostnaden 384,400 kronor nyss omnämnda 120,000 kronor, återstå 264,400 kronor i restkostnader att fördela emellan staten, Stockholms stad och Stockholms län. Av dessa kostnader skall staten betala hälften eller 132,200 kronor. Den andra hälften skall fördelas emellan de tre parterna i proportion till de underhållsdagar, som falla på var och en av dem. Under budgetåret 1925—1926 ansvarade Stockholms stad för 47 %, Stockholms län för 33.5 % och övriga län, det vill säga staten, för 19.5 % av underhållsdagarna. Under förutsättning, att fördelningen av underhållsdagarna under budgetåret 1927—1928 blir densamma, skulle alltså kostnaden fördelas sålunda:

Stockholms stad	kronor	62,134: —
Stockholms län	»	44,287: —
Övriga län (staten)	» *	25,779: —
Summa kronor		132,200: —

På statsverket belöpande kostnader skulle alltså bli:

hälften av restkostnaderna	kronor	132,200: —
övrig restkostnad för främmande län	»	25,779: —
legosängsavgifter för medellösa från främmande län	»	2,800: —
Summa kronor		160,779: —

Direktionen hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen begära för uppehållande av driften vid barnbördshuset under budgetåret 1927—1928 ett belopp av 160,779 kronor.

Vid den granskning, jag ägnat de av direktionen gjorda kostnadsberäkningarna, har jag icke funnit anledning att mot desamma göra några erinringar. Direktionen kommer till en slutsumma av 160,779 kronor. Frånräknas härifrån det ordinarie statsanslaget å 24,853 kronor, erhålles en summa av 135,926 kronor eller i avrundat tal 136,000 kronor, vilken summa sålunda utgör det för budgetåret 1927—1928 erforderliga förstärkningsanslaget. Denna summa är något högre än nu utgående förstärkningsanslag, 127,104 kronor, beroende till en del därpå att antalet patienter, som icke tillhöra Stockholms stad och Stockholms län, något ökats, i följd varav jämlikt gällande avtal de härigenom uppkomna kostnaderna falla på statsverket.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag

av kronor 136,000: —

Gemensamma universitetsändamål.

[106.] 49. **Undervisning i epidemiologi.** För anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala av klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater har för vart och ett av åren 1912—1919 anvisats ett extra anslag av 6,000 kronor. Alltsedan år 1920 utgår anslaget med ett förhöjt belopp av 9,400 kronor för helt år, att användas enligt av dåvarande departementschefen vid anmälan inför Kungl. Maj:t av ärendet den 9 januari 1919 angivna grunder samt av Kungl. Maj:t i övrigt meddelade bestämmelser.

I skrivelse den 6 december 1926 har nu kanslern för rikets universitet, med föranledande av särskilda, utav de större akademiska konsistorierna i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium gjorda framställningar hemställt om utverkande hos 1927 års riksdag av ett anslag för ändamålet under budgetåret 1927—1928 å 9,400 kronor. I samband härmed har kanslern meddelat, att karolinska institutets lärarkollegium hos kanslern gjort framställningar om anslagets förhöjning, bland annat i samband med omläggning av undervisningen i epidemiologi vid epidemisjukhuset i Stockholm, men att dessa framställningar vore beroende på närmare utredning. För den händelse denna utredning skulle därtill föranleda, hade kanslern för avsikt att till Kungl. Maj:t inkomma med vidare yttrande och förslag i ämnet.

Då detta anslag är behövt jämväl för budgetåret 1927—1928, och jag nu saknar anledning förorda ändring av hittills utgående belopp, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala av klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 9,400: — att användas enligt av vederbörande departementschef till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 9 januari 1919 angivna grunder samt av Kungl. Maj:t i övrigt meddelade bestämmelser.

[107.] 50. **Tryckning av doktorsavhandlingar.** Under de senaste åren hava i riksstaten varit uppförda två extra anslag såsom bidrag till kostnaderna för tryckning av doktorsavhandlingar, nämligen dels ett reservationsanslag å 30,000 kronor för doktorsavhandlingar vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, dels ock ett reservationsanslag å 6,000 kronor för dylika avhandlingar vid högskolorna i Stockholm och Göteborg.

Från vederbörande vid universiteten och högskolorna hava nu förnyade framställningar gjorts om beredande av anslag med oförändrade belopp för ändamålet för budgetåret 1927—1928.

Kanslersämbetet för rikets universitet har i utlåtanden den 27 juli och den 11 oktober 1926 tillstyrkt de sålunda gjorda framställningarna.

Då anslag för ifrågavarande ändamål alltjämt äro behöfvliga hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för budgetåret 1927—1928 anvisa såsom särskilda *extra* reservationsanslag, att utgå enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser:

dels såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet ett belopp av kronor 30,000:—,

dels ock såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid högskolorna i Stockholm och Göteborg ett belopp av kronor 6,000:—.

51. **Kurser i skyddskoppypmpning.** För uppehållande av kurser i skyddskoppypmpning vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet har sedan år 1919 utgått medel å extra stat. För budgetåret 1926—1927 utgör anslaget 1,000 kronor.

[108.]
Kurser i
skyddskopp-
ympning.

Vederbörande hava nu gjort framställning om beredande av motsvarande anslag på extra stat för budgetåret 1927—1928. I enlighet med t. f. kanslerns i skrivelse den 27 juli 1926 gjorda hemställan tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvoden å 100 kronor åt biträdande läkare samt till kostnader för materiell m. m., 25 kronor, vid en var av två kurser i skyddskoppypmpning vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund samt vid en var av fyra dylika kurser vid karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 1,000:—

52. **Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer.** I samband med reglering av docentinstitutionen vid universiteten samt karolinska institutet anvisade riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, på extra stat för år 1920 ett belopp av 2,500 kronor till ersättning för opposition å disputationsavhandling åt person, som icke tillhör vederbörande universitets eller karolinska institutets lärarkår. Beloppet beräknades med 1,000 kronor för vardera universitetet och 500 kronor för karolinska institutet. För detta ändamål har riksdagen även för tiden därefter årligen anvisat anslag. För budgetåret 1926—1927 utgör anslaget 1,500 kronor.

[109.]
Ersättning åt
vissa oppo-
nenter vid
disputatio-
ner.

I skrivelse den 27 juli 1926 har t. f. kanslern hemställt om utverkande av anslag för ändamålet med oförändrat belopp jämväl för budgetåret 1927—1928.

Departement-
schefen.

Erforderliga medel böra fortfarande stå till förfogande för tillgodoseende av de krav utav ifrågavarande art, som kunna komma att framställas och anser jag, att anslaget bör utgå med samma belopp, som beviljats för innevarande budgetår.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till ersättning för opposition å disputationsavhandling åt person, som icke tillhör vederbörande universitets eller karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkår, för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 1,500:—.

[110.]

Institut
d'études
scandinaves
i Paris.

53. Institut d'études scandinaves i Paris. På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen för vart och ett av budgetåren 1924—1927 anvisat ett extra anslag å 2,000 kronor som bidrag till uppehållande av verksamheten vid Institut d'études scandinaves vid Paris universitet att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Vid ställande av anslaget till vederbörandes förfogande har Kungl. Maj:t föreskrivit, att anslaget skall användas huvudsakligen till anordnande vid universitetet i Paris av föreläsningar av svenska vetenskapsmän över Sverige och svensk kultur samt svenska förhållanden i övrigt, till inköp av läroböcker, avsedda för den svenske lektorns vid universitetet i Paris undervisning, samt till upplysningsverksamhet till tjänst för svenska lärare och studenter.

Beträffande verksamheten vid Institut d'études scandinaves får jag hänvisa till den utförliga redogörelsen i 1924 års åttonde huvudtitel, punkten 87.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse har lektorn i svenska språket vid Paris universitet Bertil Carlberg lämnat en redogörelse för verksamheten vid institutet under det sistförflutna läsåret samt hemställt om anslag å 2,000 kronor till denna verksamhet under läsåret 1927—1928.

Ansökningsen har förordats av filosofiska fakultetens vid universitetet i Uppsala humanistiska sektion, varjämte kanslern för rikets universitet i skrivelse den 29 september 1926 hemställt om avlåtande av proposition till 1927 års riksdag om ett extra anslag för budgetåret 1927—1928 för ifrågavarande ändamål å 2,000 kronor.

Samma skäl, som tidigare föranlett anslags beviljande för detta ändamål, synas mig tala för att anslag härför allt fortfarande anvisas. Jag får således hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att som bidrag till uppehållande av verksamheten vid Institut d'études scandinaves vid Paris universitet för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 2,000:— att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t må finna gott bestämma.

54. **Utgivande av anteckningar efter juridiska föreläsningar.** För utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, har riksdagen under en lång följd av år, dock med vissa uppehåll, beviljat anslag på extra stat till växlande belopp. (Se 1926 års åttonde huvudtitel, punkten 82.) För vart och ett av budgetåren 1925—1927 har anslaget utgått med 10,000 kronor.

[111.]
Utgivande av
anteckningar
efter juri-
diska föreläs-
ningar.

Kanslern har nu i skrivelse den 11 oktober 1926 hemställt om utverkande av anslag å 17,000 kronor för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1927—1928, vilket belopp, enligt vad kanslern inhämtat, vore erforderligt för berörda tid.

Då jag ej finner mig kunna för ändamålet förorda högre belopp än som redan utgår för innevarande budgetår, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av . . . kronor 10,000:—.

55. **Resestipendier till universitetslärare.** Till resestipendier åt ordinarie lärare m. fl. vid rikets universitet och karolinska institutet har riksdagen med vissa mellanrum alltsedan år 1906 anvisat extra anslag.

[112.]
Resestipen-
dier till
universitets-
lärare.

Vidare hava sedan länge medel varit tillgängliga för beredande av möjlighet till utrikes studieresor jämväl för obefordrade vetenskapsidkare vid universiteten, i främsta rummet docenterna. Dessa stipendier hava plägat kallas riksstatens resestipendier och utgingo alltsedan sin tillkomst från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda anslag, vilket förut hade till rubrik: resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande. Vid 1923 års riksdag vidtogs den anordningen, att, då några resestipendier över huvud icke ansågos böra utgå för budgetåret 1923—1924, ifrågavarande medel utbrötos ur berörda anslag, vilket då erhöll en ändrad rubrik: till utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker.

Efter det avbrott i anslagens utgående, som vållats av kristiden, upptogs frågan om beredande av medel till dessa resestipendier vid 1925 års riksdag. Med bifall till två inom riksdagen motionsvis framställda yrkanden beslöt nämnda riksdag att för budgetåret 1925—1926 anvisa dels till resestipendier åt ordinarie lärare och vissa andra tjänstemän vid universiteten och karolinska institutet ett anslag av 20,000 kronor, dels ock till resestipendier åt obefordrade vetenskapsidkare vid universiteten i Uppsala och Lund ett anslag av 15,000 kronor. Riksdagen framhöll därvid, att ett ytterligare uppskov med anvisande av medel till ifrågavarande resestipendier vore förenat med sådana för universitetslärarna påtagliga olägenheter, att dessa ingalunda uppvägdas av den besparing för statsverket, som härigenom vun-

nes. Riksdagen, som framhöll betydelsen av dessa stipendier, hade därför funnit övertygande skäl föreligga för ett återuppförande i riksstaten av här för erforderliga medel.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag anvisades enahanda anslag jämväl för budgetåret 1926—1927.

Med hänsyn till att medel för nu ifrågavarande ändamål böra vara tillgängliga jämväl för budgetåret 1927—1928, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för budgetåret 1927—1928 anvisa såsom *extra* reservationsanslag

dels till resestipendier åt ordinarie lärare och vissa andra tjänstemän vid rikets universitet och karolinska medikokirurgiska institutet ett belopp av kronor 20,000:—;

dels ock till resestipendier åt obefordrade vetenskapsidkare vid universiteten i Uppsala och Lund ett belopp av kronor 15,000:—.

56. Ersättning åt sakkunniga i akademiska befordringsärenden, oförändrat ordinarie förslags-

anslag kronor 2,000:—.

[113.] Forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet.

57. Forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet. Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning (proposition nr 140 till 1926 års riksdag, till vilken jag tillåter mig att hänvisa) beslöt nämnda riksdag att till forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor, att utgå i enlighet med de grunder, Kungl. Maj:t ägde att bestämma.

Då anslag för här ifrågavarande ändamål torde böra ställas till förfogande även för instundande budgetår, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

till forskarstipendier för docenter vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag

av kronor 35,000, att utgå i enlighet med de grunder, Kungl. Maj:t må äga att bestämma.

Rasbiologiska institutet.

58. Rasbiologiska institutet: Avlöning åt chefen

för institutet, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 12,000:—

59. **Uppehållande av rasbiologiska institutets verksamhet.** Allt sedan år 1921 har riksdagen beviljat anslag å extra stat till uppehållande av rasbiologiska institutets verksamhet. För tiden $\frac{1}{1}$ 1922— $\frac{30}{6}$ 1923 utgick anslaget med 60,000 kronor för år, för vart och ett av budgetåren 1923—1926 med 55,000 kronor samt för budgetåret 1926—1927 med 65,000 kronor.

Efter det styrelsen för rasbiologiska institutet hemställt om ett extra anslag av 22,000 kronor till publicering av institutets första större arbete, en undersökning av det svenska folkets rasbeskaffenhet i nutiden, »*Anthropologia Suecica*», att utgå antingen odelat under budgetåret 1925—1926 eller med 11,000 kronor under detta och med lika stort belopp under närmast följande budgetår, anvisade vidare riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag till påbörjande av tryckningen av ifrågavarande arbete för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor, att disponeras efter de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. Jämlikt Kungl. Maj:ts förslag anvisade vidare 1926 års riksdag till fullföljande av tryckningen av samma arbete för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 12,000 kronor, att disponeras enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela.

Genom beslut den 11 juni 1926 fastställde Kungl. Maj:t följande stat för rasbiologiska institutet att tillämpas för tiden den 1 juli 1926—den 30 juni 1927.

	Motsvarande		Summa kronor
	Lön kronor	Tjänst- görings- penningar kronor	
<i>Arvoden:</i>			
Statistiker och chefsens ställföreträdare	5,200	2,600	7,800
Biträdande rasbiolog (läkarassistent)	4,400	2,200	6,600
Antropolog och bibliotekarie	4,000	2,000	6,000
Genealog	3,300	1,700	5,000
Manlig reseassistent	2,400	1,200	3,600
Kvinnlig reseassistent och fotograf	2,400	1,200	3,600
	—	—	32,600
<i>Övriga omkostnader:</i>			
Extra och tillfälliga biträden			6,400
Reseersättningar			12,000
Instrument och annan utrustning			3,000
Böcker, tidskrifter, inbindning m. m.			3,000
Materialier och expenser			6,500
Lyse, vedbrand, städning och vaktmästarhjälp			1,500
	Summa kronor		32,400
Summa summarum kronor			65,000

Anmärkning: Styrelsen äger att beträffande de under »övriga omkostnader» upptagna utgiftstitlar å en post göra minskning och å en annan ökning, endast statens slutsumma i dess helhet icke överskrides.

[114.]

Uppehållan-
de av rasbio-
logiska insti-
tutets verk-
samhet.

[114.] Genom beslut samma dag ställde Kungl. Maj:t vidare omförmälda extra anslag å 12,000 kronor till förfogande av institutets styrelse att i mån av behov mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket användas till fullföljande av tryckningen av institutets arbete »*Anthropologia Suecica*».

I en av t. f. kanslern med tillstyrkande utlåtande av den 27 juli 1926 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu institutets styrelse i skrivelse den 17 maj 1926 — med framhållande av önskvärdheten av en förbättring i en snar framtid av de viktigare extra befattningshavarnas ställning — hemställt om samma anslag å extra stat för budgetåret 1927—1928 som det för budgetåret 1926—1927 av riksdagen beviljade eller 65,000 kronor.

I samma skrivelse har vidare styrelsen hemställt om proposition till 1927 års riksdag om anvisande för budgetåret 1927—1928 till bestridande av kostnaderna för utgivande av institutets publikationer ett extra reservationsanslag av 11,000 kronor.

Till stöd för denna sin framställning har styrelsen anfört bland annat följande.

Sedan flera år tillbaka hade förarbeten verkställts till det andra i ordningen av institutets arbeten (omfattande de svenska lapparnas rasbiologi), vars tryckning i vissa av texten oberoende delar kunde påbörjas under år 1927, därest nödiga medel vore tillgängliga. Vid sidan av institutets större publikationer, som beräknades utkomma med två å tre års mellanrum, borde monografier över viktigare ärfthlighetsfrågor samt rashygieniska undersökningar rörande degeneration m. m. utgivas. Då dessa monografier i tryckfärdigt skick mestadels torde bli va alltför omfattande för att kunna intagas i någon vetenskaplig tidskrift, svensk eller utländsk, borde de tid efter annan publiceras i särskild av institutet utgiven serie. Styrelsen finge i detta sammanhang såsom sin mening framhålla, att det för institutets verksamhet vore en tvingande nödvändighet, att institutet i fråga om möjlighet att utan större tidsutdräkt offentliggöra utförda arbeten bleve jäinställt med andra till statsförvaltningen hörande verk, som arbetade med vetenskapliga metoder. I betraktande härav samt för undvikande av periodvis uppstående, störande avbrott i den på långsikt planlagda arbetsordningen vid institutet vore det nödvändigt, att medel funnes tillgängliga för tryckning av de arbeten, som undan för undan bleve helt avslutade, och att således till styrelsens förfogande ställdes ett årligt publikationsanslag, vilket med hänsyn till hittills vunnen erfarenhet icke gärna kunde sättas till lägre belopp än 11,000 kronor. Då utgivandet av institutets publikationer ofta av arbetstekniska skäl komme att sträcka sig över skilda budgetår, syntes nämnda årsbelopp å 11,000 kronor böra hava karaktären av reservationsanslag.

Departementsschefen.

Det anslag för uppehållande av verksamheten vid rasbiologiska institutet, som av riksdagen beviljats för innevarande budgetår, synes vara behövt även under det kommande året, och får jag alltså i denna del tillstyrka bifall till styrelsens framställning.

Vad åter beträffar framställningen i vad den avser anslag för befordrandet till trycket av institutets publikationer anser jag mig icke nu kunna förorda detta förslag i den form det föreligger. I den mån styrelsen kan

peka på vissa bestämda i tryckfärdigt skick föreliggande arbeten, vilkas utgivande kan anses önskvärt eller för institutets verksamhet nödvändigt, lärer Kungl. Maj:t ej underlåta att på därom gjorda särskilda framställningar taga i övervägande, huruvida av tillgängliga medel anslag må kunna beredas för angivna ändamål.

[114.]

I anslutning till det nu anförda får jag alltså hemställa, av Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till upprätthållande av verksamheten vid rasbiologiska institutet för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 65,000: — att disponeras enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Farmaceutiska institutet.

Farmaceutiska institutet:

60. Avlöningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* . . . kronor 74,750: —

61. Materialier m. m., *oförändrat ordinarie reservationsanslag* » 22,900: —

F. Tekniska högskolan m. m.

Tekniska högskolan.

[115.] 1. **Ordinarie förslagsanslaget till avlöningar vid tekniska högsko-**

Ordinarie förslagsanslaget till avlöningar vid tekniska högskolan.

lan. I riksstaten är för tekniska högskolan, bland andra anslag, uppfört ett ordinarie förslagsanslag till avlöningar å 672,600 kronor. I detta förslagsanslag ingår en anslagspost av bestämt anslags natur å 105,500 kronor till arvoden åt speciallärare.

Med tillstyrkande utlåtande av den 7 september 1926 har tekniska högskolans styrelse till Kungl. Maj:t överlämnat av högskolans lärarkollegium gjorda framställningar, innefattande anslagsäskanden, avsedda att föreläggas 1927 års riksdag. Då de flesta av dessa äskanden, i vad de avse ökning av omförmälda ordinarie förslagsanslag, enligt min uppfattning icke böra föranleda någon framställning från Kungl. Maj:ts sida till nu instundande riksdag, läser jag sakna anledning att i detta sammanhang närmare redogöra för deras innehåll utan torde få tillfälle att senare i dag återkomma till nämnda petita. Endast ett par av de framställda yrkandena om höjning av det ordinarie avlöningsanslaget synes mig böra nu upptagas till behandling. Dessa yrkanden avse inrättande vid högskolan av en ordinarie professur i flygteknik samt beredande av arvode till en speciallärare i svenska arkitekturens historia.

Professur i flygteknik.

I en till Kungl. Maj:t år 1924 av tekniska högskolans lärarkollegium ingiven hemställan, att Kungl. Maj:t tacktes i proposition till 1925 års riksdag äska anslag till inrättandet av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan, redogjorde kollegiet för utvecklingen av frågan om beredande av tillfälle till vetenskaplig forskning och vetenskaplig ingenjörsutbildning vid högskolan inom det flygtekniska området.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av lärarkollegiets ifrågavarande framställning fann min företrädare i statsrådsämbetet det med hänsyn till den dåvarande ekonomiska situationen ej möjligt att i denna del tillmötesgå högskolans krav (punkt 108 av 1925 års åttonde huvudtitel).

Genom enskilda motioner blev emellertid frågan underställd 1925 års riksdag. I två likalydande motioner (I: 98 och II: 138) hemställdes, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att vid tekniska högskolan inrättades en professur i

flygteknik och att för detta ändamål för budgetåret 1925—1926 beviljades ett anslag om 6,400 kronor utöver vad som i högskolans extra stat då vore upptaget till arvode åt en speciallärare i flygteknik att utgå av de medel, riksdagen komme att för ovan nämnda budgetår bevilja till befrämjande av svensk lufttrafik samt att i vanlig ordning dyrtidstillägg måtte utgå å professors avlöning. I en inom andra kammaren väckt motion (II: 137) hemställdes vidare, att riksdagen måtte besluta inrättandet av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan och för detta ändamål under 8:de huvudtiteln anvisa erforderligt anslag.

Vid sin behandling av ifrågavarande motioner anförde statsutskottet huvudsakligen följande:

Motionärerna hava betonat vikten av att det svenska flygväsendet från början uppbygges efter rationella principer samt framhållit den grundläggande betydelse, som ifrågavarande professur skulle hava för hela vårt flygväsendes utveckling.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om den betydelse den nu ifrågasatta professuren skulle komma att få för vårt flygväsende. Det synes emellertid utskottet vanskligt att på grundvalen av enskilda motioner förordna åtgärders vidtagande för angivna syftemål. På grund härav får utskottet avstyra motionerna.

Denna statsutskottets hemställan blev av riksdagen bifallen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 januari 1925 framhöll vidare ingenjörsvetenskapsakademiens flygtekniska kommitté vikten av att en professur i flygteknik utan dröjsmål upprättades samt hemställde på anförda skäl, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att ett aerodynamiskt laboratorium snarast måtte upprättas vid tekniska högskolan.

Denna flygkommitténs framställning remitterades till styrelsen för tekniska högskolan. Innan denna blev i tillfälle att besvara remissen, utgick tiden för framställningar, avsedda att föreläggas 1925 års riksdag, och ansåg sig lärarkollegiet på grund härav nödsakat att i samband med framläggande av sina petita till 1926 års riksdag ånyo hemställa om inrättandet av en professur i flygteknik.

Denna framställning, vilken livligt förordades av högskolans styrelse, vann dock ej understöd av Kungl. Maj:t. Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t den 7 januari 1926 av lärarkollegiets förslag fann sig nämligen min företrädare i statsrådsämbetet för det dåvarande icke kunna förordna det samma (1926 års åttonde huvudtitel, sid. 359).

Redan dessförinnan, den 18 november 1925, hade lärarkollegiet avgivit utlåtande över ingenjörsvetenskapsakademiens flygkommittés ovanberörda utlåtande och därvid till en början refererat och instämt i de skäl, som däri anförts till förmån för en professur i flygteknik vid tekniska högskolan samt inrättandet av ett aerodynamiskt laboratorium därstädes.

Härefter fortsätter lärarkollegiet:

[115.]

Aerodynamiska laboratorier ha inrättats i ett flertal av Europas länder. För närvarande finnas sådana i England, Frankrike, Italien, Österrike, Ryssland, Tyskland, Holland och Belgien. I de större länderna finnas t. o. m. ett flertal statliga laboratorier, varjämte även de större flygplanfirmorna ha egna sådana. I länder med stora resurser har man differentierat laboratoriernas uppgifter, så att särskilda fristående laboratorier tillgodose flygindustriens behov av undersökningar, medan andra äro anslutna till undervisningsanstalter. För vårt land med dess begränsade resurser är givetvis den lämpligaste och billigaste anordningen den, att ett till tekniska högskolan anslutet laboratorium beredes möjligheter att jämväl tillgodose flygindustriens och luftfartens behov av undersökningar.

Vid inrättandet av ett aerodynamiskt laboratorium är det givetvis för undvikande av dyrbara experimentkostnader välbetänkt att följa konstruktionen av något utexperimenterat utländskt laboratorium. Flera olika system ha kommit till användning i skilda länder. Av dessa är ett system, som kommit till användning vid det nya laboratoriet i Göttingen, tack vare sin praktiska anordning av vindtunneln, överlägset de övriga genom en betydligt större arbetskapacitet vid ungefär samma anläggningskostnader. Göttingenlaboratoriet synes därför kollegiet böra kunna tjäna som förebild för ett laboratorium här. Själva huvudbyggnaden har en volym av cirka 7,500 kbm. Med ett beräknat enhetspris av 44 kronor per kbm. skulle denna byggnad kunna uppföras för en kostnad av 330,000 kronor. För maskin- och instrumentutrustningen kan i runt tal beräknas 170,000 kronor. Man kommer då till en sammanlagd kostnad av 500,000 kronor, vilken summa med hänsyn till ändringarna i prisläget väl stämmer med den angivna kostnaden för Göttingenlaboratoriet, vilket uppfördes under åren 1915—1917 för omkring 200,000 mark.

Såsom vetenskapligt utbildad personal skulle vid laboratoriet tjänstgöra dels — såsom chef — professorn i flygteknik, dels en assistent, för vilken senares avlöning medlen kunna utgå ur högskolans härför avsedda anslag. För maskineriets skötsel och förfärdigande av modeller m. m. behöves vidare en laboratorievaktmästare, som bör komma i åtnjutande av samma löneförmåner, som högskolans övriga ordinarie laboratorievaktmästare. Med det ovan angivna utrymmet kan plats för vaktmästarbostad beredas inom laboratoriebyggnaden, varför intet tillägg till anläggningskostnaden torde behöva beräknas härför.

Den årliga driften kan förutses kräva en kostnad av ungefär samma belopp som det nuvarande förbränningsmotorlaboratoriet (cirka 13,000 kronor).

Härvid ha allenast avsetts de årliga kostnader, som äro betingade av högskolans eget behov i och för flygingenjörsutbildningen samt vederbörande lärares forskningsverksamhet. I den mån laboratoriet tages i anspråk för undersökningar, beställda av flygvapnet, flygindustrien eller andra, kräves givetvis både ökad personal och ökade driftkostnader. Härför erforderliga medel böra emellertid icke belasta högskolans budget utan uttagas i form av ersättning för utförda undersökningar av vederbörande beställare.

Det synes kollegiet, att planläggningen i detalj av ett aerodynamiskt laboratorium bör anstå, tills en professur i flygteknik beviljats och tillsatts, på det professorn må få tillfälle göra sina synpunkter gällande vid planläggningen. Ovan angivna kostnadssumma får därför endast betraktas som en överslagsberäkning, vilken dock enligt kollegiets mening torde kunna

tjäna till tillräcklig ledning för frågans bedömande på nu föreliggande preliminära stadium.

[115.]

Med hänsyn till de enskilda intressen, som ett dylikt laboratorium skulle komma att tjäna, synes det kollegiet kunna ifrågasättas, om ej anläggningskostnaden på lämpligt sätt bör fördelas mellan de huvudtitlar, under vilka ifrågavarande intressen höra hemma, d. v. s. utom åttonde även fjärde och femte huvudtitlarna. Det årliga anslaget för laboratoriets drift synes böra utgå å åttonde huvudtiteln, medan de av flygvapnet, den civila industrien och den civila luftfarten beställda undersökningarna, som ovan nämnts, böra bekostas av respektive beställare. Det kan antagas, att laboratoriet även kommer att anlitas för andra frågor än rent flygtekniska t. ex. för fastställande av vindtryckets storlek vid byggnadskonstruktioner av skilda slag, beträffande vilket för närvarande ovisshet råder, samt för kontroll och gradering av vid väderlekstjänsten använda vindmätare. En fördelning av anläggningskostnaden även på andra huvudtitlar än nyssnämnda synes dock ej motiveras härav.

Anläggningskostnaden torde böra fördelas på minst tre år och under första året utgå exempelvis med 100,000 kronor för arbetets påbörjande, sedan Kungl. Maj:t fastställt detaljerad plan för laboratoriet.

Kollegiet har i högskolans tidigare angivna riksdagspetita icke gjort någon hemställan, att Kungl. Maj:t täcktes av 1926 års riksdag äska anslag till ett aerodynamiskt laboratorium. Bestämmande har härvid varit den redan omnämnda synpunkten, att en blivande professor i flygteknik borde uppgöra det detaljerade förslaget till laboratoriet. Högskolans behov av laboratorium för övningar i flygteknik torde därvid för en kortare tid kunna provisoriskt tillgodoses med anlåtande av andra redan befintliga laboratorier vid högskolan.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har nu lärarkollegiet enträget hemställt, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1927 års riksdag ville å högskolans ordinarie stat upptaga en professur i flygteknik i enlighet med framlagt program. Den nu å högskolans stat upptagna specialläraryrkebefattningen i samma ämne skulle samtidigt utgå.

De skäl, som av lärarkollegiet anförts för inrättandet av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan, äro nog så tungt vägande, och de förhållanden, som föranlett lärarkollegiets under senare år upprepade framställningar i ämnet, lära vara så välbekanta, att jag här icke torde behöva närmare utveckla desamma.

Departementschefen.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden skulle jag i och för sig icke haft några betänkligheter mot att tillstyrka bifall till högskolans förslag. Lärarkollegiets framställning ger emellertid vid handen att inrättandet av den begärda professuren kan komma att inom en nära framtid medföra konsekvenser av en betydande ekonomisk räckvidd för statsverket.

Av vad i ärendet blivit anført framgår nämligen, att inom kort även ett aerodynamiskt laboratorium måste upprättas vid tekniska högskolan för den nu föreslagna professurens undervisning och den vetenskapliga verksamheten på ifrågavarande område. Detta laboratorium har beräknats komma att

[115.] draga en kostnad av i runt tal 500,000 kronor. Visserligen har lärarkollegiet icke ansett sig böra för närvarande göra någon framställning i detta hänseende, då dels en blivande professor i flygteknik borde uppgöra det detaljerade förslaget till laboratoriet, dels ock högskolans behov av laboratorium för övningar i flygteknik för en kortare tid torde kunna provisoriskt tillgodoses med anlåtande av redan befintliga laboratorier vid högskolan.

Uppenbart är emellertid, att krav på laboratoriets inrättande icke skulle länge låta vänta på sig, därest en professur i flygteknik nu tillskapades. Även om kostnaderna för laboratoriet kunna nedbringas, synas de dock komma att uppgå till ett alltför högt belopp för att man på frågans nuvarande stadium och innan kostnadsfrågan kan närmare överblickas skulle kunna gå in för den föreslagna professuren. En förberedande utredning rörande laboratoriet innehålles visserligen i lärarkollegiets skrivelse, men kollegiet gör självt gällande att planläggningen av laboratoriet endast är preliminär och kostnadskalkylerna endast hava karaktären av en överslagsberäkning. Det synes mig vara nödvändigt att, innan frågan om upprättandet av den begärda professuren upptages till slutligt avgörande, en mera ingående utredning verkställles rörande omfattningen och planläggningen av erforderligt laboratorietrymme för undervisningen och det vetenskapliga arbetet vid högskolan samt rörande de kostnader som för ändamålet oundgängligen tarvas. Vid denna utredning bör även komma under prövning huruvida icke den lämpligaste lösningen av laboratoriefrågan ligger i en samverkan mellan tekniska högskolan, det militära flygväsendet och de övriga intressen, som här kunna komma i betraktande. I avvaktan på att en dylik utredning blir verkställd — och jag har för avsikt att inom den närmaste framtiden återkomma med hemställan att härför erforderlig åtgärd må av Kungl. Maj:t vidtagas — kan jag icke nu understödja högskolans förslag om inrättande av en professur i flygteknik.

Speciallärare
i svenska
arkitekturens
historia.

Med professuren i svensk arkitekturhistoria vid akademien för de fria konsterna och konsthögskolan har alltsedan läroåret 1912—1913 varit förbunden skyldighet att, förutom den professorn åliggande undervisningen vid konsthögskolan, meddela undervisning i svenska arkitekturens historia jämväl vid tekniska högskolan; för sistnämnda undervisning utgick emellertid icke någon ersättning från tekniska högskolan, utan bestreds professorsnors avlöning uteslutande med medel å konsthögskolans stat.

I samband med det förslag till lönereglering för befattningshavare vid akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, som framlades i statsverkspropositionen till 1926 års riksdag, föreslog Kungl. Maj:t, att professuren i svensk arkitekturhistoria vid nämnda akademi och högskola skulle från och med den 1 juli 1926 hänföras till lönegraden B 26, men förut-sattes därvid, att professurens innehavare fortfarande komme att meddela undervisning i sitt ämne vid tekniska högskolan samt att han bleve berättigad

att därför uppbära särskilt arvode. Detta arvode borde dock, så länge det innehades av ifrågavarande professor, så begränsas, att dennes sammanlagda avlöningsförmåner för tjänstgöringen vid konsthögskolan och vid tekniska högskolan icke bleve högre än om han vore placerad i lönegraden B 30. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

Med anledning av en utav förvaltningsnämnden vid tekniska högskolan gjord och av högskolans styrelse tillstyrkt framställning, däri påpekats, att för budgetåret 1926—1927 intet särskilt anslag för avlöning åt professorn i svensk arkitekturhistoria vid konsthögskolan upptagits i tekniska högskolans stat, medgav Kungl. Maj:t den 29 oktober 1926, att bemålde professor, vilken skulle vara skyldig att vid tekniska högskolan meddela undervisning i svenska arkitekturens historia, finge för sagda budgetår för undervisningen vid tekniska högskolan åtnjuta ett arvode av 1,920 kronor, motsvarande skillnaden mellan avlöningen i lönegraderna B 30 och B 26, ävensom att detta arvode finge utbetalas från det i staten för tekniska högskolan uppförda anslaget till tillfälliga lärarbiträden och assistenter.

Tekniska högskolans lärarkollegium har nu i en av högskolans styrelse förordad framställning hemställt om vidtagande av åtgärder för upptagande i statsverkspropositionen till 1927 års riksdag av ett belopp å 1,920 kronor för avlöning till professorn i svensk arkitekturhistoria vid konsthögskolan för dennes undervisning vid tekniska högskolan.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra därom, att riksdagen vid bifall till det vid 1926 års löne reglering framlagda förslaget att sammanföra arvoden till speciallärare till ett gemensamt anslag förutsatt, att Kungl. Maj:t årligen i samband med framläggande för riksdagen av högskolans anslags-äskanden förelägger riksdagen en tablå över dispositionen av det för ändamålet utgående anslaget, angivande de olika speciallärarbefattningarna samt det för var och en av dessa befattningar utgående arvodet och fastställda antalet undervisningstimmar. I anledning härav vill jag meddela, att Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juni 1926 föreskrivit, att under tiden den 1 juli 1926—den 30 juni 1931 skola vid tekniska högskolan finnas anställda speciallärare i nedan omförmälda ämnen, en var med det arvode, som här efteråt anges; härjämte är för var och en av dessa lärare angivet antalet undervisningstimmar (såväl föreläsningstimmar som övningstimmar) för läsåret 1926—1927. Siffrorna äro i vissa fall något approximativa, då beträffande vårterminen 1927 smärre förändringar kunna behöva iakttagas med hänsyn till antalet studerande m. m.

[115.]

Speciallarare i:	Antal under- visnings- timmar	Arvode kronor
Jäsningslära	84	1,800
Frihandsteckning	248	3,000
Ornamentik	124	2,400
Modellering	214	2,400
Nationalekonomi	35	1,800
Industriell ekonomi I	28	1,200
» » II	21	1,200
» » III	28	1,200
Rättskunskap	25 ^{1/2}	1,200
Materiallära	76	2,400
Allmän teknisk och fabriks-hygien	45	2,400
Metallografi	165	3,000
Rit teknik	154	2,400
Hydromekanik	279	5,400
Stadsanläggningslära	84	2,400
Arkitekturens historia	90	2,400
Metallurgi	76 ¹⁾	3,200
Läran om hiss- och transportanordningar	224	4,800
Gruvmätning	132 ²⁾	3,900
Förbränningslära	53 ^{1/2}	3,000
Läran om uppvärmnings- och ventilationsanordningar	56	1,200
Byggnadshygien	121	3,000
Allmän geologi	73 ³⁾	2,400
Varvsanläggningar	165	3,600
Arkitektonisk formlära	28	1,200
Teknisk kemi	56	1,400
Bokföring	56	1,200
Elektroteknik	121	4,800
Skogsskötsel	26	1,200
Fotografi	187	3,000
Läran om verktygsmaskiner	366	5,400
» » kemiskt tekniska apparater	84	2,400
» » maskinelement	250 ^{1/2}	4,400
Flygteknik	68	3,000
Läran om värmemotorer	155	3,800
Gjuteriteknik	76 ^{1/2}	2,400
Pappersteknik	56	2,400
Laborator i elektroteknik	317	7,200
Summa kronor		105,500

¹⁾ Härtill komma övningar under cirka 14 dagar på sommaren.

²⁾ » » exkursioner under 7 dagar under ferierna.

³⁾ » » sommarövningar.

Departement-
tschefen.

Vid den år 1926 verkställda utredningen angående avlöningen åt professorn i svensk arkitekturhistoria vid konsthögskolan utgick man, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, från att särskilt arvode skulle tillerkännas

honom för den undervisning, han har att bestrida vid tekniska högskolan. Då emellertid vid bestämmande av sistnämnda högskolas stat ifrågavarande arvode icke tagits i beräkning, och då ej heller eljest finnas för ändamålet disponibla medel, torde ej finnas annan utväg än att hos riksdagen äska för ändamålet erforderligt belopp. Lämpligast synes därvid vara att begära en ökning av den i avlöningsstaten för tekniska högskolan ingående anslagsposten å 105,500 kronor till arvoden till speciallärare. Vad angår storleken av det arvode, som bör tillkomma professorn i svenska arkitekturens historia för nu ifrågavarande undervisning, torde detsamma med hänsyn till det i samband med fastställandet av bemälda professors avlöning gjorda uttalandet rörande förberörda arvodes begränsning böra bestämmas till skillnaden mellan avlöningen i lönegrad B 30 och avlöningen i lönegrad B 26 eller 1,920 kronor. Med nämnda belopp, avrundat till 2,000 kronor, skulle alltså anslagsposten till speciallärare behöva ökas.

Därest mitt förslag vinner bifall, lärer det böra ankomma på Kungl. Maj:t att såsom villkor för utgående av ifrågavarande arvode, 1,920 kronor, till en speciallärarbefattning i svenska arkitekturens historia vid tekniska högskolan föreskriva, att befattningen skall innehavas av professorn i svensk arkitekturhistoria vid konsthögskolan.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att öka den i staten för tekniska högskolan A. Avlöningsstat ingående anslagsposten till arvoden till speciallärare,	
nu	kronor 105,500: —
med	» 2,000: —
till	» 107,500: —
samt förty höja det <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till tekniska högskolan, avlöningar,	
nu	kronor 672,600: —
med	» 2,000: —
till	» 674,600: —

Vissa omkostnader för uppehållande av högskolans verksamhet.

2. **Stipendier åt elever, oförändrat ordinarie reservationsanslag** kronor 5,000: —
3. **Materiell m. m., oförändrat ordinarie reservationsanslag** kronor 321,000: —

4. **Ökade medel till samlingar och laborationer.** I den stat för tekniska högskolan, som gällde före ingången av budgetåret 1926—1927, upptogs anslagsposten till samlingar och laborationer allenast till 17,500 [116.] Ökade medel till samlingar och laborationer.

[116.] kronor, vilka medel utgingo från det ordinarie reservationsanslaget till vissa omkostnader för uppehållande av högskolans verksamhet. Till förstärkande av denna anslagspost måste därför beviljas ansemliga belopp. Så beviljade riksdagen för ett vart av budgetåren 1924—1926 ett extra anslag av 150,000 kronor.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av de anslagskrav, som för budgetåret 1926—1927 i här förevarande hänseende framställts av tekniska högskolans lärarkollegium, anförde min företrädare i statsrådsämberet bland annat (1926 års ättonde huvudtitel, punkt 90, sid. 386 o. f.):

Det i högskolans stat uppförda anslaget å 17,500 kronor till samlingar och laborationer hade länge varit och måste även för framtiden anses vara alldeles otillräckligt. Då nu ny stat skulle fastställas för högskolan, vore därför befogat att avsevärt höja anslaget.

Med den relativa stadga, som den allmänna prisnivån dåmera uppnått, borde här ifrågakommande anslagsbehov — om man bortsågo från inrättande av nya laboratorier samt från utvidgning och ett fullständigare utnyttjande av redan befintliga — vara jämförelsevis konstant. Det torde dock ej vara alldeles uteslutet, att man, med den stora kvantitet förbrukningsartiklar av olika slag, som det här rörde sig om, kunde på åtskilliga håll motse minskade utgifter. Departementschefen ansågo därför icke lämpligt, att hela den anslagssumma, som för det dåvarande vore erforderlig, uppfördes i den ordinarie staten, utan hemställde att å denna för ändamålet upptoges en anslagspost av 150,000 kronor, vilket belopp borde sammanföras med vissa andra anslagsposter å högskolans omkostnadsstat till ett gemensamt ordinarie reservationsanslag till materiell m. m.

Då det gällde att beräkna storleken av det erforderliga extra förstärkningsanslaget, borde beaktas det ökade anslagsbehov, vilket, såsom lärarkollegiet framhållit, måste bli en följd av att professuren i maskinelement blivit tillsatt samt att laboratoriet i hållfasthetslära blivit i viss mån ordnat. Härtill kommo så den kostnadsökning, som torde vara en konsekvens av den redan inrättade speciallärarbefattningen i pappersteknik och den då föreslagna nya speciallärartjänsten i gjuteriteknik.

Lärarkollegiet hade hemställt om anslag till samlingar och laborationer till ett sammanlagt belopp av 200,900 kronor, vilket innebure en ökning av 33,400 kronor i förhållande till det anslagsbelopp, som för budgetåret 1925—1926 stode till förfogande. En så stor ökning ansågo departementschefen sig icke kunna tillstyrka. Beräknades det totala anslagsbehovet till 185,000 kronor, d. v. s. 17,500 kronor högre än summan av de båda då utgående anslagen, borde högskolan bli i tillfälle att i skälig omfattning tillgodose undervisningens krav. Det extra anslaget kunde då sättas till 35,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts och hemställts uppförde riksdagen i högskolans omkostnadsstat ett ordinarie reservationsanslag av 150,000 kronor till samlingar och laborationer samt anvisade dessutom till beredande av ökade medel till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag av 35,000 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas på de olika avdelningarna vid högskolan på sätt Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma.

I särskilda till tekniska högskolans lärarkollegium ingivna skrivelser från de olika fackavdelningarnas lärare samt från den lärargrupp, som företräder de allmänna vetenskaperna, hava nu framlagts de olika avdelningarnas behov av anslag till samlingar och laborationer för budgetåret 1927—1928. Efter reduktion av de begärda beloppen såväl i avdelningskollegierna som i kollegienämnden, har lärarkollegiet hemställt om anvisande för budgetåret 1927—1928 till samlingar och laborationer av ett sammanlagt belopp av 202,000 kronor, alltså 1,100 kronor mer än vad som begärts för budgetåret 1926—1927.

Till stöd för denna sin framställning har lärarkollegiet bland annat anfört:

Ökningen har uppkommit genom en höjning i begärt anslag till institutionen för elektrokemi med 1,000 kronor och anslaget till de allmänna vetenskaperna med 100 kronor.

På grund av de omfattande laborationsövningarna inom fackavdelningen för kemi och kemisk teknologi får denna fackavdelning en bottenbelastning, som gör att de erhållna anslagen varit väl knappa. Särskilt har detta varit fallet för institutionen för elektrokemi, där det anslag, som hittills erhållits, nämligen cirka 2,800 kronor, visat sig icke räcka till för sitt ändamål. Lärarkollegiet har därför ansett en höjning av denna institutions anslag till samlingar och laborationer vara nödvändig.

Beträffande fördelningen på de olika fackavdelningarna av det äskade anslaget hava vissa förskjutningar i förhållande till föregående års fördelning blivit gjorda. Dessa hava betingats av flera omständigheter. Så har, sedan högskolan erhållit speciallärare i pappersteknik, detta ämne överflyttats från fackavdelningen för maskinbyggnad och mekanisk teknologi till avdelningen för kemi och kemisk teknologi. Vidare har det visat sig, att allt flera studerande inom maskinbyggnadsavdelningen förlägga sina examensarbeten helt eller delvis till vissa av den allmänna avdelningens institutioner såsom hållfasthetslära, maskinelement och fysik. En motsvarande överflyttning av anslag från fackavdelningen i maskinbyggnad till allmänna avdelningens institutioner har därför ansetts rättvis. Slutligen har anslaget till fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad ansetts böra höjas särskilt med hänsyn till övningarna inom ämnet geodesi.

Fördelningen av anslaget på de olika fackavdelningarna föreslås sålunda att bli följande:

För avdelningen för allmänna vetenskaper	kronor 16,000
» fackavdelningen för maskinbyggnad och mekanisk tek-	
nologi	» 37,000
» » för skeppsbyggnad	» 12,000
» » för elektroteknik	» 16,000
» » för väg- och vattenbyggnad	» 31,000
» » för kemi och kemisk teknologi	» 36,100
» » för bergsvetenskap	» 33,000
» » för arkitektur	» 17,000
» » verkstaden	» 3,900

Summa kronor 202,000

Lärarkollegiet slutar med att hemställa om utverkande av — förutom det ordinarie anslaget å 150,000 kronor — ett extra förstärkningsanslag för ändamålet av 52,000 kronor.

Högskolans styrelse har tillstyrkt bifall till kollegiets berörda framställning.

Departement-
schefen.

Anslag för ändamålet är tydligen fortfarande av behovet påkallat. Med hänsyn till att anslaget så sent som vid 1926 års riksdag avsevärt höjdes, anser jag mig dock icke kunna helt ansluta mig till den gjorda framställningen, utan vill jag inskränka mig till att förorda, att för ändamålet måtte beviljas ett förstärkningsanslag av samma storlek som för innevarande budgetår eller 35,000 kronor.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förnyat förslag från tekniska högskolan besluta rörande fördelningen mellan de olika avdelningarna av såväl den ordinarie anslagsposten som det extra anslaget.

I anslutning till vad nu anförts får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till beredande av ökade medel till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 35,000: — att av Kungl. Maj:t fördelas på de olika avdelningarna vid högskolan, på sätt Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma.

[117.]

5. **Ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter.**

Ökade medel
till uppvärm-
ning, belys-
ning och
diverse
utgifter.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag anvisade 1926 års riksdag till bestridande av kostnader för uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid tekniska högskolan under budgetåret 1926—1927 dels ett ordinarie anslag av 150,000 kronor, dels ett extra förstärkningsanslag av 35,000 kronor. Jag anhåller att beträffande dessa anslag få hänvisa till vad min företrädare i statsrådsämbetet därom anført å sid. 387 o. f. under punkt 90 av 1926 års åttonde huvudtitel.

Tekniska högskolans lärarkollegium har nu gjort framställning om beredande av anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928 och därvid — med förmålan att kollegiet emotsåge att normala kolpriser komme att erhållas vid den tid, då inköp av behovet för budgetåret 1927—1928 skulle ske, och då i övrigt inga ändringar i kostnader för diverse utgifter till bränsle, lyshållning m. m. kunde väntas inträda för nämnda budgetår i jämförelse med budgetåret 1926—1927 — hemställt, att ett extra anslag om 35,000 kronor uppföres på högskolans omkostnadsstat för budgetåret 1927—1928.

Tekniska högskolans styrelse har tillstyrkt bifall till kollegiets berörda framställning.

* Departement-
schefen.

Då anslag för ändamålet fortfarande är behövt, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till beredande av ökade medel för tekniska högskolan till uppvärmning, belysning och diverse utgifter för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 35,000: —

6. **Nyanskaffning till institutionernas laboratorier.** Till inköp av maskiner, apparater m. m. för utrustning av de nya laboratorierna vid tekniska högskolan har riksdagen — utöver de belopp, som år 1911 beräknades vid beslutet om nybyggnad för högskolan och vad därmed sammanhörde — såsom reservationsanslag anvisat på tilläggsstat för år 1919 250,000 kronor samt på extra stat för år 1920 300,000 kronor ävensom för vart och ett av åren 1921 och 1922 200,000 kronor. Slutligen har för budgetåret 1925—1926 beviljats ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor samt för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 20,000 kronor.

Hos Kungl. Maj:t har nu högskolans lärarkollegium anhållit om beredande av medel till ytterligare nyanskaffning till institutionernas laboratorier för budgetåret 1927—1928 och därvid anfört huvudsakligen följande:

Från föreståndarna för vissa institutioner hava inkommit framställningar om engångsanslag, vilka avse anskaffning av sådana större och dyrbarare materiel, vilka kollegiet icke anser lämpligen böra innefattas under anslagstiteln samlingar och laborationer.

Dylika framställningar hava inkommit från följande institutionsföreståndare och till angivna belopp:

för fotografi	kronor 2,000
» ritteknik	» 1,000
» mekanisk teknologi	» 40,000
» vägbyggnad och kommunikationsteknik	» 10,000
» pappersteknik	» 3,000
» hyttmekanik	» 21,170
» järnets metallurgi	» 4,000
Summa kronor 81,170	

Ehuru de begärda anslagen till institutionerna för *mekanisk teknologi* samt för *vägbyggnad och kommunikationsteknik*, vilka anslag båda avse utrustning av respektive institutioner, enligt lärarkollegiets mening äro synnerligen behjärtansvärda, anser dock kollegiet, att med dem lämpligen bör anstå tills professurerna i dessa ämnen erhålla ordinarie innehavare.

Beträffande övriga begärda anslag har lärarkollegiet ansett sig böra särskilt framhålla dem, vilka kollegiet anser vara av synnerlig vikt för undervisningens behov.

Institutionen för fotografi. Det begärda beloppet är avsett för anskaffning av utrustning för mikrofotografi samt anordning för en objektiv-prövningsapparat.

Med varje år som gått har fotografien fått allt större betydelse för tekniska undersökningar, och de nu till inköp föreslagna apparaterna äro icke blott behöfliga för teknisk vetenskaplig forskning inom de olika områden av högskolans verksamhet utan övningar med desamma ingå även i undervisningsplanen för högskolans fotografiska institution. Lärarkollegiet får därför livligt tillstyrka det begärda anslaget.

[118.]
Nyanskaffning till institutionernas laboratorier.

[118.]

Institutionen för pappersteknik. Det är nödvändigt, att institutionen erhåller ett utrustningsanslag för anskaffande av apparater erforderliga för bedrivande av grundläggande övningar i ämnet. Härför fordras apparatur för limning, torkning och glättning av papper. Institutionsföreståndaren har för inköp av dylik apparatur anhållit om ett engångsanslag om 3,000 kronor, vilket anslag lärarkollegiet med hänsyn till vikten av att undervisningen i detta ämne nu blir ordnad, livligt tillstyrker.

Institutionen för hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling. I sin motivering för det begärda beloppet, 21,170 kronor, yttrar professor Johansson bland annat:

Ämnet hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling omfattar enligt det nu utbildade programmet följande huvuddelar:

- a) Mekaniska anordningar vid masugnar och stålverk.
- b) Valsverk, hammare, smidespressar m. fl. maskinerier för järnets formgivning.
- c) Valsning och smidning.
- d) Stålets värmebehandling genom glödgnung, härdning, seg härdning, särskilt specialstålens.
- e) Stålets studium genom elektriska motståndsmätningar, dilatations- och magnetiska mätningar m. m. med eller utan samband med dess bearbetning och värmebehandling.

De till *undervisningen* hörande laborationsövningarna hava hittills icke kunnat göras så omfattande, som det kräves för vetenskapligt skolade ingenjörer, vilka hava att i framtiden sörja för den svenska järnhanterings tekniska utveckling. Anledning härtill är närmast att härför saknas allttjämt en tillräckligt omfattande utrustning. För hittills anslagna medel hava visserligen en del ugnar och för deras skötsel erforderliga instrument kunnat anskaffas, men ännu saknas flertalet av de ugnar och instrument, som äro erforderliga för arbeten tillhörande grupp d) och c) härovan. Deras anskaffande kan nu ej längre uppskjutas, utan medel härför måste snarast möjligt ställas till förfogande.

Även för *det vetenskapliga arbetet* på metallurgiens område är behovet av denna utrustning trängande. Arbetet måste inriktas på att vid tekniska högskolan kunna upptaga till vetenskaplig undersökning och behandling en hel del av de problem, som den nutida kvalitetståltillverkningen brottas med. Medel för dylika arbetens utförande finnas numera tillgängliga genom järnkontorets fond för bergsvetenskaplig forskning, men denna fonds avkastning räcker givetvis icke för den utrustning, som härför är nödvändig och är ju ej heller ämnad att användas för andra instrumentinköp än sådana, som stå i omedelbart samband med en viss forskningsuppgift.

Med instämmande i vad professor Johansson anför, anser sig lärarkollegiet böra ytterligare understryka nödvändigheten av att allt göres för att främja en ingående teknisk-vetenskaplig forskning av stålet och dess egenskaper med de hjälpmedel modern instrumentteknik lämnar. Kollegiet får därför på det livligaste hemställa om ett engångsanslag om kronor 21,170 för utrustning av den hyttmekaniska institutionen.

Institutionen för järnets metallurgi. Under flera föregående år har professorn i järnets metallurgi i sina riksdagspetita anhållit om ett engångsanslag om 4,000 kronor för anskaffande av en elektrostålugn i det metallurgiska ugnslaboratoriet. Lärarkollegiet har i föregående års riksdagspetita av sparsamhetsskäl icke ansett sig böra särskilt förorda anslag till en dylik ugn.

Med hänsyn till elektroståltillverkningens alltjämt växande betydelse anser sig dock kollegiet nu böra livligt förorda ett engångsanslag om 4,000 kronor för ändamålet i fråga.

Tekniska högskolans styrelse har förordat bifall till de av lärarkollegiet tillstyrkta framställningarna.

De av lärarkollegiet gjorda framställningarna kan jag icke i deras helhet förorda utan föreslår, att för budgetåret 1927—1928 ett anslag å samma belopp som för innevarande budgetår eller 20,000 kronor måtte för ändamålet anvisas. Departementschefen.

Därest sagda anslag beviljas av riksdagen, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förnyat förslag från tekniska högskolan besluta rörande anslaget fördelning.

Jag hemställer, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till nyanskaffning av apparater och instrument för de till vissa institutioner vid tekniska högskolan hörande laboratorier anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 20,000: — att fördelas på sätt Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma.

7. Utgivande av vetenskapliga skrifter i anledning av tekniska högskolans hundraårsjubileum. Hos Kungl. Maj:t har tekniska högskolans lärarkollegium hemställt om utverkande av ett anslag av 25,000 kronor för högtidlighållandet av högskolans hundraårsjubileum år 1927.

Kollegiet anför:

År 1927 ha 100 år förflutit sedan tekniska högskolan grundades. De tekniska högskolorna äro alla av relativt sent datum. Den första, som bildades, var *Ecole Polytechnique* i Paris, som kom till stånd år 1795. År 1806 grundlades tekniska högskolan i Prag, 1811 den i Graz, 1815 Wiens tekniska högskola, 1821 tekniska högskolan i Berlin, 1825 tekniska högskolan i Karlsruhe. Teknologiska institutet, sedermera tekniska högskolan, i Stockholm grundades år 1826 och började sin verksamhet 1827. Tekniska högskolan är sålunda en av de först upprättade tekniska högskolorna i världen. Vid de utländska tekniska högskolorna har 100-års-minnet av deras tillkomst firats med stora högtidligheter, till vilka tekniska högskolan i Stockholm varit inbjuden.

År 1877 högtidlighölls minnet av teknologiska institutets 50-åriga tillvaro på ett storartat och värdigt sätt. I anslutning till festligheterna hölls det första svenska teknologmötet. Lärarkollegiet har nu beslutat att under enkla men värdiga former i september 1927 högtidlighålla tekniska högskolans 100-års-jubileum. Under hand har högskolan erfarit, att svenska teknologföreningen samtidigt ämnar hålla sitt årssammanträde och ordna detta till en minneshögtid av det första sammanträdet för 50 år sedan. Till 100-års-jubileet har kollegiet tänkt, att i likhet med vad fallet varit vid utländska tekniska högskolors jubileer bland annat inbjuda representanter för utländska tekniska högskolor. Vidare har kollegiet beslutat att, därest medel härför kunna erhållas, utgiva en skrift innehållande vetenskapliga arbeten av hög-

[119.]

Utgivande av vetenskapliga arbeten i anledning av tekniska högskolans hundraårsjubileum.

skolans lärare. En förberedande undersökning har visat, att man har att vänta en riklig tillströmning av bidrag till en sådan festskrift. Kollegiet beräknar kostnaden för festskriften till 20,000 kronor. För allmänna organisationskostnader i anslutning till jubileet torde en summa av minst 5,000 kronor erfordras.

Departement-
schefen.

Det av tekniska högskolan här framförda önskemålet att genom utgivande av en festskrift, innehållande vetenskapliga arbeten av högskolans lärare högtidlighålla dess 100-års-jubileum finner jag vara ej endast fullt berättigat utan även förtjänt av att stödjas från det allmännas sida. Av lärarkollegiet har kostnaden för festskriften beräknats till 20,000 kronor. Jag anser mig emellertid icke kunna tillstyrka en så stor anslagspost till detta ändamål utan finner mig böra inskränka anslagsäskandet till 10,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till kostnaderna för utgivandet av vetenskapliga skrifter i anledning av tekniska högskolans hundra-årsjubileum år 1927 för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 10,000:—

[120.]

Reparation
av tekniska
högskolans
modellsam-
ling.

8. **Reparation av tekniska högskolans modellsamling.** I skriftelse till Kungl. Maj:t har tekniska högskolans lärarkollegium anført: En del modeller, tillhörande högskolans äldre modellsamling befinner sig i sådant skick, att om en omedelbar restaurering ej kommer till stånd, det är stor fara för att en framtida reparation blir omöjlig. En av professorn E. Hubendick och intendenten Torsten Althin verkställd inventering har visat, att modellsamlingen i fråga, vilken bland annat innesluter en del av Christoffer Polhems modeller, är synnerligen värdefull och att till densamma knappast finnes motstycke i något annat land. En fullständig restaurering beräknas kräva en kostnad av 15,000 kronor. För att emellertid inom närmaste tid kunna påbörja modellernas istandsättande och avhjälpa de största bristerna hemställer lärarkollegiet, att i statsverkspropositionen till 1927 års riksdag måtte för ändamålet uppföras ett anslag av 5,000 kronor.

Ifrågavarande framställning, som av högskolans styrelse livligt tillstyrkts, har föranletts av en skrivelse från Hubendick och Althin, däri anförts:

Då år 1917 tekniska högskolans nya lokaler togos i bruk, överflyttades från de gamla byggnadernas vind en mångfald äldre modeller, vilka magasinades på en vind i de nya byggnaderna.

För något år sedan ha vi företagit oss att provisoriskt inventera dessa modeller och därvid funnit, att desamma äro av det allra största teknisk-historiska värde och belysande för stora områden av forna tiders speciellt svenska mekaniska teknik. Bland annat har modellsamlingen befunnits innehålla rester av Polhems modeller, efter all sannolikhet originalmodeller, exempelvis av Polhems mekaniska alfabet, vilka modellers existens förut varit obekant. Denna svit har förut ansetts såsom förlorad med undantag av de rester, som finnas i Bergslagens museum i Falun. Samtliga

modeller äro i ett ganska medfaret, ofta defekt skick och åtskilliga så illa åtgångna, att de vid inventeringen icke kunde i tankarna rekonstrueras.

[120.]

Kort efter nämnda inventering återfanns å vinden till Fullerö säteri ett flertal kopior av Polhems modeller samt i Fullerö arkiv en mycket stor samling ritningar och beskrifningar över Polhems konstruktioner och uppfinningar, utförda omkring år 1729 av en av Polhems lärjungar, greve Carl Johan Cronstedt. Vid ett studium av dessa återfanns ett flertal beskrifningar över Polhems konstruktioner, om vilka man vetat, att de funnits, men vilkas konstruktion förlorats och till vilka modellerna försvunnit. Bland annat hittades nyckeln till rekonstruktion av ett flertal av de på tekniska högskolan förefintliga modellerna.

Vid i dagarna gjord provisorisk inventering av på gamla tekniska högskolans vind kvarliggande material befanns, att därstädes ännu fanns kvar ett mycket stort förråd av utomordentligt intressanta och värdefulla modeller, delvis från samma tidsperiod som de ovan nämnda. Även bland dessa synas ett flertal vara Polhems originalmodeller.

Den genom de gjorda provisoriska inventeringarna återfunna modellsamlingen torde utan överdrift kunna betraktas såsom en ganska enastående kulturskatt, till vilken knappast finnes motstycke i något annat land.

Huru dessa modeller kommit i tekniska högskolans ägo eller förvar, hava vi ej närmare undersökt. Det är ett bekant faktum, att såväl Polhems modeller som även andra överlämnats till högskolan.

Tydligen hava modellerna med teknikens snabba utveckling under 1800-talet ansetts värdelösa för den moderna tekniken, speciellt undervisningen, och därför magasinierats å vindarna samt slutligen bortglömts.

Som det ej torde kunna försvaras, att dessa modeller lämnas i det beklagliga skick desamma för närvarande befinna sig, men tekniska högskolan ej äger medel för deras restaurering, torde det dock icke vara i överensstämmelse med högskolans värdighet och aktningen för vårt lands lysande föregångare på teknikens och den industriella utvecklingens område, att dessa modeller lämnas orestaurerade.

Vi föreslå därför, att i tekniska högskolans riksdagspetita måtte begäras ett anslag av 5,000 kronor för att användas till restaurering av de nämnda modellsamlingarna. Denna summa är ej tillräcklig för restaurering av samtliga modeller, men då vi icke ännu kunnat göra någon överslagsberäkning över samtliga restaureringskostnader, samt då *dels* ett snart påbörjande av restaureringsarbetet är av största vikt, på det att modellerna ej må bliva så skadade, att en reparation omöjliggöres (en tidpunkt som snabbt närmar sig), *dels* en framstående modellmakare med erfarenhet på detta område för närvarande står till förfogande, hava vi icke velat uppskjuta tidpunkten för begärandet av anslag. Överslagsvis torde restaurering av samtliga modeller uppskattas till en summa i storleksordningen 15,000 kronor.

Vi hoppas till ett annat år kunna angiva noggranna uppgifter å fullständiga kostnader för reparation. Denna kostnad bör givetvis fördelas på ett flertal år. Till grund för den nu begärda summan har lagts det belopp, som bör komma till användning under ett års restaureringsarbete.

Önskvärt hade varit, att en noggrann beräkning av kostnaderna för utförandet av restaureringen av ifrågavarande modellsamling förelegat, då ärendet underställts Kungl. Maj:t.

Departementschefen

För att emellertid restaureringsarbetet, vars påbörjande med hänsyn till det skick, vari modellsamlingen befinner sig, uppges vara av största vikt, icke skall i avbidan på fullständig kostnadsberäkning behöva helt uppskjutas till ett kommande år, vill jag föreslå, att för ändamålet för budgetperioden 1927—1928 begäres ett anslag av 2,000 kronor.

Vid bifall härtill skulle de mest trängande restaureringsåtgärderna kunna företagas under innevarande år, något som ock synes mig vara av intresse med hänsyn till högskolans under hösten 1927 infallande 100-årsjubileum.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att till reparation av tekniska högskolans modellsamling för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 2,000: —

Chalmers tekniska institut.

[121.] 9. **Vissa anslag till Chalmers tekniska institut.** Sedan 1926 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag till slutförande av beslutade nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut för budgetåret 1926—1927 anvisat ett extra reservationsanslag av 522,230 kronor, hava arbetena med nämnda byggnader nu framskridit så långt, att byggnaderna snart stå färdiga att helt tagas i bruk. Vid sådant förhållande har den flera gånger förut till prövning upptagna frågan om inrättandet av en professur vid institutet i kemisk teknologi ånyo blivit aktuell.

Vissa anslag
till Chalmers
tekniska
institut.

Ny professur
i kemisk
teknologi.

Framställning härom har tidigare gjorts av styrelsen för institutet i skrivelser den 6 september 1924 och den 3 september 1925. I sistnämnda skrivelse anförde styrelsen bland annat:

Undervisningen i kemi vid institutet bestrides för närvarande av tvenne professorer, en i oorganisk kemi med undervisningsskyldighet företrädesvis i första årskursen, en i organisk kemi och kemisk teknologi i andra och tredje årskurserna. Att de båda sistnämnda ämnena med tillhörande laborationer kunnat handhas av en professor har möjliggjorts därav, att andra och tredje årskurserna under en lång följd av år haft sina laborationer samtidigt och i samma lokal, det övre kemiska laboratoriet. För några år sedan blev emellertid elevantalet så stort, att övre laboratoriet ej samtidigt rymde alla eleverna, varför andra årskursens laborationsövningar anförtröddes åt en assistent. Den under byggnad varande nya kemiska institutionen kommer också att rymma skilda laboratorier i olika våningar för de båda kurserna. Det blir då ej längre möjligt för en professor att handhava den dubbla undervisningen.

Nu har professorn i ämnena A. Langlet till styrelsen inkommit med en skrivelse, i vilken han redogör för de olägenheter, som sammanslagningen av de båda ämnena medfört, framhåller betydelsen av en ny professor och förklarar sig önska behålla undervisningen i organisk kemi.

Den åberopade skrivelsen av professor Langlet hade följande lydelse:

»Den undervisning, som vid tekniska högskolan bestrides av professorerna i organisk kemi och kemisk teknologi, ombesörjes vid Chalmerska institutet enbart av undertecknad, som sålunda faktiskt är belastad med två professorer. Då undervisningen i kemiska facket såväl beträffande laborationer som föreläsningar i avseende på timantal är mera omfattande än vid tekniska högskolan, skulle min arbetsbörda i själva verket vara större än de båda nämnda professorernas sammanlagda, om icke på de senaste åren en del av undervisningen lagts i händerna på en assistent. Olägenheterna av sammanslagningen av två professorer hava länge gjort sig märkbara, men någon ändring har av rena utrymmesskäl icke kunnat åstadkommas. När den nya kemiska institutionen blir färdig att tagas i bruk, förefinnes icke något dylikt hinder för inrättande av en ny professur. Behovet av en ny professur inom den kemiska fackskolan är för övrigt trängande av skäl, som jag i en skrivelse till institutets styrelse tidigare anfört. Här nedan lämnar jag ett utdrag av nämnda skrivelse, vilket torde tillfullo visa olägenheterna av det nuvarande tillståndet.

Den arbetsbörda, som dessa båda förenade lärarbefattningar ålägga mig, börjar bli mig för tyngande. Jag syftar härmed icke på själva undervisningsarbetet, ehuru min professur med hänsyn tagen jämväl till det stora antalet föreläsningstimmar torde vara den hårdast belastade i hela vårt land. Hittills har jag nämligen utan nämnvärd svårighet orkat med denna undervisning. Men utvecklingen såväl inom den kemiska industrien som inom de delar av den kemiska vetenskapen, som falla inom mitt område, är, som bekant, ytterligt livlig, och det torde icke rimligen kunna ifrågasättas, att det skulle vara mig möjligt att fullt följa med denna utveckling på två så stora områden. Då jag icke kunnat helt försumma någotdera av dem, har följden naturligtvis blivit, att jag bristfälligt fått söka följa bådas utveckling. Tid till konsultativt arbete, varigenom jag kunnat komma den kemiska industriens utveckling närmare, har föga stått mig tillbuds; likaså har jag endast i ringa mån kunnat syssla med vetenskaplig verksamhet (vartill naturligtvis även laboratoriets torftiga utrustning bär skulden). Det är ju klart, att dessa missförhållanden äro till stort men för undervisningen och att det sålunda skulle lända denna i hög grad till fromma, om de kunde avlägsnas.

Då jag önskar behålla den organiska kemien, skulle den nya professuren omfatta kemisk teknologi. Jag är emellertid villig att fortfarande undervisa i kvantitativ analys i andra årskursen och vill även åtaga mig en del av undervisningen i teoretisk kemi (som nu icke åligger mig).»

Styrelsen åberopade vidare vad 1919 års sakkunniga anfört i denna fråga. De yttra sålunda:

»För närvarande finnas inom den kemiska fackskolan tvenne professorer, den ena omfattande oorganisk kemi samt mineralogi och geologi, den andra organisk och analytisk kemi samt kemisk teknologi. I skrivelse från innehavaren av sistnämnda professur, professorn A. Langlet, har med styrka framhållits nödvändigheten att öka antalet professorer i de kemiska läroämnena. Sakkunnige anse, för sin del, med hänsyn till den överbelastning, som nu vidlärer kemiprofessorerna vid Chalmerska institutet, under alla förhållanden, d. v. s. oavsett om institutet ombildades till högskola eller icke, ofrånkomligt att inom den närmaste tiden inrätta en tredje professur i de kemiska ämnena. De tre professorerna borde måhända lämpligast omfatta: en den oorganiska kemien, en den organiska kemien, en den kemiska tek-

- [121.] nologien. Laboratorier och övriga utrymmen inom den nya kemiska institutionen hava disponerats under nu nämnd förutsättning att en ny professur i de kemiska läroämnena inrättas.»

Styrelsen framhöll vidare, att den organiska kemien och den kemiska teknologien var för sig vore så omfattande discipliner, att de icke kunde helt behäskas av en och samma person och meddelade, att den nya institutionsbyggnaden för kemi och fysik beräknades bliva färdig att tagas i bruk vid början av läsåret 1926—1927.

Vid sin föredragning inför Kungl. Maj:t av styrelsens omförmälda framställning anförde min företrädare i statsrådsämbetet (1926 års åttonde huvudtitel sid. 407):

Enligt från institutets rektor lämnat meddelande kommer avdelningen för kemisk teknologi att förläggas till byggnadens första våning — detta för att underlätta kommunikationerna med det i en fristående byggnad förlagda kemiskt-tekniska maskinlaboratoriet — och avdelningen för organisk kemi att inrymmas i översta våningen (den tredje).

Framställningen om inrättandet av en särskild professur i kemisk teknologi har motiverats *dels* därmed att den nuvarande, ämnena organisk kemi och kemisk teknologi omfattande professurens område vore alltför vidsträckt och professorns undervisningsbörda oskäligt betungande, *dels ock* därmed att det, sedan den nya institutionsbyggnaden jämte den därinvid belägna fristående byggnaden för det kemiskt-tekniska maskinlaboratoriet tagits i bruk, bleve omöjligt för en och samma professor att leda och övervaka laborationsövningarna i både organisk kemi och kemisk teknologi. Utan att vilja underkänna de sålunda anförda skälen, av vilka särskilt det senare synes vara tungt vägande, anser jag mig dock icke kunna för närvarande tillstyrka inrättandet av den föreslagna nya professuren.

I enlighet härmed upptog det förslag till ny stat för Chalmers tekniska institut, som förelades 1926 års riksdag, icke någon professur i kemisk teknologi.

Inom riksdagen väcktes emellertid två motioner (I:44 och II:45), däri hemställdes, att på institutets stat från och med början av budgetåret 1926—1927 måtte uppföras ett ordinarie anslag till en ny professur inom den kemiska fackskolan, vilken professur borde omfatta ämnet kemisk teknologi.

Vid sin behandling av nämnda motioner anförde statsutskottet bland annat:

Utskottet hade visserligen funnit synnerligen vägande skäl vara förebragta för det motionsvis gjorda yrkandet, men då något förslag i ämnet från Kungl. Maj:ts sida icke föreläge och då utskottet icke funnit vad i motionen anförts vara av beskaffenhet att föranleda utskottet att förorda motionärernas hemställan, hade utskottet ansett sig böra stanna för att förorda Kungl. Maj:ts förslag och avstyrka de i ämnet väckta motionerna.

I enlighet med statsutskottets i anslutning härtill gjorda hemställan avslog riksdagen de väckta motionerna.

I skrivelse den 2 september 1926 har nu institutets styrelse förnyat sin

framställning om inrättande av en professur i kemisk teknologi och därvid till en början erinrat om sina föregående framställningar ävensom om ärendets tidigare behandling inför Kungl. Maj:t och riksdagen.

Därefter fortsätter styrelsen:

Till de skäl, som tidigare anförts för inrättande av professuren, vill styrelsen söka framhålla den kemiska teknologiens samband med industrien och dess därav föranledda ekonomiska betydelse.

Den synnerligen raska utvecklingen av den vetenskapliga kemien har icke undgått att påverka den kemiska industriens utveckling. Så småningom har uppkommit vad man nu kallar den kemiska teknologien, vilket begrepp bäst torde kunna definieras såsom den kemiska vetenskapens industriella tillämpning.

Den oerhörda utveckling, som den kemiska industrien företett under de sista hundra åren, har så gott som sin enda grund i denna den kemiska vetenskapens tillämpning på de industriella metoderna. Och denna tillämpning har skett i ett alltjämt snabbare tempo. Nu för tiden hinner knappast ett vetenskapligt rön, som är av beskaffenhet att kunna omedelbart praktiskt tillämpas, att bli publicerat, innan den kemiska industrien tager det i sin tjänst. Och icke nog härmed; ett mycket omfattande rent vetenskapligt kemiskt forskningsarbete bedrivs uteslutande för den kemiska industriens räkning. Härigenom har den kemiska teknologien kommit att bli den viktigaste läroämnet för sådana ingenjörer, som skola ägna sig åt nyssnämnda industri. I Sverige var den kemiska industrien före världskriget stadd i jämn och normal utveckling; under kriget blev utvecklingen explosionsartad. När depressionen kom, drabbade den givetvis de kemiska industrierna såväl som de flesta andra. Många av de ifrågavarande industrierna hava emellertid nu återhämtat sig efter kristidens depression, och det är all anledning att vänta, att de kemiska industrierna inom vårt land hava framför sig en storartad utveckling.

De förnämsta grenarna inom den kemiska industrien äro cellulosaindustrien, pappers- och pappindustrien, cementindustrien, gödningsämnes-, tordestillations-, socker- och jäsningsindustri, fettindustri, sprängämnes- och tändsticksindustri samt elektrokemisk industri.

Sveriges cellulosaindustri är näst Förenta Staternas världens största och exporten från denna industri är vårt lands största. Cellulosan ger råmaterial ej blott till den stora pappersindustrien utan även till konstsilke och konststyle. De senare produkterna tillverkas f. n. nästan uteslutande av svensk råvara och förädlas i utlandet. Det är emellertid att hoppas, att även förädlingsproblemet skall angripas av svenska ingenjörer.

Av statistisk årsbok inhämtas, att värdet av de tillverkade produkterna av nyss angivna industrier — cementfabriker, pappersmassefabriker, pappersbruk och pappfabriker, pressjästfabriker, råsockerbruk, sockerraffinaderier, destilleringsverk samt rubriken 8 kemisk-teknisk industri — uppgick år 1923 till 822 miljoner kronor och 1924 till över 862 miljoner kronor.

Att de kemiska industrierna fått en så storartad omfattning i vårt land beror givetvis i första hand därpå, att förutsättningarna för tillvaron och utvecklingen av kemisk industri äro i ovanlig grad för handen i Sverige. Till dessa förutsättningar äro i första hand att räkna våra naturtillgångar av trä, malmer och andra mineral, torv, bituminösa skiffrar m. m. Om den förstnämnda av dessa naturtillgångar yttra 1919 års sakkunniga för omor-

[121.] ganisation av Chalmers tekniska institut följande: »Våra skogar, som lämna råmaterial för träindustri, cellulosa- och papperstillverkning, kolning och andra grenar av kemisk industri, torde från industriell synpunkt böra betraktas såsom vår kanske värdefullaste och viktigaste naturtillgång». Men utvecklingen går otvivelaktigt därhän, att denna naturtillgång både absolut och relativt alltmer tages i anspråk av de kemiska industrierna.

Det är emellertid icke allenast den rikliga tillgången av råämnen, som gynna den kemiska industriens blomstring i vårt land. De betydande energimängder, som finnas i våra vattenfall, till stor del staten tillhöriga, och som så lätt kunna omsättas till elektrisk energi, ställa vårt land i synnerligen gynnsamt läge icke blott beträffande de elektrokemiska industrierna såsom t. ex. fabrikation av alkalier, klorat och blekmedel, utan även i avseende på sådana rent kemiska industrier, som måste arbeta vid temperaturer, vilka på elektrisk väg kunna uppnås. Kalciumkarbid, kalkkväve, högprocentig kisel-mangan- och kromjärn äro exempel på sådana industriers tillverkningar. De utsikter, som utan tvivel förefinnas för en uppblomstring av den elektrokemiska industrien, ingiva sålunda goda förhoppningar om ett bättre utnyttjande av landets vattenkrafttillgångar.

Men för att vidmakthålla och utveckla en kemisk industri är det icke nog med naturtillgångar. Sådana finnas också i andra länder. Skall vår kemiska industri kunna stå sig i konkurrensen, måste den hava tillgång till ingenjörer med den bästa möjliga vetenskapliga tekniska utbildning. Och för ingenjörer inom detta fack är utbildningen i kemisk teknologi en av de viktigaste, eller om man till detta ämne, såsom vanligt är, räknar även de kemisk-tekniska laborationsövningarna, den allra viktigaste. Under de senaste decennierna har emellertid detta ämne vuxit till sådant omfång, att det, såsom även av avdelningskollegiet för kemi och kemisk teknologi vid tekniska högskolan framhållits, helt kräver sin man »om vederbörande skall hinna följa med utvecklingen inom området och ägna tillräcklig tid och kraft åt undervisningen i sitt ämne».

Det vill därför förefalla, som kostnaden för upprättande av en särskild professur i kemisk teknologi vid Chalmers tekniska institut skulle vara en i eminent mening produktiv utgift.

Styrelsen vill vidare erinra, att arbetet vid nybyggnaderna för fysik och kemi med den därtill hörande fristående byggnad, som inrymmer det kemiskt-tekniska maskinlaboratoriet, bedrivits så att de inom kort äro färdiga att tagas i bruk. Maskinlaboratoriet däremot kan ej komma till användning förr än den ifrågasatta nya professuren blivit inrättad och besatt.

Angående fördelningen av tjänstgöringen mellan innehavaren av den föreslagna professuren och de nuvarande professorerna i kemi framlägger styrelsen ett närmare angivet förslag, däri för större överskådlighet i nedanstående tabell anges den föreslagna tjänstgöringstiden för de olika professorerna.

	Hösttermin		Vårtermin		
	Föreläsningar	Övningar	Föreläsningar	Övningar	
Professorn i oorganisk kemi					
Oorganisk kemi	4	—	4	—	K 1
Kemiska laborationer	—	8	—	12	K 1
Mineralogi och geologi	2	—	2	2	K 2
	6	8	6	14	

Professorn i organisk kemi

Organisk kemi	4	—	4	—	K 2
Kemiska laborationer	—	10	—	10	K 2
Teoretisk kemi	3	—	2	—	K 2
	<u>7</u>	<u>10</u>	<u>6</u>	<u>10</u>	

Professorn i kemisk teknologi

Kemisk teknologi	5	—	5	—	K 3
Kemisk tekniska apparater	1	2	1	2	K 3
Kemiska laborationer	—	16	—	16	K 3
	<u>6</u>	<u>18</u>	<u>6</u>	<u>18</u>	

[121.]

Av vad styrelsen ovan anfört torde framgå, att behovet av den nya professuren är trängande; och styrelsen vågar förutsätta, att dess framställning om inrättandet av en ny professur i kemisk teknologi, för vars befogenhet också statsutskottet vid 1926 års riksdag funnit synnerligen välgående skäl förebragta, nu skall vinna bifall.

Frågan om en professur i kemisk teknologi vid Chalmers tekniska institut har, vilket nogsamtidigt framgår av den lämnade redogörelsen, sedan flera år stått på dagordningen och vunnit välvilligt mottagande från såväl vederbörande departementschefer som statsutskottets sida, om än olika omständigheter hittills hava förhindrat planens förverkligande. Då nu nybyggnaderna vid institutet stå inför sin fullbordan, synes tiden vara inne att till förnyat skärskådande upptaga denna fråga. De skäl och synpunkter, vilka anförts till förmån för det föreliggande förslaget, äro av en sådan art, att någon tvekan icke kan föreligga i avseende å det berättigade och ändamålsenliga i förslagets förverkligande. Jag vill betona den trängande angelägenheten av att undervisningen i hithörande för vår kemiska industri så betydelsefulla ämnen varder ordnad på ett tillfredsställande sätt och anser mig kunna stanna vid att såsom motivering för det framlagda förslaget om en professur i kemisk teknologi hänvisa till vad härutinnan tillförene förekommit och till vad institutets styrelse anfört i sin senaste skrivelse. Jag tillstyrker alltså förslaget om inrättande vid institutet av ifrågavarande professur. Vid ett bifall härtill skulle det i staten för Chalmers tekniska institut under rubriken A) Avlöningsstat upptagna ordinarie förslagsanslaget till avlöningar till professorer å 123,100 kronor ökas med ett belopp av 10,260 kronor — motsvarande näst högsta löneklassen inom avlöningsreglementets 28:de lönegrad, dyrortsgrupp F — till 133,360 kronor eller i avrundat tal 133,400 kronor. Härjämte bör i den vid institutets stat fogade Anm. 1 följande ändringar vidtagas, nämligen att antalet professorer där upptages till 13 i stället för 12, att den under 7) upptagna professuren i kemi och kemisk teknologi benämnes professur i organisk kemi samt att under 13) upptages den nytillkomna professuren i kemisk teknologi.

Departementschefen.

[121.] Professorn i kemi och kemisk teknologi vid institutet A. Langlet har förklarat sig ej hava något att erinra mot att, i händelse den nu föreslagna professuren kommer till stånd, den av honom innehavda professuren förändras till en professur i organisk kemi. Ny fullmakt torde vid sådant förhållande böra utfärdas för Langlet.

Övergångs-
stat.

Jämlikt Kungl. Maj:ts därom framställda förslag uppförde 1926 års riksdag avlöningarna åt en verkstadsingenjör och åt en lärare i frihandsteckning vid Chalmers tekniska institut på övergångsstat, slutande å 7,000 kronor, vilken övergångsstat i riksstaten upptagits som ett särskilt ordinarie anslag. För att undvika ett belastande av riksstaten med allt för många smärre anslag vill jag föreslå, att nämnda övergångsstat med oförändrat innehåll i stället införes i den ordinarie staten för institutet under rubriken A) Avlöningsstat såsom särskild ordinarie anslagspost å 7,000 kronor, med vilket belopp alltså avlöningsstatens slutsumma skulle ökas. Övergångsstaten bör givetvis fortfarande bibehålla sin karaktär av bestämt anslag.

Institutets nuvarande förslagsanslag till avlöningar, 253,200 kronor, vilket vid bifall till inrättande av den nya professuren i kemisk teknologi skulle ökas till 263,500 kronor, skulle alltså, därest övergångsstaten infördes under avlöningsstaten, höjas ytterligare med 7,000 kronor, till 270,500 kronor, varvid det nuvarande i riksstaten uppförda särskilda anslaget å 7,000 kronor till övergångsstat skulle bortfalla.

Speciallärare.

I samband härmed tillåter jag mig erinra därom, att 1926 års riksdag vid sitt beslut om lönereglering för befattningshavarna vid institutet och sammanförande av arvodena till speciallärare till ett anslag anknöt enahanda uttalande, som jag nyss återgivit beträffande tekniska högskolan, nämligen att riksdagen förutsatte att årligen för riksdagen framlades en tablå över dispositionen av det för sistnämnda ändamål utgående anslaget, angivande de olika speciallärbefattningarna samt det för var och en av dessa befattningar utgående arvode och fastställda antalet undervisningstimmar. I anledning härav vill jag meddela, att Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juni 1926 föreskrivit, att under tiden den 1 juli 1926—den 30 juni 1930 skola vid Chalmers tekniska institut finnas anställda speciallärare i nedan omfördä ämnen, en var med det arvode, som här efteråt anges; härjämte är för var och en av dessa lärare angivet antalet undervisningstimmar för vecka under nämnda tid.

[121.]

Speciallärare i:	Antal under- visnings- timmar för vecka	Arvode kronor
Beskrivande geometri	5	3,000
Vattenbyggnadslära	9	4,700
Modellering	8	2,200
Elektrokemi	4	2,400
Geodesi	5	3,750
Fysik	6	1,800
Byggnadsteknik	6	3,150
Byggnadshygien	1 ¹ / ₂	750
Stadsanläggningslära	1	750
Mekanisk teknologi	4	1,900
Explosionsmotorer	3	1,800
Engelska	4	1,350
Bokföring	4	1,500
Industriell ekonomi	3	1,800
Svenska	7	1,900
Tyska	13	3,500
Historia	2	750
Summa kronor		37,000

Jämlikt Kungl. Maj:ts därom framställda förslag anvisade 1926 års riksdag till avlösningsförbättring m. m. åt innehavarna av de å övergångsstat för Chalmers tekniska institut uppförda befattningarna för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag å 3,300 kronor, att utgå enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelades.

I fråga om tillkomsten av detta anslag tillåter jag mig hänvisa till vad min företrädare i statsrådsämbetet härutinnan anförde vid framläggandet av löneregleringsförslaget för institutet vid 1926 års riksdag (se åttonde huvudtiteln, sid. 412 f).

Genom beslut den 28 maj 1926 förordnade Kungl. Maj:t, att från ifrågasvarande anslag skulle utgå avlösningsförbättring med 1,850 kronor till verkstadsingenjören och 1,450 kronor till läraren i frihandsteckning, varvid av lönerögningsförbättringen $\frac{3}{5}$ skulle anses utgöra lön och $\frac{2}{5}$ tjänstgöringspenningar.

Anslag för här ifrågasvarande ändamål är av behovet påkallat jämväl för nästkommande budgetår, och torde anslag hos riksdagen böra äskas till samma belopp som för närvarande eller 3,300 kronor.

I den för Chalmers tekniska institut före ingången av budgetåret 1926—1927 gällande staten fanns uppfört ett anslag å 12,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter. Anslaget visade sig emellertid otillräckligt, varför riksdagen under en följd av år beviljade medel till dess för-

Avlösningsförbättring m. m. åt innehavarna av de på övergångsstat för institutet uppförda befattningarna.

Ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter.

[121.] stärkande och till täckande av i anslaget uppkomna brister. För budgetåret 1925—1926 beviljades sålunda för sagda ändamål ett extra anslag av 32,000 kronor.

För budgetåret 1926—1927 hade institutets styrelse gjort framställning om ett extra förstärkningsanslag å 32,000 kronor. Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av denna fråga anförde min företrädare i statsrådsämbetet (1926 års åttonde huvudtitel, sid. 409):

De av styrelsen lämnade upplysningarna giva vid handen, att det å institutets stat upptagna anslaget till uppvärmning, belysning och diverse utgifter måste anses vara alldeles otillräckligt, och att ett förstärkningsanslag av avsevärd storlek är för framtiden erforderligt. Då nu en ny stat för institutet skall fastställas, synes mig tillfället lämpligt att höja här ifrågavarande anslag till ett belopp, som vid en försiktig beräkning kan antagas motsvara det konstanta behovet, under det att de utgifter, som därutöver visa sig erforderliga, få gäldas från ett för ändamålet avsett extra anslag. Jag vill framhålla, att det möter särskilda svårigheter att nu beräkna det stadigvarande anslagsbehovet, innan någon erfarenhet vunnits beträffande den ökning i utgifter, som kommer att föranledas av de nya byggnaderna för institutets kemiska och fysiska institutioner. Enligt styrelsens beräkningar, mot vilka jag icke funnit något att erinra, skulle utgifterna för förevarande ändamål — med frånräknande av den del av dessa utgifter, som kan bestridas med elevavgifter och hyresmedel till ett uppskattat belopp av tillhopa 6,000 kronor — för budgetåret 1926—1927 uppgå till 44,000 kronor. Härav synes mig ett belopp av 35,000 kronor böra ingå i en särskild omkostnadsstat för institutet och med andra anslagsposter sammanföras till ett gemensamt ordinarie reservationsanslag till materiell m. m. Till uppvärmning, belysning och diverse utgifter skulle därutöver behöva anvisas ett extra anslag å 9,000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i anslutning härtill framlagda förslag uppförde 1926 års riksdag i staten för Chalmers tekniska institut under rubriken B. Omkostnadsstat ett ordinarie reservationsanslag till uppvärmning, belysning och diverse utgifter å 35,000 kronor, varjämte riksdagen till beredande av ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid institutet för budgetåret 1926—1927 anvisade ett extra anslag av 9,000 kronor.

I skrivelse den 2 september 1926 har nu institutets styrelse gjort framställning om utverkande av ett extra anslag för ändamålet å 12,000 kronor och till stöd härför bland annat anfört:

Utgifterna för uppvärmning, belysning och diverse utgifter hava uppgått till:

under budgetåret 1923—1924	49,429 kronor
» » 1924—1925	43,970 »
» » 1925—1926	44,788 »

För närvarande hava bränslepriserna på grund av kolstrejken i England något stegrats, varför utgifterna för ifrågavarande anslagspost ej kunna beräknas till lägre belopp än till 46,000 kronor. Härtill komma kostnaderna

för uppvärmning och belysning av nybyggnaderna för institutets kemiska och fysiska institutioner. Dessa kostnader kunna ej med noggrannhet uppskattas men torde röra sig omkring 7,000 kronor. Totalkostnaden för uppvärmning, belysning och diverse utgifter kommer då att uppgå till 53,000 kronor.

[121.]

Under budgetåret 1927—1928 stå till styrelsens förfogande för nämnda ändamål

det i staten upptagna reservationsanslaget	35,000 kronor
beräknade elevavgifter och hyresmedel	6,000 »

Tillsammans kronor 41,000.

Till förstärkande under budgetåret 1927—1928 av det i institutets stat uppförda ordinarie anslaget till uppvärmning, belysning och diverse utgifter erfordras sålunda ett extra anslag å 12,000 kronor.

Ett förstärkningsanslag för här ifrågavarande ändamål är synbarligen påkallat jämväl för budgetåret 1927—1928. Mot de av institutets styrelse gjorda beräkningarna har jag icke funnit något att erinra. Departementschefen.

Till sist vill jag allenast erinra, att någon ändring icke ifrågasatts beträffande de ordinarie reservationsanslagen till stipendier och premier åt elever, 600 kronor, och till materiell m. m. 62,000 kronor. En av institutets styrelse gjord framställning om anslag å 2,000 kronor till resestipendier åt lärare vid institutet har jag icke nu ansett mig kunna förorda.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Hemställen. Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att

1) besluta, att vid Chalmers tekniska institut skall från och med den 1 juli 1927 inrättas en professorsbefattning i kemisk teknologi med placering för innehavaren av denna befattning i lönegraden B 28;

2) vid bifall härtill *dels* öka det i den nuvarande *ordinarie* staten under A) Avlöningsstat uppförda förslagsanslaget: avlöningar till professorer

nu	kronor 123,100:—
med	» 10,300:—
till	» 133,400:—

dels ock vidtaga den ändring i den vid staten fogade anmärkningen 1, att professorsbefattningarna vid institutet angivas till 13, att den under 7) angivna professuren i kemi och kemisk teknologi uppföres såsom professur i organisk kemi, samt att under 13) ytterligare en professur införes med ämnesområde: kemisk teknologi;

3) med uteslutande ur riksstaten av det där nu uppförda anslaget å 7,000 kronor till övergångsstat för institutet, i staten för institutet under A) Avlöningsstat uppföra såsom särskild anslagspost: övergångsstat för institutet, 7,000 kronor;

[121.]

4) vid bifall till vad under 2) och 3) föreslagits höja det i riksstaten under Chalmers tekniska institut med rubrik: avlöningar uppförda *ordinarie* förslagsanslaget,

nu		kronor 253,200: —
med	 »	17,300: —
till	 »	270,500: —

dels i riksstaten med oförändrade belopp upptaga följande *ordinarie* reservationsanslag till vissa omkostnader för uppehållande av institutets verksamhet, nämligen

a) till stipendier och premier åt elever

å		kronor 600: —
---	-------	---------------

samt

b) till materiell m. m. för institutet å . . . » 62,000: —;

dels till avlöningsförbättring m. m. åt innehavarna av de å nämnda övergångsstat uppförda befattningarna för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag

å		kronor 3,300,
---	-------	---------------

att utgå enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas;

dels ock till beredande av ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid Chalmers tekniska institut för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag

av		kronor 12,000.
----	-------	----------------

G. Skolöverstyrelsen.

1. **Skolöverstyrelsen.** I riksstaten är uppfört ett ordinarie förslagsanslag till skolöverstyrelsen med 528,100 kronor. Enligt den för överstyrelsen fastställda staten ingår i detta anslag en post till skrivmaterialier, expenser, bränsle samt tryckningskostnader å 70,000 kronor. I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen gjort framställning om nämnda anslagsposts ökning med 10,000 kronor från och med budgetåret 1927—1928. Till stöd för denna framställning anför överstyrelsen, att utgifterna för överstyrelsens drift komma att ökas genom överstyrelsens under sommaren 1926 skedda flyttning till större lokaler i det nya ämbetsverkshuset vid Hantverkargatan. Sålunda beräknar överstyrelsen, att kostnaderna för städning, uppvärmning, belysning och telefon m. m., vilka för budgetåret 1925—1926 uppgått till 23,483 kronor för budgetåret 1926—1927 komma att uppgå till 33,068 kronor, alltså en ökning med 9,585 kronor. Den större delen av denna utgiftsökning belöper på städning och materiell härtill, telefonväxeln samt uppvärmning. Då några av de i beräkningen ingående utgiftsposterna icke låta sig exakt bestämma, anser överstyrelsen, att anslagsposten till skrivmaterialier m. m. bör ökas med minst 10,000 kronor.

[122.]
Skolöver-
styrelsen.

En ökning av nämnda anslagspost torde vara ofrånkomlig, och jag har intet att erinra mot den av överstyrelsen verkställda beräkningen av den erforderliga anslagshöjningen. Enligt vad jag inhämtat, har det under berörda post upptagna beloppet under de senaste budgetåren till fullo åtgått för därmed avsedda ändamål. Jag anser mig alltså böra tillstyrka överstyrelsens förslag. Erinras bör i detta sammanhang, att i överstyrelsens utgifter för uppvärmning ingår kostnaden för uppvärmning jämväl av de lokaler, som disponeras av yrkespedagogiska centralanstalten, pedagogiska biblioteket och svenska skolmuseet, vilken kostnad beräknats till 880 kronor för år.

Departement-
schefen.

Även av en annan anledning torde det ordinarie förslagsanslaget till skolöverstyrelsen böra höjas. För nedbringande av antalet anslag å riksstaten synes det nämligen vara lämpligt att det därstädes nu uppförda ordinarie anslaget å 1,900 kronor till övergångsstat för skolöverstyrelsen icke längre uppföres såsom ett särskilt anslag utan — såsom i flera andra liknande fall ägt rum — med bibehållande av sin natur av bestämt anslag, upptages

såsom en anslagspost i det ordinarie förslagsanslaget för ämbetsverket. Sistnämnda anslag skulle därigenom uppbringas till ett belopp av 540,000 kronor.

Jag får således hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels med uteslutande ur riksstaten av det därstädes under rubriken: Övergångsstat för skolöverstyrelsen nu upptagna *ordinarie* anslaget å kronor 1,900: —

i staten för skolöverstyrelsen uppföra såsom särskild anslagspost: Övergångsstat ett belopp

av kronor 1,900: —

dels uppföra den i staten för skolöverstyrelsen ingående anslagsposten till skrivmaterialier, expenser, bränsle samt tryckningskostnader

nu kronor 70,000: —

med » 80,000: —

dels ock i anledning därav öka det i riksstaten uppförda *ordinarie* förslagsanslaget till skolöverstyrelsen,

nu kronor 528,100: —

med » 11,900: —

till » 540,000: —

[123.]

Uppehållande av skolöverstyrelsens verksamhet.

2. Uppehållande av skolöverstyrelsens verksamhet. Till *inspektion och sakkunniga biträden* hos skolöverstyrelsen har sedan åtskilliga år anvisats medel å extra stat. För budgetåret 1926—1927 utgör anslaget 10,500 kronor, varav enligt beslut av 1926 års riksdag 4,000 kronor avsetts för tillgodoseende av behovet inom överstyrelsen av juridiskt-administrativ sakkunskap.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 gjort framställning om beredande av medel för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1927—1928.

Överstyrelsen har därvid erinrat, att anslaget tidigare varit uppfört med avsevärt större belopp, varav bestritts arvoden till vissa hos överstyrelsen mera fast anställda inspektörer och konsulenter i olika övningsämnen, samt framhållit de olägenheter, som blivit en följd av indragningen av dessa. Överstyrelsen hemställer därför nu om ett anslag för ändamålet av 22,000 kronor. Av detta belopp hava 11,250 kronor avsetts till arvoden åt åtta inspektörer och konsulenter för den egentliga inspektions- och konsulerande verksamheten, 2,000 kronor till ersättning för de av ifrågavarande befattningshavare vid förekommande behov avgivna särskilda yttranden i fackfrågor, 1,200 kronor till examensombud vid de tekniska gymnasiernas avgångsprövningar, 3,550 kronor för tillfälliga behov och 4,000 kronor för tillgodoseende av behovet av juridiskt-administrativ sakkunskap.

Departementschefen.

Med hänsyn till den pågående utredningen rörande genomförande av besparingar i statsförvaltningen torde för närvarande en utveckling av inspektörs- och konsulentverksamheten inom skolöverstyrelsen icke böra ske. Jag

kan därför icke tillmötesgå överstyrelsens krav på en höjning av anslaget till inspektion och sakkunniga biträden. [123.]

Till arvode åt *byggnadssakkunnigt biträde* hos skolöverstyrelsen har vidare från och med år 1922 utgått ett särskilt anslag av 4,800 kronor för år. Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål jämväl för budgetåret 1927—1928.

Häremot har jag intet att erinra.

På grund av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar har därjämte från och med år 1922 utgått ett särskilt anslag av 1,800 kronor för år till *bestridande av expeditionsvaktsgöromål* hos skolöverstyrelsen.

I enlighet med av skolöverstyrelsen nu gjord framställning torde förslag om anvisande av enahanda anslag för budgetåret 1927—1928 böra avlätas till riksdagen.

De av mig nu förordade anslagsbeloppen

till inspektion och sakkunniga biträden	kronor 10,500: —
» byggnadssakkunnigt biträde	» 4,800: —
» bestridande av expeditionsvaktsgöromål	» 1,800: —
	eller tillhopa kronor 17,100: —

hava hittills varit i riksstaten uppförda såsom särskilda anslag. Då det emellertid är önskvärt att, i den mån så utan olägenhet kan ske, minska antalet av de i riksstaten uppförda anslagen, torde ifrågavarande anslagsbelopp böra sammanföras till ett gemensamt anslag, att ställas till skolöverstyrelsens förfogande med nyss angivna fördelning på de olika ändamålen. Det sålunda ifrågasatta gemensamma anslaget synes lämpligen kunna upptagas under rubriken: till uppehållande av skolöverstyrelsens verksamhet.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande av skolöverstyrelsens verksamhet
anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag
av kronor 17,100: —
att utgå med den fördelning på olika ändamål, som av
Kungl. Maj:t bestämmes.

H. De allmänna läroverken m. m.

Högre lärarinneseminariet.

[124.]
Högre lärarinneseminariet.

1. **Högre lärarinneseminariet.** I riksstaten finnes under åttonde huvudtiteln uppfört ett ordinarie anslag till högre lärarinneseminariet, vilket anslag för budgetåret 1926—1927 utgår med 130,285 kronor. Anslaget bör givetvis fortfarande utgå, och någon förändring av detsamma har ej ifrågasatts vare sig av skolöverstyrelsen i dess skrivelse den 31 augusti 1926 angående anslagsbehov för nämnda budgetår eller eljest. Jag har således ej anledning att av sådant skäl nu uttala mig om detta anslag.

Emellertid önskar jag få i detta sammanhang erinra om det omfattande förslag till ny skolorganisation, som på sin tid framlades av den s. k. skolkommissionen och som sedan dess dels varit föremål för uttalanden av ett stort antal myndigheter, korporationer m. fl., dels ock stått under fortsatt utredning av särskilda sakkunniga. Tiden är nu enligt min mening inne att till mera definitiv prövning upptaga hela det omfattande spörsmål, som plägar benämnas skolfrågan, och jag har också för avsikt att i sinom tid föreslå Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga denna fråga i viktiga och grundläggande delar. Det härför oundgängliga förarbetet pågår sedan någon tid, men ärendet är ännu ej i det skick, att det kan föreläggas Kungl. Maj:t till slutlig prövning.

Det är självklart, att en lösning av ifrågavarande spörsmål måste bli förknippad med en mängd frågor av ekonomisk innebörd. Härvid är givetvis ej heller högre lärarinneseminariet undantaget, då, som känt är, det framlagda organisationsförslaget i sin mån berör även nämnda läroanstalt.

Väl är det på frågans nuvarande ståndpunkt ej möjligt att bestämt avgöra, i vad mån det förslag, jag avser att framlägga, kan komma att inverka på högre lärarinneseminariets anslagsbehov för nästkommande budgetår, men då detta av skäl, som nyss antytts, icke kan vara uteslutet, synes det mig lämpligt, att frågan om anslagets definitiva bestämmande hålles öppen för att kunna slutligt prövas i samband med behandlingen inom riksdagen av det tilltänkta omorganisationsförslaget.

Jag bör här påpeka, att de omständigheter, jag nu anför, äga sin tillämpning jämväl på flera av de anslagskrav, vilka jag i det följande har

att anmäla och vilka avse dels de allmänna läroverken, dels de kommunala mellanskolorna och dels privatläroverken. Under respektive punkter får jag tillfälle att angiva, i vad mån det syns mig erforderligt att på nu nämnt sätt reservationsvis upptaga behövlige anslag. I de fall åter, där jag ej funnit sådan åtgärd nödig, kommer jag att framställa definitiva förslag om anslags beviljande.

Under återopande av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående viss omorganisering av det högre skolväsendet, för budgetåret 1927—1928 beräkna det i riksstaten under åttonde huvudtiteln på *ordinarie* stat uppförda anslaget till högre lärarinneseminarier med ett belopp av kronor 130,285: —

2. Diverse behov vid högre lärarinneseminarier. Under åtskilliga år har riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar, på extra stat beviljat anslag för tillgodoseende av vissa behov vid högre lärarinneseminarier. Anslaget har utgått med olika belopp under olika år och är för budgetåret 1926—1927 bestämt till 54,860 kronor. De ändamål, för vilka anslaget varit avsett, äro: uppehållande av en valfri fjärde årskurs; undervisning i träslöjd; stipendier; förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser, för undervisning i biologi och teckning samt för statens skolköksseminarium och hushållsskola; expenser vid högre lärarinneseminarier och vid statens skolköksseminarium och hushållsskola; arvoden åt timlärare och vikarier vid sistnämnda seminarium och hushållsskola; förhöjning av arvodet åt seminariets läkare; samt tillfällig löneförbättring för vaktmästaren och eldaren därstädes.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 ifrågasatt höjning av vissa bland dessa anslagsposter. Det torde vara lämpligt att möjlighet att tillmötesgå dessa överstyrelsens förslag hålles öppen och jag anser därjämte, att ett hittills såsom särskilt anslag i riksstaten på extra stat uppfört belopp till arvoden åt timlärare och vikarier — för budgetåret 1926—1927 bestämt till 21,000 kronor — bör inflyttas som en post i nu förevarande anslag.

Av skäl, som jag under näst föregående punkt anfört, synes det vara lämpligt, att anslaget för närvarande blott reservationsvis beräknas. Beloppet torde kunna angivas till 84,860 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående viss omorganisering av det högre skolväsendet, i riksstaten för budgetåret 1927—1928 beräkna till diverse behov vid högre lärarinneseminarier ett *extra* anslag av kronor 84,860: —

[125.]
Diverse
behov vid
högre lära-
rinnesemina-
riet.

De allmänna läroverken.

[126.] **3. De allmänna läroverken.** Det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken är för budgetåret 1926—1927 bestämt till 6,666,066 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen framställt flera förslag, vilkas upptagande skulle föranleda höjning av detta anslag. Oavsett dessa förslag har undersökning verkställts, huruvida anslaget kunde anses under nuvarande förhållanden tillräckligt för sitt ändamål, en åtgärd, som befunnits nödvändig på grund av en i riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1925—1926 lämnad uppgift, att å anslaget uppstått en avsevärd brist under sistnämnda budgetår. Undersökningen har givit vid handen, att förhållandet med all sannolikhet beror därpå, att vid rekvisitioner från förevarande anslag och det för ålderstillägg avsedda anslaget avlöningsmedel blivit oriktigt fördelade på nämnda båda anslag.

Med hänsyn till det förslag om förändrad organisation av det högre skolväsendet, som jag, på sätt jag under punkt 124 anför, har för avsikt att längre fram förelägga Kungl. Maj:t till prövning, torde storleken av reservationsanslaget till de allmänna läroverken för nästkommande budgetår ej böra eller kunna nu definitivt uppgivas. Då, såsom framgår av vad jag nyss anförde, någon brist i anslaget ej lär vara att taga hänsyn till, anser jag att anslaget för närvarande bör beräknas med oförändrat belopp.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående viss omorganisation av det högre skolväsendet, beräkna det i riksstaten under åttonde huvudtiteln på *ordinarie* stat uppförda reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp
av kronor 6,666,066: —

4. Ålderstillägg åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, oförändrat ordinarie förslagsanslag

. kronor 1,122,000: —

[127.] **5. Extra och vikarierande lärare.** I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov. Denna anslagspost bestämdes av 1918 års riksdag till 250,000 kronor. Enär det i anslagsposten ingående belopp, som beräknats för avlönande av extra lärare och vikarier, ej varit tillräckligt härför, har riksdagen under åtskilliga år på extra stat beviljat särskilda anslag för ändamålet. För budgetåret 1926—1927 har härför beviljats ett extra anslag av 624,500 kronor.

I skrivelse den 27 september 1926 har skolöverstyrelsen hemställt, att ett

anslag av enahanda storlek måtte för ändamålet beviljas för budgetåret 1927—1928.

Anslag till extra och vikarierande ämneslärare är givetvis allt fortfarande behöfvligt. Anslaget storlek torde däremot, av skäl, som jag under punkt 124 framlagt, ej kunna nu exakt angivas. Sannolikt är dock att någon nedläggning i anslagsbeloppets storlek kommer att visa sig möjlig att vinna, och anslaget skulle, så vitt nu kan beräknas, kunna preliminärt upptagas till 601,400 kronor.

Jag tillstyrker således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående viss omorganisation av det högre skolväsendet, till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken i riksstaten för budgetåret 1927—1928 beräkna ett *extra* anslag av kronor 601,400: —

6. Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom: oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 3,000: —

7. Extra arvoden åt övningslärare. I reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår ett särskilt anslag till extra arvoden åt teckningslärare. Anslaget bestämdes av 1918 års lagtima riksdag till 132,600 kronor. Utöver denna anslagspost har riksdagen under flera år å extra stat anvisat medel för ändamålet. För budgetåret 1926—1927 är sålunda anvisat ett extra anslag å 70,100 kronor, varför detta budgetår till förfogande står ett belopp av sammanlagt 202,700 kronor. Genom beslut den 18 juni 1926 anvisade Kungl. Maj:t för läsåret 1926—1927 för extra tjänstgöring av teckningslärare vid de allmänna läroverken högst 202,000 kronor, motsvarande efter ett medelpris av 125 kronor för veckotimme kostnaden för 1,616 timmar.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 27 september 1926 hemställt om beredande av anslag för detta ändamål under budgetåret 1927—1928 och anför därvid, bland annat, följande:

Det för läsåret 1926—1927 disponibla beloppet motsvarade 1,622 extra timmar efter en medelkostnad av i det närmaste 125 kronor för veckotimme. Nämda läsår hade antalet klassavdelningar blivit något mindre än som beräknats. Då på grund härav för detta läsår erfordrats endast 1,611 övertimmar i teckning och välskrivning torde av de för ändamålet tillgängliga medlen omkring 1,375 kronor icke behöva tagas i anspråk. Nu ifrågavarande extra anslag hade emellertid ej ökats i samma proportion som antalet klassavdelningar, varigenom nödvändiggjorts sammanslagning av olika läsavdelningar i teckning samt viss inskränkning i antalet för frivillig teckning avsedda timmar. Överstyrelsen räknade nu för läsåret 1927

[128.]
Extra
arvoden
åt övnings-
lärare.
Tecknings-
lärare.

[128.] —1928 med en ökning av antalet parallellavdelningar med 7. Då för var och en av dessa parallellavdelningar krävdes i medeltal 2 teckningstimmar, borde antalet teckningstimmar i jämförelse med läsåret 1926—1927 för läsåret 1927—1928 ökas med 14. Nu utgående anslag skulle alltså behöva höjas med ett belopp, motsvarande kostnaden för 3 veckotimmar, d. v. s. 3×125 kronor, eller 375 kronor, således i avrundat tal till 70,500 kronor.

Departementschefen.

Med hänsyn till den minskning i antalet lärjungar vid de allmänna läroverken, som givit sig tillkänna under de senaste åren, synes någon höjning av här ifrågavarande anslag icke nu behöva ifrågakomma. Att anslaget bibehålles vid sitt nuvarande belopp, finner jag däremot vara motiverat av vad skolöverstyrelsen anfört i fråga om skedd hopslagning av teckningsavdelningar och inskränkning i den frivilliga teckningen.

Gymnastiklärare.

Bland de i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående särskilda anslagen avser ett att bereda medel till extra arvoden åt gymnastiklärare. Anslaget uppgår till 20,000 kronor. Härutöver har riksdagen under åtskilliga år för ändamålet anvisat medel å extra stat, för vart och ett av budgetåren 1923—1925 uppgående till 13,500 kronor. Av 1925 och 1926 års riksdagar höjdes sedermera det extra anslaget till respektive 27,540 och 41,600 kronor. Höjningen berodde därpå, att 1925 års riksdag godtog en plan att under två år öka antalet extra undervisningstimmar i gymnastik med 208, fördelade på två år, detta för att medeltalet lärjungar i varje gymnastikavdelning skulle utgöra högst 80. Medelpriset för varje veckotimmens undervisning beräknades till 135 kronor. Medelst de för budgetåret 1926—1927 anvisade medlen beräknade skolöverstyrelsen, att undervisning i gymnastik skulle kunna anordnas under 450 extra timmar. Genom beslut den 18 juni 1926 anvisade Kungl. Maj:t de sålunda av riksdagen för ifrågavarande ändamål anvisade medlen, tillhopa 61,600 kronor.

Skolöverstyrelsen hemställer i sin skrivelse den 31 augusti 1926 om en höjning för budgetåret 1927—1928 av ifrågavarande extra anslag till 44,800 kronor. Till stöd härför anför skolöverstyrelsen, bland annat, följande.

Överstyrelsens uppskattning av behovet av 450 extra undervisningstimmar i gymnastik grundade sig på antalet lärjungar vid de allmänna läroverken höstterminen 1923. Sedan dess hade emellertid antalet lärjungar vid högre latinläroverket i Göteborg, högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm och högre allmänna läroverket i Malmö genom inrättande av nya parallellavdelningar stigit i sådan grad, att vid vardera av dessa läroverk en gymnastikavdelning utöver vad som beräknades för höstterminen 1923 behövt upprättas. Härtill komme, att för nämnda termin inga övertimmar beräknats för Jakobs realskola i Stockholm, enär denna skola då haft sin undervisning i gymnastik förlagd till gymnastiska centralinstitutet. Enär denna undervisning numera försigginge i läroverkets nya byggnad i Vasastaden och skolan från och med den 1 juli 1926 fått egen ordinarie gymnastiklärartjänst upprättad, erfordrades även för detta läroverk ett antal extra timmar i gymnastik, motsvarande minst tre gymnastik-

avdelningar. Om man alltså räknade med tillsammans 6 nya gymnastikavdelningar för läsåret 1927—1928, skulle härför erfordras en ökning av 24 timmar, då varje avdelning hade 4 timmar i veckan. Den erforderliga anslagsökningen skulle i så fall uppgå till 24×135 kronor eller 3,240 kronor. Då riksdagen för budgetåret 1926—1927 för ändamålet beviljat ett extra anslag å 41,600 kronor, skulle alltså för budgetåret 1927—1928 erfordras 41,600 kronor + 3,240 kronor eller 44,840 kronor, d. v. s. i runt tal 44,800 kronor.

[128.]

Med tillämpning av den utav 1925 och 1926 års riksdagar uttalade principen rörande storleken av gymnastikavdelningarna vid de allmänna läroverken samt med hänsyn till vad skolöverstyrelsen anfört finner jag en höjning, på sätt skolöverstyrelsen föreslagit, av ifrågavarande anslagsmedel böra företagas.

Departementschefen.

I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost å 5,000 kronor, avsedd till extra arvoden åt musiklärare.

Musiklärare.

För samma ändamål har riksdagen under åtskilliga år anvisat medel på extra stat. För budgetåret 1926—1927 utgår detta extra anslag med 5,100 kronor.

Genom beslut den 18 juni 1926 anvisade Kungl. Maj:t för extra tjänstgöring av musiklärare vid de allmänna läroverken högst 10,100 kronor, motsvarande efter ett medelpris av 145 kronor för veckotimme 70 timmar.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om en höjning för budgetåret 1927—1928 av ifrågavarande anslag och anför till stöd härför följande.

Då behovet av utsträckt undervisning i musik vid de allmänna läroverken alltför vore mycket stort, i det vid många läroverk flera lärjungar, som önskat deltaga i instrumentalmusik, måst avvisas, ansåge sig överstyrelsen för läsåret 1927—1928 böra räkna med 75 extra timmar i musik innebärande en ökning av 5 timmar. Liksom under föregående år ansåge sig överstyrelsen böra uppskatta medelkostnaden för varje sådan timme till 145 kronor, och kostnaden för 75 timmar bleve sålunda 10,875 kronor, d. v. s. i runt tal 10,900 kronor. Frändroges från detta belopp det ifrågasatta ordinarie anslaget, 5,000 kronor, återstode 5,900 kronor att bestridas av anslag å extra stat, vilket skulle innebära en höjning av det nuvarande extra anslaget med 800 kronor.

På de av överstyrelsen anförda skälen tillstyrker jag den begärda förhöjningen av ifrågavarande anslag.

Departementschefen.

Till bestridande av kostnaderna för den extra undervisning, som enligt gällande avlöningsbestämmelser kan åläggas lärarinna i kvinnligt handarbete vid statens samskolor, finnes i reservationsanslaget till de allmänna läroverken upptagen en anslagspost å 7,500 kronor.

Lärarinnor i kvinnligt handarbete.

För att fylla behovet av medel för ifrågavarande ändamål har riksdagen under senare år anvisat ett extra anslag, vilket för budgetåret 1926—1927

är bestämt till 2,850 kronor. Hela det för nämnda budgetår disponibla anslagsbeloppet uppgår alltså till 10,350 kronor. Genom beslut den 18 juni 1926 anvisade Kungl. Maj:t för extra tjänstgöring av lärarinnor i kvinnligt handarbete vid statens samskolor högst sistnämnda belopp, motsvarande, efter ett medelpris av 90 kronor för veckotimme, kostnaden för 115 veckotimmar.

Extra anslag begäres nu av överstyrelsen till samma belopp, som för närvarande utgår.

Departement-
schefen.

Jag tillstyrker bifall till överstyrelsens framställning.

Samtliga under denna punkt omförmälda anslag, vilka, såsom framgår av det förut anförda, hittills upptagits vart för sig i riksstaten, synas mig böra för vinnande av större överskådlighet sammanföras till ett anslag under benämning extra arvoden åt övningslärare vid de allmänna läroverken att fördelas mellan de särskilda ändamålen på sätt jag här förut förordat.

Under återopande av vad jag nu anført hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt övningslärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 123,650: —

[129.]
Undervisning
i manlig slöjd
vid de all-
männa läro-
verken.

8. **Undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken.** Till bekostande av undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken har under åtskilliga år under åttonde huvudtiteln varit uppfört ett ordinarie förslagsanslag, vilket för budgetåret 1923—1924 och den närmaste tiden där förut var upptaget till 42,500 kronor. För budgetåren 1924—1926 var anslaget uppfört med ett till 21,000 kronor för år nedsatt belopp, enär det ansågs böra fordras att vederbörande kommun bidroge till kostnaderna för uppehållande av undervisningen. På grund av de olägenheter denna anordning visat sig medföra beslöt 1926 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, att kostnaderna för slöjdundervisningen åter skulle i förutvarande omfattning övertagas av statsverket, och höjde i anledning därav förslagsanslaget för budgetåret 1926—1927 till 41,000 kronor. Därjämte medgav riksdagen, att från nämnda anslag finge såsom arvode för undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken från och med den 1 juli 1926 utgå: till manlig lärare 85 kronor och till kvinnlig lärare 75 kronor, allt för veckotimme och år.

Den 28 maj 1926 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 139) angående arvoden åt lärare i manlig slöjd vid de allmänna läroverken m. m.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen gjort framställning angående ifrågavarande anslagsbehov för budgetåret 1927—1928.

Överstyrelsen har därvid anført, att överstyrelsen för läsåret 1926—1927 dittills medgivit anordnande av manlig slöjd vid 68 olika läroverk med tillsammans 518 veckotimmar, vilket motsvarade en kostnad av omkring 44,000 kronor. Då man för läsåret 1927—1928 kunde räkna med undervisning i ämnet i ungefär samma omfattning som för läsåret 1926—1927, borde förslagsanslaget för ifrågavarande ändamål höjas med 3,000 kronor till 44,000 kronor.

Att anslag för undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken allt fortfarande bör finnas tillgängligt anser jag självklart. Vad beträffar anslaget storlek, har skolöverstyrelsen ansett en förhöjning av detsamma med 3,000 kronor till 44,000 kronor vara erforderlig. En dylik förhöjning synes mig dock ej nödvändig. Såsom jag i annat sammanhang omnämnt, har lärjungantalet vid de allmänna läroverken under de senaste tre åren varit stätt i sjunkande. Minskningen torde mindre göra sig gällande å gymnasiet än i realskolans klasser, d. v. s. de klasser, till vilka deltagandet i den frivilliga slöjdundervisningen så gott som undantagslöst är begränsat. Under sådana omständigheter torde man böra något avvakta utvecklingen i detta hänseende, innan en förhöjning av anslaget företages.

Departementschefen.

I anslutning till vad jag sålunda anført torde böra i riksstaten upptagas:

Undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken:
oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 41,000: —

9. **Anslag till arvoden åt skolläkare.** Arvodet åt skolläkarna vid de allmänna läroverken utgår dels i form av ett fast arvode, dels såsom ett rörligt arvode, vars storlek bestämmes av antalet under höstterminen närvarande lärjungar vid läroverket.

[130.]

Anslag till
 arvoden åt
 skolläkare.

Det fasta arvodet, som tidigare utgjorde 150 kronor vid högre allmänt läroverk och 100 kronor vid realskola, höjdes av 1920 års riksdag till respektive 500 kronor och 300 kronor. Det rörliga arvodet utgick tidigare med 2 kronor för lärjunge men höjdes av 1920 års riksdag till 4 kronor för lärjunge. Arvodet sänktes emellertid åter, av 1922 års riksdag till 3 kronor och av 1923 års riksdag till 2 kronor för lärjunge, med vilket belopp arvodet fortfarande utgår.

De fasta skolläkararvodena bestridas med en i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagspost: Arvoden till skolläkare, vilken från och med år 1921 utgör 30,700 kronor. De rörliga arvoden åter gäldas från ett extra förslagsanslag, som för budgetåren 1925—1926 och 1926—1927 bestämts till 60,000 kronor.

Med skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen överlämnat en framställning från svenska skolläkarföreningen, däri gjorts gällande att de nu utgående arvoden till skolläkarna ej stode i rimlig proportion till de skyldigheter, som vore dessa ålagda, varför föreningen hemställde om förslag till riksdagen om höjning av den för varje närvarande lärjunge utgående ersättningen till 3 kronor.

Skolöverstyrelsen har i nämnda skrivelse anfört bland annat följande:

Överstyrelsen funne de av skolläkarföreningen uttalade synpunkterna mycket beaktansvärda. Det lede intet tvivel, att skolläkarna vid de allmänna läroverken, särskilt i jämförelse med folkskoleseminariernas läkare, under de senare åren varit missgynnade i arvodeshänseende. Under hänvisning till en i skrivelsen införd tabell påpekade överstyrelsen vidare, att ett stort antal skolläkare numera hade sämre avlöningsförmåner, än de skulle haft, om de före 1920 års reglering föreskrivna grunderna för arvodets beräkning fortfarande fått gälla.

Överstyrelsen ansåge sig alltså böra förorda, att det rörliga arvodet till skolläkarna för budgetåret 1927—1928 måtte utgå med 3 kronor för varje närvarande lärjunge. Då antalet lärjungar kunde uppskattas till omkring 29,000, skulle härför erfordras ett extra förslagsanslag å 87,000 kronor, d. v. s. en förhöjning i det nu utgående anslaget, 60,000 kronor, med 27,000 kronor.

Departement-
schefen.

En förhöjning av arvoden å skolläkarna vid de allmänna läroverken har redan tidigare under de senaste åren varit ifrågasatt, men förslag i sådan riktning har icke av Kungl. Maj:t framlagts för riksdagen. Ej heller nu finner jag förhållandena böra föranleda en dylik åtgärd. Jag anser mig alltså vid beräkningen av det nu erforderliga anslaget böra utgå från de grunder, som äro gällande för budgetåret 1926—1927. Enligt dessa grunder skulle anslaget, med beräkning av ett lärjungantal höstterminen 1927 av 29,000, upptagas till ett belopp av 58,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken
anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra förslagsanslag
av kronor 58,000: —

[131.]
Provårskurs
i Göteborg.

10. **Provårskurs i Göteborg.** Sedan gammalt hava provårskurser, fränsett sedermera inrättade sådana kurser vid två folkskoleseminarier, varit förlagda till fem allmänna läroverk, tre i Stockholm, ett i Uppsala och ett i Lund. På grund av ökat antal provårskandidater upprättades för åtskilliga år sedan ytterligare två provårskurser, nämligen vid högre realläroverket i Göteborg och högre latinläroverket därstädes. För upprätthållande av sist-nämnda båda kurser anslog riksdagen årligen medel å extra stat.

Då det under senare år inträdde en betydande nedgång i antalet provårskandidater, föreslog Kungl. Maj:t för 1922 års riksdag en minskning i antalet provårskurser och begärde för den skull anslag för endast en sådan kurs i Göteborg. Riksdagen biföll nämnda förslag och anvisade för upprätthållande av en provårskurs därstädes på extra stat för förra halvåret 1923 ett förslagsanslag, högst 6,840 kronor.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 2 juni 1922 indrogs med utgången av år 1922 den vid högre latinläroverket i Göteborg anordnade provårskursen samt förordnades, att tills vidare provårskurs skulle vara anordnad vid högre realläroverket därstädes.

För upprätthållande under läsåren 1923—1927 vid ett högre läroverk i Göteborg av provårskurs för blivande lärare vid de allmänna läroverken har sedermera riksdagen årligen anvisat ett extra anslag av 15,500 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 31 augusti 1926 anhållit om utverkande av fortsatt anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928.

Överstyrelsen ansåg sig böra framhålla, att provårsaspiranternas antal även under den tid, som förflutit efter senast i ämnet gjorda framställning, varit avsevärt större än vid den tid, då beslut fattades angående indragning av provårskursen vid det ena av sagda båda läroverk, och att som en följd härav 20 sökande ej kunnat erhålla hänvisning till genomgående av sådan provårskurs, som infaller under kalenderåret 1926. Behovet av provårskurser vid läroverk syntes sålunda för närvarande ej vara tillgodosett, om sådan kurs anordnades — utom vid de läroverk, som avsåges med motsvarande ordinarie anslag — vid endast ett allmänt läroverk i Göteborg. Emellertid hade överstyrelsen i framställning den 28 januari 1926, på grund bland annat av det förhållandet att fråga väckts angående vissa mer eller mindre genomgripande förändringar av provårsinstitutionen, hemställt om bemyndigande att sammankalla samtliga provårsföreståndare till möte för överläggning i frågor rörande sagda institutions bästa handhavande och ytterligare utveckling; och hade Kungl. Maj:t genom beslut den 25 juni 1926 bifallit sagda framställning. Då överstyrelsen ansåge, att denna överläggnings resultat ej borde föregripas, funne sig överstyrelsen ej för närvarande böra ifrågasätta någon förändring i fråga om antalet provårskurser vid läroverk.

Överstyrelsen hemställer därför om anvisande av 15,500 kronor för en provårskurs i Göteborg.

Fortsatt anslag för det ändamål, varom nu är fråga, är uppenbarligen allttjämt nödvändigt. Med hänsyn härtill och då jag ej funnit anledning till erinran mot beloppet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departementschefen.

att för upprätthållande under läsåret 1927—1928 vid ett högre läroverk i Göteborg av provårskurs för blivande lärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 15,500:—

11. Anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska. Från och med år 1921 har i riksstaten funnits uppfört ett extra anslag för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. Anslaget är i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptaget till ett belopp av 7,000 kronor.

[132.]

Anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska.

I fråga om anslaget disponerande äro bestämmelser givna av Kungl. Maj:t genom beslut den 17 maj 1923 och den 22 maj 1925. Enligt dessa bestämmelser skola de infödda lärarnas besök vid vederbörande läroanstalter

i fråga om vardera språket omfatta sammanlagt minst 160 dagar under ett läsår. Dylik lärare må åtnjuta arvode med belopp, som av skolöverstyrelsen bestämmes med iakttagande, att i fråga om vardera språket arvodesbelopp må utgå med högst 3,500 kronor för läsår jämte rese- och traktementsersättning, som enligt riksdagens beslut utgår från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktementspenningar.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen anhållit om beviljande av medel för ändamålet för budgetåret 1927—1928.

Departementschefen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 7,000: —

[133.]

Studiekurs
för svenska
lärjungar i
Frankrike.

12. Studiekurs för svenska lärjungar i Frankrike. Från och med läsåret 1919—1920 anordnas årligen under medverkan av föreningen l'amitié franco-suédoise en studiekurs för svenska lärjungar i Frankrike. Kursen hölls under de tre första åren vid lycéet i Caen och har därefter varit förlagd till lycéet i Grenoble. Beträffande dess ledning och planläggning ävensom villkor för tillträde till densamma har Kungl. Maj:t den 30 april 1920 och den 28 april 1922 meddelat föreskrifter ävensom medgivit, att vid lycéet i Caen, respektive lycéet i Grenoble avlagd examen du baccalauréat finge i viss angiven omfattning tillgodoräknas såsom avlagd svensk studentexamen.

Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för kursen har riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t anvisat på tilläggsstat för vart och ett av åren 1921 och 1922 ett förslagsanslag å högst 3,000 kronor samt för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag å enahanda belopp. Rörande användningen av sistnämnda anslag föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 28 maj 1926, att detsamma skulle fördelas på fyra stipendier, vart och ett å 750 kronor, att utgå under villkor att föreningen l'amitié franco-suédoise ansvarade för att varje stipendiat från föreningen eller annan erhöles bidrag till så stort belopp, att detsamma jämte det av statsmedel utgående beloppet täckte stipendiats nödiga omkostnader för ett års vistelse vid kursen, att stipendierna skulle tilldelas obemedlade eller mindre bemedlade ynglingar, som ådagalagt flit och visat sig äga fallenhet för ifrågavarande studier samt tillika fullgjort de av Kungl. Maj:t genom beslut den 30 april 1920 och den 28 april 1922 fastställda villkoren för deltagande i kursen, ävensom att stipendiat skulle utses av skolöverstyrelsen efter förslag av nämnda förening. Tillika ställde Kungl. Maj:t omförmälda anslag mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket till förfogande av föreningen l'amitié franco-suédoise, som skulle hava att i den ordning skolöverstyrelsen bestämde till vederbörande utbetala de beviljade stipendierna.

Föreningen l'amitié franco-suédoise har nu hemställt om utverkande jämväl för budgetåret 1927—1928 av ett anslag å 3,000 kronor åt den av föreningen anordnade skolkursen i Grenoble.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 31 augusti 1926 tillstyrkt bifall till framställningen.

Då jag anser önskvärt, att anslag för ändamålet fortfarande anvisas, och icke har något att erinra mot det ifrågasatta beloppet, tillstyrker jag den av föreningen gjorda framställningen. Departementschefen.

Anslaget bör mot redovisningsskyldighet ställas till förfogande av föreningen l'amitié franco-suédoise, och torde Kungl. Maj:t böra fastställa de närmare villkor och bestämmelser, som må finnas erforderliga för åtnjutande av anslaget.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en svensk studiekurs i Frankrike anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 3,000:—

13. **Bidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor.** De under kristiden oerhört stegrade bränsleprisen medförde även för de allmänna läroverken mycket stora svårigheter. För att förekomma att avgifterna till läroverkens ljus- och vedkassor skulle bli allt för betungande beviljade riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag årligen från och med år 1918 anslag för täckande, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av utgifter, som under de olika åren skulle bestridas av ljus- och vedkassan vid vederbörande allmänna läroverk men som ej kunde utgöras av denna kassas medel, därest ej terminsavgifterna till densamma sattes minst till visst angivet belopp. Anslagen, vilka hade förslagsanslags natur, uppgingo under flera år till betydande belopp men kunde av 1923 års riksdag väsentligt nedsättas. Det högsta belopp, varmed avgifterna till ljus- och vedkassan förutsattes skola uppgå, var för åren 1918 och 1919 bestämt till 15 kronor för varje termin, för år 1920 till 20 kronor samt från och med år 1921 till 25 kronor för termin.

[134.]
Bidrag till de
allmänna
läroverkens
ljus- och
vedkassor.

I proposition till 1924 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, att för budgetåret 1924—1925 måtte för ändamålet beviljas ett extra reservationsanslag av 3,500 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebar, bortsett från beloppets storlek, två med varandra sammanhängande förändringar i den dittills följda ordningen: dels borttogs den maximigräns, som dittills varit förutsatt i avseende å terminsavgifternas storlek, dels ändrades anslaget natur till reservationsanslag. Propositionen blev av riksdagen bifallen. Anslag för ändamålet har sedermera beviljats jämväl av följande riksdagar. För budgetåret 1926—1927 utgår anslaget med ett belopp av 2,500 kronor.

Sedan ansökningar om bidrag från detta anslag inkommit från högre all-

[134.] männa läroverken i Hudiksvall och Luleå, har Kungl. Maj:t genom beslut den 22 oktober 1926 för höstterminen 1926 anvisat såsom bidrag för ifrågasvarande ändamål till förstnämnda läroverk 100 kronor och till högre allmänna läroverket i Luleå 720 kronor eller sammanlagt 820 kronor, varefter för vårterminen 1926 återstår ett disponibelt belopp av 1,680 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen gjort framställning om fortsatt anslag å 5,000 kronor för ifrågasvarande ändamål.

Till stöd för sin framställning anför skolöverstyrelsen huvudsakligen följande:

Likasom det tillgängliga beloppet på senare år varit mycket begränsat, så hade också antalet av sådana läroverk, vilkas rektorer ansett sig behöva begära statsbidrag till vederbörande ljus- och vedkassa, varit helt ringa. Under var och en av vårterminen 1925, höstterminen 1925 och vårterminen 1926 hade dylika ansökningar inkommit endast från högre allmänna läroverket i Hudiksvall och realskolan i Söderhamn. Vad det senare läroverket anginge, hade emellertid statsbidraget ansetts erforderligt icke för bestridande av löpande utgifter utan för successivt gäldande av en skuld, som kassan under kristiden ådragit sig bl. a. därigenom, att förefintliga möjligheter att erhålla då behövt statsbidrag icke blivit vederbörligen anlitade, och som nu enligt uppgjord plan skulle slutbetalas under vårterminen 1926.

Under sådana omständigheter och då anslaget vore av påtaglig kristidsnatur, hade överstyrelsen övervägt möjligheten, att detsamma icke skulle behöva utgå längre än till och med den tid, för vilken det nu senast blivit beviljat, eller budgetåret 1926—1927. Av från rektorerna vid de allmänna läroverken inhämtade uppgifter framginge emellertid, att vid fyra läroverk avgiften till ljus- och vedkassan beräknades för båda eller endera av terminerna under läsåret 1927—1928 behöva överstiga 25 kronor. Under sådana förhållanden ansågo sig överstyrelsen icke kunna underlåta att även för budgetåret 1927—1928 göra framställning om proposition i ärendet till riksdagen. Såsom ledning vid bedömandet av det behövlige beloppets storlek ville överstyrelsen meddela, att enligt till överstyrelsen inkomna uppgifter ifrågasvarande terminsavgift beräknats komma att överstiga 25 kronor vid de allmänna läroverken i Hudiksvall, Luleå och Sundsvall samt samskolan i Arboga. Det statsbidrag, som ansågs erforderligt, uppginge för hela läsåret 1927—1928 till sammanlagt cirka 5,000 kronor.

Det låge i sakens natur, att alla dylika beräkningar vore osäkra. Sålunda kunde en oberäknad ökning eller minskning i lärjungeantalet medföra en däremot svarande sänkning eller höjning av terminsavgifterna. Emellertid kunde dylika oberäknliga förändringar lika väl gå i riktning av avgiftens höjning som tvärtom, ja, med hänsyn till på senare tid inträdda förändringar i lärjungeantalet kunde måhända en förändring i den förra riktningen anses mera sannolik. Då härtill komme, att terminsavgiften till ljus- och vedkassan utginge lika av alla lärjungar oberoende av målsmännens ekonomiska ställning och följaktligen redan en avgift på 25 kronor måste anses ganska betungande, vågade överstyrelsen icke stanna vid ett lägre belopp än det ovan anförda med någon avrundning uppåt eller 5,000 kronor.

Departementsschefen. För den talrika grupp av lärjungar vid de allmänna läroverken, som kunna sägas vara obemedlade eller mindre bemedlade, utgöra avgifterna till

läroverkens ljus- och vedkassor en avsevärd tunga, som kan försvåra deras skolgång. Jag finner det på grund härav ligga synnerlig vikt uppå, att dessa avgifter så vitt möjligt begränsas vid samtliga allmänna läroverk, och har för min del i likhet med skolöverstyrelsen funnit skäligt stanna vid den ungefärliga begränsning till 25 kronor, som tidigare förutsattes för dessa avgifter.

Det anslag, som för budgetåret 1926—1927 är beviljat för här ifrågasvarande ändamål, är, såsom framgår av vad förut anförts, så ringa, att det syfte, för vilket anslaget tillkommit, ej kan för närvarande vinnas i önskvärd omfattning. Det synes mig därför synnerligen behövt, att en förhöjning av anslaget blir vidtagen. I fråga om skolöverstyrelsens beräkning av anslagsbehovet har jag intet att erinra och förordar därför bifall till den föreliggande framställningen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till täckande, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av utgifter, som skola bestridas av ljus- och vedkassan vid allmänt läroverk, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 5,000: —

14. Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken. Under många år ingick i reservationsanslaget till de allmänna läroverken en post »resestipendier åt lärare i främmande levande språk» å 15,000 kronor samt en post »reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs är anordnad», å 6,000 kronor. Av 1920 och 1921 års riksdagar anvisades därjämte å extra stat två anslag å respektive 15,000 kronor och 6,000 kronor till förstärkande av nämnda ordinarie anslagsposter.

Samtliga dessa anslag blevo emellertid av finansiella skäl och i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag ej anvisade av 1922 års riksdag, som fattade liknande beslut jämväl i fråga om så gott som alla andra resestipendieanslag. Ej heller för 1923 eller 1924 års riksdagar har Kungl. Maj:t framlagt förslag om beviljande av medel för ifrågasvarande ändamål.

Emellertid föreslog Kungl. Maj:t med hänsyn till de olägenheter, som fränvaron av resestipendier medförde särskilt för språkundervisningen, 1925 års riksdag att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 13,000 kronor. Detta Kungl. Maj:ts förslag blev av riksdagen bifallet, och den 22 maj 1925 utfärdades kungörelse i ämnet (svensk författningssamling nr 302).

Motsvarande anslag har av 1926 års riksdag anvisats för budgetåret 1926—1927.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen anført, bland annat, följande:

[135.]

Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken.

[135.]

För överstyrelsen stode det klart, att det i våra dagar mer än någonsin vore av vikt för lärarna att i främmande land få taga omedelbar kännedom om vetenskapens ständigt fortgående landvinningar, exempelvis på det naturvetenskapliga området, eller att få följa den pedagogiska utvecklingen. Det finge i detta sammanhang ej heller lämnas onämnt, att en grupp lärare, i vilkas utbildning studier på klassisk mark inginge såsom ett viktigt led — lärarna i latin och grekiska — under en följd av år varit och ännu vore utestängda från möjligheten till reseunderstöd, ehuru numera i Rom ett välordnat institut stode redo att taga hand om dem och leda deras studier. Vad slutligen språklärarna anginge, vore kontakten med utlandet uppenbarligen för dem ett väsentligt villkor för en praktisk och fullt effektiv språkundervisning.

Överstyrelsen hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1927—1928 under det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken åter upptaga anslagsposterna till resestipendier åt lärare i främmande levande språk och till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs vore anordnad, med respektive 15,000 kronor och 6,000 kronor samt att på extra stat för budgetåret 1927—1928 anvisa dels ett belopp å 7,500 kronor till förstärkande av anslaget till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken och dels ett belopp å 3,000 kronor till förstärkande av anslaget till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskilt vid de läroverk, där provårskurs vore anordnad.

Departementschefen.

Det synes mig visserligen synnerligen önskvärt, att lärare i främmande levande språk vid våra högre läroanstalter i så stor utsträckning som möjligt lämnas tillfälle att bedriva språkstudier i vederbörande länder, och jag förbiser icke heller betydelsen av att även de lärare, som ej undervisa i levande språk, erhålla möjlighet att under utrikes resor vidga sin erfarenhet och sina insikter samt taga personlig kännedom om den pedagogiska utvecklingen i utlandet, men de ekonomiska förhållandena torde ännu icke medgiva ett återupptagande av resestipendierna i hela deras förutvarande omfattning. Jag kan således nu tillstyrka beviljande av medel endast å extra stat och allenast till lärare i främmande levande språk. Anslaget torde böra utgå med enahanda belopp som för budgetåret 1926—1927 eller 13,000 kronor. De bestämmelser, som äro i nu berörda hänseende gällande, böra alltså jämt lända till efterrättelse.

Jag bör tillägga, att de skäl för beviljande av anslag för här förevarande ändamål, som jag nu anfört, givetvis gälla även i fråga om anslag till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid kommunala mellanskolor och vid privatläroverk, vid tekniska läroverk och vid handelsgymnasier. I det följande får jag tillfälle att återkomma härtill och framlägga de förslag, som jag i sådant hänseende anser erforderliga.

Under återopande av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 13,000:—

15. Bidrag till restaurering av den gamla gymnasiebyggnaden i Karlstad. I skrivelse den 11 oktober 1922 anhöll domkapitlet i Karlstad om anslag å 41,700 kronor till restaurering enligt uppgjort förslag av den gamla gymnasiebyggnaden i Karlstad, vilken inrymmer lokaler för domkapitlet, stifts- och läroverksbiblioteket, högre allmänna läroverkets naturhistoriska samlingar m. m. Ärendet har sedermera varit föremål för utredning, närmast i syfte att uppnå tillfredsställande överenskommelse om fördelning mellan statsverket, staden Karlstad och Karlstads stifts byggnadskassa av kostnaderna för restaureringen och underhållet av huset. Sedan staden nu i sådant hänseende fattat beslut, som synes mig för statsverket i huvudsak antagligt, torde framställning böra göras hos riksdagen om beviljande av medel till bidrag till husets restaurering. Enligt senast uppgjorda beräkning skulle kostnaderna uppgå till: för statsverket 39,900 kronor och för staden 22,618 kronor, varjämte ur stiftets byggnadskassa skulle med Kungl. Maj:ts medgivande anvisas 32,395 kronor.

Då ärendet ännu ej är i det skick, att jag nu kan framlägga det för slutlig prövning av Kungl. Maj:t, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående bidrag till restaurering av den gamla gymnasiebyggnaden i Karlstad, för ändamålet i riksstaten för budgetåret 1927—1928 beräkna ett *extra* reservationsanslag av kronor 39,900:—

[136.]

Bidrag till restaurering av den gamla gymnasiebyggnaden i Karlstad.

Kommunala mellanskolor.

16. Kommunala mellanskolor. I riksstaten finnas uppförda dels ett ordinarie förslagsanslag till kommunala mellanskolor, dels ock ett ordinarie förslagsanslag till undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor. Förstnämnda anslag är för budgetåret 1926—1927 bestämt till 1,650,000 kronor, det senare till 26,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 begärt höjning av båda dessa anslag. Så vitt nu kan bedömas, kommer på grund av den ökning i antalet kommunala mellanskolor, som ägt rum och som är att förvänta för läsåret 1927—1928, en rätt väsentlig förhöjning av det förstnämnda anslaget att visa sig behövlig, och även slöjdanslaget torde av samma skäl

[137.]

Kommunala mellanskolor.

böra undergå ökning. Samtidigt synas mig skäl föreligga att sammanföra anslagen till ett enda anslag, vars rubrik torde kunna fortfarande vara: Kommunala mellanskolor.

Beträffande det sålunda hopförda anslagets storlek synes nu exakt beräkning ej kunna göras. Skälen härtill har jag under punkt 124 i det föregående antytt. Reservationsvis torde det behöfliga anslagsbeloppet kunna uppskattas till 1,805,000 kronor.

För beredande av tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor har från och med år 1920 utgått anslag, som för budgetåret 1926—1927 är bestämt till 360,000 kronor. Skolöverstyrelsen har i sin skrivelse den 31 augusti 1926 tillstyrkt fortsatt anslag för ändamålet. Ej heller detta anslag bör av nyss angivna skäl nu äskas med definitivt belopp. Preliminärt torde detsamma böra upptagas med oförändrad anslagssumma.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående viss omorganisation av det högre skolväsendet, samt med beräkande att ur riksstaten kommer att avföras det ordinarie förslagsanslaget till undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellanskolor, i riksstaten för budgetåret 1927—1928 beräkna

dels en ökning av det *ordinarie* förslagsanslaget till kommunala mellanskolor

nu	 kronor	1,650,000: —
med	 »	155,000: —
till	 »	1,805,000: —

dels ock, för beredande under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 av tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, ett *extra* förslagsanslag

av	 kronor	360,000: —
----	--------------	------------

[138.]

Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid kommunala mellanskolor.

17. Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid kommunala mellanskolor. Under flera år anvisade riksdagen årligen medel till resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor. Sålunda beviljade riksdagen för detta ändamål på extra stat för vartdera av åren 1921 och 1922 ett reservationsanslag å 3,500 kronor. Efter det anslagen till resestipendier och dylika understöd därefter av statsfinansiella skäl varit så gott som helt och hållet indragna, och några resestipendier ej heller varit tillgängliga för de kommunala mellanskolornas lärarkår, anvisade 1925 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de kommunala mellanskolorna för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 2,500 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Kungl. Maj:t utfärdade den 22 maj 1925 kungörelse i ämnet (svensk författningssamling nr 303). Enahanda anslag anvisades av 1926 års riksdag för budgetåret 1926—1927.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 31 augusti 1926 hemställt om fortsatt anslag till resestipendier åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor och har därvid anfört bland annat:

Då under senare tid de kommunala mellanskolornas såväl antal som storlek år efter år ökats — antalet skolor hade sedan den 31 augusti 1925 ökats från 82 till 87 och antalet ämneslärare från 525 till 555 — och särskilt för språklärarna kontakten med utlandet är ett väsentligt villkor för en praktisk och fullt effektiv undervisning, anser sig överstyrelsen böra framlägga förnyat förslag om ett för detta ändamål till 7,000 kronor förhöjt anslag.

Jag delar helt överstyrelsens mening om betydelsen särskilt för språklärare av stipendier för utrikes studieresor. Jag kan emellertid icke förorda en så avsevärd anslagsökning som överstyrelsen föreslagit, utan har ansett mig böra stanna för ett anslagsbelopp av 4,000 kronor.

Departementsschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de kommunala mellanskolorna anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra reservationsanslag*

av kronor 4,000: —
att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Privatläroverk.

18. **Reservationsanslaget till privatläroverk.** Under riksstatens åttonde huvudtitel finnes sedan åtskilliga år uppfört ett ordinarie reservationsanslag till privatläroverk, från vilket utgår understöd åt ett flertal enskilda läroanstalter. Anslaget omfattar fyra olika anslagsposter, avsedda för enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier.

[139.]

Reservationsanslaget till privatläroverk.

Anslaget är i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptaget med ett belopp av 751,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen ifrågasatt höjning av vissa bland nämnda anslagsposter och beträffande en post föreslagit viss minskning.

Överstyrelsens förslag synas mig värda allt beaktande, och jag finner det sannolikt, att en anslagshöjning kommer att av mig tillstyrkas. Av de skäl, jag under punkt 124 anfört, torde ett definitivt förslag i sådant hänseende

dock ej böra nu framställas, och jag kan därför för närvarande blott angiva, att anslaget synes mig böra preliminärt upptagas till 760,500 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående viss omorganisation av det högre skolväsendet, i riksstaten för budgetåret 1927—1928 beräkna en höjning av det *ordinarie* reservationsanslaget till privatläroverk

nu		kronor 751,000: —
med		» 9,500: —
till		» 760,500: —

[140.]

Lönetillägg
åt lärarinnor
vid stats-
understödda
enskilda läro-
anstalter.

19. Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. I samband med reglering av avlöningsförhållandena vid statsunderstödda enskilda läroanstalter och av grunderna för statsunderstöd åt dem beslöt 1909 års riksdag under riksstatens åttonde huvudtitel uppföra ett ordinarie förslagsanslag till lönetillägg åt lärarinnorna vid nyssnämnda läroanstalter. Anslaget var i riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppfört med 480,000 kronor. På grund av de skärpta bestämmelserna för statsanslag åt enskilda läroanstalter och därmed följande minskning av antalet lärare, som föranleddes av 1925 års riksdags beslut rörande privatläroverken, uppfördes detta anslag för budgetåret 1925—1926 i riksstaten med ett till 474,000 kronor sänkt belopp och sänktes för budgetåret 1926—1927 ytterligare till 472,000 kronor.

I sin förenämnda skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928 och därvid framhållit, att någon ytterligare sänkning av anslaget syntes kunna ske för sagda budgetår. Att i detta avseende företaga någon mera säker beräkning syntes dock vara förenat med stor svårighet, varför överstyrelsen, med hänsyn jämväl till av de s. k. privatskolesakkunniga i deras betänkande gjorda uttalanden, funne lämpligast att stanna vid en nedsättning av anslaget med förslagsvis 2,000 kronor eller till 470,000 kronor.

Departement-
schefen.

Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1925—1926 överskreds nu ifrågavarande anslag under nämnda tid med icke mindre än 38,315 kronor 85 öre. Med hänsyn härtill och då det ännu icke är möjligt att med säkerhet överblicka verkningarna av de förändrade bestämmelserna för utgående av medel från anslaget, synes mig i varje fall någon sänkning av anslaget icke böra äga rum.

I riksstaten torde följaktligen upptagas:

Lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, oförändrat ordinarie förslags-	
anslag	 kronor 472,000: —

20. Bidrag till de statsunderstödda enskilda läroanstalternas vikariatskassa: oförändrat ordinarie förslagsanslag

kronor 19,000: —

21. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverk. I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen från och med år 1918 på extra stat anvisat anslag för beredande av tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken, d. v. s. vid sådana enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier, som åtnjuta understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk. Anslaget är för budgetåret 1926—1927 bestämt till 2,395,000 kronor. Den tillfälliga löneförbättringen utgår i enlighet med de i kungörelse den 18 juni 1925 (nr 327) meddelade föreskrifter.

[141.]
Tillfällig löneförbättring
åt lärarpersonalen vid
privatläroverk.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1927—1928.

Behov av dylikt anslag kvarstår givetvis allttjämt. Av skäl, som jag närmare angivit under punkt 124 i det föregående, anser jag det dock ej lämpligt, att ett definitivt anslagsäskande nu göres hos riksdagen. Tills vidare torde anslaget böra beräknas utgå med oförändrat belopp.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående viss omorganisation av det högre skolväsendet, för beredande under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier i riksstaten för budgetåret 1927—1928 beräkna ett *extra* förslagsanslag av kronor 2,395,000: —

22. Understöd åt kommunala gymnasier. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade 1925 års riksdag för beredande av understöd enligt Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som vore förenat med en statens realskola, för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. Anslaget höjdes av 1926 års riksdag till 60,000 kronor för att lämna tillgång till understöd jämväl åt de kommunala gymnasielinjerna vid högre allmänna läroverken i Ystad och Hudiksvall. Den 18 juni 1926 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse angående ansökningar om statsunderstöd åt vissa kommunala gymnasier (nr 290).

[142.]
Understöd
åt kommunala
gymnasier.

Skolöverstyrelsen hemställer nu om anslag för ändamålet till enahanda belopp, som för närvarande utgår.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av understöd enligt Kungl. Maj:ts beprövande åt kommunalt gymnasium, som är förenat med ett statens högre läroverk eller en statens realskola, för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 60,000: — att utgå på de villkor och under de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela.

[143.]

Understöd
till utbild-
ningskurser
för lärarinnor
i huslig
ekonomi.

23. Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi. Utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål har under åtskilliga år meddelats — förutom vid statens skolköksseminarium och hushållsskola — vid tre statsunderstödda läroanstalter, nämligen vid en kurs, anordnad vid Ateneum för flickor i Stockholm och vanligen kallad Ateneums skolköksseminarium, vid en av Göteborgs allmänna folkskolestyrelse upprättad kurs, vanligen benämnd Göteborgs skolköksseminarium, samt vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Det statsunderstöd, som beviljats sistnämnda skola, har från och med år 1921 varit i riksstaten uppfört såsom ett särskilt extra anslag. Härför tala utan tvivel åtskilliga skäl. Såsom jag haft anledning förut framhålla, är det emellertid ett önskemål att i den mån så befinner sig möjligt och lämpligt inskränka antalet särskilda anslag i riksstaten, och jag finner mig på grund därav uppfordrad att sammanföra frågorna om anslag till de båda förstnämnda läroanstalterna samt till fackskolan under ett och samma anslag.

Vad beträffar beloppet av de till nämnda läroanstalter utgående statsbidragen, har anslaget till Ateneums och till Göteborgs skolköksseminarier från och med budgetåret 1923—1924 utgått med 16,000 kronor, av vilket belopp läroanstalterna erhållit hälften var. Anslaget till fackskolan för huslig ekonomi, som i samband med sammanslagning av alla till skolan tidigare utgående anslag av 1920 års riksdag bestämdes till 95,000 kronor, sänktes av 1923 års riksdag till 75,000 kronor men höjdes av 1925 års riksdag till 80,000 kronor, med vilket belopp anslaget är uppfört jämväl i riksstaten för budgetåret 1926—1927.

Genom beslut den 28 maj 1926 ställde Kungl. Maj:t de för budgetåret 1926—1927 beviljade anslagen till vederbörandes förfogande och föreskrev samtidigt, att för utgående av ifrågavarande understöd skulle gälla de villkor och bestämmelser, som meddelats beträffande anslaget till de båda förstnämnda utbildningsanstalterna i Kungl. Maj:ts brev den 21 januari 1921 och rörande anslaget till fackskolan i Kungl. Maj:ts brev den 15 april 1921.

Fråga har under de sista åren uppstått, huruvida överproduktion av skolkökslärarinnor föreligger eller ej. Spörsmålet togs upp av 1925 års riksdag, som vid anmälan av sitt beslut rörande anslag till de två förenämnda skolköks-

seminarierna anförde, att dessa två seminarier enligt riksdagens mening borde upphöra med hänsyn till rådande överproduktion av skolkökslärarinnor. För att möjliggöra, att seminariernas avveckling skulle kunna ske utan allt för stora olägenheter för läroanstalterna själva och den vid dem anställda lärarpersonalen, utgick emellertid riksdagen från att statsbidrag skulle komma dem till del under två år framåt.

Med anledning av detta riksdagens yttrande företog *skolöverstyrelsen* år 1925 en undersökning angående tillgången och efterfrågan på lärarinnor i hushållsgöromål och, i den mån så var möjligt, även en uppskattning om behovet av lärarkrafter under de närmaste åren framåt.

Utredningen, som överlämnades till Kungl. Maj:t med skrivelse den 30 november 1925 och som finnes återgiven i 1926 års åttonde huvudtitel sid. 469 och följande, gav som resultat, att det för närvarande funnes ett större överskott på dylika lärarkrafter, än som kunde anses erforderligt eller önskvärt, men överstyrelsen ansåg det dock ej vara tillrådligt att vid själva startandet av de praktiska ungdomsskolorna inskränka utbildningen av lärarinnor på ett av de viktigaste områdena för dessa skolors undervisningsverksamhet på ett sådant sätt, att en snart inträdande ökning av behovet av dylik utbildning försvårades eller omöjliggjordes. Detta skulle kunna bli fallet, därest något av skolköksseminarierna på grund av statsbidragets indragande tvingades att helt nedlägga sin verksamhet. En tillfällig inskränkning av antalet nyintagna skolkökslärarinneaspiranter syntes däremot vara önskvärd och kunna genomföras utan risk för framtida läraryrnebrist på området. En eventuell dylik inskränkning syntes knappast böra komma att beröra de båda seminarier, Ateneums och Göteborgs skolköksseminarier, vilka redan nu intoge elever endast vartannat år och vilka i viss mån kunde sägas komplettera varandra, i det de mottog nya elever olika år. En inskränkning borde ej heller avse högre lärarinneseminiariets hushållsskola, statens enda utbildningsanstalt på området. Däremot syntes åtminstone en temporär inskränkning kunna göras i fråga om intagning av nya elever vid den ena eller den andra av lärarinnekurserna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Överstyrelsen förordade slutligen, att höstterminen 1926 inga nya elever skulle intagas i fackskolans lärarinnekurs B, d. v. s. den kurs, som under 5 terminer utbildade lärarinnor i hushållsgöromål och handarbete. Nyantagningen av elever till nämnda kurs under åren därefter borde bli föremål för närmare prövning.

Vid anmälan den 7 januari 1926 inför Kungl. Maj:t av de anslagsbehov under åttonde huvudtiteln, vilka voro ämnade att föreläggas 1926 års riksdag, anförde *föredragande departementschefen*, att han icke kunde dela överstyrelsens åsikt, att den nuvarande överproduktionen vore av tillfällig natur. Ej heller ville departementschefen förorda överstyrelsens förslag om tillfälligt nedläggande av lärarinnekursen B vid fackskolan, då från denna kurs komme lärarinnor med kombinerad utbildning. I stället ansåge departementschefen, att man borde vidtagna åtgärder i den riktning riksdagen ifrågasatt. Dock kunde man utan olägenhet vänta ännu ett år med att fatta beslut i fråga om statsunderstöd till det ena seminariet. Statsbidrag till ny kurs vid Ateneums skolköksseminarium med början höstterminen 1926 syntes icke böra förekomma. Det kunde under sådana förhållanden antagas, att seminariets verksamhet komme att nedläggas med utgången av

[143.] läsåret 1925—1926. Den pågående kursen vid Göteborgs skolköksseminarium avslutades vårterminen 1927; beslut om indragning av statsunderstödet till seminariet kunde därför anstå till 1927 års riksdag. I enlighet med denna departementschefens mening föreslog Kungl. Maj:t 1926 års riksdag att anvisa 8,000 kronor till understöd åt Göteborgs skolköksseminarium under budgetåret 1926—1927.

Inom riksdagen väcktes *motion*, däri hemställdes om anslag för budgetåret 1926—1927 å 8,000 kronor även till Ateneums skolköksseminarium.

Riksdagen anförde, under erinran om 1925 års riksdags av mig nyss återgivna uttalande, i sin skrivelse nr 8 A angående nu ifrågavarande anslag följande:

Med anledning av nyssberörda av riksdagen år 1925 gjorda uttalande har riksdagen icke kunnat undgå finna fog för det av motionärerna framförda yrkandet. Då riksdagen sålunda ansett sig böra i konsekvens med nämnda riksdagsuttalande bifalla motionen och för budgetåret 1926—1927 anvisa statsbidrag jämväl till Ateneums skolköksseminarium, vill riksdagen emellertid uttryckligen framhålla, att riksdagens beslut icke får tagas till intäkt för krav på ett fortsatt understödande från statens sida av dessa läroanstalter, utan att med hänsyn till den otvivelaktigt förekommande överproduktionen på skolkökslärarinnor statsbidrag till ifrågavarande båda skolköksseminarier efter utgången av budgetåret 1926—1927 icke synes böra ifrågakomma.

Med skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen överlämnat en av *styrelsen för Ateneum för flickor* gjord ansökning, däri hemställts, att Kungl. Maj:t måtte dels vidtaga åtgärder för att bereda Ateneums skolköksseminarium statsbidrag jämväl för budgetåret 1927—1928 till oförändrat belopp, 8,000 kronor, dels taga frågan om seminariets föreslagna indragning under förnyad omprövning.

Styrelsen erinrar om att seminariet upprättats redan år 1893 och således jämte statens skolköksseminarium vore den äldsta läroanstalten av detta slag i vårt land samt att Kungl. Maj:t genom beslut den 15 mars 1924 för en tid av 5 år, räknat från och med vårterminen 1923, medgivit visst kompetensvärde för godkänt avgångsbetyg från seminariet ävensom viss rätt till lönetursberäkning för uppflyttning i högre lönegrad för de från seminariet utexaminerade lärarinnorna. Riksdagens beslut år 1925 grundade sig icke på någon som helst föregående utredning, vare sig av behovet av skolkökslärarinnor eller angående sättet för en eventuell inskränkning i produktionen.

Att avveckla verksamheten vid seminariet under den angivna tvåårsperioden vore mycket svårt att genomföra. Ej heller hade hänsyn tagits till att den seminariet medgivna oktrojen utginge först år 1928. En indragning av statsunderstödet året innan oktrojen utginge, vore en åtgärd av så allvarlig natur, att dess självklara förutsättning borde vara alldeles exceptionella förhållanden. Några sådana kunde emellertid icke anses föreligga. Ur produktionssynpunkt torde de sammanlagt 16 nya skolkökslärarinnor, som under åren 1927—1928 utexaminerades från seminariet, föga betyda. För seminariets vidare fortbestånd åter kunde anföras vägande skäl: även om lärarinnan ej omedelbart erhöles lärarinnetjänst, hade hon dock just genom sin utbildning alldeles särskilda möjligheter att erhålla annat både gagnande och lönande arbete och utbildningen vore av stort värde.

Till Kungl. Maj:t har jämväl inkommit en ansökning från *Göteborgs allmänna folkskolestyrelse*, däri styrelsen med bifogande av två tablåer hemställt om ett anslag å 8,000 kronor till upprätthållande av Göteborgs skolköksseminarium.

[143.]

Över denna liksom över den av styrelsen för Ateneums seminarium gjorda ansökningen har *skolöverstyrelsen* i sin nämnda skrivelse den 31 augusti 1926 yttrat sig.

I denna skrivelse har överstyrelsen med utgångspunkt från 1926 års riksdags av mig nyss återgivna yttrande anfört, att överstyrelsen trots nämnda yttrande ansett sig böra upptaga frågan om fortsatt understöd till ifrågasvarande seminarier till förnyad prövning.

Överstyrelsen vore alltså av samma uppfattning, som överstyrelsen i sin förut omnämnda, år 1925 verkställda utredning angående förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på skolkökslärarinnor uttalat, nämligen att den överproduktion, varom här talats, vore av övergående natur och åtminstone i vissa avseenden mer skenbar än verklig.

Av de 56 lärarinnor, vilka i den till nämnda utredning fogade tablan angivits som utan anställning, hade enligt de i tablan under »Anmärkningar» lämnade uppgifterna ej mindre än 36 tidigare haft tillfällig anställning som vikarier eller vid kortare kurser. Som överstyrelsen redan i utredningen framhållit, vore rörligheten på här ifrågasvarande arbetsmarknad mycket stor, beroende bland annat på dels att anordnandet av fristående kurser här vore en mycket vanlig företeelse, dels att skolköksundervisningen inom vissa skolformer, t. ex. fortsättningsskolan och folkhögskolan, som regel toge endast en kortare del av året i anspråk och därför ej alltid kunde påräkna samma lärarkrafter år från år. Så länge förhållandena ännu vore sådana, att undervisningen på detta område i mycket stor utsträckning måste skötas av tillfälligt anställda lärarkrafter, vore det uppenbarligen önskvärt, att lärarinnor funnes tillgängliga även för dylik mer fristående undervisning.

Även om sammanförande av kurser i vissa grupper delvis låte sig göra, skulle dock behov förefinnas av lediga lärarkrafter ej blott för vikariat utan även för tillfälliga, kortare kurser, som ej låte inordna sig i en dylik gruppering.

Att det för övrigt just vore de unga nyutexaminerade lärarinnorna, som i regel bleve hänvisade till sådan mer tillfällig anställning, framginge tydligt dels av nämnda tablå, dels av de uppgifter rörande utexaminerade skolkökslärarinnor under år 1925, som av överstyrelsen inforrats under sommaren 1926. Sistnämnda uppgifter utvisade, att av 50 lärarinnor, som svarat å de utsända formulären (64 till antalet), ej mindre än 30 hade tillfällig anställning som vikarier eller vid kortare kurser, 12 hade anställning med full tjänstgöring och endast 4 varit och alltså varit helt utan anställning. Ej så få av de till förstnämnda kategori hörande lärarinnorna hade enligt lämnade uppgifter tjänstgjort vid ett flertal kortare kurser, andra hade meddelat undervisning på hithörande områden på annat sätt, t. ex. genom för allmänheten avsedda demonstrationer på utställningar, som resekonsulenter för gas- och elektricitetsverk m. m.

Under framhållande av skolkökslärarinneutbildningens allmännyttiga karaktär och mångsidiga användbarhet har skolöverstyrelsen vidare anfört, att man under sådana förhållanden knappast kunde betrakta den nuvarande rikliga tillgången på skolkökslärarinnor som en företeelse av så allvarlig art,

- [143.] att den skulle nödvändiggöra en permanent begränsning av utbildningsmöjligheterna på detta område, vilket givetvis skulle bli fallet, därest två utbildningsanstalter helt nedlades. Vad särskilt beträffade de båda läroanstalter, varom här vore fråga, så vore att märka, att den ena av dessa, nämligen Göteborgs skolköksseminarium, vore den enda utbildningsanstalten på området i södra och västra Sverige och att följaktligen genom dess indragning möjligheterna att erhålla den utbildning, varom här vore fråga, skulle i väsentlig grad försvåras för stora delar av vårt land. Och vad anginge den andra, Ateneums skolköksseminarium, måste överstyrelsen framhålla, att läroanstalten under sin mångåriga väl vitsordade verksamhet gjort en synnerligen viktig insats i arbetet för den kvinnliga ungdomens praktiska utbildning och sutte inne med rika erfarenheter angående denna utbildning och att det utan tvivel vore en förlust för samhället, om anstalten — då andra utvägar syntes förefinnas att för tillfället begränsa här ifrågavarande lärarinneproduktion — nu tvingades att helt nedlägga sin verksamhet.

Jämväl från *styrelsen för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* har till skolöverstyrelsen ingivits ansökning om statsunderstöd för budgetåret 1927—1928. Ansökningen har överstyrelsen med skrivelse den 31 augusti 1926 överlämnat till Kungl. Maj:t.

Fackskolans styrelse har i sin ansökning berört även frågan om överproduktion av skolkökslärarinnor och har i detta hänseende anført bland annat följande:

När det talades om antalet av från fackskolan utexaminerade lärarinnor, vilket skulle bidra till den förmenta överproduktionen av skolkökslärarinnor, hade man — synbarligen även inom skolöverstyrelsen — förbisett, att fackskolans C-kurs utbildar *lanthushållslärarinnor*, alltså motsvarande lant-hushållsskolan å Rimforsa, att denna kurs intill 1921 sorterade under jordbruksdepartementet och alltså hade samma uppgift som förut, vilket bland annat funne uttryck i att kursen fortfarande stode under inspektion även av lantbruksstyrelsen och lantbruksstyrelsen hade sitt ord med, när det gällde att utse inspektör för fackskolan. För utbildning av skolkökslärarinnor i egentlig mening hade fackskolan blott två kurser (A och B). Med nu gällande förordningar finnes visserligen intet hinder för skolor på landsbygden, vilka eljest lydte under skolöverstyrelsen, att för undervisning i husligt arbete anställa lanthushållslärarinnor från fackskolans Brogårds kurs eller från Rimforsa, ifall de funne dem för landsbygdens behov bättre än skolkökslärarinnor.

Med hänsyn till det förslag om indragning av fackskolans B-kurs, som av skolöverstyrelsen gjorts och som ej kom längre än till förslag, tillåte sig styrelsen att anføra,

dels att någon överproduktion av skolkökslärarinnor icke förekomme, så långt fackskolans erfarenhet räckte, utan det tvärtom ofta mötte svårigheter att på därom framställd begäran ge anvisning på lediga lärarinnor;

dels att särskilt lärarinnor med dubbelsidig kompetens (från fackskolans B-kurs) just för den närmaste tiden vore synnerligen behövliga för organisation av undervisning i arbetskunskap inom fortsättningsskolorna — detta enligt försäkran av ett stort antal folkskolinpektörer, vilkas mening fackskolan inhämtat;

dels att indragning av en lärarinnekurs, vilken som helst, vid fackskolan

med dess långt drivna specialisering av lärarpersonalens uppgifter, skulle leda till genomgående desorganisation, framtvunga avskedande av åtminstone några av skolans bästa krafter, då t. ex. vid indragning av B-kursen mer än hälften av lärarinnekursernas lärarinnepersonal bleve överflödigt, och att den allmänna osäkerheten i fråga om anställnings varaktighet skulle vålla betänkliga svårigheter för god rekrytering av skolans lärarinnekår;

dels slutligen, att indragning av en lärarinnekurs, vare sig A- eller B-kurs, även med oförminskat statsanslag skulle vålla skolan förluster på 5—10,000 kronor årligen, eftersom skolans allmänna omkostnader naturligtvis bleve desamma och minskning i eventuellt utgående lärarlöner och arvoden ej på långt när skulle motsvaras av minskningen i terminsavgifter.

Styrelsen hemställer till sist, att ett understöd å 80,000 kronor måtte beviljas skolan.

I sin skrivelse har *skolöverstyrelsen* erinrat om sitt förut omförmälda, år 1925 framlagda förslag om tillfällig indragning av första årskursen av fackskolans s. k. B-kurs samt anför bland annat följande.

I denna kurs hade hittills 14 nya elever mottagits vid varje hösttermins början, och då kursen fortginge 5 terminer, hade sålunda under höstterminerna 3, under vårterminerna 2 sådana kurser pågått samtidigt och vid varje hösttermins slut 14 nya lärarinnor utexaminerats. Även om, å vissa orter, de yrkesbestämda fortsättningsskolorna med husligt arbete behövde lärarinnor med dylik utbildning, torde det knappast vara erforderligt, att utbildningen fortginge i den utsträckning, vari den hittills förekommit.

Från de två B-kurser, som redan vore i gång, och den kurs, som toge sin början med höstterminen 1926, komme sammanlagt 42 lärarinnor att utgå. Om sedermera ny B-kurs började först höstterminen 1928 och där-efter nya elever intoges varannan hösttermin, skulle under 5-årsperioden läsåren 1926—1931 56 nya lärarinnor med skolköks- och handarbetslärarinneutbildning kunna påräknas, och detta antal torde under de närmaste åren vara fullt tillräckligt, så mycket mer som, enligt vad överstyrelsens förenämnda utredning och under sommaren 1926 infordrade uppgifter rörande skolkökslärarinnor utexaminerade under år 1925 givit vid handen, ännu ett 20-tal lärarinnor från tidigare B-kurser syntes vara utan anställning eller endast hade tillfällig sådan.

Även i fråga om skolans övriga lärarinnekurser syntes en viss, tillfällig begränsning kunna ske. Från lärarinnekurs A, i huslig ekonomi, som fortginge 3 terminer och till vilken nya elever vunne tillträde varje vårtermin, utexaminerades 16 lärarinnor årligen. Om nyintagning av elever skedde vid denna kurs blott varannan vårtermin och, som ovan föreslagits, vid B-kursen varannan hösttermin, skulle antalet årligen från fackskolan utexaminerade lärarinnor minskas med i medeltal 15 och alltså samma begränsning av lärarinneutbildningen på detta område vinnas som genom nedläggandet av de två förenämnda skolköksseminarierna.

Att tills vidare helt nedlägga lärarinnekursen A borde ej ifrågakomma, utan den tänkta begränsningen av antalet från fackskolan utexaminerade lärarinnor borde som antytts i stället ske genom nyintagning av elever varannan vårtermin vid A-kursen och varannan hösttermin vid B-kursen.

I fråga om skolans lärarinnekurs C, den s. k. Brogårdskursen, vid vilken även varje år nyintagning av elever skedde, syntes ingen begränsning av

[143.]

elevantalet genom indragning av en eller annan årskurs kunna ifrågasättas, då dylik indragning skulle medföra stora svårigheter för uppehållande av verksamheten å Brogård. Däremot torde någon inskränkning av elevantalet i varje årskurs vara önskvärd och utan större olägenhet kunna genomföras. Lanthushållsskolorna, för vilka läroanstalter de från ifrågavarande kurs utexaminerade lärarinnorna i första rummet vore avsedda, vore för närvarande endast 37 till antalet, sedan några skolor nyligen blivit nedlagda, och antalet årligen tillgängliga lärarinneplatser vid dessa skolor vore därför synnerligen begränsat. Då utom de 18 lärarinnor, som varje år avginge från fackskolans C-kurs, 12 lanthushållslärarinnor likaledes årligen utexaminerades från Rimforsa lanthushållningsseminarium, alltså tillsammans 30, vore det uppenbart, att det stora flertalet av dessa lärarinnor måste söka sig till andra skolor och följaktligen öka antalet platssökande skolkökslärarinnor. Den av överstyrelsen tidigare föreslagna begränsningen av antalet årligen nyintagna elever i fackskolans C-kurs, från 18 till högst 14, eller samma antal, som hittills i regel mottagits i B-kursen, syntes sålunda för närvarande väl motiverad och borde enligt överstyrelsens mening genomföras att gälla tills vidare. Genom de nu föreslagna åtgärderna skulle antalet årligen utbildade lärarinnor i hushållsgöromål sänkas med i medeltal 19 och, när ökat behov av dylika lärarinnor uppstode, erforderligt antal nya årskurser kunna igångsättas utan större svårighet.

Överstyrelsen påpekar slutligen, att en dylik begränsning givetvis komme att medföra en betydande minskning i skolans inkomst av elevavgifter, en minskning som beräknats till nära 10,000 kronor för budgetåret 1927—1928 och till omkring 13,000 kronor för de följande åren. Förlusten kunde delvis täckas genom att minska antalet lärarinnebefattningar, för närvarande 27, med två, varigenom antalet nedbringades till det av 1920 års riksdag godtagna. Enligt överstyrelsens mening borde nämligen en ökning i den fasta lärarinnepersonalen ej ske utan riksdagens medgivande. Även i avseende å bränsle, lyse, tvätt och förbrukningsartiklar kunde under angivna förhållanden någon inbesparing ske.

Någon minskning av årsanslaget kunde emellertid ej förekomma med hänsyn till den förlust, skolan komme att lida genom minskade elevavgifter. Överstyrelsen tillstyrkte följaktligen för budgetåret 1927—1928 ett anslag å 80,000 kronor.

Med anledning av vad skolöverstyrelsen sålunda föreslagit har styrelsen för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala inkommit med en skrift i ärendet, över vilken skolöverstyrelsen den 12 december 1926 avgivit utlåtande. Vidare har styrelsen för Göteborgs skolköksseminarium ytterligare uttalat sig i ämnet i en till Kungl. Maj:t ingiven framställning. Jag tillåter mig allenast hänvisa till vad i dessa handlingar andragits. Slutligen har centralstyrelsen för svenska skolkökslärarinnornas förening i skrivelse den 16 november 1926 uttalat sin anslutning till skolöverstyrelsens förslag om fortsatt understöd till Ateneums och Göteborgs skolköksseminarier och om en temporär begränsning av lärarinneutbildningen vid fackskolan i Uppsala.

Departementschefen.

Vad skolöverstyrelsen anfört såväl i sin skrivelse den 31 augusti 1926 som i den för 1926 års riksdag framlagda utredningen visar oförtydligt, att antalet av dem, som erhållit utbildning såsom skolkökslärarinnor, för när-

varande är avsevärt större, än som motiveras av efterfrågan på sådana lärarinnor. Man har således ur viss synpunkt rätt att tala om en överproduktion av dylik lärarkraft.

Bristande proportion mellan tillgång och efterfrågan på personer med fackutbildning i allmänhet kan med rätta sägas vara en stor olägenhet, men jag kan för min del knappast finna, att den utbildning, det här gäller, är av sålunda antydd art. Den är visserligen en fackutbildning men samtidigt sådan, att den utbildade kan göra densamma fruktbringande även på andra områden än den rena undervisningens. Den skiljer sig således härutinnan väsentligen från många andra slag av facklig utbildning, och jag kan därför ej betrakta den här föreliggande rikliga tillgången på examinerad arbetskraft med samma oro som när det gäller åtskilliga andra områden.

Å andra sidan är det givet, att man ej bör likgiltigt åse, huru antalet ökas av dem, som — mången gång med avsevärda ekonomiska uppoffringar — förskaffa sig en utbildning utan att kunna inom rimlig tid vinna det syfte, de närmast avsett med densamma. Det är därför ej underligt, att fråga uppstått om åtgärder för begränsande av lärarinneproduktionen även på detta område, och jag anser också för min del sådana åtgärder i lämplig omfattning behövliga. Men jag kan ej finna, att man härför behöver tillgripa så långt gående åtgärder som total indragning av två av de tre förefintliga enskilda utbildningsanstalterna. Så mycket mindre kan jag anse detta nödvändigt, som de båda till indragning ifrågasatta seminarierna hava jämförelsevis ringa omfattning: enligt vad som upplysts utexamineras från dessa två läroanstalter tillsammans årligen i medeltal 14 elever, medan den tredje utbildningsanstalten, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, årligen utexaminerar minst 45, i regel 48 elever. Vad beträffar Göteborgs skolköksseminarium tillkommer därjämte en viktig synpunkt, den geografiska. Detta seminarium är det enda i sitt slag i södra och västra Sverige (lant-hushållsskolan i Rimforsa fyller som bekant ej helt samma uppgift), och jag kan ej finna det lämpligt att försvåra för dessa folkrika landsändar den möjlighet till utbildning å ifrågavarande område, som hittills stått dem till buds. För övrigt bidrager Göteborgsseminariet ej så mycket till skolkökslärarinnornas antal, då därifrån utexamineras blott 12 elever vartannat år.

Ej heller Ateneums skolköksseminarium synes mig böra helt försvinna. Det är den äldsta bland dessa anstalter, har under många år utfört ett, som det från sakkunnigt håll vitsordats, gott arbete och utövar jämväl sin verksamhet i mera begränsad omfattning. Även ur annan synpunkt synes denna läroanstalt intaga en gynnsam ställning: det synes mig nämligen endast vara till fördel, organisatoriskt och pedagogiskt sett, att ett seminarium av denna art är nära förbundet med en högre flickskola, såsom fallet är med Ateneums skolköksseminarium.

Jag vill också framhålla, att det näppeligen torde vara välbetänkt att vidtaga synnerligen stränga åtgärder i begränsningssyfte på detta område, just då man har inom synhåll utvecklingen av en organisation, de praktiska

[143.] ungdomsskolorna enkannerligen fortsättningsskolorna, som i den tänkta och önskade omfattningen skulle lämna goda anställningsmöjligheter för skolkökslärarinnor.

Med hänsyn till vad jag nu anfört föranledes jag alltså att instämma i den av skolöverstyrelsen framförda meningen, att en rimlig *tillfällig* begränsning av verksamheten vid den största läroanstalten, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, är att föredraga framför en åtgärd av så definitiv natur som fullständig indragning av de båda övriga anstalterna.

Att helt indraga någon av fackskolans kurser — om än blott tillfälligt — är enligt min mening olämpligt, och tanken härpå har även av skolöverstyrelsen övergivits. En begränsning av den art, överstyrelsen nu angiver, skulle vara mindre oförmånlig för läroanstalten och giva samma resultat som hel indragning av de två övriga anstalterna. Överstyrelsens förslag går som nämnts ut på att vid fackskolans A-kurs elever skulle intagas blott varannan vårtermin och vid B-kursen höstterminen 1928 och sedermera varannan hösttermin samt att vid C-kursen antalet årligen mottagna elever skulle nedsättas från 18 till 14.

Att en dylik begränsning icke bör medföra minskning i statsbidraget till fackskolan är tydligt, då begränsningen måste medföra väsentlig inkomstminskning för skolan utan motsvarande utgiftsreduktion. Jag inser väl, att den sålunda förordade begränsningen av utbildningsmöjligheterna medför olägenheter för fackskolan, men dessa kunna, då statsbidraget dock bleve oförändrat, svårligen från mera allmän synpunkt sett vara så stora som total indragning av statsunderstödet för de båda andra seminarierna.

Av vad jag nu anfört framgår, att enligt min mening statsanslag till Ateneums skolköksseminarium såväl som till Göteborgs fortfarande bör utgå med samma belopp som hittills, eller 8,000 kronor till vardera, samt att statsbidraget till fackskolan för huslig ekonomi bör för budgetåret 1927—1928 utgå med 80,000 kronor men att viss begränsning i avseende å kursers anordnande bör ske.

I enlighet med vad jag i början av mitt yttrande under denna punkt anförde, böra nämnda understöd sammanföras till ett enda anslag, vilket efter vad nyss blivit sagt skulle uppgå till 96,000 kronor. Anslaget bör, därest detsamma av riksdagen beviljas, av Kungl. Maj:t med angivna belopp fördelas på de olika utbildningsanstalterna och utgå under de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t må finna gott föreskriva.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd åt utbildningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 96,000: — att utgå med den fördelning samt under de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t må finna lämpligt föreskriva.

24. Understöd till vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete. Sedan åtskilliga år har statsunderstöd utgått till tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, nämligen högre handarbetslärarinneseminariet vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg, numera benämnt Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium i Göteborg, Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm. Till ytterligare en dylik utbildningsanstalt har statsunderstöd utgått, nämligen fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala lärarinnekurs i handarbete, numera den s. k. B-kursen. Denna kurs åtnjuter emellertid sedan några år tillbaka understöd från det anslag, som utgår till fackskolan i dess helhet.

[144.]
Understöd
till vissa an-
stalter för ut-
bildande av
lärarinnor i
handarbete

Till förstnämnda tre läroanstalter utgick, efter skedd höjning, för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 ett understöd av högst 8,000 kronor för en var. Från och med år 1923 har med det för de tre läroanstalterna avsedda anslaget, 24,000 kronor, sammanförts ett av riksdagen under flera år beviljat anslag å 3,100 kronor till beredande av tillfällig löneförbättring åt lärarinnorna vid samma läroanstalter, varjämte anslagsbeloppets fördelning överlåtits åt Kungl. Maj:t. Anslaget har således i sin helhet uppgått till 27,100 kronor.

Genom beslut den 28 maj 1926 fördelade Kungl. Maj:t det för budgetåret 1926—1927 anvisade anslaget med 9,000 kronor till Maria Nordenfelts, 8,800 kronor till Handarbetets vänner och Hulda Lundins samt 9,300 kronor till Andrea Eneroths läroanstalt. Av nämnda belopp, 8,800 kronor, skulle 4,000 kronor utgå till Handarbetets vänner lärarinnekurs och 4,800 kronor till Hulda Lundins slöjdseminarium. Samtidigt föreskrevs att i avseende å de sålunda beviljade statsunderstöden skulle gälla, förutom de villkor och bestämmelser, som genom Kungl. Maj:ts brev den 8 september 1922 meddelats beträffande de för enahanda ändamål för tiden 1 januari—30 juni 1923 beviljade anslag, jämväl följande bestämmelser:

1. Undervisningen vid de utbildningskurser, för vilka understödet är avsett, skall bedrivas efter plan, som blivit gillad av skolöverstyrelsen.
2. För undervisningen skola tillhandahållas lokaler och materiell, som godkänts av överstyrelsen.
3. Antalet nyintagna elever vid vart och ett av seminarierna må under arbetsåret 1926—1927 uppgå till sammanlagt högst 25.

I sitt utlåtande över de ansökningar om statsunderstöd för budgetåret 1926—1927, som gjorts av förenämnda tre handarbetslärarinneseminarier, upptog *skolöverstyrelsen* spörsmålet, huruvida ej under senare år en överproduktion av handarbetslärarinnor ägt rum. Den undersökning av frågan, som överstyrelsen företagit, visade, att antalet årligen utbildade sådana lärarinnor företedde ett rätt betydande överskott i förhållande till antalet erforderliga sådana lärarinnor. Med anledning härav borde enligt överstyrelsens mening frågan om begränsning av elevantalet tagas under omprövning.

[144.] Vid anmälan den 7 januari 1926 inför Kungl. Maj:t av framställningar, som borde föreläggas 1926 års riksdag, fann sig *föredragande departementschefen* härav föranledd att uttala sig i nämnda fråga.

Departementschefen anförde, bland annat, att åtgärder borde vidtagas för en snar begränsning av årskontingenten lärarinnor. Även å detta område borde frågan om indragning av statsanslaget till ett eller flera av seminarier tagas under övervägande. En närmare undersökning härom borde verkställas och framläggas för 1927 års riksdag. För närvarande kunde man, såsom överstyrelsen ifrågasatt, begränsa sig till att i samband med fördelningen av statsanslaget för läsåret 1926—1927 meddela föreskrifter om inskränkning i antalet elever vid dessa seminarier. En dylik begränsning gjorde emellertid en höjning av statsanslaget nödvändig, då en minskning i elevantalet ej motsvarades av en liknande minskning i utgifterna. Departementschefen tillstyrkte därför ett anslag å 31,000 kronor till ifrågasvarande ändamål. Kungl. Maj:t beslöt i enlighet härmed.

I skrivelse den 14 maj 1926 nr 8 A anförde *riksdagen* rörande denna anslagsfråga bland annat:

Av departementschefen hade ställts i utsikt en utredning rörande möjligheten att indraga statsanslaget till ett eller flera av ifrågasvarande seminarier. Innan en dylik utredning och ett därpå grundat förslag föreläge, syntes det riksdagen mindre lämpligt att företaga en höjning av ifrågasvarande anslag, varför riksdagen ansett sig böra bevilja samma anslagsbelopp, som då utginge.

Den föreskrift i begränsningssyfte, som sålunda ställts i utsikt av departementschefen, gavs av Kungl. Maj:t den 28 maj 1926 genom den av mig nyss återgivna bestämmelsen, att antalet nyintagna elever vid vart och ett av seminarier finge under arbetsåret 1926—1927 uppgå till sammanlagt högst 25.

Samtidigt anbefallde Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och av densamma betingade förslag i fråga om begränsning av lärarinneproduktionen å handarbetsområdet genom indragande av statsbidraget till ett eller flera av omförmälda seminarier.

Från de tre läroanstalterna hava inkommit ansökningar om statsunderstöd jämväl för budgetåret 1927—1928. För Hulda Lundins seminarium begäres oförändrat anslag, 8,800 kronor, för Maria Nordenfelts 12,000 kronor och för Andrea Eneroths 15,700 kronor. Såsom skäl för förhöjning av anslagen anföres av Maria Nordenfelt den större hyreskostnad, som medförts av nyligen skedd lokalutvidgning. Andrea Eneroth framhåller den för hennes seminarium säregna organisationen med dess större omkostnader.

Över ansökningarna har *skolöverstyrelsen* den 31 augusti 1926 yttrat sig, därvid överstyrelsen samtidigt överlämnat den utredning, som, på sätt jag nyss omnämnt, blivit överstyrelsen anbefalld.

Skolöverstyrelsens yttrande torde jag böra här återgiva i tämligen obeskuret skick:

Kurserna vid de 3 läroanstalter, som här avses, omfatta 3 till 4 terminer, och nya kurser börja i regel varje termin. Lärarinnekurs B vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, vilken kurs tillika meddelar skolkökslärarinneutbildning, pågår 5 terminer, och ny kurs börjar varje hösttermin: 14 lärarinnor utexamineras i slutet av varje hösttermin. Antalet från de övriga seminarierna årligen utexaminerade lärarinnor är mycket växlande. Läsåret 1920—1921 utexaminerades från dessa inalles 69 lärarinnor, och läsåret 1923—1924 hade antalet stigit till 198. Under de båda sista läsåren har det åter sjunkit något, till respektive 127 och 138. För läsåret 1926—1927 har överstyrelsen med ledning av uppgifter om nyintagna elever under föregående läsår beräknat de avgående elevernas antal till 109. Med den begränsning av antalet nyintagna elever, som genomförts beträffande nu ingående läsår, nämligen 25 för varje seminarium, torde antalet utexaminerade handarbetslärarinnor under läsåret 1927—1928 komma att stanna vid något över 80. Att emellertid en ytterligare begränsning av lärarinneproduktionen på detta område måste vidtagas, synes framgå av den av överstyrelsen nu verkställda utredningen. Det för denna utredning nödvändiga materialet har överstyrelsen erhållit dels genom infordrande av uppgifter från utbildningsanstalterna, dels genom direkt hänvändelse till handarbetslärarinnor, utexaminerade under läsåren 1920—1925. De sålunda erhållna uppgifterna hava sammanförts å en överstyrelsens skrivelse bilagd tablå.

Av tablån framgår, att hela antalet under ovannämnda period utexaminerade handarbetslärarinnor utgör 629 och att av dessa endast 412 svarat å de utsända formulären. Av dessa 412 lärarinnor hava endast 112, eller ungefär 27 %, erhållit anställning med full tjänstgöring. Av de övriga 300 lärarinnorna hava 54 anställning med icke full tjänstgöring, 51 tillfällig anställning som vikarier eller vid kortare kurser, 41 hava lämnat handarbetslärarinnebanan (14 på grund av giftermål), och ej mindre än 154 lärarinnor, eller 37,3 %, sakna anställning. Av dessa senare hava 64 uppgivit, att de tidigare haft tillfällig anställning, och 4 idka fortsatta studier.

Under de båda närmaste läsåren skulle sålunda, förutom de ovan till omkring 200 (109 + 80) beräknade nyutexaminerade lärarinnorna under denna tid, minst 150 lärarinnor, lågt räknat, från tidigare kurser komma att söka anställning som handarbetslärarinnor.

Bland de skolor, som erbjuda anställningsmöjligheter åt handarbetslärarinnor, stå folkskolorna och fortsättningsskolorna i första rummet. I flertalet större och medelstora städer ävensom i vissa större industri- och stationssamhällen samt mindre städer skötes slöjdundervisningen i fortsättningsskolan och i folkskolans högre klasser av fackbildade lärarinnor, under det att nämnda undervisning i småskolan och de lägre folkskoleklasserna i regel omhändrhas av folk- eller småskollärarinnor. I den egentliga landsbygdens folkskolor och fortsättningsskolor är slöjdundervisningen vanligen helt överlämnad åt skolornas ordinarie lärarinnor.

I åtskilliga större samhällen, där för närvarande fackbildade handarbetslärarinnor antingen icke alls eller blott i ringa utsträckning anlitas, torde säkerligen ökade anställningsmöjligheter för sådana lärarinnor kunna beredas inom såväl folkskolan som fortsättningsskolan. Det torde ej heller vara uteslutet, att man i samband med det allmännare upprättandet av fortsättningsskolor även inom den egentliga landsbygdens skoldistrikt kan komma att anställa fackbildade slöjdlärarinnor.

Vad övriga skolformer angår torde någon ökning av handarbetslärarinneplatser kunna väntas i de yrkesbestämda högre folkskolorna, vilka synas

[144.]

vara stadda i rask utveckling och vilka i regel anlita fackbildade lärarkrafter på detta område. Beträffande folkhögskolorna, de högre flick- och samskolorna, statens samskolor och de kommunala mellanskolorna synes för närvarande ingen större ökning av antalet handarbetslärarinneplatser kunna beräknas inträda under de närmaste åren. Däremot torde man kunna vänta någon ökning av antalet kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning i husligt arbete, i vilka skolor även undervisning i sömnad meddelas.

Aven här är det dock svårt att ange ens någon approximativ siffra för antalet nya platser med full tjänstgöring, enär den till sömnadsundervisning anslagna tiden i de ifrågavarande skolorna växlar i långt högre grad än t. ex. undervisningstiden för hushållsgöromål.

Vad slutligen angår ökningen av antalet handarbetslärarinneplatser genom lärarinnornas avgång med pension torde den kunna beräknas bli avsevärt större än motsvarande ökning av skolkökslärarinneplatser, enär handarbetslärarinnorna, som kår betraktade, börjat tjänstgöra inom olika skolformer långt tidigare än skolkökslärarinnorna. Då emellertid barnantalet särskilt i folkskolorna uppenbarligen är statt i sjunkande och man därför torde kunna befara, att, till följd av sammanslagning av förutvarande klassavdelningar, ej alla vakanta handarbetslärarinneplatser komma att återbesättas, har överstyrelsen ej heller härvidlag ansett sig kunna ange någon tillförlitlig siffra angående beräknad ökning av antalet platser.

Under sådana förhållanden och då i alla händelser för närvarande överproduktionen av handarbetslärarinnor är betydande, har överstyrelsen funnit sig böra föreslå en stark begränsning av lärarinneutbildningen i fråga.

Denna begränsning bör enligt överstyrelsens mening åtminstone för närvarande ej ske genom nedläggande av något handarbetsseminarium, utan genom en ytterligare sänkning av antalet nyintagna elever vid dessa läroanstalter.

Överstyrelsen ingår därefter närmare på skälen för denna sin åsikt och erinrar därvid först om att överstyrelsen i annat sammanhang föreslagit vissa åtgärder i syfte att begränsa antalet elever vid en av ifrågavarande kurser, lärarinnekursen B vid fackskolan för huslig ekonomi. Därefter fortfar överstyrelsen:

Handarbetets vänners och Hulda Lundins högre slöjdseminarium är det äldsta av handarbetsseminarierna och kan sägas i viss mån hava brutit väg för slöjdundervisningen i folkskolan. Då detta seminarium dessutom vad den konstnärliga sidan av handarbetslärarinneutbildningen angår ovedersägligen står främst av samtliga hithörande läroanstalter, finner överstyrelsen sig ej kunna föreslå dess nedläggande.

Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium skiljer sig från de övriga seminarierna genom sin organisation, en grundläggande ettårig kurs med två därpå byggda parallella specialkurser, den ena i konstsömnad och vävnadslära, den andra i kläd- och lannesömnad, vardera å en termin. Även om under nuvarande förhållanden denna organisation av handarbetslärarinneutbildningen kan anses onödigt dyrbar och konstsömnadslinjen måhända utan skada skulle kunna indragas, förefinnes i seminariets grundläggande ettåriga kurs en möjlighet, som enligt överstyrelsens mening kunde och borde utnyttjas för ett särskilt ändamål, nämligen för att bereda en för flera skolor önskvärd möjlighet till komplettering för teckningslärarinnor, som önska undervisa även i handarbete. Även om någon omläggning av berörda kurs bleve erforderlig för här angivna ändamål, synes dock, som

överstyrelsen ovan framhållit, organisationen av ifrågavarande seminarium erbjuda möjligheter i antydde syfte, som böra tillvaratagas.

Oavsett den nu antydde möjligheten att utnyttja seminariets organisation finnas enligt överstyrelsens mening starka skäl, som tala emot en eventuell indragning av detta seminarium.

Dess grundarinna och föreståndarinna har under stora personliga uppoffringar nedlagt ett mångårigt, hängivet och målmedvetet arbete på handarbetslärarinneutbildningens utveckling och förbättring, ett arbete, som visat goda resultat i de från seminariet utgångna lärarinnornas verksamhet vid skolorna och som tillfört undervisningen på detta område många värdefulla synpunkter och uppslag.

Under dessa förhållanden vore det synnerligen beklagligt, om en sådan åtgärd som nedläggandet av seminariet skulle tillgripas, innan man prövat andra framkomliga vägar att minska lärarinneproduktionen på området.

Vad slutligen Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium angår är detta seminarium den enda utbildningsanstalten på området i södra och västra Sverige och synes redan av detta skäl knappast kunna indragas.

På grund av nu anförda omständigheter har överstyrelsen sålunda funnit sig ej kunna föreslå nedläggandet av någon av nu ifrågavarande läroanstalter.

Antalet handarbetslärarinnor utan anställning är påfallande högt i fråga om de från Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium utexaminerade lärarinnorna, av vilka 90 eller mer än hälften av dem, som svarat å formulären, för närvarande gå utan arbete. En betydande procent av dessa utgöres, efter vad de inkomna primäruppgifterna giva vid handen, av lärarinnor, som genomgått seminariets B-linje, till vilken kurs gälla synnerligen låga eller inga inträdesfordringar beträffande allmänbildning.

På grund av här anförda förhållanden vore det önskvärt, att ett flertal av de unga kvinnor, som nu söka vinna utbildning som handarbetslärarinnor, i stället kunde förmås att välja en för dem bättre lämpad utbildning, t. ex. som yrkesutövare på hithörande områden, och därmed bereddes möjlighet att erhålla ett säkrare levebröd. De inkomna uppgifterna visa, att övergång till sådan verksamhet rätt ofta förekommer bland handarbetslärarinnorna, men givetvis vore det ur utbildningssynpunkt såväl som av ekonomiska skäl en fördel, om vederbörande från början erhöle den för en yrkesutövare på området bäst lämpade träningen.

En sådan omläggning av utbildningen på detta område börjar från och med höstterminen 1926 vid Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium, vid vars skola för kvinnlig yrkesutbildning öppnas en verkstadsskola för sömmerskor, till vilken statsunderstöd begärts från anslaget till enskilda anstalter för yrkesutbildning och med all sannolikhet kommer att av överstyrelsen tillstyrkas.

Skolöverstyrelsen diskuterar därefter frågan, i vad mån en begränsning av elevantalet skulle bli ekonomiskt betungande för seminarierna, och finner, att så skulle bli fallet beträffande Maria Nordenfelts och Andrea Eneroths seminarier, därest ej en partiell omläggning av undervisningen i nyssnämnd riktning kunde ske. Handarbetets vänners och Hulda Lundins seminarium åter uppehölle undervisningen i stor utsträckning med timlärarinnor med ordinarie anställning vid Stockholms folkskolor, och en indragning av lärarkrafter torde därför ej vålla större svårigheter.

[14]

Överstyrelsen har funnit sig böra föreslå en ytterligare begränsning av elevantalet vid handarbetsseminarierna till 16 nyintagna elever årligen för varje seminarium. Härigenom skulle man uppnå samma resultat i fråga om antalet årligen utexaminerade lärarinnor, som man skulle vinna, om ett av seminarierna nedlades och vid vart och ett av de båda övriga nya elever årligen antoges till det antal, som för närvarande gäller som maximum, nämligen 25, alltså inalles 50.

Någon sänkning av det nuvarande anslaget till seminarierna, 27,100 kronor, synes enligt skolöverstyrelsens mening och under de av överstyrelsen här angivna förutsättningarna ej böra ifrågakomma. Skulle däremot Kungl. Maj:t finna nödvändigt att för riksdagen framlägga förslag angående nedläggandet av något av seminarierna och en dylik åtgärd komme att av riksdagen beslutas, bleve det antagligen det ena av de i Stockholm belägna två seminarierna, som komme att drabbas av indragningen, och då dessa båda seminarier åtnjuta understöd av olika storlek, det ena med 8,800 kronor, det andra med 9,300 kronor, skulle anslaget till handarbetsseminarierna i sådant fall efter hand kunna minskas med det ena, respektive det andra, av dessa belopp.

Departement-
schefen.

Det är tydligt, att beträffande handarbetslärarinnor disproportion föreligger i avseende å tillgång och efterfrågan, och detta i långt högre grad än beträffande skolkökslärarinnor. Även om dem gäller visserligen i sin mån vad jag anfört i fråga om skolkökslärarinnorna, nämligen att den utbildning som här avses är av den art, att den kan göras fruktbringande även på andra sätt än vid direkt skolundervisning, och att en överproduktion på detta område därför ej kan anses vara lika oroväckande som på åtskilliga andra. Men det kan dock ej anses praktiskt lämpligt, att lärarinneproduktionen fortgår i den omfattning som nu sker. Åtgärd häremot har också redan vidtagits genom den förut omnämnda begränsningen av antalet nya elever under läsåret 1926—1927 till 25 vid varje läroanstalt. Ytterligare åtgärder synas emellertid vara erforderliga.

Olika meningar hava gjorts gällande beträffande arten av dessa åtgärder. Skolöverstyrelsen anser en ytterligare begränsning i antalet nyintagna elever vid de olika seminarierna vara att tillråda och föreslår som maximiantal 16 vid varje seminarium. Min företrädare i statsrådsämbetet åter fann en indragning av statsanslaget till ett eller flera av seminarierna böra tagas under överbäggande.

För min del ansluter jag mig obetingat till skolöverstyrelsens mening. Det synes mig sannolikt, att efterfrågan på handarbetslärarinnor kommer att väsentligt stiga, då det nya systemet av praktiska ungdomsskolor får sin förväntade utveckling. Att under en övergångstid, som därjämte måste anses i flera hänseenden avvika från det normala, vidtaga en så ingripande åtgärd som hel indragning av eventuellt två av de fyra utbildningskurser, som nu äro verksamma, synes mig knappast vara tillräckligt motiverat. Det är lätt nog att stoppa verksamheten vid en läroanstalt men långt svårare att, när behovet inställer sig, skapa nya utbildningsmöjligheter. Jag kan därför icke tillstyrka en indragning, som skulle giva tillspillo en mång-

årig, värdefull erfarenhet på detta viktiga område, i synnerhet som man av allt att döma kan motse en utveckling av denna undervisning, som helt visst kommer att i väsentligt större omfattning än nu kräva tillgång på väl utbildade lärarkrafter.

Vad beträffar den kurs vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, som giver utbildning jämnväl åt handarbetslärarinnor, har jag under nästföregående punkt uttalat mig för en begränsning av elevantalet vid kursen.

Ehuru de åtgärder, jag nu tillstyrkt i fråga om här berörda tre utbildningsanstalter, tydligen skulle medföra inkomstminskning för dessa anstalter, har jag under nuvarande förhållanden ej ansett mig kunna ifrågasätta något ökat anslag för dem utan hemställer om förslag till riksdagen om beviljande av oförändrat anslagsbelopp, 27,100 kronor.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 27,100: — att under de villkor och bestämmelser och med den fördelning, som av Kungl. Maj:t föreskrivas, utgå till Maria Nordenfelts högre handarbetslärarinneseminarium i Göteborg, föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm samt Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm.

25. Understöd åt svenska skolan i Kina. Med bifall till en inom riksdagen väckt motion anvisade 1924 års riksdag ett extra anslag av 7,000 kronor till understöd under budgetåret 1924—1925 åt svenska skolan i Kina. Sedermera har på Kungl. Maj:ts förslag såsom understöd åt nämnda skola för vartdera av budgetåren 1925—1927 anvisats ett extra anslag av 8,000 kronor, att utgå under de närmare villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa. Det för innevarande budgetår beviljade anslaget ställdes av Kungl. Maj:t till vederbörandes förfogande enligt beslut den 11 juni 1926, därvid tillika föreskrevs, att för åtnjutandet av ifrågavarande understöd skulle gälla vissa närmare angivna villkor och bestämmelser.

Andelsföreningen svenska skolan i Kina har nu i skrivelse den 10 september 1926 gjort framställning om fortsatt anslag för budgetåret 1927—1928 för ifrågavarande ändamål med 8,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i avgivet yttrande förordat bifall till berörda framställning.

Jag tillstyrker det sökta anslaget och hemställer följaktligen, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom understöd åt svenska skolan i Kina anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 8,000: — att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

[145.]

Understöd åt svenska skolan i Kina.

[146.]

Resestipendier åt lärare i främmande levandespråk vid privatläroverk.

26. Resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid privatläroverk. Ärligen har riksdagen under ett flertal år anslagit medel till resestipendier åt lärarpersonalen vid privatläroverk. Under krigsåren utdelades inga dylika stipendier, men för vartdera av åren 1921 och 1922 anvisade riksdagen ånyo för ändamålet ett reservationsanslag å 18,000 kronor. Sedan därefter ifrågavarande stipendieanslag, liksom så gott som alla andra dylika anslag, av finansiella skäl varit indragna, anvisades av riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid privatläroverk för vartdera av budgetåren 1925—1927 ett extra reservationsanslag av 6,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Den 22 maj 1925 utfärdades kungörelse i ämnet (svensk författningssamling nr 303).

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen hemställt om anslag till resestipendier åt lärarpersonalen vid privatläroverk för budgetåret 1927—1928.

Enär, säger överstyrelsen, särskilt för språklärarna kontakten med utlandet vore ett väsentligt villkor för en praktisk och fullt effektiv språkundervisning, vore det synnerligen önskvärt, att anslaget till resestipendier för lärarpersonalen vid ifrågavarande läroanstalter åter utginge med samma belopp, som av riksdagarna 1920 och 1921 blivit för ändamålet beviljat. Med hänsyn till nu rådande förhållanden ansåge sig överstyrelsen emellertid böra begränsa sig till att hemställa om ett anslag för ändamålet av 13,500 kronor.

Departementschefen.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag särskilt med hänsyn till undervisningen i främmande levande språk behov förefinnas av en höjning av anslaget till resestipendier för lärarpersonalen vid ifrågavarande läroanstalter. Såsom jag förut denna dag framhållit vid anmälan av anslagsbehovet till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken, kan jag dock icke nu tillstyrka anslag, som medgiva ett återupptagande av resestipendierna i hela deras förutvarande omfattning. Även beträffande nu förevarande anslag nödgas jag därför inskränka mig till att hemställa om förslag till riksdagen om beviljande av enahanda belopp som för budgetåret 1926—1927.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid privatläroverk anvisa för budgetåret 1927—1928 ett extra reservationsanslag av kronor 6,000:— att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

I. Folkundervisningen.

Anstalter för lärarutbildning.

Folkskoleseminarier.

1. **Ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna. Överflyttande av dubbelseminariet i Linköping å ordinarie stat. Vissa hyreskostnader.** Den nya byggnaden för folkskoleseminariet i Linköping beräknas bliva färdig att tagas i bruk för undervisningen i början av år 1927. I anledning härav har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1926 framställt förslag om seminariets uppförande såsom dubbelseminarium å ordinarie stat från och med budgetåret 1927—1928. En dylik överflyttning anser överstyrelsen påkalla ökning av reservationsanslaget till folkskoleseminarierna för beredande av medel dels till täckande av omkostnadsstatens merutgifter, dels för bestridande av särskilda arvoden åt seminariets läkare m. fl., dels ock för bestridande av utgifterna för timlärartimmar i läro- och övningsämnen. Med avseende å omkostnadsstaten innehåller överstyrelsens skrivelse huvudsakligen följande:

Överstyrelsen åberopar av seminariets rektor G. Walli framlagda närmare beräkningar rörande här ifrågakvarande anslagsbehov.

Den av rektor framlagda omkostnadsstaten har följande utseende:

Expeditions- och tryckningskostnader	kronor	2,800: —
Uppvärmning och belysning m. m.	»	12,000: —
Betjäning och renhållning	»	8,000: —
Böcker, undervisningsmateriell och inventarier	»	5,000: —
Materialier för undervisningen i slöjd och hushållsgöromål	»	2,500: —
Trädgårdens underhåll och skötsel	»	3,500: —
Materiell för lek och idrott	»	200: —
Särskilda kurser och föreläsningar	»	200: —
Tillfälliga utgifter	»	500: —

Summa kronor 34,700: —

Överstyrelsen har funnit anledning till erinran allenast beträffande posterna betjäning och renhållning samt trädgårdens underhåll och skötsel och föreslår en nedsättning av vardera av dessa poster med 500 kronor, varigenom statens slutsumma skulle utgöra 33,700 kronor.

Vidare erfordras — framhåller överstyrelsen — i samband med seminariets överflyttning på ordinarie stat såsom dubbelseminarium medel å ordinarie

[147.]

Ordinarie anslaget till folkskoleseminarierna. Överflyttande av dubbelseminariet i Linköping å ordinarie stat. Vissa hyreskostnader.

[147.] stat till tilläggsarvoden åt bibliotekarien med 400 kronor, åt seminarieläkaren med 1,000 kronor och åt biträdet på rektorsexpeditionen med 200 kronor eller tillsammans 1,600 kronor. Enahanda belopp hava hittills utgått från anslaget till studentkurser och parallellavdelningar.

Ytterligare erfordras medel för bestridande av timlärartimmar i läro- och övningsämnen vid ifrågavarande seminarium. Överstyrelsen anför härom följande:

Överstyrelsen erinrar, att av 1918 års riksdag beräknats vid dubbelseminarium 15 sådana timmar i läsämnen. Denna beräkningsgrund synes överstyrelsen även nu böra tillämpas, vilket innebär en ökning med 8 sådana timmar utöver vad för enkelseminarium beräknats ifrågakomma. Därjämte erfordras följande antal timmar i övningsämnen:

i teckning	12 timmar
i musik	27 »
i gymnastik med lek och idrott	26 »
i manlig slöjd	28 »
i kvinnlig slöjd	10 »
i hushållsgöromål	5 »

Kostnaderna för bestridande av berörda timlärartjänstgöring ställa sig på följande sätt:

8 timmar i läsämnen	à 140 kronor	1,120 kronor
12 » i teckning	» 130 »	1,560 »
27 » i musik	» 130 »	3,510 »
26 » i gymnastik med lek och idrott	» 130 »	3,380 »
28 » i manlig slöjd	» 105 »	2,940 »
10 » i kvinnlig slöjd	» 90 »	900 »
5 » i hushållsgöromål	» 90 »	450 »

tillsammans 13,860 kronor

Enligt överstyrelsens förslag skulle den höjning, som reservationsanslaget till folkskoleseminarierna skulle undergå i anledning av den nya omkostnadsstaten för folkskoleseminariet i Linköping, belöpa sig till 9,700 kronor. De särskilda tilläggsarvodena till bibliotekarie, seminarieläkare och rektorsbiträde medföra en ökning av 1,600 kronor; timlärartimmarna draga en kostnad av 13,860 kronor. Alltså skulle reservationsanslaget till folkskoleseminarierna behöva höjas med 25,160 kronor.

Vissa hyres-
kostnader.

Slutligen har överstyrelsen i sin förenämnda skrivelse den 31 augusti 1926 hemställt om anvisande av särskilda extra anslag å tillhopa 26,175 kronor till bestridande av kostnaderna för förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminarierna i Landskrona, Göteborg och Skara samt för uppvärmning, belysning, städning m. m. av berörda lokaler.

Departement-
schefen.

Då den nya byggnaden för folkskoleseminariet i Linköping beräknas kunna tagas i bruk för undervisningen vid början av kalenderåret 1927, torde i

överensstämmelse med hittills tillämpad praxis seminariet böra uppföras på ordinarie stat såsom dubbelseminarium från och med budgetåret 1927—1928.

Vad angår överstyrelsens förslag till ny omkostnadsstat för nämnda seminarium, vilket förslag slutar å ett belopp av 33,700 kronor, synes mig en nedsättning av nämnda belopp till 30,000 kronor kunna ske, med hänsyn till att 1926 års riksdag till nyanskaffning av böcker, undervisningsmateriell och inventarier för seminariet beviljat avsevärda engångsanslag. Då den för budgetåret 1926—1927 fastställda omkostnadsstaten för folkskoleseminariet i Linköping belöper sig till 24,000 kronor, uppkommer sålunda på grund av nu förevarande åtgärd en merutgift under reservationsanslaget till folkskoleseminarierna å 6,000 kronor.

Arvoden åt läkare, bibliotekarie och skrivbiträde har överstyrelsen beräknat efter av riksdagen fastställda grunder, och mot dessa beräkningar har jag intet att erinra. Härigenom komma nämnda befattningshavares arvoden å ordinarie stat att uppgå till de av 1920 års riksdag fastställda beloppen för dubbelseminarier, nämligen respektive 2,400, 900 och 600 kronor. Sagda åtgärd medför alltså en merutgift från det ordinarie reservationsanslaget med 1,600 kronor men möjliggör en motsvarande sänkning av parallellavdelningsanslaget. Då enligt samma riksdagsbeslut i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingå särskilda anslagsposter till arvoden åt seminarieläkare, nu 28,000 kronor, till arvoden åt seminariebibliotekarier, nu 10,300 kronor, och till arvoden åt biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner, nu 7,400 kronor, böra dessa anslagsposter följaktligen ökas till respektive 29,000 kronor, 10,700 kronor och 7,600 kronor.

Vad beträffar det av överstyrelsen upptagna beloppet 13,860 kronor för timlärartjänstgöring torde på grund av de inskränkningar, som vidtagits i antalet klassavdelningar och varom närmare förmäles under punkten 151, en nedsättning kunna ske till 10,000 kronor.

De ovan omnämnda hyreskostnaderna vid seminarierna i Landskrona, Göteborg och Skara avse, vad Landskrona och Skara beträffar, utgifter, som hittills täckts av medel från parallellavdelningsanslaget, och vad Göteborg angår en summa av 2,675 kronor, som under åtskilliga år av riksdagen beviljats såsom särskilt anslag å extra stat. Jag har övertygat mig om att för seminarierna i Landskrona och Skara, vilkas byggnader äro av ett äldre datum och därför ej fullt tidsenliga, behov föreligger att även i fortsättningen i viss utsträckning förhyra lokaler utom de egentliga seminariebyggnaderna, trots att dessa seminarier från och med hösten 1927 komma att vara anordnade såsom enkelseminarier. Även för seminariet i Göteborg torde det vara nödvändigt att tills vidare, åtminstone under budgetåret 1927—1928, taga i anspråk de hittills förhyrda utrymmena. Emellertid anser jag det möjligt att för seminariet i Landskrona och möjligen även för Skaraseminariet genomföra vissa inskränkningar i avseende å de framlagda planerna för

förhyrning, varigenom kostnaderna för denna torde kunna inskränkas till omkring 19,000 kronor för samtliga tre seminarier. Vad härutinnan kan komma att erfordras synes mig lämpligen böra utgå av det ordinarie reservationsanslaget till seminarierna och till beloppet bestämmas i samband med fastställande av seminariernas omkostnadsstater för budgetåret 1927—1928.

Någon större höjning av nämnda reservationsanslag i anledning av vad här föreslagits, finner jag icke erforderlig. Det förhåller sig nämligen så, att å anslaget uppstått besparingar, som vid utgången av budgetåret 1925—1926 belöpte sig till omkring 49,500 kronor. Visserligen torde en mindre del av denna reservation komma att tagas i anspråk under innevarande budgetår, men man lär, jämväl med hänsyn till förut omtalade inskränkningar i klassavdelningarnas antal, kunna med visshet påräkna att vid budgetårets utgång så stor del därav skall återstå, att ökningen av reservationsanslaget kan begränsas till allenast omkring 5,000 kronor. Jag grundar detta antagande på beräkningar, som på min anmodan under hand utförts inom skolöverstyrelsen. Anslagsposten: Folkskoleseminarierna, vilken nu uppgår till 1,799,070 kronor, synes därför böra under budgetåret 1927—1928 upptagas med 1,804,000 kronor, innebärande en ökning med 4,930 kronor.

På grund av det anförda hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels för överförande från och med den 1 juli 1927 av folkskoleseminariet i Linköping på ordinarie stat såsom dubbelseminarium m. m. höja den i det gemensamma *ordinarie* reservationsanslaget till folkskoleseminarier ingående posten: Folkskoleseminarierna,

nu	 kronor	1,799,070: —
med	 »	4,930: —
till	 »	1,804,000: —

dels ock förklara, att följande i nämnda reservationsanslag ingående särskilda poster skola höjas med nedan angivna belopp, nämligen

a) arvoden åt seminarieläkare, nu 28,000 kronor, med 1,000 kronor till kronor 29,000: —

b) arvoden åt seminariebibliotekarier, nu 10,300 kronor, med 400 kronor till kronor 10,700: —

c) arvoden åt biträden vid seminariernas rektorsexpeditioner, nu 7,400 kronor, med 200 kronor

till kronor 7,600: —

[148.]

Stipendier
för elever vid
folkskole-
seminarier.

2. Stipendier för elever vid folkskoleseminarier. Den i det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarierna ingående anslagsposten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier, är för närvarande i riksstaten uppförd med ett belopp av 207,825 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen hemställt om en höjning av nämnda anslagspost samt till stöd härför anfört följande: [148.]

I annat sammanhang har överstyrelsen föreslagit, att folkskoleseminariet i Linköping måtte uppföras som dubbelseminarium å ordinarie stat och i detta syfte hemställt om erforderlig höjning av reservationsanslaget till folkskoleseminarierna. I konsekvens härmed torde jämväl nödiga stipendiemedel, vilka hittills utgått från anslaget till studentkurser och parallellavdelningar, böra överflyttas till nu förevarande anslag. Efter den hittills tillämpade normen, 2,400 kronor för klassavdelning, uppgår höjningen till 9,600 kronor, vadan anslaget bör ökas till 217,425 kronor.

Under nästföregående punkt har jag tillstyrkt skolöverstyrelsens förslag, att folkskoleseminariet i Linköping från och med budgetåret 1927—1928 måtte uppföras som dubbelseminarium å ordinarie stat. I överensstämmelse härmed lära, såsom överstyrelsen föreslagit, ovanberörda för parallellavdelningarna vid nämnda seminarium avsedda stipendiemedel å 9,600 kronor böra överflyttas från anslaget till studentkurser och parallellavdelningar till ifrågakvarande stipendieanslag. De vidtagna inskränkingsåtgärderna i avseende å lärarutbildningen, för vilka redogörelse lämnas under punkten 151 och som medföra en minskning i elevantalet vid folkskoleseminarierna under budgetåret 1927—1928, komma givetvis även att medföra ett minskat behov av stipendiemedel. På sätt framgår av punkten 132 i 1926 års åttonde huvudtitel uttalade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vid anmälan av anslagsbehovet för berörda ändamål under budgetåret 1926—1927, att denna minskning icke borde återspeglas i en sänkning av förevarande ordinarie anslagspost utan i stället komma till synes i motsvarande nedläggningar dels i det å extra stat utgående anslaget till höjda stipendier åt seminarieelever, dels ock i det extra anslaget till studentkurser och parallellavdelningar. Jag är av samma uppfattning och föreslår därför, att beträffande ifrågakvarande anslagspost icke göres annan ändring än den, som, på sätt nyss angivits, påkallas av Linköpingsseminariets överflyttande till ordinarie stat såsom dubbelseminarium; dock synes mig den av överstyrelsen äskade summan lämpligen böra avrundas till 217,500 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att höja den i det gemensamma <i>ordinarie</i> reservations-	
anslaget till folkskoleseminarier ingående anslagsposten: Sti-	
pendier för elever vid folkskoleseminarier,	
nu	kronor 207,825:—
med	» 9,675:—
till	» 217,500:—

Vid bifall till vad jag föreslagit under punkterna 147 och 148 kommer det gemensamma *ordinarie* reservationsanslaget till folkskoleseminarierna, nu 2,006,895 kronor, att höjas med 14,605 kronor till . . . kronor 2,021,500:—

[149.] 3. **Ålderstillägg åt lärare vid folkskoleseminarierna.** Det ordinarie förslagsanslaget till ålderstillägg åt lärare vid folkskoleseminarierna är i riksstaten uppfört med ett belopp av 150,000 kronor.

Ålderstillägg
åt lärare
vid folkskole-
seminari-
erna.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 31 augusti 1926 påkallat en förhöjning av anslaget med 10,000 kronor.

Överstyrelsen yttrar:

De uppgifter, som kommit överstyrelsen till handa rörande utgifterna för ålderstillägg under budgetåret 1925—1926, utvisa, att ifrågavarande utgifter under nämnda budgetår uppgått till omkring 164,000 kronor. Då någon anledning ej finnes att antaga, det anslagsbehovet för nu ifrågavarande ändamål under budgetåret 1927—1928 skall undergå någon nämnvärd minskning, anser sig överstyrelsen böra påkalla någon höjning av anslagsbeloppet. Tillsvidare torde emellertid denna höjning böra begränsas till 10,000 kronor.

Departement-
schefen.

Då den av överstyrelsen ifrågasatta ökningen av anslaget torde vara av behovet påkallad, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till ålderstillägg åt lärare vid folkskoleseminarierna,

nu	kronor 150,000: —
med	» 10,000: —
till	» 160,000: —

[150.] 4. **Höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier.** För beredande av höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier har riksdagen från och med år 1920 beviljat medel å extra stat. För budgetåret 1926—1927 utgör anslaget för nämnda ändamål 65,000 kronor.

Höjda
stipendier åt
elever vid
folkskolese-
minarier.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 31 augusti 1926 anhållit om utverkande för budgetåret 1927—1928 av ett anslag å 30,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Överstyrelsen yttrar:

Överstyrelsen har tagit i beaktande den omständigheten, att från och med budgetåret 1927—1928 elevantalet vid folkskoleseminarierna kommer att minskas i anledning av beslutade eller planerade inskränkingsåtgärder i avseende å lärarutbildningen. Antalet seminarieelever under läsåret 1926—1927 kan uppskattas till omkring 2,320, under det att elevantalet under läsåret 1927—1928 torde approximativt kunna beräknas till omkring 1,975. Denna beräkning har uppgjorts med hänsyn till den begränsning av elevantalet, som dels föranletts av de av Kungl. Maj:ts brev den 31 mars 1926 givna bestämmelserna, dels skulle bli en följd av de inskränkningar i avseende å lärarutbildningen, vilka av överstyrelsen i skrivelse den 26 januari 1926 föreslagits skola vidtagas under läsåret 1927—1928. Med nu angivna beräkning av elevantalet under läsåret 1926—1927 belöpa av de för innevarande budgetår tillgängliga stipendiemedel på varje elev 125 kronor. Med utgångspunkt från att stipendierna under läsåret 1927—1928 böra bibehållas vid åtminstone samma belopp per elev

räknat som under läsåret 1926—1927, kommer för det ovan beräknade antalet elever under läsåret 1927—1928 att till stipendier åtgå ett belopp av 246,875 kronor, varav 217,425 kronor skulle, enligt överstyrelsens förslag, täckas av den i det ordinarie reservationsanslaget till folkskoleseminarier ingående anslagsposten: Stipendier för elever vid folkskoleseminarier. Från nu förevarande extra anslag skulle således erfordras i runt tal 30,000 kronor, vilket alltså bör kunna föranleda en sänkning av det nu utgående anslaget med 35,000 kronor.

Med hänsyn till det förefintliga stora behovet av här ifrågavarande anslag vill överstyrelsen ytterligare erinra, att stipendierna, som år 1876 utgingo med ett genomsnittligt belopp av 60 kronor för stipendiat och år, år 1915 stigit till i genomsnitt 101 kronor för stipendiat. Sin högsta storlek nådde de år 1921, då motsvarande siffra var 189. Under läsåret 1924—1925 har genomsnittsbeloppet utgjort 148 kronor och under läsåret 1925—1926 161 kronor. Vid denna jämförelse är dock att märka, att överstyrelsen sett sig nödsakad successivt skärpa fordringarna för stipendiernas erhållande.

På grund av de åtgärder, som vidtagits till minskning av lärarproduktionen och för vilka redogörelse lämnas under punkten 151, torde en nedläggning höra ske i förevarande anslag. I likhet med överstyrelsen anser jag sänkningen kunna bestämmas till 35,000 kronor, varför anslaget för budgetåret 1927—1928 skulle komma att utgöra allenast 30,000 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att för beredande av höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 30,000: —

5. Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m. I anledning av Kungl. Maj:ts förslag har 1926 års riksdag till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisat för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 190,000 kronor. Kungl. Maj:ts berörda förslag utgick från att på grund av en konstaterad högst avsevärd överproduktion av lärarkrafter vissa ganska långt gående inskränkningar måste göras i de då förefintliga anstalterna för lärarutbildning för folkskolans behov. Dessa inskränkingsåtgärder skulle närmast gå ut på nedläggandet av två studentavdelningar, en manlig och en kvinnlig, samt indragning av en avdelning i första klassen vid fem dubbelseminarier, därav tre, vilka ännu icke erhållit fulltalig läraruppsättning och för vilkas uppehållande medel därför delvis utginge från ifrågavarande anslag. Vederbörande departementschef framhöll emellertid, att huruvida ytterligare anordningar i samma syfte skulle bli erforderliga, borde få bero av särskild utredning genom skolöverstyrelsens försorg.

[151.]

Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m.

I skrivelse den 26 januari 1926 framlade överstyrelsen sedermera en utförlig plan för de inskränkningar i lärarutbildningen av mera bestående karaktär ävensom för de begränsningsåtgärder av mera tillfällig natur,

[151.] vilka, enligt vad då kunde bedömas, borde komma till stånd under läsåren 1926—1927 och 1927—1928. Planen innebar, att från och med läsåret 1926—1927 förslagsvis till och med läsåret 1929—1930 studentkurser skulle upprätthållas allenast vid folkskoleseminarierna i Stockholm för kvinnliga och vid folkskoleseminariet i Växjö för manliga elever, samt att där-efter respektive kurser under en fyraårsperiod skulle överflyttas till seminarierna i Kalmar och Strängnäs. Vid fem dubbelseminarier föreslogs indragning av första klassen i parallellavdelningarna under vartdera av läsåren 1926—1927 och 1927—1928, nämligen vid seminarierna i Uppsala, Linköping, Falun, Karlstad och Umeå under läsåret 1926—1927 och vid seminarierna i Linköping, Falun, Lund, Karlstad och Luleå under läsåret 1927—1928. Vidare ifrågasattes minskning av högsta medgivna elevantalet i klassavdelningarna till 25 för studentkurs och första klassen vid seminarium, där indragning av parallellavdelning skett, samt till 20 för första klassen vid övriga seminarier. Slutligen föreslogs vakanssättning av ledigblivande lärarbefattningar vid seminarierna i Skara och Strängnäs, i avbidan på närmare utredning av frågan om vilketdera av dessa seminarier borde indragas, i händelse nedläggandet av ett av rikets folkskoleseminarier befunnes erforderligt. Till denna fråga ansåg sig nämligen överstyrelsen i sakens dåvarande läge icke kunna taga ståndpunkt.

Genom beslut den 31 mars 1926 godkände Kungl. Maj:t vad överstyrelsen föreslagit rörande upprätthållandet av studentkurser och indragning av parallellavdelningar, dock allenast för så vitt angick läsåret 1926—1927. Kungl. Maj:t föreskrev nämligen, att under nämnda läsår dels studentkurser skulle anordnas vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Växjö, i Stockholm för kvinnliga elever och i Växjö för manliga elever, dels parallellavdelningar skulle förekomma vid folkskoleseminarierna i Lund, Göteborg och Luleå till samtliga klasser, vid folkskoleseminarierna i Uppsala, Linköping, Falun, Karlstad och Umeå till klasserna II—IV samt vid folkskoleseminarierna i Skara och Landskrona, där indragning av parallellavdelningarna påbörjats redan tidigare, till klass IV, ävensom att under nämnda läsår preparandkurs skulle anordnas vid folkskoleseminariet i Luleå.

Vad åter angår reduktionen av elevantalet i klassavdelningarna gick Kungl. Maj:t något längre än överstyrelsen föreslagit, i det att maximiantalet elever i första klassen bestämdes till 20 vid samtliga seminarier. För studentklasserna fastställdes motsvarande siffra till den av överstyrelsen föreslagna eller 25. Härjämte föreskrev Kungl. Maj:t, givetvis med tanke på eventuell indragning av något seminarium, att vid inträffande ledighet å ordinarie lärartjänst vid folkskoleseminarium med åtgärder för tjänstens återbesättande skulle tills vidare anstå, för så vida ej Kungl. Maj:t på därom i varje särskilt fall gjord framställning annorlunda förordnade.

Slutligen igångsattes genom nämnda Kungl. Maj:ts beslut så att säga en fullständig inventering av lärarbehovet för den egentliga folkskolan, i det

överstyrelsen anbefalldes att på grundval av uppgifter från rikets samtliga skoldistrikt rörande barnantal och övriga förhållanden, som kunde öva inverkan på det framtida behovet av lärartjänster för den egentliga folkskolan, samt med hänsyntagande till de omständigheter, som eljest i förevarande avseende vore av betydelse, till Kungl. Maj:ts inkomma med utredning och förslag rörande omfattningen av här ifrågavarande lärarutbildning för tiden efter läsåret 1926—1927. Sedermera har enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande särskild sakkunnig tillkallats för att biträda vid frågans beredning.

Genom beslutet den 31 mars 1926 ställdes omförmälda anslag å 190,000 kronor jämte högst 6,000 kronor av de å föregående års anslag för samma ändamål uppkomna besparingar till överstyrelsens förfogande, med rätt för överstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med de för riksdagen framlagda beräkningarna mellan vederbörande folkskoleseminarier fördela berörda belopp.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för budgetåret 1927—1928 för ifrågavarande ändamål. Till stöd härför framlägger överstyrelsen följande tabellariska anslagsberäkning.

Seminarium	Lärararvoden	Tilläggsarvoden, värme, lyse, materiell m. m.	Summa
<i>Studentkurs i</i>			
Växjö	14,918	1,400	16,318
Stockholm	18,280	3,200	21,480
<i>Parallellavdelningar i</i>			
Linköping	6,600	—	6,600
Karlstad	5,300	—	5,300
Umeå	9,835	—	9,835
Luleå	6,728	—	6,728
<i>Preparandkurs i</i>			
Luleå	4,437	¹⁾ 570	5,007
Samtliga	66,098	5,170	71,268

¹⁾ För ledning av kursen 350 kronor och arvode åt läkaren 220 kronor.

Beträffande den sålunda gjorda anslagsberäkningen anför skolöverstyrelsen:

Överstyrelsen har utgått ifrån, att avvecklingen av parallellavdelningarna vid folkskoleseminarierna i Skara och Landskrona fullföljes. Vid dessa seminarier skulle alltså under läsåret 1927—1928 parallellklasser icke vidare förekomma. Likaledes har överstyrelsen förutsatt, att studentkurser anordnas, på sätt förordnats för innevarande läsår, vid folkskoleseminariet i Stock-

- [151.] holm för kvinnliga elever och vid folkskoleseminariet i Växjö för manliga elever. Beträffande folkskoleseminariet i Linköping förutsattes detta för läsåret 1927—1928 erhålla parallellavdelningar till två klasser. Kostnaderna härför beräknas till 6,600 kronor. Vid folkskoleseminariet i Karlstad ha under senare år vissa lärararvoden utgått ur här förevarande anslag. Då några nya ordinarie lärartjänster icke nu av överstyrelsen ifrågasättas till upprättande, påkallas anslag för en extra ordinarie lektor samt timlärare i gymnastik med lek och idrott. Det erforderliga beloppet utgör 5,300 kronor. Då i fråga om seminariet i Umeå antalet klassavdelningar förutsatts bliva detsamma som under läsåret 1926—1927, torde ingen ändring vara påkallad i de belopp, som böra stå till förfogande under budgetåret 1927—1928. För ändamålet upptages alltså ett belopp av 9,835 kronor. De lärararvoden, som vid folkskoleseminariet i Luleå under innevarande budgetår bestridas från här förevarande anslag, torde även under budgetåret 1927—1928 böra gäldas på enahanda sätt med den minskning, som föranledes därav, att parallellavdelning icke skulle intagas till första klassen. För ändamålet upptages ett belopp av 6,728 kronor. Den preparandkurs, som jämlikt beslut första gången av 1916 års riksdag varit inrättad vid seminariet i Luleå från och med höstterminen 1916, bör givetvis upprätthållas även under läsåret 1927—1928, och torde den böra fortgå efter samma plan som hittills. Utgifterna för kursens upprätthållande under nämnda år beräknas efter samma grunder som hittills bliva 5,007 kronor.

Departement-
schefen.

Såsom av det föregående inhämtas har en kraftig begränsning av lärarutbildningens omfattning under läsåret 1926—1927 ansetts nödvändig med hänsyn till den konstaterade överproduktionen av lärarkrafter. Överstyrelsen har i sina nu framlagda anslagsberäkningar, slutande å ett anslagsbehov för studentkurser och parallellavdelningar vid folkskoleseminarierna av i runt tal 71,270 kronor, utgått ifrån att jämväl för läsåret 1927—1928 liknande reduktionsåtgärder skulle vidtagas och därvid till grund för sin uppskattning av anslagsbehovet lagt den i det föregående omförmälda plan, som i detta avseende av överstyrelsen framlades i förenämnda skrivelse den 26 januari 1926. Dessa beräkningar synas vara utförda i enlighet med av riksdagen förut godtagna grunder. På min anmodan har emellertid inom överstyrelsen verkställts en uppskattning av utgifterna å förevarande anslag under nu löpande budgetår. Denna uppskattning har givit till resultat, att vid sistnämnda budgetårs utgång å anslaget kommer att finnas en besparing av i runt tal 4,000 kronor. Frånräknas sistberörda belopp från den av överstyrelsen äskade anslagssumman, 71,270 kronor, erhålles ett belopp av 67,270 kronor eller avrundat 67,300 kronor, som alltså skulle motsvara anslagsbehovet för budgetåret 1927—1928.

Sistsagda summa 67,300 kronor, är dock att betrakta såsom ett maximibelopp. Det är nämligen klart, att den utredning, som för närvarande pågår rörande behovet av lärarkrafter för den egentliga folkskolan, kan komma att giva anledning till ytterligare begränsningar av lärarutbildningen under läsåret 1927—1928. Berörda utredning är av en mycket betydande omfattning och torde knappast hinna slutbehandlas inom ecklesiastikdepartementet förrän under våren 1927. Visar det sig därvid, att inskränkningsåtgärderna böra

givas än större omfattning än vad överstyrelsen enligt förut angivna plan beräknat, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att härutinnan träffa avgörande, givetvis under förutsättning, att man icke behöver gå så långt som att påbörja nedläggningen av något seminarium redan från och med hösten 1927, i vilken händelse särskild framställning måste göras till riksdagen. Av vad jag inhämtat rörande de preliminära resultaten av utredningen synes mig emellertid sannolikt, att en dylik extraordinär utväg icke skall behöva anlitas.

Jag föreslår alltså, att för budgetåret 1927—1928 hos riksdagen till ifrågasvarande ändamål äskas ett anslag av 67,300 kronor. Säsom skett beträffande anslag till samma ändamål från och med år 1915, torde även nu beräknade anslag böra beviljas i en summa utan specificering i särskilda poster och fördelningen av de beviljade beloppen seminarierna emellan ske sedermera, efter inhämtande av förnyade upplysningar rörande anslagsbehoven samt om de för kursernas och avdelningarnas uppehållande lämpligaste anordningarna.

Under åberopande av vad jag här anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till anordnande av studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier ävensom av en preparandkurs vid folkskoleseminariet i Luleå anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 67,300: —.

6. Hyresersättning till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning har 1926 års riksdag till bestridande av hyresersättning till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Lund, Karlstad och Umeå, utan rätt för sagda rektorer att å hyresersättningen åtnjuta dyrtidstillägg, anvisat för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag av 14,500 kronor.

[152.]
Hyresersättning till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier.

Av det för budgetåret 1926—1927 anvisade anslaget, varav 750 kronor avsetts för eventuell hyresreglering, har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 maj 1926 ställt nedannämnda belopp till förfogande av vederbörande länsstyrelser för att kvartalsvis tillhandahållas följande rektorer:

rektor vid folkskoleseminariet i Linköping	2,300 kronor
» » » i Skara	1,950 »
» » » i Kalmar	2,200 »
» » » i Lund	2,000 »
» » » i Karlstad	2,500 »
» » » i Umeå	2,800 »

eller tillhopa 13,750 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 25 juni 1926 till ytterligare hyresersättning åt rektor vid folkskoleseminariet i Linköping anvisat 225 kronor för tiden den 1 oktober 1926—den 30 juni 1927 efter en årshyra av 2,600 kronor. Av ifrågasvarande anslag för budgetåret 1926—1927 har alltså disponerats ett sammanlagt belopp av 13,975 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen — under framhållande att seminarierektorernas i Linköping, Skara och Kalmar ämbetsbostäder även under budgetåret 1927—1928 komme att tagas i anspråk för undervisningsändamål och att rektorerna vid seminarierna i Lund, Karlstad och Umeå ej åtnjöte förmånen av bostad in natura — hemställt om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål jämväl för sistsagda budgetår.

Överstyrelsen har därvid med hänsyn till de ökade kraven på anslaget beräknat det erforderliga beloppet till 14,050 kronor, nämligen det genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 maj 1926 fastställda ersättningsbeloppet, 13,750 kronor, plus den tillkomna hyresförhöjningen för rektor vid folkskoleseminariet i Linköping, 300 kronor, varjämte överstyrelsen ansett, att i likhet med vad hittills varit fallet ett särskilt belopp borde upptagas att vid behov enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till reglering av hyresersättningen åt vederbörande rektorer. Detta belopp har av överstyrelsen beräknats till 750 kronor, vadan anslagets slutsumma skulle uppgå till 14,800 kronor.

Departement-
schefen.

Mot överstyrelsens beräkning av ifrågavarande anslagsbehov har jag intet att erinra och hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av hyresersättning till rektorerna vid folkskoleseminarierna i Linköping, Skara, Kalmar, Lund, Karlstad och Umeå, utan rätt för sagda rektorer att å hyresersättningen åtnjuta dyrtidstillägg, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 14,800: —.

[153.]

7. Hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg. I enlighet med av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen sedan flera år tillbaka anvisat erforderliga medel för beredande av hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, utan rätt för vederbörande lärare att å ifrågavarande hyresbidrag åtnjuta dyrtidstillägg. Från och med budgetåret 1925—1926 har anslaget utgått med ett belopp av 14,000 kronor.

Beloppen av de särskilda hyresbidragen till ifrågavarande lärare hava fastställts genom beslut av 1918 års lagtima riksdag och av 1921 års riksdag.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 hemställt om anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928 och därvid anfört, att, såvitt överstyrelsen hade sig bekant, någon förändring med avseende å nu utgående kommunala hyresbidrag till lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm och Göteborg icke vidtagits.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för beredande av hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, utan rätt för veder-

Hyresbidrag
till lärare vid
folkskole-
seminarierna
i Stockholm
och Göte-
borg.

börande lärare att å hyresbidragen åtnjuta dyrtidstillägg, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* förslagsanslag av kronor 14,000: —.

8. Anläggande av trädgård samt anskaffande av undervisningsmateriell och böcker för folkskoleseminariet i Linköping. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1926 års riksdag *dels* för anläggande av trädgård vid folkskoleseminariet i Linköping ett belopp av 14,000 kronor och anvisade därav för budgetåret 1926—1927 såsom extra reservationsanslag ett belopp av 7,000 kronor, *dels ock* för anskaffande av undervisningsmaterie

[154.]
Anläggande av trädgård samt anskaffande av undervisningsmaterie

ll och böcker för seminariet ett belopp av 31,000 kronor och anvisade därav för samma budgetår såsom extra reservationsanslag ett belopp av 12,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen under hänvisning till vad överstyrelsen anfört i skrivelse den 20 november 1925 (se 1926 års åttonde huvudtitel, punkten 139) hemställt, att återstoden av ovan nämnda av 1926 års riksdag beviljade anslag måtte anvisas för budgetåret 1927—1928.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels av det av 1926 års riksdag för anläggande av trädgård vid folkskoleseminariet i Linköping beviljade beloppet å 14,000 kronor anvisa för budgetåret 1927—1928 såsom *extra* reservationsanslag återstående

beloppet kronor 7,000: —

dels ock av det av samma riksdag för anskaffande av undervisningsmaterie

ll och böcker för seminariet beviljade beloppet å 31,000 kronor anvisa för budgetåret 1927—1928 såsom *extra* reservationsanslag återstående

beloppet kronor 19,000: —

9. Uppförande av ett växthus vid folkskoleseminariet i Umeå.

I skrivelse den 31 augusti 1925 hemställde skolöverstyrelsen, att av medel, som besparats å anslagen till nya byggnader för folkskoleseminarierna i Karlstad och Umeå, måtte få användas *dels* högst 60,000 kronor för uppförande av bostad åt rektor vid folkskoleseminariet i Karlstad, *dels* högst 60,000 kronor för uppförande av bostad åt rektor vid folkskoleseminariet i Umeå, *dels ock* högst 10,400 kronor för uppförande vid folkskoleseminariet i Umeå av ett mindre växthus. Denna framställning föranledde emellertid icke något förslag till 1926 års riksdag.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen ånyo hemställt om åtgärder för beredande av anslag till omförmälda ändamål.

Då jag av skäl, vilka här nedan angivas, finner mig icke böra tillstyrka bifall till skolöverstyrelsens förslag, i vad det avser uppförande av rektors-

[155.]
Uppförande av ett växthus vid folkskoleseminariet i Umeå.

[155.] bostäder i Karlstad och Umeå, kommer jag i det följande att närmare ingå allenast på frågan om uppförande av ett mindre växthus vid seminariet i Umeå, för vilket ändamål jag anser medel böra utverkas av riksdagen.

Överstyrelsen har i sistberörda hänseende åberopat en av rektor vid folkskoleseminariet i Umeå N. H. Nyman gjord framställning, vartill fogats ritning och kostnadsförslag. Nyman har anfört bland annat följande:

När jag i samråd med dåvarande trädgårdsläraren uppgjorde det förslag till trädgårdsanläggning, som överlämnades till överstyrelsen den 28 oktober 1922, ansågo vi oss böra nedpressa utgifterna till det minsta möjliga med hänsyn till dyrtiden, varför i förslaget ej upptogs någon kostnadsberäkning för växthus, huru önskvärt ett sådant än kunde vara. Då nu emellertid det nya seminariet blivit mycket billigare än vad som beräknats och ett betydande överskott å byggnadsanslaget är tillgängligt, vågar jag hemställa, att en ringa del av detta överskott måtte komma till användning för bygande av ett mindre växthus till gagn för elevernas utbildning i trädgårdsskötsel. Den tid av läsåret, under vilken eleverna kunna erhålla praktisk undervisning i ämnet ute i trädgården är alltför kort och uppgår till blott omkring 10 veckor, 4 på våren och på hösten 6 veckor, vid gynnsam väderlek. För att bereda dem tillfälle till sådan undervisning har därför trädgårdsläraren brukat taga dem med till stadens eller till handelsträdgårdsmästares växthus. Sådana tillfällen bero ju dock helt och hållet av vederbörande trädgårdsägares välvilja, och kan denna ej begagnas i allt för stor utsträckning. Därför vore det synnerligen önskvärt, om seminariet förfogade över ett eget växthus, om också anspråkslöst. Där kunde vid regnig väderlek utarbetet utbytas mot annan praktisk undervisning i stället för som nu mot teoretisk sådan. Det vore dock främst önskvärt för ökande av elevernas intresse för ämnet och för deras utbildning. Så ringa utgifterna för trädgårdsundervisningen vid härvarande seminarium varit under hela den tid läroanstalten existerat och så föga tillgodosedd den praktiska undervisningen varit på grund av bristen på större trädgård, synes mig också behjärtansvärt, att denna undervisning nu tillgodoses på det bästa och lika väl som vid andra, i fråga om läge och klimat lyckligare lottade seminarier. Utgifterna för växthusets drift torde komma att bli mycket små, enär rätt så goda inkomster skulle vara att påräkna genom avsättningen av blommor och andra produkter. I detta avseende kan jag hänvisa till stadens växthus, som för staden är en mycket förmånlig affär.

Det av rektor framlagda kostnadsförslaget slutar å ett belopp av 10,409 kronor 85 öre enligt följande fördelning:

Grunden	kronor 1,467: —
Virke	» 1,103: —
Järnkonstruktion	» 197: 25
Värme- och vattenledning	» 3,100: —
Diverse, såsom plåtbläggning, byggnadsarbete m. m.	» 3,185: 05
Summa kronor	9,052: 30

15 % förhöjning med hänsyn till att kostnadsförslaget uppgjordes i början av år 1924 » 1,357: 55

Summa kronor 10,409: 85

Byggnaden, som skulle placeras i nordvästra delen av tomten, skulle innehålla följande utrymmen: kall- och tempererat hus, varmhus med förökningslave, planteringsrum, verkstad och pannrum samt övervintringsrum.

[155.]

I fråga om behovet av det begärda anslaget anför överstyrelsen:

De synpunkter, som av Nyman anlagts på den föreliggande frågan, äro enligt överstyrelsens mening värda synnerligt beaktande. Behovet av en enkel växthusanläggning har gjort sig kännbart vid åtskilliga seminarier, och växthus hava även vid ett och annat av dem uppförts under anlitan- den av den vinst som trädgårdarna avkastat. Alldeles särskilt starkt framträder sagda behov vid de norrländska seminarierna, där de klimatiska förhållan- den äro mycket ogynnsamma för undervisning såväl i trädgårdsskötsel som botanik.

I ärendet har byggnadsstyrelsen den 22 oktober 1925 avgivit yttrande och därvid anført, att växthusets yttre utformning, sådan densamma angi- vits å ovanberörda ritning, icke vore tillfredsställande, men att byggnaden, med bibehållande av dess föreslagna storlek och plandisposition, kunde givas ett utseende, som på lämpligt sätt harmonierade med anläggningen i övrigt utan att byggnadskostnaderna komme att överskrida det av överstyrelsen angivna kostnadsbeloppet, 10,400 kronor.

I samband med beslut om uppförande av byggnader för dubbelsemina- rium i Karlstad uttalade 1919 års riksdag, att riksdagen med hänsyn till de synnerligen höga byggnadskostnaderna ansåge, att med uppförande av bostadshus för rektor m. fl. befattningshavare borde tills vidare anstå. Se- dermera har statsutskottet vid 1925 års riksdag, i anledning av en motion inom första kammaren om anslag för uppförande av rektorsbostad vid se- minariet i Umeå, framhållit, att en sådan åtgärd kunde medföra konsekven- ser av rätt avsevärd ekonomisk räckvidd. Därest rektorsbostäder ansåges böra uppföras vid de sex folkskoleseminarier, där sådana icke funnes, syntes det utskottet ur alla synpunkter lämpligast, att frågan härom bleve av Kungl. Maj:t upptagen till närmare omprövning, därvid Kungl. Maj:t, i händelse så befunnes skäligt, torde efter bedömande av på frågan inver- kande omständigheter för riksdagen framlägga förslag i ämnet i den tur och ordning de olika seminarierna emellan, som Kungl. Maj:t kunde finna av förhandenvarande förhållanden påkallad.

Departement-
schefen.

Ehuruväl jag för min del inser och behjärtar de olägenheter, som äro förbundna med att en seminariektor icke har sin bostad inom läroanstal- tens område, synas mig dock tidsomständigheterna icke vara sådana, att frågan om ett fortsatt bostadsbyggande vid seminarierna med dess betydande ekonomiska konsekvenser för statsverket nu bör göras aktuell genom en framställning till riksdagen. Jag måste därför ställa mig avvisande mot skolöverstyrelsens förslag om uppförande av rektorsbostäder vid folkskole- seminarierna i Karlstad och Umeå.

Vad åter angår förslaget om uppförande av ett växthus vid folkskole-

seminariet i Umeå, synes mig en sådan anläggning särskilt välbehövlig med hänsyn till där rådande klimatiska förhållanden, vilka omöjliggöra utomhusundervisning i trädgårdsskötsel och botanik under större delen av läsåret. Då anläggningen kan utföras för den relativt måttliga kostnaden av 10,400 kronor, vill jag förorda, att framställning göres till riksdagen om anvisande av härför erforderligt anslag.

Då byggnadsstyrelsen anmärkt, att växthusets yttre utformning enligt den företedda ritningen icke vore tillfredsställande, men ansett, att förslaget eljest i fråga om byggnadens storlek och plandisposition kunde följas, vill jag framhålla, att, om riksdagen beviljar det ifrågasatta anslaget, det torde böra beredas byggnadsstyrelsen tillfälle att vidtaga erforderlig omarbetning av förslaget, som därefter torde bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning och stadfästelse.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppförande vid folkskoleseminariet i Umeå av ett växthus av den storlek och med den plandisposition, som av rektor vid seminariet föreslagits, samt i övrigt enligt ritningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t godkännas, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 10,400:—

[156.] 10. Ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Luleå.

Ordnande av
tomtområdet
vid folkskole-
seminariet i
Luleå.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1916 års riksdag att dels antaga av stadsfullmäktige i Luleå gjort erbjudande om upplåtelse av ett område för utvidgning av folkskoleseminariets i nämnda stad tomtområde, dels ock bevilja medel till utförande av erforderliga nybyggnads- och omändringsarbeten för ifrågavarande seminariums utvidgning till dubbelseminarium. Kungl. Maj:t föreslog därefter 1919 års lagtima riksdag att för ordnande av det utvidgade tomtområdet på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag å 40,000 kronor. Denna framställning vann emellertid icke riksdagens bifall. Med anledning av ett riksdagens uttalande utarbetades ett förslag till provisoriskt ordnande av seminarietomten för en kostnad av 12,000 kronor. Kungl. Maj:t framlade detta förslag för 1920 års riksdag, som på tilläggsstat för år 1920 för ändamålet såsom reservationsanslag anvisade nämnda belopp, 12,000 kronor.

De arbeten, som med användande av detta anslag blevo utförda, bestodo i planering och grusning av marken närmast nybyggnaden samt schaktning för att göra nybyggnadens västra ingång tillgänglig och frilägga ett så stort område, att olägenheter av drivsnö och smältvatten ej skulle uppstå. Dessutom flyttades inhägnaden till norra gränsen för det nyförvärvade området.

Med skrivelse till skolöverstyrelsen den 16 januari 1922 överlämnade rektor vid seminariet ett förslag till tomtområdets definitiva ordnande. Enligt uppgjort kostnadsförslag skulle kostnaden uppgå till 29,000 kronor. Sedan

byggnadsstyrelsen föreslagit vissa förenklingar, varigenom kostnaden skulle nedbringas till 25,000 kronor, hemställde skolöverstyrelsen i skrivelse den 8 december 1922, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet bevilja ett anslag å sistnämnda belopp. Denna hemställan föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd lika litet som av överstyrelsen gjorda framställningar i ämnet åren 1923, 1924 och 1925.

Sedermera har rektor i skrivelse till skolöverstyrelsen den 10 april 1926 betonat vikten av att åtminstone områdets östra del, på vilken skulle anordnas en mindre lekplan, snarast bleve iordningställd. Kostnaden härför har beräknats till 15,000 kronor enligt följande fördelning:

Schaktning av mark vid nuvarande östra tomtgräns samt för lekplanen 940 kbm.	
å kronor 4: —	kronor 3,760: —
Omflyttning av jord från nya seminariebyggnaden 2,290 kbm. å kronor 2: —	» 4,580: —
Omflyttning av befintlig matjord 160 kbm. å kronor 2: 25	» 360: —
Tillkommande matjord 495 kbm. å kronor 7: —	» 3,465: —
Utbredning av matjord 655 kbm. å kronor 0: 50	» 330: —
Omflyttning av plank 290 m. å kronor 1: 50	» 435: —
Nytt dito 35 m. å kronor 7: —	» 245: —
Kompletteringsarbete av icke utfyllt område	» 350: —
Gräsfrö och björkar	» 340: —
Oförutsedda utgifter	» 1,135: —
	kronor 15,000: —

Byggnadsstyrelsen har förklarat sig intet hava att erinra häremot. I fråga om kostnadsberäkningen anför byggnadsstyrelsen:

Det angivna kostnadsbeloppet, 15,000 kronor, vilket grundar sig på en i december 1922 gjord beräkning, är väl knappt med hänsyn till gällande priser, men torde möjligen kunna räcka med iakttagande av vissa smärre förenklingar vid arbetets utförande.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 anförts att, ehuru det syntes överstyrelsen otänkbart, att tomtområdet under en längre följd av år skulle förbliva i nuvarande otillfredsställande skick och det väl således måste anses ofrånkomligt, att anslag förr eller senare anvisades för hela det arbete, varom vore fråga, överstyrelsen dock funne sig böra begränsa sin hemställan i enlighet med rektors sistberörda förslag. Överstyrelsen hemställer därför om ett anslag för ändamålet å 15,000 kronor.

Tomtområdet vid folkskoleseminariet i Luleå bör givetvis en gång ordnas på ett tillfredsställande sätt. Då emellertid kostnaden härför uppgår till ett ganska avsevärt belopp, synes det mig lämpligt att tills vidare inskränka planeringsåtgärderna i enlighet med det av rektor senast framlagda förslaget, varigenom seminariets viktigaste behov i nu förevarande hän-

Departementschefen.

seende, nämligen anordnande av en lekplats, blir tillgodosett. Anslag för detta ändamål bör därför äskas av riksdagen. Mot den beräknade kostnadssumman, 15,000 kronor, har jag intet att erinra.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för ordnande av folkskoleseminariets i Luleå tomtområde anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 15,000: —

[157.] 11. **Lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor.**

Lärares vid
folkskolese-
minarierna
studiebesök
vid folk-
skolor.

Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för studiebesök vid folkskolor, vilka lärare vid folkskoleseminarierna företaga för att inhämta kännedom om folkskolor av olika slag inom Sverige, har riksdagen på extra stat för vartdera av åren 1918—1921 anvisat ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor samt för år 1922 ett reservationsanslag av 4,000 kronor. Sedermera har anslag för ändamålet icke varit uppfört å riksstaten.

Vid 1926 års riksdag väcktes emellertid en motion inom andra kammaren (nr 244), däri hemställdes om anslag för ändamålet med 4,000 kronor. Statsutskottet yttrade följande vid behandlingen av denna motion:

Med hänsyn till den fördel för lärarutbildningen vid folkskoleseminarierna, som måste anses ligga däri, att de seminarielärare, åt vilka elevernas praktiska utbildning blivit anförtrödd, erhålla tillfälle att komma i direkt beröring med arbetet i verkliga folk- och småskolor, finner utskottet det nu framställda kravet på anslagens återupptagande vara i och för sig fullt befogat. Då emellertid Kungl. Maj:t icke för riksdagen framlagt förslag i ämnet och utskottet anser det mindre tillrådligt att på grundval av enskild motion förorda anslagens återupptagande, har utskottet ansett sig icke nu böra förorda motionärernas yrkande, men förutsätter emellertid utskottet, att Kungl. Maj:t vid uppgörande av förslag till statsregleringen för budgetåret 1927—1928 tager behörig hänsyn till det viktiga ändamål, varom här är fråga.

Riksdagen avslog den i motionen gjorda hemställan.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 31 augusti 1926 — under framhållande av betydelsen av ifrågavarande studiebesök för undervisningen vid folkskoleseminarierna — hemställt om ett anslag för ändamålet å 4,000 kronor för budgetåret 1927—1928.

Departement-
schefen.

Då jag anser det synnerligen betydelsefullt för ett gott resultat av seminarieutbildningen, att seminariernas lärare besitta en genom egna iakttagelser förvärvad kännedom om de förhållanden, under vilka våra folkskolor av olika slag arbeta, men dessa lärare ofta icke kunnat förskaffa sig sådan erfarenhet om arbetet i folkskolan före tillträdet av sina befattningar vid seminarierna, vill jag förorda, att anslag för ändamålet nu äskas hos riksdagen.

Beträffande anslagens storlek och användning tillåter jag mig erinra om

att enligt de för motsvarande anslag förut tillämpade grunder avsikten varit, att om möjligt en lärare vid varje enkelseminarium och två lärare vid varje dubbelseminarium årligen skulle beredas tillfälle till studiebesök av här förevarande slag under 8 à 10 dagar. I den mån det låte sig göra, skulle studiebesöken så anordnas, att vikarie för läraren under tiden ej erfordrades. Där detta icke vore möjligt, skulle kostnaderna för uppehållandet av hans befattning utgå av anslaget ifråga. Samma grunder böra enligt min mening gälla även för det anslag, som för ändamålet kan komma att beviljas för budgetåret 1927—1928. Enligt vad överstyrelsen meddelat lämnade 1922 års anslag tillgång till understöd åt allenast 11 lärare. Det är därför klart, att det av överstyrelsen nu åskade beloppet, 4,000 kronor, är ganska knappt tilltaget. Emellertid vill jag under föreliggande förhållanden icke ifrågasätta någon höjning av denna summa utan ansluter mig även härutinnan till vad överstyrelsen föreslagit.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för studiebesök vid folkskolor, vilka av lärare vid folkskoleseminarierna företagas för att inhämta kännedom om folkskolor av olika slag inom Sverige, för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 4,000: —

12. Utbildningskurs för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn. I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning anvisade 1926 års riksdag för budgetåret 1926—1927 för anordnande vid folkskoleseminariet i Stockholm av en utbildningskurs för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn ett extra reservationsanslag av 4,900 kronor att utgå i enlighet med de bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. Tillika medgav riksdagen, att av de medel, som vore avsedda till arvode åt föreståndaren för de vid folkskoleseminariet i Stockholm anordnade provårskurser, finge till rektor vid nämnda seminarium för ledning av ifrågavarande utbildningskurs utbetalas ersättning med högst 300 kronor, att utgå enligt de närmare grunder, Kungl. Maj:t kunde komma att bestämma.

Detta anslag ställdes genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 maj 1926 till skolöverstyrelsens förfogande, varvid tillika fastställdes villkor för anslagets utgående.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har *skolöverstyrelsen* gjort framställning om anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928 och därvid anför:

Hos överstyrelsen hade rektor vid folkskoleseminariet i Stockholm framlagt beräkningar över anslagsbehovet för anordnande av en dylik utbildningskurs under budgetåret 1927—1928. Därvid hade rektor framhållit, att anslaget i vissa avseenden visat sig alltför knappt tillmätt, nämligen i fråga om arvode till handledare samt till föreläsare och kursledare. De

[158.]

Utbildningskurs för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn.

[158.] åtta kursdeltagarna hade under kursen vårterminen 1926 hållit vardera tre lektionsserier, därav en i seminariets hjälpklassavdelning och två i Stockholms stads hjälpklasser. Då det icke syntes rektor möjligt att ersätta lärare, som icke på något sätt vore knutna till seminariet, med mindre än 25 kronor för serie, hade hela anslaget till arvode åt handledare, 400 kronor, åtgått till de lärare vid Stockholms stads folkskolor, som varit handledare, under det att lärarinnan vid seminariets hjälpklassavdelning icke kunnat erhålla något arvode för sitt handledarskap. Om hon skulle ha ersatts på samma sätt som de övriga, skulle härtill hava åtgått ytterligare 200 kronor. Vid kursen förekommo under vårterminen 53 föreläsningar. Om samtliga dessa skulle hava ersatts med 30 kronor skulle härtill hava åtgått ett belopp av 1,590 kronor. Dessutom hade givits en kurs omfattande 15 timmar i talteknik och en kurs i teckning med arbetsövningar omfattande 6 timmar. Detta hade möjliggjorts endast därigenom, att en del föreläsningar honorerats med blott 25 kronor och att några föreläsare och kursledare, som voro lärare vid seminariet, av intresse för saken åtnöjt sig med ännu ringare ersättning. Redan för att kunna uppehålla föreläsningar och kurser i samma utsträckning som under vårterminen 1926 krävdes alltså förhöjning av beloppet. Därtill komme, att erfarenheten tydligt visat önskvärdheten av att kursen i teckning och arbetsövningar avsevärt förlängdes. Anslaget till föreläsare och kursledare torde alltså behöva ökas med 500 kronor.

De skäl, som föranlett upprättandet av ifrågavarande utbildningskurs för hjälpklasslärare, syntes överstyrelsen med styrka tala för dess fortsatta tillvaro vid seminariet. Vad anginge spørgsmålet om de för kursens upprätthållande erforderliga medlen kunde överstyrelsen i det väsentliga ansluta sig till rektors förslag. Dock syntes höjningen av anslagsbeloppet till arvoden åt föreläsare och kursledare, till dess större erfarenhet vunnits, kunna begränsas till 300 kronor i stället för av rektor föreslagna 500 kronor. Kostnaderna för kursen skulle således gestalta sig på följande sätt:

till lokal (hyra, bränsle, lyse och renhållning)	kronor 1,500: —
handledararvoden till i kursen medverkande lärare	» 600: —
till föreläsningar och timlärare, arvoden	» 1,800: —
» dagtraktamenten åt kursdeltagarna	» 1,500: —

Summa kronor 5,400: —

Vidare har överstyrelsen framhållit, att det visat sig, att åtskilliga lärare, som redan vore bundna till arbete i hjälpklass, velat deltaga i utbildningskursen. Därvid inställde sig dock den svårigheten, att sådana lärare, vilka måste åtnjuta ledighet från sina lärarbefattningar, under tjänstledigheten nödgades på grund av gällande författningsbestämmelser för vikaries avlöande avstå en väsentlig del av sina avlöningsförmåner. Då det syntes angeläget, att detta hinder för ordinarie och extra ordinarie hjälpklasslärares deltagande i utbildningskursen undanröjdes, hemställde överstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte inhämta riksdagens medgivande, att deltagare i förevarande utbildningskurs, som innehade ordinarie eller extra ordinarie anställning vid folkskola, finge under tjänstledighet för beivrande av kursen avstå allenast så mycket av avlöningsförmånerna, som vore stadgat i fråga om tjänstledighet för sjukdom samt att bidrag till vikariens avlöande finge av

statsmedel utgå i enahanda ordning, som gällde i fråga om vikarie för sjukledig lärare i folkskola. [158.]

Statskontoret har i utlåtande den 1 oktober 1926 anført, att statskontoret icke vore i tillfälle att yttra sig angående behövligheten av den föreslagna höjningen av ifrågavarande anslag i vidare mån, än att det syntes skäligt, att posten till handledararvoden beräknades till sådant belopp, att någon ersättning jämväl kunde utgå till den lärarinna vid seminariets egen hjälpklassavdelning, som handledde vid den dit förlagda kursen. Vad angår överstyrelsens förslag beträffande avlöning åt lärare, som åtnjuter tjänstledighet för deltagande i kursen, har statskontoret intet att erinra häremot.

De hittillsvarande utbildningskurserna för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn hava varit anordnade efter en plan, för vilken utförlig redogörelse lämnats i 1925 års åttonde huvudtitel, punkten 159, till vilken jag hänvisar. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag, att en dylik kurs bör anordnas även under budgetåret 1927—1928. Överstyrelsens förslag om en höjning av anslaget med 500 kronor i förhållande till motsvarande anslag för budgetåret 1926—1927 för beredande av handledararvode åt lärarinnan vid seminariets hjälpklassavdelning ävensom ökade medel till arvoden åt föreläsare och kursledare vill jag förorda.

Departementschefen.

Vad beträffar överstyrelsens hemställan om ändrade bestämmelser rörande avlöning åt ordinarie eller extra ordinarie lärare vid folkskolor, som deltaga i dessa kurser och därför åtnjuta tjänstledighet samt rörande statsbidrag till sådana lärares avlöande, är jag ense med överstyrelsen i sak, då det måste anses ligga i det allmännas intresse att för de i hjälpklasser tjänstgörande lärarna underlätta ett deltagande i förevarande utbildningskurser. Det bör nämligen bemärkas, att genomgåendet av dessa kurser icke medför någon förbättring av lärarens avlöningsvillkor eller hans befordringsmöjligheter utan allenast har till syfte att göra honom bättre skickad att fylla sin uppgift såsom hjälpklasslärare. Däremot kan jag icke finna det lämpligt, att för detta speciella fall ändringar vidtagas i gällande avlönings- och statsbidragsbestämmelser. Enligt min mening bör man i stället låta i anslaget till kurserna ingå en särskild post å så stort belopp, som erfordras för att bereda deltagande ordinarie eller extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola ersättning för vad de författningsenligt nödgas under tjänstledighet för ändamålet avstå utöver en tredjedel av den kontanta begynnelselönen. Denna anslagspost torde böra ställas till skolöverstyrelsens disposition, så att det får ankomma på överstyrelsen att pröva och avgöra från deltagare i kursen inkommande ansökningar om ersättning, varom nyss talats. Jag har låtit från skolöverstyrelsen införskaffa en utredning rörande det belopp, vartill berörda anslagspost bör beräknas. Enligt denna utredning skulle för ändamålet erfordras en summa av i runt tal 3,600 kronor. Härvid har man utgått från att samtliga 8 kursdeltagare skulle ifrågakomma till här om-

talade ersättning. Det kan naturligtvis inträffa, att så ej blir fallet, i det att några kanske icke innehava anställning vid folkskola. Det torde emellertid vara tillrådligt att räkna med ovan angivna maximibelopp, 3,600 kronor. Anslagets totalsumma skulle i enlighet härmed komma att för budgetåret 1927—1928 utgöra 9,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* för anordnande vid folkskoleseminariet i Stockholm av en utbildningskurs för lärare vid hjälpklasser för psykiskt efterblivna barn anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 9,000: — att utgå i enlighet med de bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott meddela;

dels ock medgiva, att av de medel, som äro avsedda till arvode åt föreståndaren för de vid folkskoleseminariet i Stockholm anordnade provårskurser, må till rektor vid nämnda seminarium för ledning av ifrågavarande utbildningskurs utbetalas ersättning med högst 300 kronor, att utgå enligt de närmare grunder, Kungl. Maj:t kan komma att bestämma.

Småskoleseminarier.

[159.]
Statens
småskole-
seminarier.

13. **Statens småskoleseminarier.** Det ordinarie reservationsanslaget till statens småskoleseminarier är i riksstaten för budgetåret 1926—1927 uppfört med ett belopp av 127,600 kronor. Från detta anslag bestridas kostnaderna för uppehållande av de båda staten tillhöriga småskoleseminarier, vilka äro uppförda på ordinarie stat, nämligen seminarierna i Haparanda och Murjek.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har *skolöverstyrelsen* meddelat, att av de från vederbörande rektorer inkomna uppgifterna angående anslagsbehovet för budgetåret 1927—1928 det syntes som om, huvudsakligen på grund av minskat antal stipendier, sänkning av anslaget skulle kunna ske med 4,000 kronor.

I samma skrivelse har *överstyrelsen* upprepat sin under de närmast föregående åren gjorda framställning angående uppförande på ordinarie stat av statens småskoleseminarium i Lycksele, för vilket utgifterna bestridas från ett extra reservationsanslag, gemensamt för seminarierna i Lycksele och Hagaström. Till stöd härför anför *överstyrelsen* följande:

Verksamheten vid Lycksele treklassiga småskoleseminarium påginge nu i samma utsträckning och med samma organisation som vid de båda seminarierna i Haparanda och Murjek. Redan vid vårterminens slut 1924 hade vid seminariet i Lycksele utexaminerats den första gruppen lärarinnor med

treårig utbildning. Med höstterminen år 1924 hade seminariet inflyttat i de nya, tidsenliga byggnader, som uppförts med anslag av riksdagen. Till denna seminarieanläggning hörde även en särskild byggnad med elevbostäder och skolkök, en byggnad med gymnastiksal och vaktmästarbostad samt tvänne bostadshus för rektor och lärare. Då detta seminarium komme tillgodose ett stadigvarande behov av lärarkrafter för småskolor och mindre folkskolor i södra Lappland och Västerbotten och icke heller komme att beröras av statens eventuella övertagande av småskollärarytbildningen i det hela, varom riksdagen begärt en utredning, syntes ingen anledning längre vara för handen att hålla det på extra stat. Tvärtom vore det uppenbart, att seminariets uppförande på ordinarie stat komme att medföra åtskilliga fördelar med hänsyn till verksamhetens stabilitet samt möjligheten till en god lärarerekrytering, vilken här uppenbarligen vore av alldeles särskild vikt.

I fråga om behovet av anslag till seminariet i Lycksele för budgetåret 1927—1928 erinrar överstyrelsen, att för budgetåret 1926—1927 behovet uppskattades till 67,000 kronor. Av vederbörande rektors framställning framginge, att det erforderliga anslagsbeloppet för förstnämnda budgetår vore 60,740 kronor, detta dock under förutsättning, att seminariet fortfarande vore uppfört å extra stat. Vid överflyttning på ordinarie stat skulle detta belopp ökas med 600 kronor, motsvarande det belopp, varmed lärarnas grundlöner borde ökas för att bli jämförbara med lärarnas vid seminarierna i Haparanda och Murjek. Då enligt överstyrelsens mening en motsvarande nedsättning kunde äga rum i den av rektor föreslagna posten av 1,500 kronor till undervisningsmateriell och böcker, borde anslaget till seminariet i Lycksele lämpligen avrundas till 60,600 kronor.

Sammanlagda kostnadsbeloppet för de tre seminarierna i Haparanda, Murjek och Lycksele skulle sålunda uppgå till (123,600 + 60,600) 184,200 kronor.

Statskontoret har den 16 oktober 1926 avgivit utlåtande i ärendet.

Statskontoret erinrar, att statskontoret tidigare framhållit att, fränsett farhågorna för överproduktion av småskollärare, omständigheterna i övrigt syntes tala för att seminariet uppfördes å ordinarie stat.

Mot de av överstyrelsen gjorda anslagsberäkningarna har statskontoret intet att erinra.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag tillräckliga skäl icke vidare föreligga att hålla seminariet i Lycksele på extra stat. Seminariet har nu nått sin fulla utveckling, är inrymt i av statsverket för ändamålet uppförda nya lokaler och fyller med sin speciella uppgift att förse småskolor och mindre folkskolor i södra Lappland och Västerbotten med goda lärarkrafter ett konstant behov. Dess ställning beröres följaktligen icke av vad som i en framtid kan komma att beslutas rörande landstingsseminarierna eller av frågan om en eventuellt föreliggande överproduktion av småskollärare. Jag anser mig därför böra förorda, att seminariet från och med den 1 juli 1927 uppföres på ordinarie stat.

Lärarna vid seminariet i Lycksele åtnjuta, sedan de jämlikt beslut av

Departementschefen.

[159.] 1926 års riksdag från och med den 1 juli 1926 äga åtnjuta ålderstillägg, samma avlöningsförmåner som lärarna vid seminarierna i Haparanda och Murjek med det undantag, att grundlönerna till de förra med 100 kronor understiga de senares grundlöner. Denna skillnad genomfördes på förslag av statskontoret med hänsyn därtill, att lärarna vid seminariet i Lycksele förutsattes erlægga väsentligt lägre pensionsavgifter än lärarna vid de å ordinarie stat uppförda seminarierna i Haparanda och Murjek. Emellertid har numera upplysts, att så icke är förhållandet, enär lärarna vid Lycksele-seminariet enligt vederbörande pensionsanstalts beslut erlægga pensionsavgifter enligt samma grunder, som gälla för ordinarie lärare. Härav följer, att de under alla förhållanden, alltså även om seminariet skulle bibehållas på extra stat, böra i lönehänseende jämställas med lärarpersonalen vid seminarierna i Haparanda och Murjek. Den ökning av kostnaderna för lärarpersonalens avlöande, som härav uppkommer, inskränker sig för övrigt till allenast 600 kronor. Højningen är även av statskontoret tillstyrkt. För seminariets uppehållande under budgetåret 1927—1928, torde, såsom överstyrelsen föreslagit, böra beräknas ett belopp av 60,600 kronor, vilket innebär en minskning i förhållande till innevarande budgetår av 6,400 kronor.

Vad angår överstyrelsens beräkning av anslagsbehovet för seminarierna i Haparanda och Murjek, 123,600 kronor, har jag intet att häremot erinra. Även här föreligger en kostnadsminskning, som belöper sig till 4,000 kronor. Anslagsbehovet till statens småskoleseminarier skulle alltså under budgetåret 1927—1928 komma att utgöra 184,200 kronor. Då emellertid vid utgången av budgetåret 1925—1926 å det ordinarie anslaget till statens småskoleseminarier förefanns en reservation av omkring 36,300 kronor, synes det mig tillräckligt, om anslagets belopp för budgetåret 1927—1928 bestämmes till allenast 170,000 kronor, innebärande en højning med 42,400 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bestämma, att statens småskoleseminarium i Lycksele skall från och med den 1 juli 1927 uppföras å ordinarie stat och följaktligen lärarpersonalen vid seminariet åtnjuta avlöning i likhet med lärarpersonalen vid statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek därvid arvode till vikarierande rektor vid seminariet skall utgå med det belopp och på det sätt, Kungl. Maj:t för varje särskilt fall förordnar;

dels föreskriva att för åtnjutande av ovannämnda avlöningsförmåner skola gälla de villkor och bestämmelser, som innehållas i kungörelsen den 22 juni 1920 (nr 542) angående avlöningsförmåner för lärarpersonalen vid statens småskoleseminarier i Haparanda och Murjek m. m. med däri sedermera gjorda ändringar;

dels förklara att en var, som med eller efter ingången av juli månad 1927 tillträder ordinarie befattning vid statens småskoleseminarium i Lycksele, skall vara pliktig underkasta sig ovannämnda villkor och bestämmelser;

dels ock för överförande av seminariet i Lycksele å ordinarie stat från och med den 1 juli 1927 höja det *ordinarie* reservationsanslaget till statens småskoleseminarier,

nu.....	kronor	127,600:—
med.....	»	42,400:—
till.....	»	170,000:—

14. **Verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström.**

[160.]

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström för budgetåret 1926—1927 anvisat ett extra reservationsanslag av 100,800 kronor, varav avsetts för seminariet i Lycksele 67,000 kronor och för seminariet i Hagaström 33,800 kronor.

Verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström.

I enlighet med av skolöverstyrelsen framställt förslag har jag under nästföregående punkt förordnat, att seminariet i Lycksele den 1 juli 1927 överföres på ordinarie stat. Ifrågavarande extra anslag skulle således för budgetåret 1927—1928 endast avse seminariet i Hagaström. Beträffande anslagsbehovet för detta seminarium under sistnämnda budgetår anför skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1926 följande:

För uppehållande av verksamheten vid seminariet i Hagaström krävdes enligt av seminariets rektor lämnade uppgifter ett belopp av 35,510 kronor. Detta emellertid under förutsättning att lärarlönerna utginge efter samma grunder som under läsåret 1926—1927. Det syntes emellertid överstyrelsen av billighet och rättvisa påkallat, att grundlönen jämväl för lärarpersonalen vid seminariet i Hagaström ökades till samma belopp, som vore bestämt för de ordinarie lärarna i Haparanda och Murjek. Denna löneutjämning å 100 kronor för varje lärare med full tjänstgöring, utgörande kompensation för dessa lärare påvilande skyldighet att betala pensionsavgifter enligt samma grunder som gällde för de ordinarie lärarna vid övriga småskoleseminarier, skulle föranleda en merkostnad av sammanlagt 500 kronor, vadan anslagsbehovet i det hela skulle utgöra i avrundat tal 36,000 kronor.

Jag erinrar om att lärarna vid ifrågavarande seminarium åtnjuta löner till belopp, som med 100 kronor understiga motsvarande lärarpersonals löner vid seminarierna i Haparanda och Murjek, samt att enligt beslut av 1926 års riksdag rektor och fast anställda lärare vid seminariet i Hagaström numera äga åtnjuta ålderstillägg enligt samma grunder som lärarpersonalen vid seminarierna i Haparanda och Murjek. Beträffande den föreslagna förhöjningen i grundlönerna till lärarna vid seminariet i Hagaström tillåter jag mig hänvisa till vad jag under föregående punkt yttrat. Vad där anförts beträffande lärarpersonalen vid seminariet i Lycksele åvilande pensions-

Departementschefen.

avgifter äger nämligen tillämpning jämväl å lärarna vid seminariet i Hagaström. Jag ansluter mig alltså till överstyrelsens förslag om genomförande av full likställighet i löneavseende mellan lärarna vid seminariet i Hagaström och lärarna vid seminarierna i Haparanda och Murjek. Då jag i övrigt intet har att anmärka på överstyrelsens beräkning av anslagsbehovet för ifrågavarande seminarium, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bestämma, att lärarpersonalen vid statens småskoleseminarium i Hagaström skall från och med den 1 juli 1927 åtnjuta avlöning i likhet med lärarpersonalen vid småskoleseminarierna i Haparanda och Murjek;

dels ock för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarium i Hagaström för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av . . . kronor 36,000:—

[161.] **15. Ordnande av tomtområdet vid småskoleseminariet i Lycksele.**

Ordnande
av tomtom-
rådet vid
småskole-
seminariet
i Lycksele.

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar anvisade 1922 och 1923 års riksdagar sammanlagt 600,000 kronor, att jämte av Västerbottens läns landsting och Lycksele kommun lämnade bidrag om tillhopa 40,000 kronor användas till uppförande av byggnader för småskoleseminariet i Lycksele. Genom beslut den 27 oktober 1922 fastställde Kungl. Maj:t av arkitekten Gustaf Birch-Lindgren upprättade ritningar för byggnadsföretaget jämte tillhörande beskrivning samt uppdrog åt byggnadsstyrelsen att låta utföra byggnadsarbetena.

I skrivelse till skolöverstyrelsen den 6 augusti 1925 anförde *byggnadsstyrelsen*:

Byggnadsstyrelsen har, oaktat detta icke förutsatts uti de ursprungliga kostnadsberäkningarna, förväntat att de till uppförande av småskoleseminarium i Lycksele anvisade anslagsmedel skulle vara tillräckliga att jämväl betäcka kostnaderna för plantering och iordningställande av tomtområdet omkring de nyuppförda byggnaderna vid sagda seminarium. Sedan emellertid sagda medel måst tagas i anspråk för vissa oförutsedda ledningsarbeten, hava desamma i det närmaste förbrukats, varför särskilda medel äro erforderliga för förenämnda planteringsarbeten m. m. Genom seminariets rektor har anbud å ifrågavarande arbeten infordrats, slutande å en kostnad av 3,946 kronor 80 öre.

Därest arbetena komma till utförande böra desamma verkställas genom rektors försorg.

Det i byggnadsstyrelsens skrivelse omnämnda anbudet är avgivet av läns-trädgårdsmästaren i Västerbottens län Gunnar Ljunglöf. Anbudet avser områdets plantering med diverse träd och växter, sådd av gräsmattor, uppsättande av stängselnät, anskaffande av jord och gödsel för planteringen, gäldande av fraktkostnader, arbeten för jordens bearbetning och plantering m. m. samt arvode åt Ljunglöf och slutar å nämnda belopp 3,946 kronor

80 öre. Vid anbudet finnes fogat en fullständig arbetsbeskrivning. Arkitekten Birch-Lindgren, som granskat anbudet, tillstyrker dess antagande. [161.]

I skrivelse den 1 september 1925 har *skolöverstyrelsen* anfört följande:

Då någon tvekan icke torde kunna råda i fråga om behövligheten av seminarietomtens iordningställande och plantering, böra medel för detta ändamål även anvisas. Enligt vad vederbörande rektor särskilt meddelat överstyrelsen har å det extra reservationsanslaget för uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström för budgetåret 1924—1925 uppstått en besparing å den för Lyckseleseminariet avsedda anslagsdelen, uppgående till så stort belopp, att kostnaderna för nu ifrågavarande arbeten skulle kunna fullt täckas av samma besparing. I anledning av vad sålunda anförts hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes av besparingarna å nämnda extra reservationsanslag ställa ett belopp av 3,946 kronor 80 öre till vederbörande rektors förfogande för nu ifrågavarande ändamål.

Statskontoret, som den 9 september 1925 avgivit utlåtande i ämnet, förklarar sig icke hava något att erinra mot att uppkommen reservation å anslaget till uppehållande av verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström användes för nu ifrågavarande ändamål men framhåller, att riksdagens medgivande härtill synes böra utverkas.

Efter därom av vederbörande rektor hos skolöverstyrelsen gjord framställning i ämnet har överstyrelsen i underdånig skrivelse den 20 juli 1926 ånyo hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att för ändamålet bereda erforderliga medel.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag iordningställandet av småskoleseminariets i Lycksele tomt av behovet påkallat och har intet att erinra mot den härför beräknade kostnaden, vilken dock torde böra avrundas uppåt till 4,000 kronor. Då jag under punkten 159 hemställt, att seminariet måtte från och med budgetåret 1927—1928 överföras på ordinarie stat, synes det mig emellertid lämpligare, att det för ifrågavarande arbeten erforderliga beloppet får utgå från det ordinarie reservationsanslaget till statens småskoleseminarier, å vilket vid utgången av budgetåret 1925—1926 förefanns en reservation av 36,296 kronor. Även om sistnämnda anslag, i enlighet med mitt förslag under berörda punkt, kommer att bestämmas till 170,000 kronor för budgetåret 1927—1928 eller 14,200 kronor mindre än som av överstyrelsen äskats, torde det jämte den uppkomna reservationen väl räcka till även för den nu ifrågasatta extra utgiften.

Departementschefen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva, att för ordnande av tomtområdet vid småskoleseminariet i Lycksele må av det *ordinarie* reservationsanslaget till statens småskoleseminarier utgå ett belopp av högst kronor 4,000:—

[162.]

Vissa änd-
rings- och
reparations-
arbeten vid
statens små-
skolesemi-
narium i
Hagaström.

16. Vissa ändrings- och reparationsarbeten vid statens småskoleseminarium i Hagaström. Redan år 1922 anmälades hos Kungl. Maj:t, att de till statens småskoleseminarium i Hagaström hörande byggnaderna vore behäftade med stora brister. Skolöverstyrelsen meddelade nämligen i skrivelse den 4 mars 1922, att till överstyrelsens kännedom kommit, att seminariebyggnaden snarast behövde undergå en mera genomgripande reparation. Byggnadsstyrelsen hemställde därefter i ett den 19 september 1922 i ärendet avgivet utlåtande om förslag till 1923 års riksdag att till utförande av reparationsarbeten å ifrågavarande byggnader i enlighet med av intendenten C. Lindholm utarbetat förslag för budgetåret 1923—1924 bevilja ett reservationsanslag å 39,000 kronor. Denna framställning föranledde emellertid icke något förslag till riksdagen.

I skrivelse den 23 september 1924 hemställde sedermera byggnadsstyrelsen om förslag till 1925 års riksdag att till utförande av vissa ändrings- och reparationsarbeten vid ifrågavarande seminarium för budgetåret 1925—1926 bevilja ett reservationsanslag å 35,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har därvid meddelat, att, då en del av de i styrelsens berörda utlåtande den 19 september 1922 närmare angivna reparationsarbeten å seminariebyggnaden oundgängligen måst genomföras, för att icke densamma skulle skadas och för att lokalerna i fråga skulle kunna användas för sitt ändamål, byggnadsstyrelsen låtit utföra dessa nödvändiga arbeten under år 1923 med anlitande av de till styrelsens förfogande ställda anslagsmedel till byggnader och reparationer. Styrelsen framhåller emellertid, hurusom ifrågavarande seminarieanläggning jämväl efter genomförandet av ovan omförmälda reparationsarbeten är behäftad med högst avsevärda brister, ävensom att seminariet saknar särskild gymnastiksal, och anför i sådant hänseende följande:

I själva skolhuset framträdde särskilt bristen på tillfredsställande trappförbindelser. Skolbyggnaden vore uppförd i tre våningar och den översta, vindsvåningen, inredd till bostäder, ett förhållande, som vore synnerligen olämpligt och som i nutida skolanläggningar icke finge förekomma med hänsyn till därtill förenade olägenheter ur pedagogisk, hygienisk och eldfaresynpunkt. Därtill komme att den enda trappförbindelsen till den översta våningen vore en svängd trappa, som dessutom vore skollokalernas enda trappförbindelse. En mindre spiraltrappa förefunnes i byggnaden, men den ledde endast till tre mindre bostadslägenheter, förlagda över varandra och avskilda från skollokalerna. I händelse av eldsvåda vore alltså den nämnda svängda s. k. huvudtrappan den enda väg, som elever och bostadsinnehavare kunde använda för sin räddning. I träbyggnader av nu ifrågavarande storlek syntes det ofrånkomligt, att två trappförbindelser förefunnos, så att, om den ena trappan genom rök och eld bleve ofrafikerbar, möjlighet likväl föreläge till räddning genom den andra trappan i händelse av eldsvåda. Med hänsyn till de väsentliga fel och brister, som sålunda vidlåde seminarieanläggningen, måste densamma anses mindervärdig såsom skolbyggnad, och torde det utan tvivel bliva nödvändigt att snarast vidtaga sådana förändringar i densamma, att de ovan framhållna olägenheterna i möjligaste

mån avhjälptes. Detta syntes lämpligast kunna ske genom att den översta våningen förändrades till övningslokal såsom teckningssal, handarbetssal, naturkunnighetssal och dylikt, varpå skolbyggnaden lede brist, samt en ytterligare trappförbindelse uppdroges genom hela byggnaden. De sålunda för skoländamål ombyggda bostadslägenheterna skulle icke behöva ersättas genom uppförande av bostadsbyggnader på seminarieområdet, utan torde lärarpersonalen kunna hänvisas till att liksom seminarieeleverna söka sig bostäder utanför seminarieanläggningen.

Vid byggnadsstyrelsens ifrågavarande skrivelse funnos fogade dels ett av dåvarande rektorn vid seminariet Olof J:son Ramsjö upprättat förslag jämte kostnadsberäkning å de arbeten, som enligt Ramsjös förmenande oundgängligen behövde utföras vid seminariet under år 1925, dels ock en av intendenten Lindholm utarbetad promemoria med tillhörande ritningar och arbetsbeskrivningar, varå berörda arbeten närmare åskådliggöras. Det av Ramsjö framlagda förslaget, slutande å ett belopp av 33,896 kronor 5 öre, avser huvudsakligen inredande av gymnastiksal i seminariebyggnadens bottenvåning, förändring av de i vindsvåningen belägna bostadsrummen till övningslokaler för seminariet, åvägbringande av en ny trappförbindelse genom hela byggnaden samt utförande av en del elektriska installationer och målningsarbeten. Förslaget har följande lydelse:

1) Anordnande av rum 1 till gymnastiksal och 2 och 6 till omklädningsrum, omändring av »våning 2 trappor upp» — nuvarande lärarbostäder — till skollokaler, smärre reparationer i övriga skollokaler och uthus och badhus	kronor	8,137: 80
2) Ändring av sekundärtrappan	»	7,150: —
3) Elektrisk installation	»	1,006: 65
4) Rum 1—6, 8—12, 32 och 21: väggar och tak nåtspacklas och strykas 2 gånger med oljefärg, 1,533 kvm. å 3: 25 per kvm.	»	4,982: 25
5) Rum 2—6, 8—12, 32 och 21: golven hyvlas, linoleummatta pålägges	»	3,894: —
6) Källarvåningen repareras	»	1,128: 50
7) Seminariebyggnadens fasader oljas, kittas och strykas 2 gånger med oljefärg	»	2,560: —
8) Grusning av gångarna, iordningställande av vägen till seminariet	»	975: —
9) Arvoden och oförutsedda utgifter	»	4,061: 85
Summa kronor		33,896: 05

Skolöverstyrelsen har i ett av byggnadsstyrelsen införskaffat yttrande på det livligaste tillstyrkt förenämnda förslag.

Byggnadsstyrelsen förklarar sig icke hava något att erinra beträffande de av Ramsjö ifrågasatta arbetena men framhåller med avseende å kostnaderna, att posten för oförutsedda utgifter och arvoden bör höjas till 5,165 kronor 80 öre, varigenom totalkostnaden kommer att ökas till 35,000 kro-

- [162.] nor. Därjämte framhåller styrelsen, att ifrågavarande arbeten icke äro av den art, att de kunna bestridas av till styrelsens förfogande ställda medel till byggnader och reparationer.

Departementschefen.

Att avsevärda bristfälligheter vidlåda ifrågavarande seminariebyggnad torde av den föreliggande utredningen vara klart. Särskilt betänkelig är frånvaron av tillfredsställande trappförbindelser, vilket kan medföra risk vid eldfara. Även avsaknaden av gymnastiksal innebär en kännbar olägenhet, då härigenom möjligheten till rationell utbildning i gymnastik liksom till motionsgymnastik för seminariets elever är utesluten. Berörda brister torde i första hand böra avhjälpas. Flertalet övriga i förslaget angivna åtgärder synas mig vara, om än icke lika trängande som de förut berörda arbetena, så dock synnerligen behöfliga för att ifrågavarande byggnader skola kunna sägas vara i ett för deras ändamål någorlunda tillfredsställande skick. Emellertid har jag funnit anledning föreligga att från byggnadsstyrelsen inhämta närmare uppgifter dels angående de arbeten, som eventuellt redan blivit utförda å byggnaden, sedan styrelsen senast utlät sig i ämnet, dels ock rörande de ännu icke verkställda åtgärder, som kunde betecknas såsom *oundgängligen* nödvändiga att utföra i ett sammanhang. Härom föreligger utredning i en den 9 oktober 1926 dagtecknad promemoria av Lindholm. Sedan han redogjort för vad som redan blivit åtgjort med avseende å anmärkta bristfälligheter, upptager han följande arbeten såsom nödvändiga att utföras i ett sammanhang:

Ändringsarbeten för anordnande av gymnastiksal och ändring av bostadsrummen 2 tr. upp till lärosalar	kronor	8,140: —
Ombyggnad av sekundärtrappan	»	7,200: —
Fasadmålning (nya delar)	»	300: —
Elektriska ledningar	»	700: —
Ispackling av springor i panelen å väggar, tak m. m. . . .	»	2,000: —
Reparationer i källarvåningen	»	1,000: —
Arvoden och oförutsedda utgifter	»	2,660: —
Summa kronor		22,000: —

För min del kan jag icke finna det försvarligt att längre dröja med genomförandet av de ändrings- och reparationsarbeten, som angivits i Lindholms senast avgivna promemoria och vilka synas mig avse ett avhjälpande av de svåraste bristerna. I kostnadsberäkningen för dessa arbeten vill jag allenast göra den ändringen, att anslagsbeloppet synes mig kunna avrundas nedåt till 20,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att till ändrings- och reparationsarbeten vid statens småskoleseminarium i Hagaström anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av . . . kronor 20,000: —

17. Understöd åt småskoleseminarier. Det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier är i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptaget med ett belopp av 330,000 kronor. [163.] Understöd åt småskoleseminarier.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen hemställt om anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928 samt i sådant hänseende anfört följande:

Enligt från riksräkenskapsverket inhämtade uppgifter hava utgifterna från anslaget under budgetåret 1925—1926 uppgått till allenast 317,579 kronor 73 öre. Anledningen till utgiftsminskningen torde huvudsakligen vara att söka däri, att de vid flera seminarier — särskilt i Norrland — tidigare förekommande parallellavdelningar numera indragits. Då det således finnes anledning antaga, att den därigenom skedda utgiftsminskningen skall komma att bliva konstant, torde anslaget kunna nedsättas till 320,000 kronor.

Med hänsyn till vad skolöverstyrelsen anfört synes anslaget nu böra minskas till det av överstyrelsen föreslagna beloppet, 320,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt småskoleseminarier,

nu		kronor 330,000: —
med		» 10,000: —
till		» 320,000: —

18. Stipendier åt elever vid småskoleseminarier. Alltsedan 1919 års riksdags beslut om en reform av småskolläroverutbildningen och i samband därmed ändrade grunder för statens understödjande av de av landsting eller stad, som ej i landsting deltaga, upprättade småskoleseminarier har det ordinarie reservationsanslaget till stipendier åt elever vid sådana seminarier utgått med ett oförändrat årligt belopp av 90,000 kronor. 164.] Stipendier åt elever vid småskoleseminarier.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen hemställt om anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928. Överstyrelsen har därvid anfört följande:

På grund av den minskning av elevantalet vid dessa seminarier, som under de senaste åren ägt rum dels genom indragning av parallellklasser och dels genom minskning av klassernas storlek, synes en skäligen minskning av anslaget till ifrågakvarande ändamål nu kunna ifrågasättas. Under det första läsåret, som stipendier utgick ur anslaget, nämligen 1920—1921, utgjorde elevantalet i det hela 899 och antalet behövande, som erhöles stipendier, 651. Varje stipendiat erhöles då i medeltal 138 kronor 25 öre per läsår. Under sist förflutna läsår 1925—1926 utgjorde antalet elever i det hela 689 och antalet behövande, till vilka stipendier utgingo, 522. Varje stipendiat erhöles då i medeltal 172 kronor 41 öre. Skulle i senare fallet stipendierna till en var behövande utgått med samma belopp, som tillkommo 1920—1921 års stipendiat, hade härför erfordrats en summa av 72,166 kronor 50 öre. Den reduktion av elevantalet vid landstingsseminarierna, vilken på ovan angivet sätt under de allra senaste åren kommit till stånd, är så kraftig att det icke är sannolikt, att någon nämnvärd minskning ytterligare kommer att

äga rum för budgetåret 1927—1928. Ett anslag av 72,000 kronor skulle sålunda vara tillfyllest för att stipendierna skola komma att utgå med ungefärligen de belopp, som från början kunde utdelas. På grund härav hemställde överstyrelsen, att ifrågavarande anslag, nu 90,000 kronor, måtte minskas med 18,000 kronor till 72,000 kronor.

Mot skolöverstyrelsens förslag har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att minska det *ordinarie* reservationsanslaget till stipendier åt elever vid småskoleseminarier,
 nu kronor 90,000: —
 med » 18,000: —
 till » 72,000: —

[165.]
 Tillfällig
 löneförbättring
 för
 lärare vid
 vissa småskoleseminarier.

19. Tillfällig löneförbättring för lärare vid vissa småskoleseminarier. I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning har 1926 års riksdag

dels beslutat, att tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, som inrättats av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, skall för budgetåret 1926—1927 utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som må tillkomma motsvarande lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier;

dels ock för sådant ändamål anvisat för budgetåret 1926—1927 ett extra förslagsanslag av 40,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen gjort framställning om enahanda anslag för ändamålet jämväl för budgetåret 1927—1928.

Häremot har jag intet att erinra och hemställer förty, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, som inrättats av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, skall för budgetåret 1927—1928 utgå med $\frac{3}{4}$ av det belopp, som må tillkomma motsvarande lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor och vid statens småskoleseminarier;

dels ock för sådant ändamål anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* förslagsanslag av kronor 40,000: —

[166.]
 Fortbildningskurser
 för lärare vid
 egentliga
 folkskolor
 och
 småskolor.

20. Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor. Under en följd av år har riksdagen beviljat anslag dels till

anordnande och dels till understödjande av fortbildningskurser i olika ämnen för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor. Sålunda beviljade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 till kurser av ovannämnda art följande reservationsanslag, nämligen till fortbildningskurser i allmänhet 75,000 kronor, till särskilda fortbildningskurser i gymnastik 41,600 kronor, till särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel 19,300 kronor samt till särskilda

kurser i simning och livräddning 4,680 kronor, samtliga anslagsposter att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Därefter hava anslag för dessa ändamål icke varit uppförda i riksstaten förrän budgetåret 1926—1927. I anledning av en vid 1926 års riksdag väckt motion om anslag å 75,000 kronor till allmänna fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor anvisade riksdagen för sistnämnda budgetår ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Kungl. Maj:t meddelade den 29 juni 1926 föreskrifter angående anslagets användande.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 gjort framställning om beredande av anslag under budgetåret 1927—1928 till fortbildningskurser med ett sammanlagt belopp av 140,580 kronor, fördelat på olika slag av kurser på enahanda sätt som skedde år 1922. Till fortbildningskurser i allmänhet har överstyrelsen sålunda beräknat 75,000 kronor.

Otvivelaktigt skulle det vara till stort gagn för lärarnas fortsatta utbildning, om kurser av här ifrågavarande slag kunde anordnas i samma utsträckning, som tidigare ägt rum och som av överstyrelsen föreslagits för tiden den 1 juli 1927—den 30 juni 1928. Av statsfinansiella skäl är jag emellertid förhindrad att nu tillstyrka anslag för ändamålet i vidare mån, än att jag förordar avlåtande till riksdagen av framställning om anvisande för allmänna fortbildningskurser av anslag till enahanda belopp, som beviljats för budgetåret 1926—1927 eller 60,000 kronor. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till allmänna fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag av . . . kronor 60,000: — att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Folkskolinspektionen.

21. Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, oför-

ändrat ordinarie förslagsanslag kronor 345,000: —

22. Tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer. 1924 års riksdag har på Kungl. Maj:ts förslag dels bestämt, att folkskolinspektör skall från och med den 1 juli 1924 äga uppbära tilläggsersättning för expenser med 200 kronor för år, dels ock för ändamålet för budgetåret 1924—1925 anvisat ett extra anslag av 10,400 kronor, vilket belopp jämväl av 1925 och 1926 års riksdagar anvisats för vardera av budgetåren 1925—1927.

[167.]

Tilläggs-
ersättning
för expenser
åt folkskol-
inspek-
törer.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen hemställt om utverkande av fortsatt anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928 till samma belopp som anvisats för innevarande budgetår.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 10,400: —

23. **Resekostnadsersättning åt folkskolinspek-**

törer, oförändrat ordinarie förslagsanslag . . . kronor 250,000: —

[168.]

Gratifikation-
tioner åt in-
spektörerna
för gymnastikunder-
visningen
vid vissa
skolor.

24. **Gratifikationer åt inspektörerna för gymnastikundervisningen vid vissa skolor.** I anledning av motion (II: 106) anvisade 1926 års riksdag till gratifikationer åt de för gymnastikundervisningen vid folk- och småskolor, fortsättningsskolor, högre folkskolor samt läroanstalter för dövstumma och blinda anställda inspektörerna ett extra anslag av 20,000 kronor för budgetåret 1926—1927 att utgå enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämdes. Vid anslaget beviljande erinrade riksdagen, att ifrågavarande inspektörer för sitt arbete icke åtnjöte annan gottgörelse än rese- och traktementsersättning. Då denna gottgörelse genom det nya resereglementets bestämmelser blivit betydligt nedsatt, syntes det riksdagen med rättvisa och billighet förenligt, att inspektörerna genom ersättning i annan form hålles skadeslösa för den förlust, de genom det nya resereglementets införande kommit att lida.

Sedan Kungl. Maj:t den 28 maj 1926 förklarat sig vilja framdeles meddela beslut om utdelande av gratifikationer från förenämnda anslag samt från skolöverstyrelsen infordrats förslag i ämnet, har överstyrelsen meddelat, att överstyrelsen ämnade inkomma med förslag till anslagsbeloppets fördelning på de olika inspektörerna, sedan överstyrelsen blivit i tillfälle att närmare granska omfattningen och beskaffenheten av deras verksamhet under kalenderåret 1926. Detta förslag har ännu icke avgivits.

Emellertid har överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1926 hemställt om anslag för ändamålet jämväl under budgetåret 1927—1928 till enahanda belopp som för innevarande budgetår.

Departement-
schefen.

Förslag till en omläggning av gymnastikinspektörsinstitutionen har framlagts av de sakkunniga, vilka den 12 augusti 1926 avgivit betänkande angående verksamheten vid gymnastiska centralinstitutet och därmed sammanhängande frågor. De sakkunnigas betänkande och förslag kan emellertid icke göras till föremål för någon Kungl. Maj:ts framställning till 1927 års riksdag, då den vidare beredning av ärendet, som härför är erforderlig, icke kan medhinnas. Nu ifrågavarande inspektörer komma alltså att under budgetåret 1927—1928 bedriva sin verksamhet under samma former som

hittills. Vid sådant förhållande är det skäligt, att de även under detta budgetår komma i åtnjutande av särskilda gratifikationer. Det för ändamålet erforderliga beloppet torde böra beräknas till samma summa som för innevarande budgetår eller 20,000 kronor att fördelas enligt Kungl. Maj:ts bestämmande.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till gratifikationer åt de för gymnastikundervisningen vid folk- och småskolor, fortsättningsskolor, högre folkskolor samt läroanstalter för dövstumma och blinda anställda inspektörerna för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 20,000: — att utgå enligt grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

Folkskolor.

25. Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor. Enligt Kungl. Maj:ts förslag har 1926 års riksdag i riksstaten upptagit det ordinarie förslagsanslaget till avlöning åt lärare vid folkskolor med 47,850,000 kronor.

[169.]
Statsbidrag
till avlöning
åt lärare vid
folkskolor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen hemställt, att ifrågasvarande anslag måtte för budgetåret 1927—1928 höjas till ett belopp av 48,500,000 kronor, och därvid anförde:

Till grund för beräkningen av anslagsbehovet under budgetåret 1926—1927 hade lagts från folkskolinspektörerna inhämtade uppgifter å de belopp, som av dem i statsbidrag för ändamålet tillstyrkts för kalenderåret 1924. Uppgifterna gävo vid handen, att under sagda år de verkliga utgifterna från anslaget utgjort omkring 47,185,000 kronor. Härtill lades en summa, som ansågs tillräcklig att täcka den ökning i anslagsbehovet, som komme att föranledas av nyinrättade tjänster och för intjänade ålderstillägg under läsåren 1925—1927, en merkostnad, som av Kungl. Maj:t uppskattades till sammanlagt 665,000 kronor.

Från folkskolinspektörerna inhämtade uppgifter av enahanda art beträffande kalenderåret 1925 utvisa, att utgifterna från anslaget under sistnämnda år utgjort omkring 47,880,000 kronor. Tidigare har merkostnaden för nya lärartjänster och ålderstillägg beräknats till 450,000 kronor för år. Med hänsyn till sannolikheten för att nya lärartjänster icke komme att under de närmaste åren upprättas i så stor utsträckning som förut, räknades i 1926 års statsverksproposition allenast med en motsvarande merkostnad av i runt tal 332,500 kronor för år. Emellertid är att märka, att då enligt folkskolinspektörernas uppgifter ökningen i de verkliga utgifterna från år 1923 till år 1924 utgjorde endast omkring 327,000 kronor, har från år 1924 till 1925 motsvarande ökning stegrats till omkring 695,000 kronor. Förklaringen till denna starka ökning av utgifterna torde delvis vara att söka i följande förhållande. Vid tiden för 1918 års löne- och pensionsreglering för folkskol-lärarkåren kvarstod en mängd gamla lärare i avvaktan på bättre pensionsförhållanden. Under närmast följande år avgick därför ett stort antal äldre

lärare, vilka ersattes med nya lärarkrafter i första lönegraden. Även det betydande antal nya lärartjänster, som för några år sedan inrättades, besattes i stor utsträckning med unga lärare. Många av dessa ha nu intjänat så många lönetursår, att de börja åtnjuta ålderstillägg, vilket uppenbarligen kommit till uttryck i 1925 års starka utgiftsstegring. Även om det sålunda fortfarande torde vara berättigat att räkna med en viss stagnation i fråga om inrättandet av nya lärartjänster, synes man å andra sidan även de närmaste åren böra räkna med väsentlig ökning i antalet ålderstillägg. För-siktigheten synes därför bjuda, att merkostnaden för läsåren 1926—1928 icke beräknas lägre än vad som skedde för läsåren 1925—1927, eller sammanlagt för båda åren 665,000 kronor. Med utgångspunkt från ovan angivna utgiftsbelopp för år 1925 av 47,880,000 kronor kommer man då upp till en summa av 48,545,000 kronor. Med hänsyn till ovannämnda stagnation i inrättande av nya lärartjänster, synes denna summa dock kunna avrundas nedåt till 48,500,000 kronor, vilket innebär en höjning av det för budgetåret 1926—1927 utgående anslaget med 650,000 kronor.

Departement-
schefen.

Enligt min mening är det befogat att räkna med en något lägre årlig tillväxtsiffra än vad överstyrelsen här gjort, varför det torde vara tillräckligt, om anslaget för budgetåret 1927—1928 bestämmes till 48,350,000 kronor, innebärande en höjning med 500,000 kronor.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöning åt lärare vid folkskolor,

nu	kronor 47,850,000: —
med	» 500,000: —
till	» 48,350,000: —

[170.]

Folkunder-
visningens
befrämjande
i rikets nord-
ligaste gräns-
orter.

26. Folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (proposition nr 170) beslöt 1924 års riksdag att — med uteslutande av det förut i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget å 400,000 kronor till befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar — i riksstaten uppföra ett ordinarie förslagsanslag av 430,000 kronor till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter. Även för budgetåren 1925—1926 och 1926—1927 har ifrågavarande anslag uppförts i riksstaten med nämnda belopp.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 gjort framställning om anslag för detta ändamål för budgetåret 1927—1928. Överstyrelsen har därvid, under erinran att i enlighet med vad som innehölls i propositionen nr 170 till 1924 års riksdag bidrag från ifrågavarande anslag vore avsett att utgå till skolhem i de avsedda orterna, meddelat, att ett skolhem i Övertorneå skoldistrikt antagligen skulle hinna bli färdigt till hösten 1927. Statens årskostnader för detta skolhem kunde förslagsvis beräknas till högst 9,280 kronor, varav 8,000 kronor såsom bidrag för i skolhemmet intagna

barn (40×200) och 1,280 kronor såsom bidrag till avlönande av skolhemsföreståndarinnan.

[170.]

I fråga om det belopp, varmed förslagsanslaget borde uppföras i riksstaten för budgetåret 1927—1928 anför överstyrelsen följande:

Enligt budgetredovisningen för budgetåret 1924—1925 uppgick nettoutgiften under samma budgetår å ifrågavarande förslagsanslag till 391,115 kronor 19 öre, medan nettoutgiften för budgetåret 1925—1926 stigit till ej mindre än 534,571 kronor 31 öre. På grund av denna stora skillnad hade överstyrelsen införskaffat en specifikation å utgifterna för sistnämnda budgetår, och hade en granskning av densamma givit till resultat, att sammanlagt minst 59,572 kronor 54 öre avsåge utgifter, som egentligen skolat belasta motsvarande anslag för budgetåret 1924—1925, varför nettoutgiften för budgetåret 1925—1926 skulle inskränka sig till 474,998 kronor 77 öre. Ibland dessa utgifter återfunnes emellertid två poster å tillhoppa 18,348 kronor, som avsåge ett tillfälligt, ej ofta återkommande ändamål, varför man vid beräkningen jämväl syntes kunna bortse från detta belopp och därvid sålunda utgå från en totalutgift för budgetåret 1925—1926 av i runt tal 456,650 kronor. Då endast en merutgift av 9,280 kronor till avlönings- och driftkostnadsbidrag för ett skolhem i Övertorneå skoldistrikt kunde förutses för budgetåret 1927—1928, syntes sammanlagda beräknliga utgiften för samma budgetår bliva 465,930 kronor, vilket belopp dock syntes böra avrundas till 466,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har vid sin beräkning av anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1927—1928 upptagit visst belopp såsom bidrag till driftkostnaderna för ett med understöd av statsmedel inrättat skolhem i Övertorneå skoldistrikt. I anledning härav tillåter jag mig erinra om att enligt den ovan omtalade propositionen nr 170 till 1924 års riksdag skulle beträffande statsbidrag för den årliga driften vid skolhemmen i de finsktalande församlingarna gälla samma bestämmelser som för skolhemmen i den svensktalande lappmarken (se svensk författningssamling nr 142—145/1920); dock borde, i enlighet med vad som fastställts för småskollärlarinnan vid tjänstgöring inom den s. k. finnbygden, lönetillägget för skolhemsföreståndarinnan i de finsktalande trakterna utgöra 200 kronor, eller 100 kronor mera än för föreståndarinnan vid skolhem inom den svensktalande lappmarken. Mot de sålunda föreslagna grunderna för statsbidrag till driften av skolhem i de finsktalande församlingarna gjordes av riksdagen icke någon erinran. Några författningsföreskrifter i ämnet hava dock, med hänsyn till att intet dylikt skolhem ännu trätt i verksamhet, hittills icke utfärdats, liksom ej heller medel för ändamålet beräknats vid uppskattning av anslagsbehovet under förevarande anslagstitel.

Departementschefen.

Då nu emellertid det första med bidrag av statsmedel uppförda skolhemmet i de finsktalande gränsförsamlingarna beräknas kunna träda i verksamhet hösten 1927, är det uppenbarligen erforderligt att i utgifterna under ifrågavarande anslag för budgetåret 1927—1928 medräkna jämväl statsbidrag till skolhemmets drift. I överensstämmelse med ovanberörda av riks-

dagen godtagna grunder bör sådant bidrag utgå dels för barnens underhåll i skolhemmet och dels för skolhemsföreståndarinnans avlöning. Överstyrelsens uppskattning av det erforderliga statsbidragsbeloppet, 9,280 kronor, är utförd med tillämpning av dessa grunder och föranleder följaktligen ingen erinran från min sida. Framhållas bör i detta sammanhang, att erforderliga författningsföreskrifter numera torde böra meddelas angående statsunderstödda skolhem i de finsktalande församlingarna, angående avlöning åt föreståndarinnor vid sådana skolhem samt statsbidrag till deras avlöning ävensom angående statsbidrag till barns inackordering i berörda skolhem, allt i enlighet med statsmakternas omförmälda beslut år 1924. Jag förväntar, att överstyrelsen i dessa hänseenden skall inom kort inkomma med förslag.

Då jag ej heller i övrigt har något att erinra mot överstyrelsens anslagsberäkning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränssorter,
 nu kronor 430,000: —
 med » 36,000: —
 till » 466,000: —

[171.]

Byggnader
 för folkskole-
 väsendet
 i vissa av
 rikets nord-
 ligaste gränss-
 orter.

27. Byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränssorter. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränssorter såsom extra reservationsanslag anvisat för budgetåret 1924—1925 ett belopp av 200,000 kronor och för vardera av budgetåren 1925—1926 och 1926—1927 ett belopp av 325,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela. Kungörelse i ämnet har av Kungl. Maj:t utfärdats den 5 november 1924 (nr 468).

I skrivelse den 31 augusti 1925 har nu skolöverstyrelsen hemställt om beviljande för budgetåret 1926—1927 av ett extra reservationsanslag av 325,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Till stöd härför anför överstyrelsen följande:

Överstyrelsen har genom vederbörande folkskolinspektörer införskaffat upplysningar om skolorädens i de hithörande skoldistrikten skolbyggnadsplaner och anspråk på statsbidrag för desammas förverkligande under budgetåret 1927—1928. Enligt dessa uppgifter skulle — under förutsättning av vederbörande kyrkostämmors gillande — skolbyggnader eller skolhem uppföras i Norrbottens norra inspektionsområde för en nu approximativt beräknad kostnad av 125,000 kronor, därav 50,000 kronor ansetts böra erhållas i statsbidrag, och i Tornedalens inspektionsområde för en beräknad kostnad av 420,000 kronor, därav 344,000 kronor beräknats utgå som statsbidrag. Sammanlagda kostnaderna för de byggnader, vartill statsbidrag skulle sökas under budgetåret 1927—1928, kunna för närvarande sålunda beräknas till i runt tal 545,000 kronor samt de statsbidrag, som skulle sökas härför, till 394,000 kronor. De nu för budgetåret 1927—1928 planerade skolbyggena

synas sålunda få en sådan omfattning, att — även om, såsom skett i fråga om förut behandlade ansökningar, de begärda anslagsbeloppen komma att i viss mån reduceras — förevarande anslag synes böra för att kunna möta de fordringar, som komma att ställas på detsamma, i riksstaten för budgetåret 1927—1928 uppföras med minst samma belopp, 325,000 kronor, som för innevarande budgetår anvisats av riksdagen.

Kungl. Maj:ts framställningar till riksdagen i detta ämne hava grundats på det betänkande, som avgivits av de sakkunniga, vilka med anledning av 1917 års riksdags skrivelse i denna fråga tillkallats för att företaga en fullständig utredning om folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län. Den närmare utredningen i ämnet återfinnes i propositionen nr 170 till 1924 års riksdag, vartill jag ber få hänvisa.

Jag biträder överstyrelsens förslag om anslagets uppförande med lika stort belopp under budgetåret 1927—1928 som under innevarande budgetår och hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till statsbidrag till byggnader för folkskoleväsendet i vissa av rikets nordligaste gränssorter bevilja för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 325,000: —

att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Departementschefen.

28. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning minskade 1924 års riksdag det ordinarie förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, då 185,000 kronor, med 25,000 kronor till 160,000 kronor.

Vid 1925 års riksdag (se åttonde huvudtiteln, punkten 168) redogjordes i korthet för 1919 års lappkommittés förslag till ändringar i gällande bestämmelser rörande nomadskoleväsendet ävensom över detta förslag avgivna yttranden. Den relativt obetydliga merutgift, omkring 6,500 kronor, som enligt kommitténs beräkningar ett genomförande i angivna delar av kommittéförslaget skulle omedelbart förorsaka, ansågs av dåvarande departementschefen icke böra giva anledning till någon höjning av anslaget. Under erinran att erforderliga nya författningsbestämmelser i ämnet syntes böra utfärdas på administrativ väg, hemställdes därför, att anslaget måtte uppföras med oförändrat belopp. I anledning härav beslöt riksdagen, som i huvudsak icke hade något att erinra mot vad i ärendet förekommit, att uppföra ifrågavarande anslag med oförändrat belopp, 160,000 kronor.

Genom beslut den 31 december 1925 utfärdade Kungl. Maj:t dels stadga angående nomadundervisningen i riket (nr 511), dels ock kungörelse (nr 512) om vissa ändringar i instruktionen för nomadskolinspektören den 23 september 1916 (nr 464). Sedermera fastställdes stater för nomadskoleväsendet den

[172.]

Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål.

[172.] 31 mars 1926 för förra halvåret 1926 och den 9 juli 1926 för budgetåret 1926—1927.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att ifrågavarande anslag måtte för budgetåret 1927—1928 höjas med 40,000 kronor till 200,000 kronor. Till stöd härför har skolöverstyrelsen anfört följande:

För budgetåret 1925—1926 ha utgifterna från ifrågavarande anslag stigit avsevärt, så att enligt från riksräkenskapsverkets riksbokslutsbyrå erhållen uppgift anslaget överskridits med ej mindre än 38,848 kronor 74 öre.

Vad budgetåret 1926—1927 angår, får överstyrelsen erinra därom, att den utav Kungl. Maj:t den 9 juli 1926 fastställda staten slutar å en sammanlagd summa av 179,175 kronor. I förslaget till denna stat, vilket avgavs av nomadskolinspektören den 18 juni 1926, hade nämnde inspektör frångått ett tidigare avgivet statförslag, slutande å 203,875 kronor. Den besparing, som den fastställda staten visar gent emot det tidigare förslaget, har till största delen åstadkommits genom att avstå ifrån tillämpande, i enlighet med kommittéförslaget och den sedermera utfärdade nya stadgan för nomadundervisningen, redan från och med läsåret 1926—1927 av utsträckt undervisningstid för vissa nomadskolor. Nomadskolinspektören har dock i sitt ovannämnda yttrande den 18 juni 1926 framhållit, att kravet på att erhålla ett gott skolväsen med heltidsläsande skolor i enlighet med de riktlinjer, som innehållas i lappkommitténs förslag, blivit allt bestämdare och till slut vuxit sig så starkt, att ett uppfyllande av detsamma inom rimlig tid måste betecknas som oundvikligt.

Det synes även överstyrelsen i hög grad angeläget, att utsträckning av undervisningstiden måtte kunna genomföras åtminstone i vissa nomadskolor redan från och med senare halvåret 1927. Med anledning härav anser sig överstyrelsen böra föreslå en ökning av nu ifrågavarande förslagsanslag för budgetåret 1927—1928. För beräkning av anslagets storlek torde det belopp, vartill kostnaderna belöpte sig i nomadskolinspektörens tidigare förslag till stat för budgetåret 1926—1927, kunna tjäna till ledning. Då detta, såsom ovan sagts, uppgick till 203,875 kronor, synes det överstyrelsen oundgängligt, att förslagsanslaget för budgetåret 1927—1928 icke uppföres med lägre belopp än 200,000 kronor.

Departementschefen. Vid behandlingen av frågan om fastställande av stat för nomadskoleväsendet för budgetåret 1926—1927 ansåg jag mig, med hänsyn därtill att ifrågavarande förslagsanslag i riksstaten för nämnda budgetår var uppfört med ett belopp av allenast 160,000 kronor, icke kunna tillstyrka större belopp för ändamålet än 179,175 kronor. Detta blev också Kungl. Maj:ts beslut. En följd härav är emellertid att den tillämnade nya organisationen av nomadskoleväsendet icke kunnat i avsedd omfattning genomföras från och med innevarande budgetår. Med hänsyn till statsmakternas beslut år 1925 och de krav på förbättrade skolförhållanden, som enligt vad skolöverstyrelsen anfört, kommit till uttryck, jämväl från lappbefolkningens egen sida, torde det emellertid vara oundgängligt att låta den nya organisationen, i den mån sådant eljest av sakliga skäl anses påkallat, träda i full tillämpning från och med budgetåret 1927—1928. På grund härav bör en höjning av an-

slaget, på sätt skolöverstyrelsen föreslagit, ske med 40,000 kronor till 200,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till lappmarks
ecklesiastikverk, folkbildningsändamål,

nu	kronor 160,000: —
med	» 40,000: —
till	» 200,000: —

29. Vissa avlöningsförmåner för lärare samt för föreståndarinnan för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning ävensom i Överkalix församling. Till bestridande av särskilda lönetillägg till lärare och lärarinnor vid egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län samt i Överkalix församling i Norrbottens län uppfördes enligt beslut av 1919 års riksdag i riksstaten ett ordinarie förslagsanslag å 47,000 kronor, vilket anslag alltsedan utgått med oförändrat belopp. Närmare bestämmelser angående lönetilläggen äro meddelade genom kungörelse den 27 februari 1920 (nr 141).

[173.]
Vissa avlöningsförmåner för lärare samt för föreståndarinnan för skolhem eller arbetsstuga i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning ävensom i Överkalix församling.

Enligt budgetredovisningarna hava utgifterna för här ifrågavarande ändamål utgjort

år 1922	kronor 54,911: 08
1 januari—30 juni 1923	» 57,325: 18
budgetåret 1923—1924	» 59,135: 14
» 1924—1925	» 60,647: 30
» 1925—1926	» 60,558: 01

Skolöverstyrelsen har, under åberopande härav och enär en minskning i utgifterna för ändamålet icke syntes vara att förvänta, i skrivelse den 31 augusti 1926 hemställt, att anslaget måtte höjas till 60,000 kronor.

Vidare finnes i riksstaten uppfört ett ordinarie förslagsanslag till avlöning av föreståndarinnan för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling, vilket anslag är upptaget till 11,000 kronor. Någon anledning förefinnes för närvarande icke att ändra anslagssumman. Såsom jag förut vid flera tillfällen framhållit är det emellertid ett önskemål att minska antalet av de i riksstaten uppförda särskilda anslagen, där detta utan olägenhet kan ske. Så synes vara fallet med de två ordinarie förslagsanslag, som nu föreligga till behandling. Jag vill därför förordna att dessa båda anslag sammanföras till ett nytt ordinarie förslagsanslag å 71,000 kronor, vilket anslag synes mig lämpligen böra rubriceras: Vissa avlöningsförmåner för lärare samt för föreståndarinnan för skolhem och arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning ävensom i Överkalix församling.

I anslutning härtill hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att — med uteslutande av de nu i riksstaten under åttonde huvudtiteln upptagna ordinarie förslagsanslagen till särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Överkalix församling och till avlönande av föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom samma församlingar — i stället därstädes under rubriken: Vissa avlöningsförmåner för lärare samt för föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning ävensom i Överkalix församling uppföra ett *ordinarie* förslagsanslag
 å kronor 71,000: —

[174.] 30. **Skytteanska skolan i Tärna.** I riksstaten är uppfört ett ordinarie förslagsanslag till Skytteanska lappfolkskolan i Tärna, vilket anslag för budgetåret 1926—1927 är upptaget med 10,600 kronor. Denna skola, som helt uppehålls på statsverkets bekostnad och är avsedd i främsta rummet för barn av bofasta lappar men i mån av utrymme även för Tärna församlings övriga barn är organiserad såsom en folkskola med tre årsklasser. Med skolan är förenat ett barnhem med 8 hel- och 10 halvpen-sionärer.

Kungl. Maj:t har den 28 maj 1926 fastställt följande stat för skolan, att äga tillämpning under budgetåret 1926—1927:

1 folkskollärarinna:

lön	kronor 1,900: —	
ålderstillägg för förra halvåret 1927	» 100: —	
särskilt lönetillägg	» 200: —	
» ortstillägg	» 300: —	
ersättning för bränsle och lyse	» 250: —	2,750: —

1 föreståndarinna för barnhemmet, jämte fri, tjänlig bostad, fritt bränsle och lyse samt under den tid, undervisningen varar, fri kost:

lön	kronor 1,200: —	
särskilt lönetillägg	» 100: —	1,300: —

Ersättning till skoldistriktet för underhåll och beklädnad av 8 frielever, högst kronor 5,500: —

Ersättning till skoldistriktet för bränsle, lyse och kosthåll åt föreståndarinnan » 650: — 6,150: —

För anskaffande av undervisningsmateriel, högst 300: —

Summa kronor 10,500: —

Frågan om en bättre organisation av skolan och i samband härmed en utvidgning av barnhemmet har länge varit dryftad. Efter omfattande utredningar framlades i proposition nr 47 till 1926 års riksdag förslag till en ombildning av läroanstalten. Beträffande detaljerna i detta förslag anholder jag att få hänvisa till nämnda proposition. Jag vill här endast erinra, att förslaget avser skolans förändrande till en folkskola av första B-formen. Det nuvarande barnhemmet skulle förändras till ett skolhem, avsett för 40 barn. Den erforderliga personalen beräknades till en folkskollärare, en folkskollärarinna och en småskollärarinna samt föreståndarinna och biträdande föreståndarinna för skolhemmet.

Riksdagen godkände de sålunda framlagda grunderna för anstaltens omorganisation. I samband härmed beviljade riksdagen medel för ny- och ombyggnader vid skolan samt för anskaffande av nya inventarier.

Då dessa ny- och ombyggnader äro avsedda att bli färdiga under läsåret 1927—1928, har *skolöverstyrelsen* i skrivelse den 31 augusti 1926 framlagt förslag till ny stat för skolan att gälla från och med den 1 juli 1927, då den nya organisationen skulle träda i tillämpning. Statförslaget har följande utseende:

A. Skolan:

1 folkskollärare,			
bidrag till lön intill lagbestämt minimibelopp.	kronor	190: —	
ålderstillägg, förslagsvis	»	300: —	
ortstillägg	»	300: —	
ersättning för bränsle	»	350: —	1,140: —
1 folkskollärarinna,			
bidrag till lön intill lagbestämt minimibelopp.	kronor	190: —	
ålderstillägg, förslagsvis	»	200: —	
ortstillägg	»	300: —	
ersättning för bränsle	»	250: —	940: —
1 småskollärarinna,			
bidrag till lön intill lagbestämt minimibelopp.	kronor	120: —	
ålderstillägg, förslagsvis	»	150: —	
ortstillägg	»	200: —	
ersättning för bränsle	»	175: —	645: —
undervisning i slöjd, högst			500: —
till undervisningsmateriell, förslagsvis			500: —

B. Skolhemmet:

a) *Avlöningar:*

1 föreståndarinna,			
bidrag till lön intill lagbestämt minimibelopp			120: —
1 biträde åt föreståndarinnan			
arvode	kronor	1,000: —	
särskilt arvodestillägg	»	100: —	
dyrtidstillägg enligt samma grunder som för extra ordinarie lärare vid småskola, förslagsvis	»	500: —	1,600: —
1 tjänarinna			450: —

[174.]

b) *Egentliga driftkostnader:*

1. Underhåll m. m. för i skolhemmet intagna barn, à 250 kronor för barn, högst	10,000: —
2. Uppvärmning, belysning, renhållning samt byggnaders och inventariers underhåll m. m., förslagsvis.....	3.300: —
	Summa kronor 19,195: —

Ifråga om detta statförslag anför överstyrelsen huvudsakligen följande:

Då skolan syntes böra vara inordnad i Tärna skoldistriktets skolsystem, hade överstyrelsen utgått därför, att från nu ifrågavarande särskilda anslag endast skulle behöva bestridas de belopp till läraravlöningar m. m., vilka icke kunde av skoldistriktet efter rekvisition i vanlig ordning uppbäras i statsbidrag från vederbörliga ordinarie förslagsanslag, såsom från anslaget till avlöning åt lärare vid folkskola eller från anslaget till anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola. Särskilt belopp syntes beträffande lärarpersonalen erfordras för:

- 1) lagbestämd minimiavlöning utöver härför utgående statsbidrag,
- 2) eventuella ålderstillägg,
- 3) ortstillägg och
- 4) ersättning för bränsle enligt ortens pris.

Vad ortstilläggen anginge hade överstyrelsen i fråga om folkskolläraren och folkskollärarynnan föreslagit samma belopp, som enligt nu gällande stat utginge till en folkskollärarynna eller 300 kronor, samt för småskollärarynnan förordnat 200 kronor. Vid utmätande av beloppen till ersättning för bränsle hade överstyrelsen, med utgångspunkt från den nu enligt staten utgående ersättningen å 250 kronor till en folkskollärarynna, ansett sig böra föreslå ersättningen åt folkskollärare till 350 kronor och åt småskollärarynna till 175 kronor.

I den första utredningen hade man räknat med ett belopp av 500 kronor för undervisning i skomakeri. Undervisningen i slöjd borde ej endast inriktas på skomakeri utan såväl kvinnlig slöjd som ock annan gosslöjd än i skomakeri borde anordnas. Då skoldistriktet torde kunna erhålla statsbidrag för undervisningen i skomakeri liksom för annan slöjd i folkskola, syntes det överstyrelsen, att, därest ett belopp av högst 500 kronor upptoges i staten, detta belopp skulle förslå ej blott till fyllnad av läraravlöningar utöver statsbidrag utan även till inköp av materiell för slöjden. Till undervisningsmateriell i övrigt hade överstyrelsen ansett sig böra under det första året beräkna ett belopp av minst 500 kronor.

Vad därefter anginge *skolhemmet*, hade överstyrelsen i fråga om föreståndarinnans avlöning utgått därför, att statsbidrag skulle utgå enligt gällande författning om avlöning åt föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor inom Västerbottens och Norrbottens län samt angående statsbidrag till sådan avlöning (143/1920). Överstyrelsen hade sålunda vid nu förevarande beräkning endast medtagit ett belopp av 120 kronor, motsvarande skillnaden mellan statsbidrag och minimigrundlön. Då föreståndarinnan, liksom övriga vid skolhemmet anställda, skulle erhålla fri kost under den tid, skolhemmet vore i verksamhet, hade överstyrelsen ej ansett ortstillägg böra utgå till henne.

Till biträdande föreståndarinnan räknade överstyrelsen med ett grund-

arvode å 1,000 kronor och ett särskilt arvodestillägg å 100 kronor. Emellertid syntes man även böra tillerkänna ifrågavarande biträde dyrtidstillägg. [174.] Då arvodet åt ifrågasatt biträde föreslagits till det belopp, som utginge till extra ordinarie eller vikarierande småskollärarinna, syntes jämväl dyrtidstillägget böra beräknas enligt de regler, som gällde för dyrtidstillägg åt dylik lärare. Med ledning av nu gällande bestämmelser hade därför i statförslaget upptagits ett belopp av 500 kronor för ändamålet.

Till arvode åt en tjänarinna hade överstyrelsen upptagit ett belopp av 450 kronor.

Vad egentliga driftkostnader för skolhemmet anginge, hade överstyrelsen ej haft något att erinra mot det belopp å tillhoppa 3,300 kronor, som ansetts erforderligt till uppvärmning, belysning, renhållning, byggnaders och inventariers underhåll, brandförsäkring m. m.

Däremot hade posten till underhåll och beklädnad av i skolhemmet intagna barn givit överstyrelsen anledning till stor tveksamhet. Vid tiden för framställningen till 1919 års riksdag (proposition nr 348) angående bland annat utbrytning av statens kostnader för Skytteanska lappfolkskolan från förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, till särskilt anslag hade staten för skolan till underhåll och beklädnad av 8 frielever upptagit 168 hektoliter korn att utgå i penningar efter Västerbottens läns senast fastställda markegångspris och beräknades kostnaden härför till förslagsvis 1,500 kronor. Sedermera upphörde man att i staterna upptaga denna ersättning till viss kvantitet korn, utan bestämdes den till visst maximibelopp, i staten för budgetåret 1925—1926 till högst 5,600 kronor. I utredningen rörande skolans omorganisation hade föreslagits, att i stället för hittillsvarande anordning viss ersättning borde beredas för alla 40 barnen i skolhemmet och hade i detta avseende förordats ett belopp av 250 kronor för varje barn. Överstyrelsen hade förut i utlåtande den 30 augusti 1921 uttalat sig för en reducering av ifrågavarande belopp till 200 kronor för barn, vilket belopp utgått och fortfarande utginge i statsbidrag för vissa barn, intagna i arbetsstuga, som tillhörde Stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor. Nu hade skolrådet i Tärna församling anhållit om ett belopp — utöver vad som utginge enligt gällande stat — av ej mindre än 16,000 kronor. T. f. folkskolinspektören hade ansett detta belopp kunna nedbringas och för ändamålet föreslagit ett sammanlagt belopp av 21,000 kronor.

Överstyrelsen kunde ej finna annat än att skoldistriktets anspråk på statsverket i denna del vore väl stora. Beräknade man underhållet för varje barn till 1 krona om dagen, skulle varje barn draga en kostnad under ett läsår av i runt tal 240 kronor och samtliga 40 elever sålunda i underhåll betinga en kostnad av 9,600 kronor. Emellertid syntes det överstyrelsen å ena sidan rimligt, att Tärna skoldistrikt av de föräldrar, som ägde ekonomisk förutsättning härför, erhöles något, om ock blygsamt bidrag till bestridande av sitt barns vistelse i skolhemmet. Å andra sidan hade överstyrelsen ansett det av domkapitlet i Luleå och länsstyrelsen i Umeå framförda förslaget, att särskilt anslag av 2,000 kronor borde uppföras i staten för skolhemmet till bestridande av kläder åt barnen böra så till vida vinna beaktande, att underhållsanslaget kunde i de fall, då detta visade sig nödvändigt, få tagas i anspråk för detta ändamål. Vid överbägande av dessa omständigheter hade överstyrelsen nu ansett sig böra i statförslaget uppföra posten till underhåll m. m. med ett belopp av högst 10,000 kronor.

[174.] Skolöverstyrelsens statförslag slutar på ett belopp av 19,195 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten av att disponera ett mindre belopp till oförutsedda utgifter föreslår överstyrelsen att anslaget upptages till 19,500 kronor.

Beträffande överstyrelsens statförslag anför *statskontoret* i yttrande den 5 oktober 1926 följande:

I staten hade upptagits anslag till ålderstillägg åt en folkskollärare, en folkskollärarynna samt en småskollärarynna med sammanlagt 650 kronor. Då skolan enligt skolöverstyrelsens förslag skulle inordnas i Tärna skoldistriktets skolsystem, torde för ålderstillägg erforderliga medel utgå av det statsbidrag till läraravlöningar, som skoldistriktet i vanlig ordning komme att uppbära från åttonde huvudtitelns förslagsanslag till avlöningar åt lärare vid folkskolor. Anslagsposterna till ålderstillägg borde därför utgå ur staten.

Dyrtidstillägg till ett biträde åt föreståndarinnan enligt samma grunder som för extra ordinarie lärare vid småskola hade upptagits till förslagsvis 500 kronor. Då statens dyrtidstillägg till en extra ordinarie lärare vid småskola enligt för tredje kvartalet i år gällande grunder uppginge till omkring 325 kronor för år, torde nämnda post lämpligen kunna sänkas till 325 kronor.

Skolöverstyrelsen syntes hava ifrågasatt, att kostnad för brandförsäkring skulle utgå från anslagsposten till uppvärmning, belysning m. m. I anledning härav finge statskontoret framhålla, att enligt vedertagen praxis brandförsäkring icke finge tagas å statens byggnader, där ej särskilda skäl till undantag härifrån föreläge.

Departementschefen.

Den avsedda nya organisationen, vilkens grunder godkänts av riksdagen, torde böra träda i kraft med läsåret 1927—1928. Anslaget bör därför beräknas för sagda organisation från och med den 1 juli 1927. Skolöverstyrelsens förslag till stat, vilket är uppgjort enligt de godkända grunderna, slutar, såsom av det föregående framgår, på 19,195 kronor. Med iakttagande av de utav statskontoret mot förslaget riktade anmärkningarna, vilka synas mig befogade, skulle detta belopp nedbringas till 18,370 kronor. Lägges härtill ett mindre belopp till oförutsedda utgifter, torde ett förslagsanslag å 18,500 kronor böra för ändamålet uppföras i riksstaten.

I sin skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen, under framhållande av att ifrågavarande undervisningsanstalt efter omorganisationen till större del än hittills syntes bliva utnyttjad för andra barn än lappbarn och i varje fall inga barn av nomadiserande lappar undervisades i denna skola, föreslagit, att skolan hädanefter skulle benämnas Skytteanska skolan i Tärna. Till detta förslag ansluter jag mig.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att — med uteslutande av det i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget å 10,600 kronor till Skytteanska lappfolkskolan i Tärna — därstädes för Skytteanska skolan i Tärna uppföra ett *ordinarie* förslagsanslag
å kronor 18,500: —

31. Ny- och ombyggnader vid Skytteanska skolan i Tärna. Med godkännande av de i propositionen nr 47 till 1926 års riksdag förordade grunderna för en omorganisation av den Skytteanska lappfolkskolan i Tärna beviljade nämnda riksdag för ny- och ombyggnader vid skolan samt för anskaffning av nya inventarier till densamma ett belopp av 140,000 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1926—1927 såsom extra reservationsanslag 75,000 kronor. Tillika medgav riksdagen, att av det utav 1924 års riksdag anvisade reservationsanslaget å 25,000 kronor till iståndsättande av de nuvarande byggnaderna vid skolan ett odisponerat belopp av 18,818 kronor 55 öre finge tagas i anspråk för oförmälda ny- och ombyggnadsarbeten.

[175.]
Ny- och ombyggnader vid Skytteanska skolan i Tärna.

Genom beslut den 31 mars 1926 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med för riksdagen föredetta förslag och ritningar och under samråd med vederbörande folkskolinspektör utföra ifrågavarande ny- och ombyggnadsarbeten ävensom verkställa erforderlig nyanskaffning av inventarier. I samband därmed ställdes oförmälda belopp, 75,000 kronor och 18,818 kronor 55 öre, till byggnadsstyrelsens förfogande.

I skrivelse den 29 juli 1926 har byggnadsstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen att till fullföljande av ny- och ombyggnadsarbetena vid berörda skola anvisa återstående del av det för ändamålet beviljade anslaget. Enahanda hemställan har gjorts av skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1926.

Enär återstoden av ifrågavarande anslag behöver tagas i anspråk för arbetenas fullföljande och slutförande under tiden den 1 juli 1927—den 30 juni 1928, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att av det utav 1926 års riksdag beviljade beloppet av 140,000 kronor till ny- och ombyggnader vid Skytteanska lappfolkskolan i Tärna samt för anskaffning av nya inventarier till skolan för budgetåret 1927—1928 anvisa såsom *extra* reservationsanslag återstoden kronor 65,000: —

32. Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Från statens sida hava under en följd av år åtgärder vidtagits för underlättande av skolgången för avlägset från skola boende skolpliktiga barn i övre Norrland. Bland annat hava medel anvisats av riksdagen för uppförande av skolhemsbyggnader och deras inredning. De för detta ändamål anvisade medlen avsågo ursprungligen endast sådana byggnader inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning i Västerbottens och Norrbottens län samt i Överkalix församling i sistnämnda län. För 1926 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om ändrade grunder för statsbidrag för underlättande av skolgång för långt från skola boende barn. Beträffande detta förslag får jag hänvisa

[176.]
Bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

[176.] till 1926 års åttonde huvudtitel, punkten 149. Jag vill här endast erinra, att förslaget bland annat avsåg, att anslag skulle kunna utgå till skolhemsbyggnader i skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock med undantag för rikets nordligaste gränsorter. Riksdagen godtog Kungl. Maj:ts förslag och anvisade till skolhemsbyggnader och deras inredning i berörda skoldistrikt för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 150,000 kronor att utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder. Med anledning av den nämnda utsträckningen av understödet att även omfatta skoldistrikt i Jämtlands län utfärdade Kungl. Maj:t den 28 maj 1926 ny kungörelse i ämnet (nr 140).

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av anslag för detta ändamål under budgetåret 1927—1928 med samma belopp som under budgetåret 1926—1927, 150,000 kronor. Till grund för denna framställning ligger följande beräkning.

De utav riksdagen åren 1925 och 1926 beviljade anslagen å respektive 100,000 och 150,000 kronor hade ännu ej tagits i anspråk. Enligt vad som upplysts från domkapitlet i Luleå och vederbörande folkskolinspektör föreläge för närvarande tre ansökningar om delaktighet av dessa anslag, nämligen från Risbäcks, Vilhelmina och Sorsele församlingar. Summan av de sökta statsbidragen uppginge till 228,000 kronor. Enligt vad erfarenheten visat torde någon minskning i de begärda statsbidragen bli nödvändig för att man skulle kunna tillmötesgå andra skoldistrikt, som behövde statsbidrag för ändamålet. För beräkningen av anslagsbehovet torde bidragen till ifrågasvarande tre församlingar kunna upptagas till 200,000 kronor. Ytterligare ansökningar torde vara att förvänta om bidrag från anslaget för budgetåret 1926—1927. Enligt vad vederbörande folkskolinspektörer meddelat, skulle ansökningar om bidrag vara att emotse från Stensele och Arvidsjaurs församlingar, därvid det i förra fallet skulle röra sig om ett statsbidrag å omkring 50,000 kronor och i senare fallet om ett bidrag å tillhoppa 85,000 kronor. Även i dessa fall torde någon minskning av bidragen bli nödvändig, varför summan av bidrag i detta sammanhang torde kunna beräknas till 125,000 kronor. Sammanlagt syntes därför de under den närmaste tiden erforderliga bidragen till skolhemsbyggnader och deras inredning — såvitt för överstyrelsen vore bekant — kunna uppskattas till i runt tal 325,000 kronor.

Emellertid hade genom vederbörande folkskolinspektör meddelats, att inom ytterligare tre församlingar upptagits undersökningar om inrättande av skolhem, nämligen inom Dorotea församling, Piteå landsförsamling och Älvsby församling. Då, enligt vad av det ovan sagda framgår, redan inom den närmare tiden ett belopp av omkring 75,000 kronor utöver de för ändamålet beviljade medlen skulle vara erforderligt för att tillmötesgå de anspråk på statsbidrag, som äro att förvänta, syntes det överstyrelsen riktigt, att för budgetåret 1927—1928 därutöver medel gjordes disponibla för att kunna tillfredsställa åtminstone något av de krav, som med anledning av undersökningarna inom förenämnda tre församlingar eller eljest kunde framkomma.

Departementschefen. Såsom av förestående redogörelse inhämtas äro de av riksdagen för budgetåren 1925—1927 till frågavarande ändamål beviljade anslagen ännu

odisponerade. Anledningen härtill är, att den förberedande ansökningsproceduren tar en avsevärd tid i anspråk. Vederbörande skoldistrikt måste först fatta beslut om skolhems inrättande, besluten överklagas stundom, ritningar till byggnaderna måste uppgöras, utredning angående distriktets ekonomi förebringas o. s. v. Med hänsyn härtill tror jag för min del, att anslaget kan för budgetåret 1927—1928 sättas något lägre än för innevarande år, utan att detta på något sätt innebär ett underkännande av det föreliggande behovet. Jag vill därför ifrågasätta, att av 1927 års riksdag för ändamålet äskas allenast en summa av 100,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till skolhemsbyggnader och deras inredning i skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag
av kronor 100,000: —
att utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

33. Beredande av möjlighet till skolgång genom inackordering i skolhem eller enskilda hem för skolpliktiga barn av fattiga, avlägset boende föräldrar i skoldistrikt inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock med undantag för rikets nordligaste gränsorter. Då anslagets rubrik synes mig otympligt lång, torde denna lämpligen böra ändras till: Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter. Eljest torde någon ändring med avseende å detta anslag icke böra ske för budgetåret 1927—1928. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten uppföra ifrågavarande *ordinarie* anslag under titeln: Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, med *oförändrat* belopp kronor 200,000: —

[177.]
Inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn.

34. Bidrag för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn. På Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1926 års riksdag för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag av 30,000 kronor till bidrag för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn, att utgå enligt de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Kungl. Maj:t utfärdade den 28 maj 1926 kungörelse i ämnet (nr 143).

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 hemställt, att anslag för detta ändamål måtte med enahanda belopp äskas av riksdagen för budgetåret 1927—1928.

[178.]
Bidrag för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn.

Departement-
schefen.

Den försöksvis igångsatta anordningen med skolskjutsar, för vilken en närmare redogörelse lämnas i 1926 års åttonde huvudtitel, punkten 149, torde böra fortsättas även under tiden den 1 juli 1927—den 30 juni 1928. Några erfarenheter rörande verkningarna av detta i vårt land förut oprövade medel till skolgångens underlättande föreligga ännu icke, enär Kungl. Maj:ts beslut om anvisande av medel för ändamålet kunnat meddelas först den 31 december 1926. Därvid företogs till avgörande ansökningar från 24 skoldistrikt, av vilka 22 tilldelades bidrag med tillhopa omkring 13,000 kronor.

Ehuru sålunda det för innevarande budgetår beviljade anslaget torde komma att endast delvis tagas i bruk, är jag förvissad om att, sedan den nya anordningen och möjligheterna att till densamma erhålla bidrag av statsmedel blivit mera allmänt kända, anspråken på statsunderstöd för ändamålet komma att ökas. Jag anser det därför i likhet med överstyrelsen lämpligt att jämväl för budgetåret 1927—1928 räkna med en anslagssumma av 30,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bidrag för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 30,000: —
att utgå enligt de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

35. Bidrag till vissa kostnader för skolundervisning åt lots- och fyrfpersonalens barn, oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 39,000: —

[179.]
Avlönande
av lärare åt
vid stats-
understödda
sjukvårds-
anstalter
intagna
barn i skol-
åldern.

36. Avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter intagna barn i skolåldern. På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade 1926 års riksdag till avlönande av lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern för budgetåret 1926—1927 ett extra förslagsanslag av 23,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 31 augusti 1926 hemställt om beredande av enahanda anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1927—1928, därvid överstyrelsen erinrat, dels att direktionen för Kalmar läns tuberkulossjukhus hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att statsbidrag måtte på enahanda sätt få utgå till avlönande av lärare, som äro anställda för undervisning av vid tuberkulossjukhus intagna barn i skolåldern, dels ock att Kungl. Maj:t den 21 maj 1926 anbefallt medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen att gemensamt verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning angående den kostnad för statsverket, som må föranledas av nämnda framställning.

Departement-
schefen.

På grund av riksdagens beslut år 1919 (riksdagens skrivelse nr 8 A sid. 150—152) om statsbidrag till undervisningsverksamhet vid statsunderstödd

sjukvårdsanstalt torde det vara uppenbart, att dylikt bidrag enligt de av nämnda riksdag bestämda grunder må kunna utgå jämväl till avlöning av här avsedd lärarpersonal vid sådana tuberkulossjukhus, som åtnjuta statsunderstöd. Erforderliga medel torde böra beredas av ovannämnda anslag, vars rubrik dock i anledning härav torde böra ändras till »lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter intagna barn i skolåldern». Rörande kostnaden för tuberkulossjukhusens inrymmande under anslaget föreligger ännu icke utredning, men, enligt vad jag förspott, torde denna icke ställa sig högre än att ifrågavarande förslagsanslag för budgetåret 1927—1928 kan bibehållas vid 23,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till avlöande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter intagna barn i skolåldern bevilja för budgetåret 1927—1928 ett *extra* förslagsanslag
av kronor 23,000: —

37. Anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola. Det i riksstaten under rubriken: Anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola uppförda ordinarie förslagsanslaget upptogs för budgetåret 1925—1926 med 2,765,000 kronor och höjdes av 1926 års riksdag för budgetåret 1926—1927 till 2,880,000 kronor med hänsyn till att anslaget under budgetåret 1924—1925 avsevärt överskridits.

[180.]

Anordnande
av slöjd i folk-
skola, mindre
folkskola
eller särskild
slöjdskola.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen anmält, att anslaget under budgetåret 1925—1926 överskridits med 196,435 kronor 74 öre; utgifterna från anslaget uppgingo nämligen till 2,961,435 kronor 74 öre.

Överstyrelsen beräknar med stöd av uppgifter från folkskolinspektörerna rörande utgiftsökningen under åren 1922—1925, att stegringen i utgifterna från anslaget under budgetåren 1925—1927 icke kommer att understiga sammanlagt 100,000 kronor. Med hänsyn härtill hemställer överstyrelsen om anslagets höjande till 3,061,000 kronor, motsvarande en ökning i förhållande till budgetåret 1926—1927 av 181,000 kronor.

I detta sammanhang anhåller jag att få anmäla ett ärende, som äger betydelse för frågan om beräkningen av utgifterna från detta anslag och som angår i viss mån ändrade bestämmelser rörande anslagets användning. Enligt gällande statsbidragsförfattningar utgår icke statsbidrag för avlöande av vikarie för på grund av sjukdom tjänstledig lärare i slöjd och i hushållsgöromål vid de läroanstalter av olika slag, till vilka eljest statsbidrag utgår för undervisning i nämnda ämnen. Hos Kungl. Maj:t hava emellertid centralstyrelsen för svenska skolkökslärarinnornas förening och Sveriges slöjdläraryrkesförening i särskilda framställningar anhållit om åtgärders vidtagande för att statsbidrag måtte kunna utgå till vikarier för dylika

[180.] lärarinnor vid sjukdomsfall. *Skolöverstyrelsen* har i utlåtande den 27 april 1926 framhållit, att frågan angående ett mera fullständigt ordnande av avlönings- och statsbidragsförhållanden för skilda slag av folkskolans övningslärare knappast kunde tänkas bli va löst utan i samband med en ny löne-reglering för folkskolans lärarpersonal i övrigt. Dock syntes det föreliggande spörsmålet angående statsbidrag till avlöning av vikarier för sjuka lärare och lärarinnor i slöjd samt lärarinnor i hushållsgöromål kunna mera fristående upptagas till prövning och erhålla en låt vara provisorisk lösning.

Ett verkligt behov härav föreligger, anser överstyrelsen, som härutinnan anför bland annat följande:

För båda dessa kategorier av lärare är i allmän författning en viss minimiavlöning, till vilken statsbidrag utgår, föreskriven. När tjänsterna regleras i enlighet med pensionsreglementets § 5, erhålla befattningshavarna i regeln ordinarie ställning. I allmän författning fastställd minimilön för ordinarie befattningshavare i allmänhet innebär ju, att lönen är bestämd icke blott under tjänstgöringstiden utan även under ledighet för sjukdom. Att överstyrelsen likväl vid fastställande av tjänsteregleringar icke alltid kan uppehålla kravet på en bestämmelse om befattningshavarens tillgodonjutande av en viss del av lönen vid sjukdomsfall sammanhänger givetvis med det förhållandet, att skoldistriktet icke kan på denna väg tvångsvis åläggas en utgift, som den icke frivilligt vill påtaga sig, och till vars bestridande det icke erhåller något bidrag av statsmedel. Härav kommer det sig att icke mindre än 308 lärarinnor, som erhållit sina tjänster reglerade med därav följande pensionsrätt, trots s. k. ordinarie anställning likväl leva i den ekonomiskt otrygga ställningen, att de vid inträffad sjukdom ställas utan existensmedel. Men även beträffande de skoldistrikt, vilka äro flertalet, som välvilligt på egen bekostnad sörja för sina fast anställda övningslärare, även när dessa drabbas av sjukdom, måste det anses som obilligt, att distriktet icke erhåller något statsbidrag till vikaries avlöning.

Överstyrelsen tillstyrker därför de gjorda framställningarna och hemställer om förslag till riksdagen angående statsbidrag till dessa sjukvikarier enligt vissa av överstyrelsen föreslagna grunder. I sistnämnda avseende vill jag ur överstyrelsens utlåtande återgiva följande:

När fråga blir om sättet för den föreliggande frågans lösning, är det överstyrelsens uppfattning att härvid i huvudsak enahanda grunder skulle kunna tillämpas som i förevarande avseende gälla beträffande lärare i läsaämnena vid folkskolor, högre folkskolor och kommunala mellanskolor. I fråga om samtliga dessa lärare, då de hava ordinarie eller extra ordinarie anställning eller såsom vikarier uppehålla vakant tjänst, gälla, att befattningshavare under tjänstledighet på grund av sjukdom äger åtnjuta samtliga honom eljest tillkommande kontanta avlöningsförmåner med avdrag av ett belopp, motsvarande $\frac{1}{3}$ av den för honom i allmän författning stadgade begynnelseavlöningen, samt att statsbidrag till sjukvikarien utgår med det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien.

Vad beträffar stadgad minimiavlöning och statsbidrag till sådan avlöning åt lärare i slöjd och i hushållsgöromål får överstyrelsen erinra om följande. Lärare i slöjd vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola äger

jämlikt ovannämnda kungörelse den 30 juni 1920 (nr 572) i arvode åtnjuta minst 1 krona 20 öre för varje undervisningstimme, och statsbidrag härtill utgår med 1 krona 8 öre för timme, dock högst 146 kronor 88 öre för slöjdvärdelning under ett kalenderår. Årsavlöningen för en tjänstgöringstid av i runt tal 1,000 timmar blir sålunda 1,200 kronor, vilket belopp motsvarar grundlönen för en småskollärarinna. Lärarinna i hushållsgöromål vid folkskola eller särskild anstalt äger enligt nämnda kungörelsen den 30 juni 1920 (nr 573) i arvode erhålla minst 255 kronor för varje skolkörskurs å 34 dagar eller 7 kronor 50 öre för arbetsdag. Statsbidrag utgår med 229 kronor 50 öre för varje kurs eller 6 kronor 75 öre för arbetsdag. Beräknas 6 kurser för läsår, blir den kontanta avlöningen 1,530 kronor, vilket kommer arvodet för en extra ordinarie folkskollärarinna ganska nära. Därtill komma naturaförmåner, bestående av fri kost i samband med de praktiska övningarna i ämnet ävensom bostad och bränsle eller ersättning därför.

Vid högre folkskola och kommunal mellanskola utgår minimiarvodet till lärarinna i såväl slöjd som hushållsgöromål med 75 kronor för veckotimme, (i yrkesbestämd högre folkskola något högre) vilket för en tjänstgöring av 30 timmar utgör ett arvode av 2,225 kronor. Manlig slöjdlärares arvode är vid högre folkskola 80 kronor (yrkesbestämd något högre) och vid kommunal mellanskola 95 kronor för veckotimme. Till slöjdarvodet i högre folkskola utgår statsbidrag med 2 kronor för undervisningstimme, dock med viss begränsning i totalbeloppet, och till undervisningen i hushållsgöromål vid högre folkskola och kommunal mellanskola utgår statsbidrag med 400 kronor för en kurs, omfattande en lärjungegrupp, samt därutöver med 200 kronor för varje ytterligare lärjungegrupp, dock att vid kommunal mellanskola totalbeloppet är begränsat till 600 kronor.

Då de arvoden, som här ovan nämnts, äro timlärararvoden, utgå de, liksom ock statsbidraget, med enahanda belopp, vare sig läraren har en mera fast anställning eller allenast är vikarie. Detta innebär sålunda, att om statsbidrag komme att utgå till vikarier för sjuktjänstlediga övningslärare, vilka under ledighetstiden avstode $\frac{1}{3}$ av sin minimiavlöning, detta särskilda bidrag skulle utgå med $\frac{2}{3}$ av ovannämnda arvodesbelopp. Vid beräkningen av det statsbidrag, som skulle komma att utgå till vikarier av detta slag, synes man nämligen ej böra räkna med högre belopp än i relation till nämnda i allmän författning bestämda minimiarvoden, även om genom skedd tjänstereglering årsavlöningarna blivit bestämda högre för såväl den mera fast anställda läraren som för vikarien.

Det ligger i sakens natur, att statsbidrag till vikarie för övningslärare enligt den nu föreslagna ordningen skulle utgå i alla de fall, då tjänsterna blivit reglerade enligt pensionsreglementets § 5, och att då i varje dylik reglering skulle ingå en bestämmelse, att fast anställd lärare vid tjänstledighet för sjukdom äger rätt att uppbära en del av lönen. Redan förut har överstyrelsen framhållit, att vissa icke ordinarie folkskollärare äga rätt att vid sjukdomsfall behålla en del av lönen. Det synes då icke heller finnas skäl till att beträffande nu ifrågavarande övningslärare begränsa denna förmån till allenast dem, som på grund av tjänstereglering erhållit en fastare ställning, utan bör den komma alla tillgodo, som äro anställda med full tjänstgöring. Gränsen i sådant avseende synes böra sättas till 20 veckotimmar. En sådan tjänstgöringsskyldighet medför beträffande extra ordinarie och vikarierande lärare i allmänhet rätt till pensionsdelaktighet jämlikt § 41 i pensionsreglementet. Helt säkert skall möjligheten för skoldistriktet att er-

- [180.] hålla statsbidrag till vederbörande sjukvikarie underlätta och påskynda genomförandet av allt flera tjänsteregleringar för lärare i slöjd och hushållsgöromål.

Beträffande kostnaderna för genomförande av överstyrelsens sistnämnda förslag har överstyrelsen sedermera i sin omförmälda skrivelse den 31 augusti 1926 beräknat desamma för sjukvikarier för lärare i slöjd till 20,000 kronor för budgetåret 1927—1928 och för sjukvikarier för lärarinnor i hushållsgöromål till 12,000 kronor för samma budgetår, allt dock endast såvitt angår läroanstalter, till vilka statsbidrag utgår från anslagen till anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola samt till anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola. Enligt överstyrelsens mening borde statsbidragen till sjukvikarierna ingå i dessa båda anslag, som därför i händelse av bifall till överstyrelsens förslag borde höjas med ovan angivna belopp, respektive 20,000 och 12,000 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 22 juli 1926 anfört i huvudsak:

Statskontoret anser det önskligt, att åt övningslärarna vid folkundervisningsanstalterna beredes den säkrare ekonomiska ställning, som följer med rätt att under tjänstledighet för sjukdom bibehålla någon mera avsevärd del av avlöningen. Emellertid är att märka, att frågorna om dessa skolors organisation och om lönereglering vid desamma ännu ej vunnit sin lösning. Vid sådant förhållande torde väl knappast det nu framlagda spørsmålet, som ju utgör en detalj av berörda större frågor, böra särskilt för sig upptagas till behandling. Så mycket mindre torde detta böra ifrågakomma, som riksdagen år 1919 i sammanhang med fastställande av nu gällande minimiavlöning och statsbidrag för lärare i slöjd och i hushållsgöromål vid folkskolorna uttalat, att det borde ankomma på vederbörande skoldistrikt att sörja för en i ekonomiskt avseende mera fast och tryggad ställning för övningslärare med tjänstgöring i full utsträckning.

Departement-
schefen.

Jag delar den uppfattning om önskvärdheten att ifrågavarande lärare beredas en säkrare ekonomisk ställning, som uttalats av skolöverstyrelsen och statskontoret. Detta kan ske på två vägar, antingen genom statens eller genom vederbörande kommuners mellankomst. Riksdagen har, såsom av det ovan sagda framgår, gjort ett uttalande i den senare riktningen. Huru detta spørsmål definitivt bör lösas, synes svårt att nu bedöma. Det ingår nämligen som en detalj i det vittomfattande komplex av problem, som den ännu svävande frågan om en lönereglering för de kommunalt anställda lärarna innesluter. Ett provisoriskt avgörande på nu berörda punkt skulle vara att föregripa denna frågas slutliga prövning, och jag kan därför icke förorda överstyrelsens förslag i denna del.

Vad härefter angår beräkningen av det belopp, varmed nu förevarande anslag bör upptagas i riksstaten för budgetåret 1927—1928 är det, med hänsyn till vad som upplysts rörande utgifterna under anslaget under de senare åren, uppenbart, att detsamma måste avsevärt höjas för budgetåret 1927—1928, på det att överskridanden av den omfattning, som hittills förekommit,

må undvikas. Jag ansluter mig härutinnan till vad överstyrelsen föreslagit, dock med avrundning av det äskade beloppet till 3,060,000 kronor, och får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola,	nu		kronor 2,880,000: —
	med		» 180,000: —
	till		» 3,060,000: —

38. Anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola. Det ordinarie förslagsanslaget till anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola uppfördes i riksstaten för budgetåret 1925—1926 med 317,000 kronor och höjdes för budgetåret 1926—1927 till 350,000 kronor.

[181.]
Anordnande
av undervis-
ning i hus-
hållsgöromål
i egentlig
folkskola.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 — med förmålan att utgifterna från anslaget under budgetåret 1925—1926 uppgått till 372,439 kronor 64 öre — hemställt om anslagets ökande till 372,000 kronor.

Beträffande det förslag, som av överstyrelsen framställts rörande statsbidrag till avlönande av sjukvikarier för lärarinnor i hushållsgöromål, ber jag att få hänvisa till vad jag anfört under nästföregående punkt.

Med hänsyn till det överskridande av anslaget, som ägt rum, torde det samma böra i riksstaten uppföras med det av överstyrelsen föreslagna beloppet, 372,000 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola,	nu		kronor 350,000: —
	med		» 22,000: —
	till		» 372,000: —

39. Undervisningsmateriell m. m. för folkskolor. Alltsedan år 1859 har i riksstaten varit uppfört ett anslag till undervisningsmateriell m. m. för folkskolor. Med stöd av detta anslag har först genom ecklesiastikdepartementet och senare genom skolöverstyrelsen kunnat uppehållas en verksamhet, varigenom icke blott rikets samtliga folkskolor samt fortsättningsskolor utan även andra av staten inrättade eller av staten understödda eller genom särskilt beslut under överstyrelsens inseende ställda undervisningsanstalter kunnat, i många fall till nedsatt pris, erhålla lämplig undervisningsmateriell, varjämte understöd lämnats för framställande av nya undervisningsmedel. Varje år utger överstyrelsen över sådan materiell en tryckt förteckning, vilken kostnadsfritt utdelas till rikets samtliga skoldistrikt, folkskolinspektörerna, rektorer och lärare vid seminarier samt ett stort antal andra undervisningsanstalter.

[182.]
Undervis-
nings-
materiell
m. m. för
folkskolor.

I riksstaten för budgetåret 1923—1924 upptogs ifrågavarande anslag med ett belopp av 5,000 kronor. På grund av den ekonomiska situationen ansågs den med anslaget uppehållna verksamheten böra inskränkas till att endast omfatta utgivandet av omförmälda förteckning samt förmedlandet av åtkomsten av undervisningsmateriell. Med samma belopp var anslaget upptaget jämväl i riksstaten för budgetåret 1924—1925.

Emellertid hade å anslaget uppkommit en ganska betydande reservation, vilken vid utgången av budgetåret 1923—1924 uppgick till 52,762 kronor 37 öre och vid utgången av budgetåret 1924—1925 till 51,578 kronor 45 öre. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag blev med hänsyn härtill ifrågavarande ordinarie reservationsanslag i riksstaten för budgetåren 1925—1926 och 1926—1927 upptaget utan angivet belopp.

Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1925—1926 uppgick reservationen å anslaget vid utgången av sagda budgetår till 43,625 kronor 45 öre. På grund härav synes något anslag ej heller vara behöfligt för budgetåret 1927—1928, enär skolöverstyrelsen givetvis, med användande av å anslaget besparade medel, kan under budgetåret uppehålla verksamheten i samma inskränkta omfattning som under den senaste tiden.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1927—1928 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till undervisningsmateriell m. m. för folkskolor utan angivet belopp.

40. Understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor,
oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 90,000:—

[183.]
 Svensk
 undervisning
 för svenska
 barn i
 utlandet.

41. Svensk undervisning för svenska barn i utlandet. På därom av Kungl. Maj:t framlagt förslag har riksdagen beviljat för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag av 15,800 kronor att utgå till upprätthållande av svensk undervisning åt svenska barn: i Berlin med högst 2,700 kronor, i London med högst 6,000 kronor, i Hamburg med högst 2,700 kronor och i Paris med högst 4,400 kronor, samtliga beloppen enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa. Det till upprätthållande av svensk undervisning åt svenska barn i Paris anvisade beloppet var avsett att utgöra bidrag till uppehållande av verksamheten vid svenska skolan därstädes under läsåren 1925—1927 med 2,200 kronor för vardera läsåret.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 11 juni 1926 ställdes anslaget till förfogande för därmed avsedda ändamål, varjämte fastställdes villkor för de olika beloppens utgående.

Framställningar hava nu inkommit till Kungl. Maj:t med hemställan om fortsatta anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1927—1928 med tillhoppa 13,600 kronor, varav 2,700 kronor till Berlin, 6,000 kronor till London, 2,700 kronor till Hamburg och 2,200 kronor till Paris.

Framställningarna hava av skolöverstyrelsen förordats.

Jag tillstyrker de gjorda anslagsäskandena och hemställer följaktligen att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 13,600: —
att utgå till upprätthållande av svensk undervisning åt svenska barn: i Berlin med högst 2,700 kronor, i London med högst 6,000 kronor, i Hamburg med högst 2,700 kronor och i Paris med högst 2,200 kronor, samtliga beloppen enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

Fortsättningsskolor.

42. Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor.

[184.]

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning uppförde 1926 års riksdag i riksstaten för budgetåret 1926—1927 det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor med ett belopp av 3,940,000 kronor.

Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för samma ändamål för budgetåret 1927—1928 och därvid angående beräkningen av anslagsbehovet anført, att denna förut utgått från den sannolika årliga tillväxtsiffran i fråga om undervisningsavdelningar i fortsättningsskolor av 1918 års typ. Då emellertid fortsättningsskolor skola vara införda i samtliga rikets skoldistrikt från och med läsåret 1927—1928 har överstyrelsen ansett sig böra verkställa sina kostnadsberäkningar på ett annat sätt än tidigare. Överstyrelsen anför följande:

Då lärotiden i folkskolan i allmänhet omfattar sex år, råder ett visst samband mellan antalet under ett visst år nyinskrivna lärjungar och antalet från folkskolan sex år därefter med fullständigt betyg avgångna.

Antalet nyinskrivna utgjorde år 1918 112,289, år 1919 110,224, år 1920 106,957 och år 1921 108,184. Antalet lärjungar, som med betyg enligt § 47 folkskolestadgan avgingo, utgjorde enligt tillgänglig statistik år 1924 97,782 och år 1925 97,598. Med hänsyn till minskningen av antalet i folkskolan under de angivna åren nyinskrivna lärjungarna torde man kunna beräkna, att antalet från folkskolan under vart och ett av åren 1926 och 1927 enligt § 47 avgångna lärjungar icke kommer att överstiga 96,000.

I ett stort antal skoldistrikt kommer vidare den obligatoriska fortsättningsskolan icke att träda i verksamhet förrän under höstterminen 1927. Detta medför, att de i sådana skoldistrikt under år 1926 från folkskolan avgångna lärjungarna ej äro fortsättningsskolpliktiga. Överstyrelsen antager efter ett approximativt överslag, att omkring 18,000 av de från folkskolan under år 1926 avgångna lärjungarna av denna och andra anledningar icke komma att övergå till fortsättningsskolan.

Under läsåret 1924—1925 avgingo 12,681 lärjungar enligt § 47 från sjunde

[184.] årsklassen från sådan folkskola, att för dem kan jämlikt nu gällande bestämmelser anordnas fortsättningsskola med allenast en årskurs. Dessa lärjungars antal kommer att ökas under åren 1926 och 1927, enär folkskola med sju årsklasser införts i flera skoldistrikt. Emellertid torde det kunna förväntas, att åtskilliga skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola komma att fortfarande hava tvåårig fortsättningsskola. Överstyrelsen anser sig kunna beräkna, att omkring 8,000 av de under läsåret 1926—1927 i fortsättningsskolan undervisade lärjungarna tillhöra fortsättningsskola med en årskurs och därför icke komma att tillhöra fortsättningsskolan under läsåret 1927—1928. Fortsättningsskolans andra årskurs skulle således komma att under läsåret 1927—1928 omfatta cirka 70,000 lärjungar.

Ehuru fortsättningsskolor under läsåret 1927—1928 skola vara i verksamhet i alla skoldistrikt och fortsättningsskolplikt åligger samtliga från folkskolan år 1927 avgångna lärjungar, beräknade till 96,000, kan man förvänta, att på grund av skoldistrikt medgiven befrielse från skyldigheten att inrätta fortsättningsskola och även av andra orsaker en del av dessa lärjungar icke komma att övergå till fortsättningsskolan. Överstyrelsen beräknar approximativt, att 90,000 av de under år 1927 från folkskolan enligt § 47 avgångna lärjungarna komma att övergå till fortsättningsskolan.

Enligt denna beräkning skulle alltså under läsåret 1927—1928 komma att undervisas i fortsättningsskolans första årskurs 90,000 och i andra årskursen 70,000 lärjungar eller tillsammans 160,000.

I de beräkningar, som förelågo vid införandet av fortsättningsskolan, utgick man från att medeltalet lärjungar i varje undervisningsavdelning skulle vara 20. Den hittills vunna erfarenheten har emellertid givit vid handen, att medeltalet lärjungar per avdelning icke kan beräknas högre än 16. Antalet avdelningar under läsåret 1927—1928 skulle således komma att uppgå till $160,000 : 16 = 10,000$.

Antages i likhet med vad hittills varit fallet kostnaderna för längre lästid än 180 timmar per avdelning samt för det högre arvodet för undervisning i arbetskunskap uppvägas av det lägre arvodet i hushållsgöromål och slöjd, så kan statsbidraget för läsåret 1927—1928 beräknas till $10,000 \times 450$ kronor = 4,500,000 kronor.

I det angivna antalet lärjungar, 160,000, ingå även de lärjungar, som avgått från mindre folkskolor och för vilkas fortsatta undervisning mindre fortsättningsskolor kunna inrättas. Skulle sådana skolor komma till stånd i full utsträckning under läsåret 1927—1928, komme säkerligen dels det beräknade totala antalet lärjungar att något ökas, dels ock medelantalet lärjungar per avdelning att minskas, varav skulle följa ett större antal avdelningar än det beräknade. Överstyrelsen anser sig dock kunna räkna med, att det avsevärt lägre arvodet för undervisning i mindre fortsättningsskola än i fortsättningsskola uppväger en sådan ökning av antalet avdelningar. För övrigt torde det med hänsyn till de särskilda svårigheter, varmed det är förenat att inrätta mindre fortsättningsskolor, bliva nödvändigt att i viss utsträckning medgiva anstånd därmed.

I denna beräkning har hänsyn ej tagits till de lärjungar, som lämna folkskolan med avgångsbetyg enligt § 48 i folkskolestadgan och för vilka fortsatt undervisning bör anordnas i form av repetitionsskola. Ifrågakvarande lärjungars antal vid varje skola är i allmänhet ganska ringa, varför de oftast undervisas tillsammans med lärjungarna antingen i folkskolan eller i fortsättningsskolan.

[184.]

I fråga om de såsom repetitionsskolor anordnade ersättningsskolorna upprepar skolöverstyrelsen sin förut gjorda framställning om genomförande av likställighet i avlöningshänseende mellan lärarna vid dessa skolor och lärarna vid egentliga fortsättningsskolor. Minimiarvodet skulle enligt överstyrelsens förslag höjas från det nuvarande beloppet, 1 krona 50 öre för timme, till 2 kronor 50 öre för timme. Då överstyrelsen beräknar, att under läsåret 1927—1928 skulle komma att finnas 220 avdelningar i repetitionsskolorna, skulle det för dessa skolor erforderliga anslaget uppgå till 59,400 kronor med nu gällande avlöningsbestämmelser och till 99,000 kronor med de av överstyrelsen föreslagna höjda minimiarvodena.

Förut har beräknats anslag jämväl till fortsättningsskolor av äldre typ. Anslag härtill anser skolöverstyrelsen icke erforderligt för budgetåret 1927—1928.

Vad först beträffar skolöverstyrelsens förslag att höja avlöningen för lärare vid repetitionsskolor ansluter jag mig till den åsikt, min företrädare såsom departementschef gav uttryck åt, då han yttrade sig över skolöverstyrelsens åren 1924 och 1925 väckta förslag av samma innebörd som nu (se 1925 års åttonde huvudtitel, punkten 180 och 1926 års åttonde huvudtitel, punkten 156). Jag avstyrker således överstyrelsens framställning i denna del.

Departementschefen.

Enligt överstyrelsens kostnadsberäkningar skulle ifrågavarande anslag för budgetåret 1927—1928 under förutsättning av oförändrade avlöningsgrunder behöva upptagas med ett belopp av 4,559,400 kronor, varav 59,400 kronor för repetitionsskolorna och 4,500,000 kronor till övriga fortsättningsskolor. Den av överstyrelsen använda metoden att beräkna anslagsbehovet synes i princip riktig; dock bör det framhållas, att uppskattningen i mycket vilat och måste vila på sannolikhetskalkyler. Den är därför till sin natur rätt osäker. För min del anser jag att, innan ännu någon erfarenhet vunnits om hur det kommer att ställa sig på hösten 1927, då fortsättningsskolan av 1918 års typ skall såsom regel vara införd i rikets samtliga skoldistrikt, man kan räkna med något lägre belopp än överstyrelsen här gjort. Särskilt vill jag i detta sammanhang framhålla, att beträffande skoldistrikt, framförallt i Norrland, med ett stort antal mindre folkskolor det torde visa sig nödvändigt att i ganska stor utsträckning medgiva någon tids uppskov med den obligatoriska fortsättningsskolans genomförande. Ett anslagsbelopp av 4,500,000 kronor anser jag därför tillräckligt. Då anslaget för detta ändamål i riksstaten för budgetåret 1926—1927 uppförts med 3,940,000 kronor, innebär mitt förslag en ökning av anslaget med 560,000 kronor.

Under återopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd för
avlönande av lärare vid fortsättningsskolor,

nu	kronor 3,940,000: —
med	» 560,000: —
till	» 4,500,000: —

[185.]

Utbildnings-
kurser för
lärare vid
fortsättnings-
skolor.

43. Utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor. Från och med år 1919 hava anslag utgått till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor. För budgetåret 1925—1926 anvisade 1925 års riksdag ett extra reservationsanslag av 130,000 kronor att jämte ett på nästföregående budgetårs anslag beräknat överskott å 12,800 kronor utgå för anordnande under år 1926 av dylika utbildningskurser. Av 1926 års riksdag anvisades för ändamålet ett anslag av 125,000 kronor, avsett att jämte ett beräknat överskott å 5,000 kronor användas för liknande kurser under år 1927. Bestämmelser angående detta anslags användande meddelades av Kungl. Maj:t den 28 maj 1926.

Nu har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1926 gjort framställning om anslag till detta ändamål för budgetåret 1927—1928. Överstyrelsen anför därvid bland annat:

Under år 1926 hava på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag genom överstyrelsens försorg anordnats sammanlagt 26 kurser för lärare vid fortsättningsskolor. Till bestridande av kostnaderna för dessa kurser har överstyrelsen haft till sitt förfogande det av riksdagen beviljade anslaget å 130,000 kronor jämte ett överskott å anslaget av 4,734 kronor 92 öre, alltså sammanlagt 134,734 kronor 92 öre. Överstyrelsen är icke för närvarande i tillfälle att meddela exakta uppgifter angående möjligen befintligt överskott å dessa medel vid 1926 års utgång, enär ekonomiska redovisningar ännu icke ingivits beträffande samtliga under året hållna kurser. Till utökning av kursdeltagarnas stipendier av statsmedel hava tretton landsting, på därom av överstyrelsen genom vederbörande länsstyrelse gjord framställning, för år 1926 beviljat särskilda anslag.

Då det för överstyrelsen gällt att söka bestämma antalet av de kurser, vilka kunna tänkas böra komma till stånd under år 1928 samt beräkna det för dessa kurser erforderliga anslaget, har överstyrelsen funnit sig i första hand böra undersöka, huruvida några förändringar i den för 1927 års kurser uppgjorda planen skulle kunna vara av förhållandena påkallade.

I sin framställning till Kungl. Maj:t angående anslag till här ifrågavarande utbildningskurser under år 1927 föreslog överstyrelsen, att under nämnda år skulle anordnas 10 fortsättnings- och 11 begynnelsekurser samt dessutom en enkelkurs i medborgarkunskap. För samtliga dessa 22 kurser beräknades kostnaderna uppgå till 132,000 kronor. Då enligt överstyrelsens mening för täckande av dessa kostnader icke kunde påräknas några vid 1926 års slut befintliga överskottsmedel, hemställde överstyrelsen om ett anslag för berörda ändamål under budgetåret 1926—1927 uppgående till hela detta belopp, alltså 132,000 kronor.

På anförda skäl ansåg sig Kungl. Maj:t emellertid kunna räkna med, att vid 1926 års slut borde återstå ett belopp av cirka 5,000 kronor att tagas i anspråk för 1927 års kurser, vadan för budgetåret 1926—1927 endast kräv-

des ett anslag av 127,000 kronor, vilket belopp föreslogs kunna avrundas nedåt till 125,000 kronor.

[185.]

Med läsåret 1927—1928 skola fortsättningsskolor vara anordnade i samtliga skoldistrikt. Säkerligen kommer på grund härav behovet av lärare vid fortsättningsskolor att vid den tiden ökas, varför utbildningskurser för sådana lärare böra under år 1928 anordnas i fullt ut samma omfattning som under år 1927.

Vid anordnandet av kurserna under år 1926 har överstyrelsen sökt att än ytterligare nedbringa kostnaderna, bland annat därigenom att maximum av de till deltagarna utgående stipendierna satts lägre än tidigare varit fallet nämligen för deltagare i kurs i hushållsgöromål 240 kronor och för deltagare i annan kurs 180 kronor mot förut respektive 252 och 190 kronor.

Vid beräkning av kostnaderna för 1928 års kurser har överstyrelsen utgått från de på ovan angivet sätt begränsade stipendiebeloppen, och har därigenom medelkostnaden för kurs blivit något lägre än enligt överstyrelsens beräkningar för 1927 års kurser. Genom att tillämpa samma princip vid anordnandet av kurserna under år 1927 hoppas överstyrelsen kunna undgå att inskränka det för sagda år föreslagna antalet kurser eller antalet deltagare i kurserna. Några avsevärda överskottsmedel från år 1927 till 1928 kunna emellertid ej förväntas.

För år 1928 erfordras i första hand 11 fortsättningskurser till under 1927 hållna begynnelsekurser. Vid sidan av dessa fortsättningskurser borde jämväl anordnas 11 begynnelsekurser av liknande slag.

Till den under år 1926 anordnade kursen i medborgarkunskap hade anmält sig icke mindre än 286 sökande, varav visserligen 74 mottogos vid kursen men endast 50 kunde tilldelas stipendium. Ett synnerligen starkt behov av fortsatt utbildning i ämnet medborgarkunskap gör sig sålunda alltjämt gällande, varför överstyrelsen anser, att kurs i detta ämne bör anordnas även under år 1928 samt att, i likhet med vad som beräknats beträffande 1927 års kurser, omkring 100 sökande böra beredas tillfälle att deltaga i kursen och erhålla stipendier.

Överstyrelsen har beräknat, att kurserna under 1928 skulle kräva följande kostnader:

Jordbrukskurser:

varje dubbelkurs:

undervisning m. m.	kronor 3,000:—
stipendier	» 7,200:—
	10,200:—

4 dubbelkurser kronor 40,800:—

varje enkelkurs:

undervisning m. m.	kronor 2,200:—
stipendier	» 3,600:—
	5,800:—

7 enkelkurser » 40,600:— kronor 81,400:—

Industrikurser:

varje kurs:

undervisning m. m.	kronor 3,000:—
stipendier	» 3,600:—
	kronor 6,600:—

2 kurser » 13,200:—

[185.] *Handelskurser:*

en begynnelsekurs:

undervisning m. m. kronor 1,800:—

stipendier » 3,000:— kronor 4,800:—

en fortsättningskurs:

undervisning m. m. kronor 1,200:—

stipendier » 1,800:— » 3,000:—

båda kurserna kronor 7,800:—

Kurser i kvinnlig slöjd:

varje kurs:

undervisning m. m. kronor 2,200:—

stipendier » 3,600:— kronor 5,800:—

2 kurser » 11,600:—

Kurs i hushållsgöromål:

undervisning m. m. kronor 3,000:—

stipendier » 3,360:— » 6,360:—

Kurs i medborgarkunskap:

undervisning m. m. kronor 4,800:—

stipendier » 9,500:— » 14,300:—

För samtliga 23 kurser skulle kostnaderna alltså komma att uppgå till 134,660 kronor eller i runt tal 134,500 kronor.

Departement-
schefen.

Enligt vad jag inhämtat från skolöverstyrelsen hava å de medel, som stått till förfogande för ifrågavarande kurser under år 1926, uppkommit ett överskott av allenast 3,300 kronor eller alltså omkring 2,000 kronor mindre än som tidigare beräknats. Då för 1927 års kurser dessutom finnes disponibelt anslaget för budgetåret 1926—1927 å 125,000 kronor, men kostnaderna för dessa kurser uppskattats till 132,000 kronor, kan man uppenbarligen icke räkna med något överskott att användas för 1928 års kurser. På grund härav torde det vara erforderligt att, därest den av överstyrelsen för år 1928 uppgjorda planen, vilken synes mig välbetänkt, skall kunna följas, bestämma anslaget för budgetåret 1927—1928 till det av överstyrelsen äskade beloppet, 134,500 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 134,500:— att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Högre folkskolor.

44. **Understöd åt högre folkskolor.** I riksstaten finnas och hava sedan flera år tillbaka varit uppförda två ordinarie anslag till högre folkskolor, nämligen ett förslagsanslag: understöd åt högre folkskolor, vilket för budgetåret 1926—1927 upptagits till 890,000 kronor samt ett förslagsanslag: anordnande av slöjd vid högre folkskolor å ett för samma budgetår till 70,000 kronor bestämt belopp. Sistnämnda anslag synes mig utan nämnvärd olägenhet kunna överföras till och sammanslås med anslaget till understöd åt högre folkskolor, vilket därigenom skulle bringas upp till ett belopp av 960,000 kronor.

I anslutning härtill hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, med uteslutande ur riksstaten av det därstädes nu upptagna ordinarie förslagsanslaget till anordnande av slöjd vid högre folkskolor, öka det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt högre folkskolor,

nu	kronor 890,000: —
med	» 70,000: —
till	» 960,000: —

45. **Sällskapet för folkundervisningens befrämjande,** *oförändrat ordinarie reservationsanslag* . . kronor 1,500: —

Folkhögskolor.

46. **Understöd åt folkhögskolor,** *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 830,000: —

47. **Ökat understöd åt folkhögskolor.** Utöver de ordinarie understöden till folkhögskolorna har från och med år 1919 enligt beslut av riksdagen till dem utgått extra understöd. 1923 års riksdag anvisade sålunda för beredande av en löjning med 10 procent av de ordinarie anslagen för budgetåret 1923—1924 ett extra förslagsanslag av 75.000 kronor, med vilket belopp anslag för ändamålet beviljats jämväl för budgetåren 1924—1925, 1925—1926 och 1926—1927.

I en till skolöverstyrelsen ingiven skrivelse har styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening anhållit om bibehållande av nu utgående förhöjning av det ordinarie anslaget till folkhögskolor. Enligt styrelsens mening vore de skäl, som förut anförts för ökade understöd, fortfarande gällande, då nu prisen sedan tre år tillbaka i det närmaste vore konstant, och då det ordinarie anslaget uppenbarligen tillmätts efter en lägre prisenivå.

Skolöverstyrelsen, som med skrivelse den 31 augusti 1926 överlämnat berörda framställning, anför följande:

[186.]

Understöd
åt högre
folkskolor.

[187.]

Ökat under-
stöd åt folk-
högskolor.

Överstyrelsen vill särskilt fästa uppmärksamheten vid det förhållandet, att elevantalet vid folkhögskolorna — i märkbart samband med den under senare åren inträdda depressionen inom jordbruksnäringen — icke obetydligt gått tillbaka. Denna omständighet har å ena sidan medfört en minskning i det ordinarie statsbidraget i så måtto, att understöden för parallellavdelningar och andra årskurser för en del skolor uteblivit eller nedsatts, men å andra sidan har därmed ej en motsvarande nedgång ägt rum i de nödvändiga utgifterna för avlöning av ordinarie lärarpersonal och dennas förseende med bostäder, varjämte kostnaden för vissa övningslärare m. fl. i många fall blir densamma vid ett lägre som ett högre elevantal. Överstyrelsen anser för sin del otvivelaktigt, att anslag för här ifrågakvarande ändamål är erforderligt även för budgetåret 1927—1928.

Departementschefen.

På de skäl skolöverstyrelsen anfört synes mig ett fortsatt beviljande av medel till ökning av folkhögskolornas ordinarie understöd vara behöfligt. Anslag för ändamålet torde därför böra äskas jämväl för budgetåret 1927—1928 och synes anslaget belopp böra bliva detsamma som under innevarande budgetår.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande av ökat understöd åt folkhögskolor anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* förslagsanslag av kronor 75,000:—

48. Stipendier åt elever vid folkhögskolor, oför-

ändrat ordinarie förslagsanslag kronor 220,000:—

[188.]

Anordnande av s. k. folkhögskolekurser i Härjedalen.

49. **Anordnande av s. k. folkhögskolekurser i Härjedalen.** Med anledning av två inom riksdagen väckta motioner (I: 111 och II: 252) anvisade 1926 års riksdag ett extra anslag av 3,000 kronor för budgetåret 1926—1927 för anordnande av s. k. folkhögskolekurser i Härjedalen, att utgå i enlighet med de villkor, Kungl. Maj:t ägde fastställa.

Genom beslut den 21 maj 1926 anbefalldes Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de villkor och bestämmelser, som borde av Kungl. Maj:t fastställas för utgående av ifrågakvarande anslag.

Med skrivelse den 9 november 1926 har överstyrelsen överlämnat dels ett av kommitterade för ordnande av folkhögskolundervisningen i Härjedalen uppgjort förslag till villkor och bestämmelser för kurserna, dels en framställning från nämnda kommitterade, avseende anslag med 2,000 kronor för år 1927 samt 5,000 kronor för vardera av åren 1928 och 1929 ävensom rätt att lyfta det av 1926 års riksdag beviljade anslaget för den första kursen, som vore avsedd att hållas hösten 1927, dels ock i ärendet avgivna yttranden av folkhögskolinspektören och länsstyrelsen i Östersund. För egen del anför överstyrelsen följande:

Av den i ärendet nu förebragta utredningen inhämtas bland annat, att tiden för kursernas hållande framskjutits till hösten 1927, detta dels för att

undvika konkurrens med en av Centralförbundet för nykterhetsundervisning innevarande år anordnad kurs i Sveg, dels ock för att anslag från länets landsting skulle hinna utverkas. Landstinget har också nu för år 1927 beviljat ett bidrag till kurserna med 2,000 kronor. Då sålunda någon kurs, varom här är fråga, icke kommer att hållas under innevarande budgetår, får överstyrelsen, vad själva anslagsfrågan beträffar, framhålla följande synpunkter.

Den av kommitterade gjorda framställningen om rätt att använda det av riksdagen beviljade anslaget å 3,000 kronor till hållande av en kurs hösten 1927 anser sig överstyrelsen icke kunna biträda, då anslaget i fråga anvisats för budgetåret 1926—1927 och riksdagen vid detsamma beviljande uttalat önskemålet, att verksamheten skulle kunna taga sin början under detta budgetår. Ej heller anser sig överstyrelsen på grund av riksdagens ställning till frågan nu böra hemställa om ytterligare anslag för ändamålet. Då emellertid, i det läge frågan nu befinner sig, ett uppskov till nästa budgetår med kursens hållande endast kan vara till gagn för det avsedda syftet, dels därför att hösten, vilket även framhållits i motionen i första kammaren, är den lämpligaste tiden för anordnande av en dylik kurs i denna landsända, dels också därför att därigenom tid vinnes för en verkligt ändamålsenlig planläggning av densamma, skulle överstyrelsen finna det önskvärt, att anslaget i fråga kunde anvisas för nästkommande budgetår.

Med yttrande av den 26 november 1926 har länsstyrelsen därefter överlämnat ett av nämnda kommitterade utarbetat program för ifrågavarande kurser. Länsstyrelsen har därvid meddelat, att det vid förhandlingar, som av kommitterade inletts om anskaffande av lokal m. m. för kurserna, visat sig, att det av de kommitterade begärda anslagsbeloppet, 5,000 kronor, innebure ett minimum, om kurserna skulle komma till stånd utan att kommuner och enskilda alltför hårt belastades.

På grund av remiss har överstyrelsen den 1 december 1926 ånyo yttrat sig i ämnet och därvid hemställt om förslag till 1927 års riksdag att för budgetåret 1927—1928 bevilja för anordnande av s. k. folkhögskolekurser inom Härjedalen ett anslag av 5,000 kronor.

På sätt av det nu anförda framgår, kommer det för budgetåret 1926—1927 beviljade anslaget icke att tagas i anspråk. Vad beträffar frågan om anslag för budgetåret 1927—1928, anser jag önskligt, att sådant beviljas, men kan, ehuru jag till fullo uppskattar betydelsen av ifrågavarande kurser, icke för närvarande tillstyrka den begärda ökningen av anslaget. Jag förordar, att anslaget upptages till enahanda belopp som för innevarande budgetår.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till anordnande av s. k. folkhögskolekurser i Härjedalen för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag
av kronor 3,000: —
att utgå i enlighet med de villkor, Kungl. Maj:t äger fastställa.

[189.] 50. **Understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland.** Med anledning av en inom riksdagen väckt motion (I: 97) har 1923 års riksdag till understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland för budgetåret 1923—1924 anvisat ett extra anslag av 2,000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hava sedermera såsom extra anslag för ändamålet anvisats för budgetåret 1924—1925 4,000 kronor och för vart och ett av budgetåren 1925—1927 5,000 kronor. Det för innevarande budgetår anvisade anslaget har av Kungl. Maj:t den 28 maj 1926 ställts till vederbörandes förfogande, under villkor att styrelsen för föreningen Svenska odlingens vänner i Estland såsom huvudman för folkhögskolan förbunde sig dels att inom viss tid efter läsårets avslutande till skolöverstyrelsen avgiva berättelse över skolans verksamhet under läsåret, dels ock att låta skolan underkastas inspektion av inspektor, som överstyrelsen ägde utse.

I en till skolöverstyrelsen överlämnad framställning har nu från nämnda förenings sida gjorts framställning om anslag till skolan för budgetåret 1927—1928 med ett belopp av 5,000 kronor. Föreningen anför till stöd för sin framställning:

Skolans utgifter för läsåret 1927—1928 beräknades till 11,000 kronor, fördelade på följande sätt:

Lärlöner	kronor	4,700
Tjänarinnor, ved, lyse, hushåll	»	1,000
Ombyggnad av ladugården	»	3,800
Olika andra utgifter	»	1,500

Summa kronor 11,000

Då Estlands jordbruksministerium anslog högst 5,000 kronor till skolan och andra källor för närvarande icke funnes, behövde föreningen ett anslag av 5,000 kronor. Därigenom skulle skolan, som vore av mycket stor betydelse för den svenska kulturens bevarande i Estland, beredas existensmöjligheter.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 förordat bifall till framställningen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 5,000: — att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva.

Abnormundervisningen.

[190.] 51. **Befrämjande av dövstumundervisningen.** I riksstaten har sedan Befrämjande år 1890 varit uppfört ett ordinarie förslagsanslag till befrämjande av dövstumundervisningen. Anslaget utgick från och med budgetåret 1924—1925 med 165,000 kronor men höjdes av 1926 års riksdag till 190,000 kronor.

Sedan år 1921 föreligger ett förslag till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet, utarbetat inom skolöverstyrelsen, som sedermera verkställt en överarbetning av sitt förslag. Förslaget går ut på att staten skulle helt eller till huvudsaklig del övertaga kostnaderna för ifrågavarande undervisningsverksamhet, i samband varmed de olika dövstumskoldistriktens egendom i form av byggnader och inventarier skulle utan ersättning övertagas av statsverket. Samtliga nuvarande lokaler skulle fortfarande tagas i anspråk för undervisningen men användas på annat sätt än hittills, i det att en strängare uppdelning av barnen efter arten av dövstumhet och efter begåvning skulle ske, sålunda att fyra skolor avsåges för talundervisade egentligt dövstumma, en skola för skriv- och teckenundervisning, en skola för oegentligt dövstumma samt två skolor för fortsättningsundervisning åt gossar och flickor. Merkostnaderna för statsverket till följd av omorganisationen skulle givetvis bli betydande. De torde kunna i runt tal uppskattas till minst 1,500,000 kronor enligt det omarbetade förslaget och jämfört med förhållandena under innevarande budgetår.

Med hänsyn till de otillfredsställande förhållanden, som råda på dövstumundervisningens område enligt nuvarande organisation, hade det varit min önskan, att förslag i ämnet skulle av Kungl. Maj:t föreläggas 1927 års riksdag. En granskning av ärendet har emellertid givit vid handen, att i det föreliggande förslaget finnas vissa punkter, beträffande vilka närmare utredning tarvas, innan förslaget underställes riksdagen. Så är förhållandet i fråga om de skolfastigheter, som av staten skulle övertagas. Rörande det skick, vari byggnader och inventarier numera befinna sig, saknas upplysningar. Här anser jag det nödvändigt, att en ingående undersökning verkställs, ty eljest föreligger risken, att staten, sedan fastigheterna övertagits, inom kort blir ställd inför betydande krav på medel till reparations-, ändrings- eller nybyggnadsarbeten, vilka krav man icke tagit i beräkning. För att kunna bedöma de ekonomiska konsekvenserna av omorganisationsförslaget erfordras alltså en komplettering av utredningen på denna punkt. Jämväl i andra hänseenden påkallas en ytterligare beredning av frågan, och jag anser det därför icke möjligt, att densamma skall kunna föreläggas 1927 års riksdag.

Ett förslagsanslag till befrämjande av dövstumundervisningen enligt nu gällande grunder blir följaktligen erforderligt jämväl under budgetåret 1927—1928. I enlighet med av skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1926 gjord hemställan förordar jag, att anslaget för nämnda budgetår upptages med oförändrat belopp, 190,000 kronor.

Liksom under föregående år har även nu centralstyrelsen för svenska dövstumläraresällskapet gjort framställning om statsbidrag å 2,000 kronor till anskaffande av lämplig litteratur åt dövstumma, vilken framställning tillstyrks av inspektören för dövstumundervisningen samt av skolöverstyrelsen i yttrande den 3 september 1926.

Under erinran, att det här gäller en försöksanordning och att de senaste årens riksdagar medgivit, att enahanda belopp som det nu begärda finge för ändamålet utgå av omförmälda förslagsanslag, vill jag förorda, att liknande medgivande måtte hos riksdagen utverkas jämväl för budgetåret 1927—1928.

Under återopande av vad här anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att

dels i riksstaten för budgetåret 1927—1928 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till befrämjande av dövstumundervisningen med oförändrat belopp kronor 190,000:—

dels ock medgiva, att ur nämnda förslagsanslag må för budgetåret 1927—1928 för anskaffande av lämplig litteratur åt dövstumma, under de villkor, Kungl. Maj:t bestämmer, utgå ett belopp av högst kronor 2,000:—

52. Kyrklig själavård åt dövstumma,

oförändrat ordinarie anslag kronor 14,000:—

[191.]

Tidning för
dövstumma.

53. Tidning för dövstumma. Till understöd för utgivande av Tidning för dövstumma har riksdagen sedan år 1907 anvisat anslag, för budgetåret 1926—1927 upptaget till 1,000 kronor.

I en av skolöverstyrelsen med yttrande av inspektören för dövstumundervisningen samt eget utlåtande till Kungl. Maj:t överlämnad ansökning har nu sagda tidnings utgivare, typografen B. G. Fondelius, med bifogande av en översikt av tidningens inkomster och utgifter under år 1925, anhållit om statsbidrag för tidningens fortsatta utgivande med 1,000 kronor jämväl för budgetåret 1927—1928.

Såväl inspektören som skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till framställningen.

Departement-
schefen.

Statsbidrag för här ifrågavarande ändamål är fortfarande av behovet påkallat, därest det nuvarande låga prenumerationspriset å tidningen skall kunna bibehållas.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd för utgivande av Tidning för dövstumma anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag

av kronor 1,000:—

att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl meddela.

[192.]

Tysta skolan
å Lidingön.

54. Tysta skolan å Lidingön. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har riksdagen sedan år 1921 anvisat anslag till understöd åt Tysta skolan å Lidingön, för budgetåret 1926—1927 upptaget till 20,000 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Hos Kungl. Maj:t har nu styrelsen för Tysta skolan hemställt om utverkande av fortsatt anslag till skolan för budgetåret 1927—1928 med samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår, eller 20,000 kronor. Till stöd för denna sin framställning har styrelsen till en början upprepat vad av densamma vid framställning om statsbidrag under de närmast föregående åren andragits beträffande skolans genom krisåren och penningvärdets fall iråkade svårigheter — skolan hade för upprätthållandet av sin verksamhet disponerat fonder, vilkas avkastning intill krigets utbrott räckt väl till för skolans behov — ävensom de planer, som varit å bane att helt nedlägga skolans verksamhet, samt de skäl, som föranlett styrelsen att trots svårigheterna låta skolan arbeta vidare. Därefter har styrelsen anfört bland annat:

Genom det från staten erhållna bidraget i förening med de successivt fallande priserna hade styrelsen kunnat förbyta den förutvarande förlusten i något överskott. Till en början hade detta kunnat ske endast därigenom, att styrelsen iakttagit den allra största återhållsamhet i fråga om skolans utgifter. Underhålls- och förbättringsarbeten å skolans fastigheter samt erforderliga avskrivningar å fastigheter och värdehandlingar hade, såsom givetvis även varit fallet under de föregående krisåren, fått anstå. Först under åren 1923—1925 hade reparationer och avskrivningar kunnat företagas. Skolans obligationer vore sålunda numera bragta i överensstämmelse med gällande börsvärde. Lidingöfastigheten, som utgjordes av skolhusbyggnaden, hade nedskrivits med belopp, som i någon mån motsvarade förslitningen. Å skolans övriga fastigheter hade sedan länge behövliga reparationer kunnat vidtagas, varemot några avskrivningar å dessa fastigheter ej kunnat äga rum. Med hänsyn till det skick, vari dessa fastigheter övertagits av Tysta skolan, hade emellertid alltjämt årliga reparationer till rätt avsevärda belopp måst företagas, för att desamma skulle kunna bibehållas vid oförändrad avkastningsförmåga. Bristen från kristiden, 170,600 kronor 73 öre, hade endast med något hundratal kronor kunnat täckas. För budgetåret 1927—1928 räknade Tysta skolan med i det stora hela oförändrade utgifter. Härav följde, att styrelsen även för detta år ansåge skolan i behov av ett oförändrat statsbidrag.

Över ifrågavarande framställning hava yttranden avgivits av inspektören för dövstumundervisningen och skolöverstyrelsen.

Överstyrelsen yttrar:

Enligt det av överstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnade, den 9 juni 1925 dagtecknade förslaget till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet skulle Tysta skolan ingå såsom ett led i organisationen av det statliga dövstumundervisningsväsendet, i det att nämnda skola skulle, liksom för närvarande är förhållandet, utgöra fortsättningsskola för omkring halva antalet av de från distriktsskolorna avgångna talundervisade dövstamma flickorna. Enär det av överstyrelsen framlagda förslaget icke förelagts 1926 års riksdag och omorganisationen således icke kan, såsom överstyrelsen beräknat, träda i kraft den 1 juli 1927, torde dock Tysta skolans gagnrika verksamhet att vara fortsättningsskola för dövstamma flickor icke böra äventyras, utan synas enligt överstyrelsens uppfattning starka skäl tala för att skolan fortfarande erhåller det statsunderstöd, som för uppehållande av dess verksamhet är

nödigt. Skolan synes därför jämväl under budgetåret 1927—1928 böra komma i åtnjutande av statsbidrag till enahanda belopp, som under budgetåret 1926—1927 eller 20,000 kronor.

Departement-
schefen.

Tysta skolans ekonomiska ställning är uppenbarligen fortfarande sådan, att behov av särskilt understöd föreligger för skolans uppehållande. Med hänsyn till läroanstaltens betydelse för dövstumundervisningsväsendet anser jag, att staten bör, på sätt som skett, lämna bidrag till skolans verksamhet, samt förordar, att anslaget för budgetåret 1927—1928 bestämmes till samma belopp som för nu löpande budgetår.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till understöd åt Tysta skolan å Lidingön anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 20,000: — att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

[193.] 55. **Understöd åt Svenska föreningen för dövas väl.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen till understöd åt Svenska föreningen för dövas väl för vartdera av budgetåren 1925—1927 ett extra anslag av 5,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Beträffande ifrågavarande förenings tillkomst, uppgift och verksamhet tillåter jag mig att hänvisa till 1925 års åttonde huvudtitel, punkten 191.

Hos Kungl. Maj:t har nu föreningens styrelse hemställt om utverkande av ett anslag för budgetåret 1927—1928 av 5,000 kronor för föreningens verksamhet.

Till stöd för sin hemställan har styrelsen anfört, bland annat följande:

Föreningens verksamhet har under år 1925 och första halvåret 1926 fortgått efter samma linjer som förut och även i flera avseenden utvidgats. Så har en ny lokalförening bildats i Västerås. Avläsningskurser ha hållits i Stockholm och Göteborg. Under höstterminen 1925 hölls i Stockholm sju kurser med sammanlagt 43 elever och vårterminen 1926 sex kurser med sammanlagt 46 elever. I Göteborg har under samma tid hållits 3 kurser med sammanlagt 18 elever. Dessutom ha många personer från landsorten genom föreningens försorg fått dagliga lektioner i avläsning under kortare tid. För att kunna åstadkomma labiologiundervisning för lomhörda i landsorten planerar föreningen att anordna en utbildningskurs för avläsningslärare. Hörapparatsamlingarna i Stockholm och Göteborg begagnas för provningar under läkares ledning och mindre apparatlådor utsändas till landsorten. Genom föredrag vid folkskoleseminarier, genom cirkulär till föräldrar och genom tidningsuppsatser söker föreningen verka för rationell undervisning åt lomhörda barn i skolåldern. Den 8 oktober 1925 öppnade föreningen i Stockholm en skola för döva småbarn, där nu 10 barn i åldern 4—8 år undervisas i artikulation, avläsning, läsning, skrivning samt kindergartenarbeten. Meningen är att denna skola från hösten 1926 skall utvidgas med en lika stor klass.

Arbetsförmedling åt döva och lomhörda har länge varit ett önskemål, men blott i några fall har man kunnat skaffa platser åt döva. Någon »förmedling» har ej upprättats.

Men för att bereda förtjänst åt döva kvinnor har föreningen i Stockholm i september 1925 öppnat den s. k. Lappcentralen, en atelier för lagning av kläder, linne m. m. där under skicklig föreståndarinnas ledning äldre och yngre döva kvinnor få arbeta. Då de flesta av dessa kvinnor måste läras upp, kan företaget ej alls bära sig.

Det av staten erhållna anslaget beräknas komma att användas dels till labiologiundervisningen, dels till upplysningsverksamheten och föreningens byrå samt i någon mån även för arbetsanskaffning.

Föreningens medlemsantal är omkring 800. Till huvudföreningen under 1925 inbetalade årsavgifter uppgingo till 1,501 kronor. För övrigt disponerar föreningen inga andra medel än räntan å 5,000 kronor, som utgöra ständiga medlemmars avgifter, samt tillfälliga gåvor. Till skolan har dock Stockholms stad för år 1926 beviljat 3,000 kronor.

Såväl inspektören för dövstumundervisningen som skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till framställningen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd åt Svenska föreningen för dövas väl anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag

av kronor 5,000: —,

att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

56. **Institutet och förskolan för blindå Tomte-**

boda, oförändrat ordinarie anslag kronor 103,150: —.

57. **Förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindå Tomteboda.** Till förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindå Tomteboda har riksdagen under de senare åren plägat bevilja ett till sin storlek växlande extra anslag. Detta förstärkningsanslag är för innevarande budgetår bestämt till 45,000 kronor.

[194.]

Förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindå Tomteboda.

Hos Kungl. Maj:t har nu direktionen för institutet gjort framställning om utverkande av ett anslag för ifrågavarande ändamål med enahanda belopp för budgetåret 1927—1928.

Såväl inspektören för blindundervisningen som skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till framställningen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blindå Tomteboda för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag

av kronor 45,000: —.

[195.]

Anordnande
av elektrisk
servisledning
till institutet
och förskolan
för blinda å
Tomteboda.

58. **Anordnande av elektrisk servisledning till institutet och förskolan för blinda å Tomteboda.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1919 års riksdag på tilläggsstat för samma år ett reservationsanslag å 20,000 kronor till införande av elektrisk belysning inom vissa lokaler av de för institutet och förskolan för blinda uppförda byggnaderna vid Tomteboda.

I skrivelse den 29 mars 1926 har nu direktionen över nämnda anstalt hemställt om utverkande av ett anslag å 5,000 kronor för anordnande av en servisledning från Stockholms stads elektricitetsverks ledningsnät till anstalten.

Till stöd för framställningen har åberopats en av anstaltens rektor till direktionen avlåten skrivelse av huvudsakligen följande innehåll.

Då det vid införande av elektrisk belysning i vissa av institutets och förskolans lokaler förmedelst det av 1919 års riksdag beviljade anslaget visat sig, att en anslutning till Stockholms stads elektriska ledningsnät krävde en transformator för en kostnad av omkring 20,000 kronor, hade vederbörande distriktsförvaltning vid statens järnvägar lämnat medgivande för institutet och förskolan att tillsvidare erhålla elektrisk energi från järnvägens närbelägna ledningsnät. I skrivelse till direktionen den 9 januari 1926 hade distriktsförvaltningen framhållit, att den hittills levererade energien behövde tagas i anspråk i och för utvidgning av belysningsnätet vid Tomteboda järnvägsstation. Skulle statens järnvägar fortfarande leverera energi, behövde nya servisledningar framdragas. Då institutet numera kunde utan transformator erhålla servisledning direkt från stadens ledningsnät, komme denna servisledning ej att draga större kostnad, än om statens järnvägar skulle anordna en dylik på institutets bekostnad. Direktionen borde därför vidtagna åtgärder för erhållande av belysning från stadens ledningsnät. Stockholms elektricitetsverk vore villigt att framdraga servisledning mot ett bidrag till täckande av kostnaderna till ett belopp å 4,500 kronor samt under villkor, att direktionen uppdroge åt någon av industriverksstyrelsen godkänd entreprenör dels att revidera installationerna och eventuellt sätta dem i sådant skick, att de motsvarade elektricitetsverkets installationsföreskrifter, dels även att till elektricitetsverket inkomma med erforderliga installationsritningar och anmälningar. För revideringen av installationerna syntes ett belopp å 500 kronor vara erforderligt.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande av den 31 augusti 1926 förordat förevarande framställning till bifall, varjämte *byggnadsstyrelsen* den 14 oktober 1926 avgivit infortrat yttrande i ärendet. Byggnadsstyrelsen har emellertid ansett, att det begärda anslaget bör kunna nedsättas till 4,600 kronor.

Byggnadsstyrelsen anför:

Då institutet ej längre såsom hitintills kan erhålla nödig elektrisk energi från statens järnvägars ledningsnät, är en institutets anslutning till Stockholms stads elektricitetsverk den lösning av frågan, som byggnadsstyrelsen finner lämpligast. Visserligen vore det tänkbart, att inom institutet, som förfogar över maskinist, anordna ett särskilt elektricitetsverk, men anläggningskostnaden härför skulle uppgå till minst lika högt belopp som det av Stockholms stads elektricitetsverk begärda bidraget för institutets anslutning

till stadens ledningsnät, och den elektriska energien i ett dylikt inom institutet anordnat elektricitetsverk skulle knappast kunna framställas till det pris, som stadens elektricitetsverk betingar sig. Vad det begärda bidragets storlek beträffar finner byggnadsstyrelsen beloppet skäligt, då anordnandet av en servisledning mellan elektricitetsverkets ledningsnät och institutet skulle draga en kostnad av 8,000 à 9,000 kronor. Det till 500 kronor beräknade beloppet för bekostande av revidering av institutets nuvarande elektriska installationer torde däremot icke vara erforderligt, i det att anläggningen utförts genom byggnadsstyrelsens försorg på sätt, som överensstämmer med Stockholms stads elektricitetsverks installationsföreskrifter. Emellertid erfordras ett mindre belopp, högst ett hundra kronor, för bestridande av kostnaderna för den nya servisledningens anslutning till institutets installationer samt för s. k. servisanmälan.

På grund av vad byggnadsstyrelsen anfört, anser jag, att för ifrågavarande ändamål bör hos riksdagen äskas ett anslag av 4,600 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att för anordnande av en servisledning från Stockholms stads elektricitetsverks ledningsnät till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag
å kronor 4,600: —.

59. Förskolan för blinda i Växjö, oförändrat ordi-

narie anslag kronor 20,600: —.

60. Förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för blinda i Växjö. Till förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för blinda i Växjö har riksdagen under de senare åren anvisat ett extra anslag, vilket för innevarande budgetår är bestämt till 7,000 kronor.

[196.]

Förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för blinda i Växjö.

Skolans styrelse har nu gjort framställning om anslag för ändamålet jämväl för budgetåret 1927—1928 och därvid beräknat anslagsbehovet till 6,650 kronor, varav 400 kronor för beredande av tandvård åt skolans elever. Styrelsen har därvid anfört följande:

Sedan från det ordinarie statsanslaget 20,600 kronor avräknats 13,900 kronor, vilka vore fastslagna till lärarpersonalens avlöningar, återstode av detta 6,700 kronor. Elevantalet vid skolan, som i år visserligen varit uppe i 40, torde som regel — att döma efter senaste 10-årsperioden — böra beräknas något lägre eller för det nu avsedda året till högst 38, medförande en inkomstpost å 15.200 kronor. Mot dessa inkomster, uppgående alltså till 21,900 kronor, disponibla för täckande av i staten upptagna »övriga utgifter», svarade en utgiftssumma av 28,150 kronor, beräknad med ledning av senare års utgifter. I detta belopp inginge likväl ej utgifterna för en ordnad tandvård, vilka utgifter på grund av ett av en tandläkare i staden avgivet anbud beräknades till 11 kronor för timme eller 400 kronor för år. Under förutsättning att sådan komme till stånd, skulle den ifrågavarande utgiftssumman komma att ökas med nämnda belopp till 28,550 kronor.

[196.] Lämpligast synes styrelsen vara att därvid höja den beräknade posten för »läkare och sjukvård», nu 750 kronor, till 1,150 kronor.

Skolstyrelsens framställning tillstyrkes i huvudsak av *inspektören för blindundervisningen*. Beträffande det ifrågasatta anslaget till tandvård åt skolans elever anför denne:

Alltsedan 1906 hade eleverna vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas erhållit kostnadsfri tandvård, sedan det vid företagen undersökning visat sig, att behovet av dylik tandvård varit synnerligen stort. Nästan utan undantag komme blindskolornas elever från hem med mycket svag ekonomi. Detta i förening med åtskilliga svårigheter att föra de blindas barnen till tandläkare gjorde, att dessa barn helt ginge miste om tandvård, såvida den ej gäves genom blindskolornas försorg. Då Växjöeleverna komme till institutet, vore deras tänder mycket illa medfarna, och den här lämnade tandvården komme i ett stort antal fall för sent. Därför vore ifrågavarande framställning synnerligen behjärtansvärd. Kostnaden för tandvården, beräknad till 11 kronor för timme, inklusive lokal, biträde och förbrukningsartiklar, och uppgående till en totalkostnad av 400 kronor för år, vore mycket låg.

Någon förändring i den nu gällande staten genom en höjning av posten för »Läkare och sjukvård» syntes inspektören ej behöva företagas, alldestund sedan många år tillbaka samtliga poster under rubriken »Övriga utgifter» hade måst överskridas. Genom att i det extra anslaget inberäkna nämnda 400 kronor bleve styrelsen i tillfälle att anordna ifrågavarande tandvård.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har *skolöverstyrelsen* tillstyrkt skolstyrelsens framställning, beträffande anslaget till tandvård på sätt av inspektören föreslagits.

Departementschefen.

I likhet med inspektören för blindundervisningen samt skolöverstyrelsen och på de skäl, som av inspektören framhållits, finner jag det högeligen önskvärt att tandvård, sådan som nu beredes eleverna vid institutet och förskolan för blindas å Tomteboda, kunde komma jämväl förskolans i Växjö elever till del, allrahelst detta nu kan ske för ett relativt så blygsamt belopp som 400 kronor för år. Någon ändring i skolans stat genom höjning av posten »Läkare och sjukvård» synes för detta ändamål icke vara erforderlig, utan torde på sätt av inspektören föreslagits det erforderliga beloppet, 400 kronor, böra inberäknas i ifrågavarande förstärkningsanslag. Emot beräkningen av anslagsbehovet i övrigt har jag icke något att erinra; dock torde anslagssumman böra avrundas till 6,600 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för blindas i Växjö för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag

av kronor 6,600:—.

Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda:

61. Avlöningar: *oförändrat ordinarie anslag* kronor 17,300: —
 62. Materialier, expenser m. m.: *oförändrat ordinarie reservationsanslag* » 11,000: —

63. **Förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.** Till förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda har riksdagen pläгат bevilja ett till sin storlek växlande extra anslag. För innevarande budgetår utgår detta anslag med 9,800 kronor.

Hantverksskolans styrelse har nu i skrivelse den 14 april 1926 anhållit om utverkande för budgetåret 1927—1928 av ett förstärkningsanslag av 11,300 kronor. Ökningen i anslaget hänför sig dels till ökade kostnader för fastighetens underhåll, dels till nödvändigheten att anordna två gymnastikavdelningar och dels till en mindre höjning i diverse avlöningar åt personal vid materialdepån.

Inspektören för blindundervisningen och skolöverstyrelsen hava i avgivna yttranden vitsordat nödvändigheten av en höjning av ifrågavarande anslag men ansett en ökning av anslaget till 10,500 kronor vara tillfyllest.

Inspektören anför:

Kostnaderna för fastighetens underhåll hade föreslagits skola höjas från 1,000 till 2,000 kronor på grund därav, att betydande vattenavgifter måst debiteras sagda konto.

Då ifrågavarande vattenmängder huvudsakligen åtginge för beredning av arbetsmaterialet, syntes det inspektören, att det mesta av vattenavgifterna borde läggas till utgifterna för affärsverksamheten, vilken nog torde tåla vid nämnda omkostnad. Under sådana förhållanden och då fastigheten vore nybyggd, syntes någon *större* höjning av anslaget åtminstone för närvarande knappast vara erforderlig. Den utgiftsökning, som betingades av uppdelningen i tvenne gymnastikgrupper, syntes inspektören däremot ofrånkomlig. Även torde en höjning av de lägsta avlöningarna inom materialdepån hava fog för sig.

Jag tillstyrker den av blindinspektören och skolöverstyrelsen förordade höjningen av ifrågavarande anslag för budgetåret 1927—1928 till 10,500 kronor. Med anledning av den ifrågasatta lönehöjningen för viss personal vid materialdepån anser jag mig böra påpeka, att lönerna för denna personal bestämmas av skolans styrelse. Den till berörda löneförhöjning avsedda summan utgör tillhopa 360 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till materialier, expenser m. m. för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 10,500: —

[197.]

Förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

Departementschefen.

[198.]

Uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda.

64. Uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. Till uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda har riksdagen sedan några år tillbaka pläгат anvisa medel å extra stat. För budgetåret 1926—1927 anvisades för ändamålet ett extra reservationsanslag av 6,600 kronor.

Hos Kungl. Maj:t har nu hantverksskolans styrelse anhållit om ett statsanslag av 10,600 kronor för upprätthållande under budgetåret 1927—1928 av ifrågavarande korgmakeriavdelning. Den begärda anslagsökningen är föranledd därav, att utrustningsbidrag till avgående elever beräknas vart tredje år för nämnda avdelning, då kursen avses vara avslutad.

Såväl inspektören för blindundervisningen som skolöverstyrelsen hava tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen.

Då den extra korgmakeriavdelningen vid ifrågavarande skola torde vara behöfvig jämväl under budgetåret 1927—1928 och den ifrågasatta anslagsförhöjningen är erforderlig, för att eleverna i denna avdelning i likhet med avgående elever i övriga avdelningar vid skolan skola kunna beredas sedvanligt utrustningsbidrag, har jag intet att erinra mot beräkningen av kostnaderna för avdelningens uppehållande.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till uppehållande vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda av ytterligare en korgmakeriavdelning anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 10,600: —

[199.]

Beredande av fria frakter för arbetsmaterialier till blinda hantverkare.

65. Beredande av fria frakter för arbetsmaterialier till blinda hantverkare. Till beredande av fria frakter för arbetsmaterialier, som från hantverksskolans i Kristinehamn materialdepå sändas blinda hantverkare, har riksdagen för budgetåret 1926—1927 anvisat ett extra reservationsanslag av 7,500 kronor.

Hos Kungl. Maj:t har nu styrelsen för omförmälda hantverksskola anhållit om ett anslag för ifrågavarande ändamål å enahanda belopp, 7,500 kronor, även för budgetåret 1927—1928.

Inspektören för blindundervisningen och skolöverstyrelsen hava i särskilda yttranden tillstyrkt bifall till skolstyrelsens framställning.

Departementschefen.

Anslag för ändamålet torde böra äskas jämväl för budgetåret 1927—1928, och synes anslagets belopp böra bliva detsamma som under innevarande budgetår.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av fria frakter för arbetsmaterialier, som . från hantverksskolans i Kristinehamn för blinda materialdepå sändas blinda hantverkare, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av . . . kronor 7,500: —

66. **Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, oförändrat ordinarie anslag . . .** kronor 100,000: —

67. **Extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.** Till avlönande av vissa befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, vilka befattningshavare icke ansetts böra uppföras på ordinarie stat, har sedan år 1922 utgått extra anslag. För innevarande budgetår har beviljats ett anslag av 11,500 kronor.

[200.]
Extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid blindanstalten i Lund.

Från detta anslag utgår för närvarande avlöning till tre extra ordinarie ämneslärarinnor med 2,200 kronor till varje, två extra ordinarie slöjdlärarinnor med 1,800 kronor till vardera samt en extra ordinarie vaktmästare med 1,300 kronor.

Vårdanstaltens styrelse har nu gjort framställning om anvisande för här ifrågavarande ändamål av anslag å enahanda belopp jämväl för budgetåret 1927—1928.

Framställningen har tillstyrkts av pedagogiske inspektören för sinnesslöundervisningen, inspektören för blindundervisningen samt skolöverstyrelsen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att till avlöning av extra ordinarie lärarpersonal och vaktmästare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 11,500: —

68. **Understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor.** Till understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor har från och med år 1923 utgått ett extra anslag av 20,000 kronor för år.

[201.]
Understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor.

Hos Kungl. Maj:t har nu styrelsen för svenska diakonissällskapet, vilket sällskap såsom förvaltare av Anna Wikströms stiftelse handhar skolans förvaltning — med bifogande av uppgifter rörande utgifterna för skolan — hemställt om förhöjt anslag till skolans verksamhet för budgetåret 1927—1928 till belopp av 25,000 kronor. Av ansökningen framgår, att utgifterna för skolverksamheten under nämnda budgetår beräknas till 28,790 kronor, samt att under de närmast föregående åren statsanslaget icke räckt att bestrida kostnaderna för undervisningsverksamheten, utan att underskott uppkommit, som för åren 1923—1925 uppgått till sammanlagt omkring 11.000 kronor.

Över denna framställning hava yttranden avgivits av inspektören för blindundervisningen samt den 31 augusti 1926 av skolöverstyrelsen.

Inspektören har därvid anfört följande:

Ifrågavarande skola fyller ett oavvisligt behov beträffande vuxna blinda kvinnors yrkesutbildning och undervisning i läsning och skrivning av blindskrift. Det skolan tidigare tilldelade årliga understödet har beräknats efter

[201.]

ett elevantal av 14 per år. Under de senaste åren ha emellertid ett större antal ansökningar inkommit, och då man ansett sig böra i görligaste mån gå de inträdessökande till mötes, har antalet elever vuxit, så att det under vart och ett av de två senaste åren utgjort 18. Efter vad jag av skolans föreståndarinna inhämtat, skulle elevantalet under innevarande arbetsår varit större, om man kunnat bifalla samtliga inkomna inträdesansökningar.

Då elevantalet sålunda ökats, har Anna Wikströms stiftelse av egna medel fått tillskjuta ej obetydliga belopp. Att döma av de föreliggande inträdesansökningarna kommer elevantalet under nästa arbetsår att uppgå till 24, om samtliga ansökningar beviljas, vilket seuare enligt vad styrelsen uttalat glädjande nog torde bliva fallet. Men härutav följer, att skolans utgifter ytterligare komma att stegas. Hittills har stiftelsen endast i ytterst ringa omfattning kunnat förverkliga stiftarinnans egentliga syftemål med donationen, nämligen skapandet av ett hem för äldre blindade kvinnor, detta på grund av såväl ekonomiska skäl som lokalfrågan. Genom en höjning av statsanslaget så att detta i huvudsak täcker hantverksskolans utgifter, kan stiftelsen bli i stånd att bereda plats åtminstone för ett fåtal äldre blindade kvinnor, alldenstund nu genom ändrade lokala förhållanden något bättre utrymme står till buds. I förhållande till ökningen av elevantalet får den begärda höjningen från 20,000 till 25,000 kronor anses mycket blygsam.

Under hänvisning till vad inspektören anført och under påpekande av att överstyrelsen redan tidigare framhållit önskvärdheten av att frågan om statens fullständiga övertagande av här ifrågavarande läroanstalt snarast möjligt löstes i den ordning, blindvårdssakkunniga i sitt på sin tid afgivna betänkande förordat, tillstyrker skolöverstyrelsen den begärda anslagsförhöjningen.

Departement-
schefen.

Av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1922 års riksdag (se åttonde huvudtiteln, punkten 205) framgår, att man vid beräkandet av kostnaderna för skolans verksamhet och av statsunderstödet storlek utgått från att skolans elevantal skulle utgöra högst 14. Inträdesansökningarna till skolan hava emellertid ökats och antalet elever för innevarande arbetsår beräknas nu till 24. Det är uppenbarligen önskvärt, att skolan må kunna bereda tillträde till undervisning åt ett större elevantal. Jag vill därför förorda den begärda höjningen av statsunderstödet, på det att Anna Wikströms stiftelse må under behörigt tillgodoseende av stiftelsens huvudsyfte, att skapa ett hem för äldre blindade kvinnor, kunna fortfarande sörja för uppehållet av den betydelsefulla undervisningsverksamheten.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blindade kvinnor anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 25,000: — att utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl föreskriva.

69. Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter. I samband med godkännande av nya stater för institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas samt förskolan för blindas i Växjö uppförde 1908 års riksdag i riksstaten för år 1909 under rubriken undervisningsanstalter för dövstumma och blindas ett ordinarie förslagsanslag å 1,200 kronor med titel: »Bidrag till avlönande i vissa fall av vikarier för lärare och lärarinnor vid blindundervisningsanstalterna å Tomteboda och i Växjö». I sammanhang därmed godkände riksdagen vissa grunder för utgående av medel från nyssnämnda anslag för bestridande av vikariatersättning.

Genom beslut av 1915 års riksdag medgavs därefter, att statsbidrag till avlönande av vikarie för lärare vid hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, vilken på grund av sjukdom vore tjänstledig, finge i överensstämmelse med vad som föreskrivits beträffande ovannämnda läroanstalter å Tomteboda och i Växjö utgå från ifrågavarande ordinarie förslagsanslag.

Genom kungörelse den 19 juni 1919 (nr 474) fastställdes nu gällande grunder för avlönande av vikarier för lärarpersonalen vid statens blindundervisningsanstalter och föreskrevs därvid, att arvodet till vikarie för rektor vid blindundervisningsanstalt skulle utgå på sätt Kungl. Maj:t för varje särskilt fall förordnade, att arvodet till vikarie för annan av ifrågavarande lärarpersonal skulle utgå med ett belopp, motsvarande den kontanta begynnelseavlönningen för den tjänst, som av vikarien uppehölls, samt att vad som vid lärare beviljad tjänstledighet på grund av sjukdom utöver de till tjänsten hörande tjänstgöringspenningar, vilka vikarien ägde uppbära, eller särskilt bestämd andel av lönen erfordrades för att arvodet till denne skulle uppgå till nyssnämnda belopp, skulle utgå av statsmedel.

I samband med fastställande av stat för vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte beslöt 1921 års riksdag, beträffande grunderna för avlönande av vikarier för lärarpersonalen vid anstalten, att vad som i sådant avseende stadgades i fråga om övriga blindundervisningsanstalter skulle gälla även i fråga om anstalten i Lund, därvid togs i beräkning att medel för bestridande av vikariatsersättningen skulle utgå ur ifrågavarande ordinarie förslagsanslag.

Till och med den 30 juni 1923 var anslaget i riksstaten uppfört med oförändrat belopp, dock med år 1916 av riksdagen ändrad titel: Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter. Från och med budgetåret 1923—1924 utgår anslaget under sistnämnda titel med 1,000 kronor.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning medgav slutligen 1926 års riksdag, att från ifrågavarande anslag arvodesfyllnad finge från och med budgetåret 1926—1927, enligt de grunder Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma, utgå jämväl till vikarie för på grund av sjukdom tjänstledig *extra ordinarie* lärare vid blindundervisningsanstalt. Bestämmelser härutinnan hava av Kungl. Maj:t meddelats genom brev till statskontoret den 18 juni 1926.

[202.]

Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att ifrågavarande ordinarie förslagsanslag måtte för budgetåret 1927—1928 upptagas med oförändrat belopp.

Departementschefen.

Ifrågavarande anslag är, såsom av det föregående inhämtas, numera avsett till vikarier för samtliga lärare vid ifrågavarande anstalter, ordinarie såväl som extra ordinarie. Går man emellertid till de Kungl. Maj:ts förslag, vilka legat till grund för riksdagens beslut i ämnet, finner man att där talas allenast om vikarie för lärare, som åtnjuter tjänstledighet på grund av sjukdom. Anledningen härtill torde vara att söka däri, att fall av tjänstledighet av annan anledning än sjukdom äro relativt sällsynta och icke varit aktuella på samma sätt som frågan om arvodesfyllnad till vikarie för sjuk-tjänstledig lärare, i det att vikariatsfrågan i allmänhet torde ordnas genom utbyte av timmar lärarna emellan. Dock förekommer givetvis en eller annan gång, att särskild vikarie kräves även i dylika fall. Då det knappast kunnat anses lämpligt, att ersättning till vikarie för lärare, som åtnjuter tjänstledighet av annan anledning än sjukdom, bestrides av åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter, och andra medel för ändamålet icke stått till förfogande, har Kungl. Maj:t ansett sig kunna disponera ifrågavarande anslag jämväl för dylika fall. Genom beslut den 30 september 1926 har sålunda förordnats, att arvodesfyllnad till vikarier för rektorn vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte under rektor beviljad semester skulle utgå från förevarande anslag. För den händelse riksdagen icke skulle uttala sig mot en sådan disposition av anslaget, anser jag, att detsamma jämväl för framtiden bör få användas även till vikarie för lärare, som åtnjuter semester eller tjänstledighet av annan anledning än sjukdom. Med hänsyn till att dylika fall såsom redan nämnts äro relativt sällsynta, lär någon höjning av anslaget icke på grund härav erfordras.

På grund av vad jag nu anfört torde i riksstaten för budgetåret 1927—1928 uppföras:

Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blind-
undervisningsanstalter, *oförändrat ordinarie förslags-*
anslag kronor 1,000:—

[203.]

70. **Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare.**

Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning beslöt 1926 års riksdag att dels i riksstaten upptaga det ordinarie förslagsanslaget till järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare med oförändrat belopp, 5,000 kronor, dels ock medgiva, att nämnda anslag finge tagas i anspråk jämväl för resor, som av departementschefen i hans yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1926 (åttonde huvudtiteln, punkt 176) angivits, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser i sådant hänseende. Riksdagens nu berörda medgivande avsåg,

att resor av ifrågavarande slag skulle kunna få företagas även å annan tid än sommaren och även från annan plats än just den skola, som bure ansvaret för elevens utbildning. De borde vidare undantagsvis kunna äga rum till annan plats än elevens hemort. Genom beslut den 28 maj 1926 har Kungl. Maj:t sedermera meddelat bestämmelser angående ifrågavarande resor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen hemställt om en höjning av ifrågavarande anslag med 1,500 kronor till 6,500 kronor. Till stöd härför har skolöverstyrelsen anfört, att enligt vad överstyrelsen inhämtat utgifterna från anslaget under budgetåret 1925—1926 uppgått till 6,816 kronor 15 öre.

Med hänsyn till vad skolöverstyrelsen upplyst, torde ifrågavarande anslag böra höjas från 5,000 kronor till 6,500 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare,

nu		kronor 5,000: —
med		» 1,500: —
till		» 6,500: —

71. **Understöd åt blindlärarelever.** Under en följd av år har riksdagen på extra stat såsom reservationsanslag beviljat medel till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare. Efter ingången av år 1923 hava ifrågavarande anslag dock endast fått användas till understöd åt blindlärarelever. För budgetåret 1924—1925 utgick anslaget med 1,800 kronor. Då besparingar å anslaget uppkommit, blev på Kungl. Maj:ts förslag något särskilt anslag för nu ifrågavarande ändamål icke upptaget i riksstaten för budgetåren 1925—1927.

[204.]
Understöd
åt blindlärar-
elever.

Hos Kungl. Maj:t har nu direktionen över institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas, under åberopande av en av rektorn vid institutet till direktionen avlåten skrivelse i ämnet, hemställt om anvisande för budgetåret 1927—1928 av ett extra reservationsanslag å 2,300 kronor till understöd åt blindlärarelever och reseunderstöd åt blindlärare.

I sin ovanberörda skrivelse har rektor anfört följande:

Vid slutet av budgetåret 1925—1926 torde finnas en besparing å 1,781 kronor 27 öre. Till blindlärarelever under budgetåret 1926—1927 erfordrades ett belopp å 1,500 kronor, varför till budgetåret 1927—1928 torde återstå 281 kronor 27 öre. Under sistnämnda budgetår erfordrades till understöd åt blindlärarelever 1,500 kronor. Drogas härifrån den förut nämnda besparingen å 281 kronor 27 öre, erfordrades för budgetåret 1927—1928 ett anslag av i runt tal 1,300 kronor.

Under krigsåren hade det icke varit möjligt för blindläarna att företaga några studieresor, och sedan 1922 hade alla resestipendier varit indragna. Genom detta hotade en långt ifrån önskvärd isolering att göra sig gällande. Det vore därför synnerligen behövt, att blindläarna sattes i tillfälle att

besöka främmande länders blindskolor. För detta ändamål vore för budgetåret 1927—1928 ett belopp å 1,000 kronor erforderligt.

Skolöverstyrelsen, som den 31 augusti 1926 yttrat sig i ämnet, tillstyrker direktionens framställning i vad den rör understöd åt blindlärarelever men finner sig icke kunna biträda samma framställning i vad den avser reseunderstöd åt blindlärare.

Departement-
schefen.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag anledning icke föreligga att frångå den begränsning beträffande anslagets användning, som vidtogs av 1922 års riksdag. Framställningen i vad den avser reseunderstöd åt blindlärare kan jag därför icke tillstyrka. Beträffande frågan om understöd åt blindlärarelever inhämtas av riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1925—1926, att utgifterna från ifrågavarande anslag under sagda budgetår utgjort 725 kronor samt att vid budgetårets slut å anslaget förefanns en reservation å 1,781 kronor 27 öre. Med denna reservation skola nu i första hand bestridas utgifterna från anslaget under innevarande budgetår. Även med beaktande härav synes mig dock det av direktionen för budgetåret 1927—1928 äskade beloppet kunna nedsättas till 1,000 kronor. Skulle detta belopp mot förmodan visa sig icke förslå, torde det jämförelsevis obetydliga belopp, som härutöver kan erfordras, kunna tillhandahållas från åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till understöd åt blindlärarelever anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag
av kronor 1,000: —

[205.] 72. **Tryckning av blindskrifter.** Till tryckning av blindskrifter har riksdagen beviljat anslag på extra stat från och med år 1883. Ifrågavarande anslag har under de senare åren utgått med ett årligt belopp av 7,000 kronor, med vilket belopp det jämväl är såsom extra reservationsanslag upptaget i riksstaten för budgetåret 1926—1927.

I en till skolöverstyrelsen ingiven framställning har nu direktionen över institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas anhållit om utverkande av ett anslag för sagda ändamål av 7,000 kronor jämväl för budgetåret 1927—1928.

Inspektören för blindundervisningen och skolöverstyrelsen hava i särskilda utlåtanden tillstyrkt direktionens framställning.

Departement-
schefen.

Anslag för ifrågavarande ändamål torde även för budgetåret 1927—1928 böra beredas med oförändrat belopp. Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen

att till tryckning av blindskrifter anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag
av kronor 7,000: —

73. **De blindas förening.** Sedan år 1911 har till understöd åt De blindas förening utgått anslag på extra stat. För vart och ett av åren 1911—1914 utgick anslaget med ett belopp av 25,000 kronor men har sedan successivt höjts. För år 1922 anvisade riksdagen för ändamålet 90,000 kronor. Från och med budgetåret 1923—1924 har anslaget varit upptaget till 100,000 kronor.

Hos Kungl. Maj:t har nu styrelsen för De blindas förening anhållit om ett anslag av 100,000 kronor jämväl för budgetåret 1927—1928; och har styrelsen till stöd för denna sin anhållan anfört, bland annat, följande:

Föreningens verksamhet har under det gångna arbetsåret fortgått efter i huvudsak samma riktlinjer som tillförne. Föreningen har sålunda alltså sökt att på lämpligt sätt främja och stödja de blinda i deras strävan till självförsörjning samt att överhuvud i såväl andligt som materiellt hänseende höja deras ställning i samhället. Bland åtgärder, genom vilka föreningen praktiskt fullföljer denna uppgift, må anföras upprätthållandet av föreningens materialdepå, försäljningscentraler för blindas arbeten, korgmakeri- och borstbinderiverkstäder, sjukkasse, maskinskrivningsbyrå, hantverkshem för blinda kvinnor, bibliotek, veckotidning m. fl., dels genom bispringandet av enskilda blinda medelst kontanta understöd för att sätta dem i stånd att utbilda sig i olika levnadsskall, dels medelst bidrag till byggandet av egna hem och arbetslokaler m. m. Förutom till nämnda ändamål hava föreningens medel tagits i anspråk för utövande i stor omfattning av den gren av verksamheten, som avser att lindra den direkta nöden bland de blinda, för vilka hjälpen från fattigvården eller invaliditetspensionen icke tillnärmelsevis är tillräcklig. För upprätthållande av denna sin mångskiftande verksamhet har De blindas förening att räkna med dels statsanslaget, dels vissa mera tillfälliga och till sin storlek växlande årsinkomster, såsom ordförandens insamling av frivilliga gåvor, intäkten från De blindas dag, diverse anslag, räntor m. m. Det årligen utgående statsanslaget har emellertid, såsom även i föregående ansökningar framhållits, utgjort den enda fullt beräkneliga och på samma gång den största inkomstposten i föreningens budget. Det torde vid sådant förhållande vara uppenbart, att föreningen, därest den skall kunna i hittillsvarande omfattning fullfölja sin verksamhet till gagn för landets blinda, fortfarande är i behov av det ekonomiska stöd statsmakterna hittills lämnat densamma.

Över föreningens ansökning har inspektören för blindundervisningen yttrat sig samt skolöverstyrelsen den 31 augusti 1926 avgivit utlåtande. Inspektören lämnar en översikt över föreningens verksamhet under år 1925 och det ekonomiska resultatet därav. Han konstaterar, att flertalet av föreningens verksamhetsgrenar gått med avsevärd förlust, särskilt borstillverkningen, där förlusten utgör ej mindre än 41,781 kronor. Föreningens tillgångar hava under nämnda år sjunkit från 624,675 kronor till 610,676 kronor. Härefter anför inspektören:

Av det anförda torde framgå, att föreningens förluster å den industriella verksamheten äro anmärkningsvärt stora. I den avgivna årsberättelsen framhåller styrelsen detta faktum och tillfogar, att ur affärssynpunkt skulle en inskränkning eller nedläggning av driften vara att förordas, men med hän-

[206.] syn till alla de blinda, vilka under många år här funnit sin utkomst, är detta knappast tänkbart. Emellertid äro förlusterna så stora, att man ej torde kunna uraktlåta att inom en snar framtid noggrant undersöka, om och i vad mån dessa kunna nedbringas.

Den gagnande verksamhet, som föreningen under sin snart fyrtioåriga tillvaro utövat till förmån för landets blinda, kan under nuvarande för de blinda så svåra förhållanden ej nedläggas. Ett upphörande med ifrågasättande verksamhet skulle vara ett alltför hårt slag för många blinda. Men utan ett kraftigt stöd från statens sida kan denna blindfilantropiska institution ej äga bestånd. Jag får därför hemställa, att skolöverstyrelsen ville tillstyrka bifall till styrelsens framställning.

Skolöverstyrelsen yttrar:

Överstyrelsen anser för sin del, att De blindas förening utövar en verksamhet av utomordentlig betydelse såsom den centrala hjälporganisationen för de blinda i vårt land. Överstyrelsen har också tidigare vid upprepade tillfällen haft anledning framhålla vikten och betydelsen av att föreningen genom ett så rikligt tillmätt statsbidrag, som omständigheterna kunna medgiva, sättas i stånd att upprätthålla denna sin verksamhet.

Med hänsyn till de stora svårigheter de blinda hava att kämpa emot vid utförande av förvärvsarbete av varje slag och då föreningens ekonomiska ställning måste betraktas som synnerligen oviss, eftersom föreningens kapitaltillgång i förhållande till rörelsens omfattning är jämförelsevis ringa och föreningens huvudsakliga inkomstkällor med undantag av statsbidraget äro av högst oberäknelig art, torde någon reduktion av statsanslaget enligt överstyrelsens förmenande icke för det närvarande kunna ifrågasättas.

Departementschefen.

Med hänsyn till vad som upplysts rörande det ekonomiska resultatet av föreningens verksamhet vill jag förorda, att föreningen jämväl för budgetåret 1927—1928 erhåller ett statsunderstöd å det föreslagna beloppet, 100,000 kronor. Jag vill emellertid understryka vad inspektören framhållit om nödvändigheten av en undersökning, huruvida det är möjligt att nedbringa de numera avsevärda förlusterna å föreningens olika verksamhetsgrenar. Föreskrift härom torde lämpligen kunna upptagas bland villkoren för anslagets utgående.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt De blindas förening anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag

av kronor 100,000: —

att utgå på de villkor och enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

J. Yrkesundervisningen.

Tekniska läroverk.

1. **Tekniska läroverk.** I riksstaten för budgetåret 1926—1927 är uppfört ett ordinarie reservationsanslag å 483,000 kronor. Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 tillstyrkt, att anslaget måtte för budgetåret 1927—1928 uppföras med oförändrat belopp.

[207.]

Tekniska
läroverk.

I samma skrivelse har överstyrelsen yttrat sig över flera framställningar om anslag till tekniska läroverk för nämnda budgetår. Jag ber nu få närmare redogöra för dessa framställningar.

Vid tekniska läroverket i Örebro har från och med läsåret 1921—1922 varit inrättad en merkantilt-teknisk linje, vars tillkomst möjliggjorts genom anvisande av ett extra anslag till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid läroverket. Anslaget har alltsedan sin tillkomst utgått med 24,000 kronor.

En fjärde
parallellav-
delning vid
tekniska
gymnasiet
i Örebro.

Efter av vederbörande skolstyrelse gjord ansökning hemställer skolöverstyrelsen nu om fortsatt anslag för ändamålet till enahanda belopp.

Jag tillstyrker, att jämväl för budgetåret 1927—1928 till uppehållande av ifrågavarande parallellavdelning måtte ställas till förfogande ett belopp av 24,000 kronor.

Departement-
schefen.

Till utrustning av utvidgade laboratorier för den tekniska elementarskolan och ett tekniskt gymnasium i Örebro anvisade riksdagen på extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 10,000 kronor. I samband med omorganisationen av tekniska elementarskolan i Örebro till tekniskt gymnasium anvisades därefter på extra stat för år 1921 till utrustning av ett maskinlaboratorium vid gymnasiet ett reservationsanslag av 20,000 kronor.

Laboratorie-
utrustning
vid tekniska
gymnasiet
i Örebro.

I skrivelse den 29 april 1925 hemställde styrelsen för läroanstalten om ett anslag av 45,000 kronor för ytterligare utrustning av nämnda maskinlaboratorium.

I yttrande över framställningen vitsordade skolöverstyrelsen, att de för läroverkets laboratorieutrustning förut av riksdagen anslagna medlen — därav 20,000 kronor till maskinlaboratoriet — använts med sparsamhet och god

[207.] urskillning på ett i betraktande av medlens begränsning mycket tillfredsställande sätt, men att utrustningen ändå icke blivit tillräcklig på grund av att anslagen varit för knappt tilltagna. Skolöverstyrelsen ansåg dock, att genom förslagets realiserande i den mest oundgängliga omfattning anslagsbehovet skulle kunna nedbringas till 30,000 kronor, vilket belopp borde anvisas odelat för budgetåret 1926—1927.

Kungl. Maj:t hemställde emellertid hos 1926 års riksdag om ett anslag för ändamålet av allenast 15,000 kronor. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag.

Styrelsen för tekniska gymnasiet i Örebro har nu hemställt om ytterligare anslag av 30,000 kronor till fortsatt utrustning av tekniska gymnasiet i Örebro maskinlaboratorium, därav 15,000 kronor för att jämte de av 1926 års riksdag anvisade medel till samma belopp användas för anskaffning av en ånganläggning och 15,000 kronor för anskaffning av övriga för maskinlaboratoriet erforderliga maskiner och apparater.

Styrelsen understryker ytterligare behovet av den i styrelsens förenämnda framställning innefattade ångtekniska anläggningen och framhåller, att beskäringen av den av skolöverstyrelsen förordade summan av 30,000 kronor till endast 15,000 kronor gjorde, att gymnasiet måste avstå från anskaffningen av nämnda anläggning och därmed också från möjligheten att anordna de för den maskintekniska undervisningen synnerligen viktiga ångtekniska laborationerna för att i stället använda nu anvisade medel till anskaffning av övriga i förteckningen upptagna maskiner, vilka visserligen i och för sig vore synnerligen önskvärda men enligt styrelsens förmenande först i andra hand borde anskaffas, sedan den i första hand behövliga ångtekniska anläggningen installerats.

Skolöverstyrelsen hänvisar till sin skrivelse i ämnet den 2 oktober 1925 (se prop. 146/1926 sid. 32) och framhåller, att det av överstyrelsen då föreslagna beloppet, 30,000 kronor, vore att betrakta såsom ett minimum.

Det vore visserligen möjligt att för lägre pris åstadkomma anordningar för ångtekniska laborationer — detta vore möjligt genom att en till 12,700 kronor beräknad ångackumulator finge anstå någon tid — men överstyrelsen ville ej förneka, att även denna liksom övriga i styrelsens framställning avsedda apparater och anordningar vore i hög grad önskvärda, och överstyrelsen tillstyrkte därför ett anslag av ytterligare 15,000 kronor för budgetåret 1927—1928. Återstående 15,000 kronor torde, såsom även styrelsen ansåge möjligt, böra anstå till ett kommande budgetår. Anslaget borde anvisas som reservanslag samt förslag till mera betydande anskaffning underställas skolöverstyrelsens prövning och vara av överstyrelsen godkänt, innan anslagsmedlen finge användas.

Departementschefen.

De skäl för en fortsatt komplettering av maskinlaboratoriet vid tekniska gymnasiet i Örebro, som anförts i de under de båda senaste åren avgivna framställningarna i ämnet, synas vara så starka, att man bör skänka dem beaktande. Särskilt torde det vara av vikt för undervisningen, att den ångtekniska anläggningen kan fortsättas och bringas till fullbordan. Skolöverstyrelsen har förordat, att det belopp, som ännu erfordras härför,

eller 30,000 kronor, finge fördelas på två år och att för budgetåret 1927—1928 således begärdes 15,000 kronor, medan återstoden måtte anvisas ett följande år. Jag instämmer i detta överstyrelsens förslag liksom i överstyrelsens uttalande i fråga om anslagsmedlens disponerande.

[207.]

För uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna har under en följd av år utgått extra anslag, för budgetåret 1926—1927 med ett belopp av 6,300 kronor. Skolöverstyrelsen hemställer nu på förslag av vederbörande skolstyrelse om motsvarande anslag för budgetåret 1927—1928 med oförändrat belopp.

Parallell-
avdelningar
vid tekniska
fackskolan i
Eskilstuna.

Jag tillstyrker att för ändamålet anvisas ett belopp av 6,300 kronor.

Departement-
schefen.

Slutligen har styrelsen för tekniska fackskolan i Eskilstuna i skrivelse till skolöverstyrelsen den 12 maj 1926 anhållit om ett extra anslag av 9,025 kronor 85 öre för inköp av diverse undervisningsmateriell enligt insända förteckningar.

Undervis-
ningsmate-
riell för tek-
niska fack-
skolan i
Eskilstuna.

Jag torde böra erinra om att 1921 års riksdag beviljade ett extra anslag å 30,000 kronor till anskaffande av undervisningsmateriell och utrustning av ett maskinlaboratorium vid nämnda fackskola. Ifrågavarande laboratorieutrustning var vid ingången av år 1923 anskaffad och tagen i bruk. Den nu gjorda ansökningen avser komplettering av denna utrustning.

Skolöverstyrelsen erinrar, att överstyrelsen tidigare i avseende å en liknande framställning från skolans sida i fråga om anslag för nu löpande budgetår anfört, att det visserligen i och för sig vore önskvärt, att den föreslagna kompletteringen av undervisningsmateriell vid fackskolan kunde äga rum, men att överstyrelsen med hänsyn till att skolan så nyligen erhållit ny laboratorieutrustning och att mera trängande krav på liknande anslag beträffande andra tekniska läroverk syntes böra tillgodoses emellertid funnit, att med anslag till den då ifrågasatta kompletteringen borde för det dåvarande anstå. Sedan nu ytterligare ett år förflutit och behovet av ifrågavarande komplettering icke blott kvarstode utan helt naturligt även ökats, så ansåge överstyrelsen, att styrelsens nu föreliggande framställning icke borde helt avvisas, och ville överstyrelsen för sin del tillstyrka ett belopp av 5,000 kronor. Plan för materiellinköpen borde vara av skolöverstyrelsen godkänd, innan anslagsmedlen toges i bruk.

Av skolöverstyrelsens yttrande framgår att åtskilliga behov i fråga om ökad utrustning av laboratorierna vid fackskolan i Eskilstuna uppstått, sedan det nyss omnämnda anslaget för ändamålet beviljades av 1921 års riksdag. De mest trängande behoven torde emellertid kunna tillgodoses med anslag av den reducerade storlek, överstyrelsen förordnat. Jag tillstyrker således överstyrelsens förslag.

Departement-
schefen.

Å det förut omnämnda reservationsanslaget till tekniska läroverk hava under årens lopp uppstått reservationer, som enligt vederbörande budget-

redovisning vid utgången av budgetåret 1925—1926 utgjorde 142,857 kronor 99 öre. Dessa reservationer hava med 1926 års riksdags medgivande till någon del tagits i anspråk för bestridande av vissa utgifter, avseende tekniska läroverk. Så torde, för lättande av budgeten, kunna ske även nu, och jag tillstyrker alltså, att de fyra anslag, varom jag i det föregående under denna punkt senast talat, måtte få utgå från nämnda reservationer. Härtill torde riksdagens medgivande böra inhämtas.

Under åberopande av det anförda tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels i riksstaten för budgetåret 1927—1928 uppföra det *ordinarie* reservationsanslaget till tekniska läroverk med oförändrat belopp av kronor 483,000: —

dels ock medgiva, att från de å nämnda anslag uppkomna besparingarna må för budgetåret 1927—1928 av Kungl. Maj:t, under de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t äger föreskriva, utanordnas följande belopp:

a) till uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid tekniska gymnasiet i Örebro kronor 24,000: —

b) till laboratorieutrustning vid samma tekniska gymnasium kronor 15,000: —

c) till uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna kronor 6,300: —

d) till laboratorieutrustning vid samma fackskola kronor 5,000: —

[208. 2. Stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna.

Stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna anvisade riksdagen för budgetåret 1926—1927 ett extra reservationsanslag av 5,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva. Dylika bestämmelser hava meddelats i kungörelse den 28 maj 1926 (nr 153).

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen hemställt om anvisande av anslag för ändamålet för budgetåret 1927—1928 och därvid anfört följande:

Sedan skolöverstyrelsen tidigare vid upprepade tillfällen framhållit, att elevstipendier vid de tekniska läroverken vore starkt behövliga och detta icke föranlett någon Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen, hade skolöverstyrelsen i skrivelse den 7 oktober 1925 angående de tekniska läroverkens anslagsbehov begränsat framställningen till att avse allenast de tekniska fackskolorna och för ändamålet beräknat ett belopp av förslagsvis 10,000 kronor. Överstyrelsen hade gärna velat ånyo föreslå stipendieverksamhetens utsträckning till även andra tekniska läroanstalter än de tekniska fackskolorna. Med hänsyn till de statsfinansiella förhållandena finge överstyrelsen likväl även denna gång begränsa sin framställning liksom nästföregående år till att avse endast de senare. Emellertid syntes det överstyrelsen, att det av

överstyrelsen år 1925 beräknade beloppet nu borde helt beviljas. Det nu tillgängliga beloppet torde nämligen komma att helt tagas i anspråk för elever tillhörande första årsklassen, och om dessa, såsom syntes skäligt, skulle kunna tilldelas motsvarande stipendier även efter uppflyttning i den andra, komme medel att saknas till stipendier åt nytillträdande elever i första klassen under budgetåret 1927—1928.

Anslag för här ifrågavarande ändamål är erforderligt även för budgetåret 1927—1928. Jag kan dock icke nu tillstyrka sådan höjning av det samma, som av överstyrelsen föreslagits.

Departementschefen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* reservationsanslag

av kronor 5,000:—

att utgå enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser.

3. Resestipendier åt vissa lärare vid tekniska läroverk. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1921 års riksdag, i likhet med vad för år 1921 ägt rum, till resestipendier åt rektorer och lärare vid de tekniska läroverken och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 4,000 kronor. För förra halvåret 1923 samt för budgetåren 1923—1924 och 1924—1925 var något anslag för här ifrågavarande ändamål icke uppfört i riksstaten. För vartdera av budgetåren 1925—1927 har i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag beviljats ett anslag av 1,500 kronor, men har anslaget uppgift begränsats till att avse allenast resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de tekniska läroverken.

[209.]

Resestipendier åt vissa lärare vid tekniska läroverk.

I sin skrivelse den 31 augusti 1926 angående anslagsbehov för yrkesundervisningen för budgetåret 1927—1928 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att anslaget måtte få komma samtliga lärare vid de tekniska läroverken till godo samt med anledning härav höjas till 4,000 kronor.

Med hänsyn till den snabba utveckling, säger överstyrelsen, som särskilt under de senare åren ägt rum på teknikens olika områden, måste det betraktas som en synnerligen allvarlig olägenhet, att de tekniska läroverkens lärare i de tekniska ämnena under en lång följd av år saknat möjligheten att erhålla sådana resestipendier, som med anslaget avses.

Av skäl, som jag förut denna dag framhållit vid anmälan av framställning om anslag till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de allmänna läroverken, kan jag icke nu tillstyrka anslag, som medgiva ett återupptagande av resestipendierna i hela deras förutvarande omfattning.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid de tekniska läroverken och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 1,500: — att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Handelsläroverk.

4. Handelsgymnasier. Handelsgymnasier: *oföränd-*

rat ordinarie anslag kronor 135,000: —

[210.]

Förhöjt
understöd
åt handels-
gymnasier.

5. Förhöjt understöd åt handelsgymnasier. Riksdagen har från och med år 1918 uppfört det ordinarie anslaget till handelsgymnasier med 135,000 kronor. Därjämte har på extra stat anvisats medel till förhöjda understöd åt handelsgymnasier, utgörande för år 1920 145,000 kronor, för vart och ett av åren 1921 och 1922 150,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1923—1927 120,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har skolöverstyrelsen upptagit frågan om anslag till förhöjt understöd åt handelsgymnasierna för budgetåret 1927—1928. Med skrivelsen har överstyrelsen överlämnat avskrifter av framställningar från styrelserna för handelsgymnasierna i Stockholm, Malmö och Örebro samt av en av vederbörande rektor avfattad promemoria beträffande statsanslaget till Göteborgs handelsinstitut, samtliga framhållande behovet av ökade statsbidrag till ifrågavarande läroanstalter.

I sitt yttrande rörande detta anslag har skolöverstyrelsen erinrat om sin framställning om anslag för budgetåret 1926—1927. Överstyrelsen anförde där bland annat följande.

Till följd av anslagsminskningen från 150,000 kronor till 120,000 kronor hade trots största möjliga sparsamhet och minskning av arvodena till timlärarna, i en del fall till väsentligt lägre belopp än de eljes vid läroanstalter å motsvarande undervisningsstadium vanligen utgående, brister uppstått för några av handelsgymnasierna. För tillgodoseendet av det mest oundgängliga behovet av förhöjt understöd till handelsgymnasierna erfordrades en höjning av det extra anslaget med minst 10,000 kronor. Härtill komme emellertid, att, då enligt de av riksdagen fastställda villkoren för statsunderstöd till handelsgymnasierna de ordinarie lärarna skulle avlönas med samma belopp, som för adjunkt vid rikets allmänna läroverk vore eller kunde varda stadgade, handelsgymnasierna, sedan 1925 års riksdag beslutit förhöjning av den till adjunkter vid de allmänna läroverken utgående tillfälliga löneförbättringen, finge vidkännas en kostnadsökning för beredande av en däremot svarande löneförhöjning till sina lärare. Anslaget borde av detta skäl ökas med minst 5,000 kronor, varvid den sammanlagda ökningen av det extra anslaget komme att utgöra 15,000 kronor.

Beträffande de nu gjorda framställningarna om förhöjt statsbidrag har skolöverstyrelsen anfört: [210.]

Då behovet av denna förhöjning av det extra anslaget fortfarande framstode för skolöverstyrelsen som oundgängligt, nödgades överstyrelsen vidhålla sin anhängan om anslagsökning, helst som av överstyrelsen tillhanda-komna uppgifter angående handelsgymnasiernas ekonomi, vilka i avskrift bifogats, framtvingade, att särskilt handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Örebro för att kunna täcka sina utgifter vore i behov av ökat statsbidrag. Enligt nämnda uppgifter skulle sålunda beträffande handelsgymnasiet i Stockholm för kalenderåret 1925 en brist hava uppstått på nära 4,000 kronor, om icke Stockholms grosshandelssocietet trätt emellan. Ungefärligen likartade vore förhållandena med avseende å handelsgymnasiet i Göteborg, som sett sina fonder minskas från 243,800 kronor 1918 till 177,200 kronor 1925. Styrelsen för Malmö handelsgymnasium framhölle, att, trots vidtagandet av de kraftigaste besparingar, bland annat genom nedsättandet av timlärararvodet väsentligt under det vid de övriga statsunderstödda handelsgymnasierna utgående arvodet, under år 1925 uppstått en brist på 1,700 kronor. Slutligen uttalar styrelsen för Örebro handelsgymnasium, att anskaffning och vidmakthållandet av den undervisningsmaterie, som en nutida läroanstalt för utbildning av köpmän oundvikligen bör äga för att rätt kunna fylla sin uppgift, ej tillnärmelsevis är möjlig med de knappa medel, som hittills stått till buds.

På grund av vad sålunda anförts hemställer skolöverstyrelsen, att ett extra anslag å 135,000 kronor måtte för budgetåret 1927—1928 anvisas till beredande av förhöjt statsunderstöd åt handelsgymnasierna.

Sedermera hava från styrelserna för flera handelsgymnasier inkommit skrifter dels med vissa kompletterande uppgifter, dels avseende att betona det stora behovet av ökat statsunderstöd åt läroanstalterna.

Styrelserna för gymnasierna i Malmö och Göteborg hava särskilt framhållit, hursom trots sträng sparsamhet det ej varit möjligt bringa jämvikt i budgeten. Styrelsen för gymnasiet i Göteborg betonar, att de villkor, som uppställts för statsunderstödet åtnjutande, hindrade styrelsen att vidtaga de åtgärder, som, så länge understödet utginge med hittillsvarande belopp, vore nödvändiga för att höja inkomsterna till erforderlig storlek. Att längre tära på läroanstaltens fondkapital vore ej möjligt, och den enda möjligheten att nedbringa utgifterna vore att inskränka gymnasiets verksamhet.

Slutligen hava representanter för Sveriges samtliga statsunderstödda handelsgymnasier vid konferens i Göteborg den 16 oktober 1926 gjort ett uttalande i frågan, vilket tillställts Kungl. Maj:t och däri starkt betonats, att de till nämnda läroanstalter beviljade anslagen vore otillräckliga samt att ringa eller ingen utsikt finnes att från kommuner eller därmed likställda organisationer erhålla större belopp, än som blivit dem av staten ålagda. Ej heller vore under nuvarande förhållanden något att förvänta av den enskilda offervilligheten.

Departementschefen.

Den nedsättning i det till förhöjda understöd åt handelsgymnasier beviljade extra anslaget, som under senare år företagits, har uppenbarligen medfört avsevärda svårigheter för dessa läroanstalter. Samtidigt som statsunderstödet sålunda undergått minskning, har som bekant beslut fattats om förhöjning av den tillfälliga löneförbättringen åt adjunkter vid de allmänna läroverken, vilket medfört tvång för handelsgymnasierna att i motsvarande mån höja avlöningen åt sina ordinarie lärare.

De uttalanden, som på olika håll gjorts och vilka jag i det föregående omnämnt, hava bibragt mig den bestämda uppfattningen, att här föreligger ett verkligt, starkt behov av ökat understöd från det allmännas sida. Det bör ock bemärkas, att handelsgymnasierna måste anses fylla en för vårt näringsliv mycket betydelsefull uppgift och att en inskränkning i deras verksamhet skulle innebära en kännbar förlust. Vidare torde det förhålla sig så, att det statsunderstöd, som för närvarande utgår till dessa läroanstalter, är proportionsvis lägre än det som i regel tillkommer läroanstalter av jämförlig art. Under sådana omständigheter kan jag icke underlåta att förorda den av skolöverstyrelsen föreslagna anslagsförhöjningen. Givetvis skulle med anslaget fortfarande vara förknippade de villkor, som för närvarande äro gällande för utgåendet av detsamma.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till beredande av förhöjt understöd åt handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping, utöver till dem redan anslagna belopp, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag

av kronor 135,000: —

att utgå under förutsättning att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahåller erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnar ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

[211.]

6. Resestipendier åt vissa lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier.

Resestipendier åt vissa lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier.

Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning anvisade 1921 års riksdag till resestipendier åt rektorer och lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier, under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 2,000 kronor. För förra halvåret 1923 samt för budgetåren 1923—1925 var något anslag för här ifrågakvarande ändamål icke uppfört i riksstaten. I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag har för vartdera av budgetåren 1925—1927 beviljats ett anslag av 1,000 kronor, men har anslagets uppgift begränsats till att avse allenast resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid handelsgymnasierna.

I sin förutnämnda skrivelse angående anslagsbehov för yrkesundervisningen för budgetåret 1927—1928 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att anslaget måtte få komma samtliga lärare vid handelsgymnasierna till godo samt med anledning härav höjas till 2,000 kronor.

I anslutning till vad jag anfört under flera punkter i det föregående, har jag icke ansett mig kunna förorda, att anslagen till resestipendier nu höjas eller komma andra till godo än lärarna i främmande levande språk.

Departementschefen,

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till resestipendier åt lärare i främmande levande språk vid statsunderstödda handelsgymnasier anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag

av kronor 1,000: —

att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

7. Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

[212.]

Det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning utgör för budgetåret 1926—1927 875,000 kronor. Det tidigare till beredande av särskild arvodesförhöjning åt lärare vid ifrågasvarande läroanstalter anvisade extra anslaget har från och med budgetåret 1924—1925 icke uppförts i riksstaten. I samband med sitt beslut i fråga om anslag för berörda ändamål för sistnämnda budgetår fastställde riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, i vissa avseenden ändrade grunder för beviljande av statsunderstöd till de läroanstalter, varom här är fråga. Rörande innebörden härav får jag hänvisa till 1924 års åttonde huvudtitel, sid. 388—393, samt riksdagsskrivelsen nr 8 A av samma år, sid. 104—107.

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

I skrivelse den 31 augusti 1926 angående anslag för yrkesundervisningen för budgetåret 1927—1928 har nu skolöverstyrelsen hemställt *dels* om ökning av nämnda ordinarie förslagsanslag till 1,060,000 kronor, därvid 30,000 kronor beräknats för beredande av särskilt statsunderstöd till arvoden åt rektorerna vid ifrågasvarande läroanstalter, *dels ock* om beviljande av ett extra förslagsanslag av 90,000 kronor till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning. Sedermera har överstyrelsen i skrivelse den 13 november 1926 avgivit förslag rörande de grunder, enligt vilka statsbidrag borde utgå till rektorsarvoden. Förslaget går ut på att bidraget ej skulle få överstiga 1,000 kronor för varje särskild rektorstjänst och ej heller $\frac{2}{3}$ av hela det utgående arvodet. Bidragsbeloppet skulle inom nu angivna ram i varje särskilt fall bestämmas av överstyrelsen.

I fråga om beräkningen av anslagsbehovet efter nu gällande grunder anför skolöverstyrelsen i förstnämnda skrivelse följande:

[212.]

För budgetåret 1924—1925 utdelade överstyrelsen i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 20 juni 1924 (nr 309) om ändrad lydelse av §§ 1 och 2 i kungörelsen den 4 november 1921 (nr 705) angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning såsom understöd till avlöning åt rektor och övriga lärare samt till undervisningsmateriell vid de kommunala anstalterna för yrkesundervisning tillhoppa 821,989 kronor 86 öre. Då det av riksdagen för ifrågavarande budgetår anvisade anslaget utgjorde endast 600,000 kronor, blev detta sålunda avsevärt överskridet.

För budgetåret 1925—1926 utdelade överstyrelsen i enlighet med i nyssnämnda kungörelse föreskrivna grunder till samma ändamål tillhoppa 886,680 kronor 40 öre, alltså även då med väsentligt högre belopp än det anslag å 750,000 kronor, som av riksdagen anvisats för ifrågavarande år.

För budgetåret 1926—1927 har överstyrelsen för närvarande under handläggning ansökningar om understöd på tillhoppa 947,256 kronor 48 öre, beräknade efter de i ovan angivna kungörelse angivna, fortfarande gällande grunder. Även bortsett från att innevarande år överstyrelsen torde liksom alla föregående år komma att få mottaga åtskilliga kompletteringsansökningar för anordnande av kurser, som ej kunnat planeras redan före den egentliga ansökningstidens utgång, visar den sökta understödssumman, att intresset för ifrågavarande skolor tilltagit i omfattning, så att behovet av understödsmedel ytterligare vuxit. En jämförelse med understödsutdelningen under de två närmast föregående budgetåren visar, att denna behovsökning icke är av tillfällig natur, utan att den är en följd av skolornas alljämt fortgående utveckling. Så vitt överstyrelsen nu kan bedöma synes för detta budgetår ett understödsbehov av minst 960,000 kronor vara för handen. Även för detta år blir det alltså nödvändigt att väsentligt överskrida det anslag å 875,000 kronor, som av riksdagen anvisats.

Beträffande budgetåret 1927—1928, som förevarande framställning avser, synes ingen anledning finnas att antaga, att den stegring i understödsbehovet, som hittills för varje budgetperiod gjort sig gällande, skulle komma att avstanna. Yrkesundervisningsväsendets ökade omfattning bestämmes för närvarande sålunda icke så mycket av tillkomsten av hithörande slag av skolor inom något större antal kommuner, där dylika skolor icke förut förkommit, utan dess mera dels på tillgodoseendet av de äldres yrkesutbildningsbehov vid redan befintliga skolor genom på olika stadier anordnade kurser i valfria läroämnen, dels på att verkstadsarbete i allt större omfattning införes i lärlingsskolans undervisning, dels ock på upprättande av ett ökat antal verkstadsskolor. Härtill kommer, dels att svårigheten att i s. k. blandade avdelningar i lärlingsskolor för hantverk och industri åstadkomma en effektiv, för varje yrke passande utbildning nödgat kommunerna att i allt större utsträckning vidtaga den behöfliga uppdelningen av dessa avdelningars lärjungar i de läroämnena, där gemensam undervisning ej kan på ett tillfredsställande sätt anordnas, dels att det i lärlingsskolor för handel visat sig vara behöfligt att vid undervisningen i väsentlig mån skilja de lärjungar, som avse utbildning för affärskontor från dem, som avse utbildning för minuthandel, för att i gehörig grad kunna tillgodose de olika utbildningsbehoven inom dessa handels två verksamhetsgrenar. Samtliga här berörda omständigheter förorsaka givetvis ett ökat antal undervisningstimmar och som följd därav även ett ökat understödsbehov. Under förutsättning av oförändrade grunder för understödets utgående synes det översty-

relsen nödvändigt, att ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1927—1928 bestämmes till 1,030,000 kronor.

Jag anser, att understöd åt ifrågavarande läroanstalter även för budgetåret 1926—1927 bör utgå enligt de av 1924 års riksdag bestämda grunder och kan följaktligen icke ansluta mig till skolöverstyrelsens förslag i vad det avser statsunderstöd till arvoden åt rektorer eller arvodesförhöjning åt lärare vid dessa anstalter.

Departementschefen.

Även med en fortsatt tillämpning av nu gällande grunder för understöds utgående lär emellertid en förhöjning av det ordinarie anslaget vara ofrånkomlig. Då anslaget av 1926 års riksdag höjdes med ett så avsevärt belopp som 125,000 kronor, synes mig höjningen för budgetåret 1927—1928 kunna begränsas till 50,000 kronor, varigenom anslaget alltså skulle komma att utgöra 925,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning,

nu		kronor 875,000: —
med		» 50,000: —
till		» 925,000: —

8. Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning. Det ordinarie anslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning utgjorde för vartdera av budgetåren 1924—1926 625,000 kronor och utgår för innevarande budgetår med 650,000 kronor. I likhet med vad som var fallet med de kommunala anstalterna för yrkesundervisning har det tidigare utgående extra anslaget till arvodesförhöjning åt lärare icke upptagits i riksstaten för nämnda budgetår. Jag får härutinnan hänvisa till 1924 års åttionde huvudtitel, sid. 393—395, samt riksdagsskrivelsen nr 8 A av samma år, sid. 107.

[213.]

Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning.

I sin skrivelse den 31 augusti 1926 angående anslag för yrkesundervisningen för budgetåret 1927—1928 har nu skolöverstyrelsen hemställt *dels* om förhöjning av ifrågavarande ordinarie anslag till 770,000 kronor, därvid 20,000 kronor beräknats för beredande av särskilt statsunderstöd till arvoden åt rektorerna vid ifrågavarande läroanstalter, *dels ock* om anvisande av ett extra förslagsanslag av 60,000 kronor till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning. Överstyrelsen har därvid anfört bland annat:

För budgetåret 1924—1925 utdelade Kungl. Maj:t av det av riksdagen anvisade anslaget å 625,000 kronor *dels* för budgetårets förra hälft till de förutvarande lägre tekniska yrkesskolorna 2,930 kronor, *dels* till de enskilda anstalterna för yrkesundervisning ett sammanlagt belopp av 622,220 kronor. För budgetårets senare hälft utdelades icke några understöd till de lägre

[213.] tekniska yrkesskolorna, enär enligt tidigare uppgjord plan för dessa understöds avskrivande desamma upphörde med 1924 års utgång. Av det till de enskilda anstalterna för yrkesundervisning beviljade beloppet avgingo emellertid 800 kronor på grund av att, enligt till överstyrelsen från vederbörande anstalt inkommen anmälan, planerad kurs icke kommit till stånd. Då de ansökningar om understöd till här ifrågavarande slag av skolor, över vilka överstyrelsen hade att avgiva slutligt utlåtande, avsågo ett sammanlagt understödsbelopp av 720,989 kronor 96 öre, kunde åt förut ej understödda anstalter, som ansågos förtjänta av understöd, icke beviljas mer än 40 å 50 procent av vad som enligt gällande grunder bort utgå, varjämte jämväl på understöden till förut understödda anstalter väsentliga beskränningar måste vidtagas.

För budgetåret 1925—1926 har Kungl. Maj:t till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning utdelat hela det av riksdagen för ändamålet anvisade anslaget, 625,000 kronor. Då de ansökningar om understöd, över vilka överstyrelsen hade att avgiva slutligt utlåtande, avsågo ett sammanlagt understödsbelopp av 729,075 kronor 73 öre, kunde endast undantagsvis och till obetydliga belopp understöd givas till förut ej understödda anstalter och till utvidgningar av förut understödda.

Beträffande budgetåret 1926—1927, för vilket ett anslag av 650,000 kronor finnes tillgängligt, har överstyrelsen för närvarande under handläggning ansökningar om understöd på tillhopa 728,422 kronor 43 öre. Att någon ökning av det sökta beloppet, jämfört med föregående års, icke visat sig, torde i väsentlig mån sammanhånga med den omständigheten, att vid ansökningstidens utgång den 1 april 1926 det var känt, att Kungl. Maj:t av riksdagen begärt hithörande anslags höjande med allenast 25,000 kronor och att på grund därav utsikter för förut ej understödda anstalter att erhålla understöd fortfarande ej syntes förefinnas, ävensom med att den knappa tillgången på understöd jämväl under de föregående åren verkat hämmande på utvecklingen inom här ifrågavarande undervisningsområde.

För budgetåret 1927—1928, som förevarande framställning avser, synes det överstyrelsen, för att i någon mån möjlighet till erhållande av för anstalternas ekonomi och pedagogiska resurser någorlunda betydelsefulla statsunderstöd skola kunna beredas sådana anstalter, som ännu icke sökt understöd men som kunna anses vara därav förtjänta och säkerligen komma att därom göra ansökning, så snart utsikter till understöds erhållande föreligga, erforderligt, att det ordinarie anslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning, om oförändrade grunder för dess användning skola tillämpas, för budgetåret 1927—1928 höjes till samma belopp, som överstyrelsen föreslog för budgetåret 1926—1927, nämligen 750,000 kronor.

Departementschefen.

Lika litet som i fråga om de kommunala yrkesundervisningsanstalterna anser jag mig beträffande de enskilda kunna tillstyrka något anslag till arvoden åt rektorer eller arvodesförhöjning åt lärare.

Vad angår det ordinarie anslaget anser jag i likhet med överstyrelsen, att en förhöjning av detsamma är önskvärd. Under nu rådande förhållanden finner jag mig dock icke kunna tillstyrka större ökning än till 675,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* anslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning,

nu	kronor 650,000: —
med	» 25,000: —
till	» 675,000: —

9. Understöd till behövande elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning. Under åtskilliga år har riksdagen till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning beviljat medel å extra stat. För budgetåret 1926—1927 anvisades för ändamålet ett förslagsanslag av 25,000 kronor. Bestämmelser angående anslagets användning hava meddelats i kungörelserna den 18 februari 1921, nr 76, angående understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning samt den 20 juni 1924, nr 240, om ändrad lydelse av 4 § mom. 1 i sagda kungörelse. Enligt nämnda paragraf har skolöverstyrelsen att meddela beslut rörande det belopp till understöd åt elever, som skall tillkomma varje skola. Vid bestämmandet av nämnda belopp skall för obemedlad elev beräknas högst 20 kronor och för mindre bemedlad elev högst 10 kronor för månad.

[214.]
Understöd
till behövan-
de elever
vid vissa
skolor för
husmoders-
utbildning.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen anhållit om förslag till riksdagen att för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av 130,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av överstyrelsen angivna grunder användas till understöd åt behövande elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av minst fem månaders längd. Därest skäl ej ansåges föreligga att sålunda utvidga statens stipendieunderstödjande verksamhet har överstyrelsen alternativt anhållit om beviljande av ett förslagsanslag å 25,000 kronor att utgå såsom understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för husmodersutbildning.

Angående stipendieförmånernas utsträckande även till de *kommunala* skolornas elever anför överstyrelsen följande:

Vad beträffar den omständigheten, att de sedan år 1918 förekommande statsstipendierna för husmodersutbildningen hittills begränsats till *enskilda* skolor, synes det fullkomligt obegripligt, att ifrågavarande stipendier icke, såsom överstyrelsen ävenledes tidigare föreslagit, skulle få tillgodogöras även av behövande elever vid motsvarande *kommunala* skolor. Denna punkt i skolöverstyrelsens här åberopade framställning synes icke hava blivit närmare beaktad, varför överstyrelsen ser sig nödsakad att än en gång påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å berörda missförhållande och påkalla behövlig ändring i bestämmelserna.

Yrkandet på en utsträckning av statens stipendieunderstödjande verksamhet till kommunala och enskilda yrkesutbildningsanstalter i allmänhet har även tidigare framförts av överstyrelsen. På sätt framgår av punkten 185 i 1926 års åttonde huvudtitel fann dåvarande chefen för ecklesiastikdeparte-

Departement-
schefen.

mentet sig icke kunna tillstyrka överstyrelsens då föreliggande förslag. Icke heller jag anser mig kunna i nuvarande budgetära läge förorda förslaget på grund av de ekonomiska konsekvenser, ett genomförande av förslaget skulle medföra för statsverket. Eljest vill jag gärna medgiva, att ett verkligt behov av statsstipendier föreligger även för här berörda skolors elever.

Däremot tillstyrker jag, att anslag för nästkommande budgetår utverkas åt elever vid skolor för husmodersutbildning. I likhet med överstyrelsen kan jag icke finna det rimligt att, som hittills varit fallet, de elever, som åtnjuta undervisning vid kommunala skolor för husmodersutbildning skola vara berövade möjligheten att erhålla statsstipendier. På sätt överstyrelsen hemställt bör därför anslaget utsträckas att omfatta även elever vid kommunala skolor av sistnämnda slag.

I övrigt synas de nuvarande grunderna för utgående av ifrågavarande stipendier böra bibehållas. Någon ökning av anslaget i anledning av den av mig förordade ändringen torde icke nu behöva ske, då de nytillkommande skolorna äro relativt få.

Under återopande av vad jag här anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 25,000: —
att i enlighet med nu gällande grunder utgå som understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda, kommunala och enskilda skolor för husmodersutbildning.

Särskilda anstalter för yrkesundervisning.

10. **Tekniska skolan i Stockholm, oförändrat ordi-**

narie anslag kronor 98,575: —

[215.]

Uppehållan-
de av verk-
samheten vid
tekniska sko-
lan i Stock-
holm.

11. Uppehållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1926 års riksdag till upprätthållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag av 33,000 kronor, under villkor att Stockholms stad för samma tid utöver förut anslagna medel, 7,500 kronor för år, för berörda ändamål bidroge med samma belopp som statsanslaget samt med beräknande att 480 kronor tillsköttes av Sjöstedtska fonden.

Styrelsen för skolan har nu anhållit om utverkande av anslag till skolan för budgetåret 1927—1928 med samma belopp och efter enahanda grunder som beträffande budgetåret 1926—1927.

Skolöverstyrelsen hemställer om bifall till skolstyrelsens förslag.

Departement-
schefen.

Jag har icke något att erinra mot vad som sålunda föreslagits och hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till upprätthållande av verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 33,000: — under villkor att Stockholms stad för samma tid utöver förut anslagna medel, 7,500 kronor för år, för berörda ändamål bidrager med samma belopp som statsanslaget samt med beräkning, att 480 kronor tillskjutas av Sjästedtska fonden.

12. **Bergsskolorna i Filipstad och Falun.** Till upprätthållande av verksamheten vid bergsskolorna i Filipstad och Falun har riksdagen alltså år 1873 lämnat bidrag, vilka från och med år 1917 utgått med $\frac{3}{5}$ av kostnaderna, under det att övriga kostnader avsetts skola bestridas av järnkontorets medel. Enligt det i propositionen nr 225 till 1922 års riksdag framlagda, av riksdagen godkända förslaget till omorganisation av bergsskolorna, skulle statens årliga bidrag till deras upprätthållande från och med genomförandet vid ingången av läsåret 1923—1924 av omorganisationen utgöra 45,210 kronor, fränsett statens andel i ålderstillägg och dyrtidstillägg. Nämnade belopp anvisades för budgetåret 1926—1927 jämte 1,230 kronor till ålderstillägg åt lärare och vaktmästare.

I en av skolöverstyrelsen med utlåtande den 31 augusti 1926 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse hava *fullmäktige i järnkontoret* hemställt om utverkande av statsanslag för budgetåret 1927—1928 *dels* till upprätthållande av verksamheten vid skolorna med samma belopp 45,210 kronor, som nu utgår, *dels* till ålderstillägg åt lärare och vaktmästare med $\frac{3}{5}$ av det beräknade ålderstilläggsbeloppet 2,300 kronor eller med 1,380 kronor, *dels* till dyrtidstillägg åt skolornas befattningshavare, utgående efter de grunder, som komme att bestämmas beträffande befattningshavare i statens tjänst, med $\frac{3}{5}$ av tilläggsbeloppet, *dels ock* till beredande av tillfällig löneförbättring åt rektorer och ordinarie lärare vid skolorna samt av tillfälliga lönetillägg åt vaktmästarna vid samma skolor, allt efter enahanda grunder, som kunde komma att i berörda avseenden gälla för motsvarande befattningshavare i statens tjänst, under villkor att $\frac{2}{5}$ av kostnaderna bestridas av järnkontoret.

Beträffande anslaget till *ålderstillägg* har *skolöverstyrelsen* meddelat följande.

Under budgetåret 1926—1927 hade ålderstillägg beräknats komma att utgå till en lärare med 1,000 kronor, till en lärare efter 500 kronor för år under senare halvåret 1926 och efter 1,000 kronor för år under förra halvåret 1927 samt till en vaktmästare med 300 kronor. Den nu gjorda hemställan om statsbidrag till ålderstillägg med ett från 1,230 kronor till 1,380 kronor förhöjt belopp, utgörande $\frac{3}{5}$ av de för budgetåret 1927—1928 beräknade ålderstilläggen å sammanlagt 2,300 kronor, betingades av att båda ifrågakommande lärare under sistnämnda budgetår komme att uppbära ålders- tillägg med för vardera 1,000 kronor.

[216.]

Bergsskolorna i Filipstad och Falun.

Jämnväl fullmäktiges framställning om tillfällig löneförbättring tillstyrkes av skolöverstyrelsen, under återopande av samma skäl som anfördes i överstyrelsens år 1925 avgivna framställning i detta ämne. Beträffande denna fråga får jag hänvisa till 1926 års åttonde huvudtitel, sid. 605.

Departementschefen.

Mot framställningarna om anslag till upprätthållande av verksamheten vid skolorna och till ålderstillägg åt lärare och vaktmästare har jag intet att erinra. Den för ålderstillägg begärda ökningen av 300 kronor förändrades, såsom skolöverstyrelsen framhållit, därav, att en lärare blivit berättigad att från och med år 1927 åtnjuta ett andra ålderstillägg. För minskande av antalet anslag å riksstaten torde emellertid de av mig nu förordade anslagsbeloppen, 45,210 kronor och 1,380 kronor, lämpligen böra sammanföras till ett anslag å 46,590 kronor. Vad åter beträffar ansökningen om beredande av tillfällig löneförbättring och tillfälliga lönetillägg, har jag ej funnit omständigheterna medgiva förslag till riksdagen om beviljande av medel härför. Till frågan om dyrtidstillägg återkommer jag i det följande (punkt 218.)

Jag hemställer alltså i nu förevarande sammanhang, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag med $\frac{3}{5}$ av kostnaderna för uppehållande under tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 av verksamheten vid bergsskolorna i Filipstad och Falun, anordnade på sätt i yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 mars 1922 närmare angivits, för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *extra* anslag av kronor 46,590:—

att utgå under villkor att järnkontoret ansvarar för den del av kostnaderna för skolornas uppehållande i den uti nämnda yttrande angivna omfattning, som ej täckes genom anslag av statsmedel, samt med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter i fråga om nämnda anslag, som av Kungl. Maj:t prövas erforderliga.

[217.] 13. **Vävsolan i Borås.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1926 års riksdag till uppehållande av verksamheten vid vävsolan i Borås för budgetåret 1926—1927 ett extra anslag av 9,850 kronor att utgå efter följande grunder, nämligen:

dels med 6,200 kronor såsom bidrag till upprätthållande av vävsolan i Borås, under villkor att från Älvsborgs läns landsting eller eljest tillsköttes ett belopp, motsvarande minst hälften av berörda statsanslag,

dels med 2,000 kronor såsom bidrag till avlönande av en andre lärare vid samma skola, under villkor att enahanda belopp bleve för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillskjutet,

dels ock med 1,250 kronor såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs och med 400 kronor såsom bidrag till sådan löneförbättring för biträdande lärarinnan därstädes Hilma Stenwall, under villkor att dessa löneförbättringar motsva-

rande belopp bleve för ändamålet från omförmälda läns landsting eller eljest tillskjutna samt, beträffande löneförbättringen för Krebs, därjämte, att hans avlöningsförmåner för budgetåret ej sattes till lägre belopp än 5,750 kronor för år räknat.

[217.]

I skrivelse till skolöverstyrelsen den 14 maj 1926 har styrelsen för vävskolan gjort framställning om statsanslag å 10,325 kronor åt skolan för budgetåret 1927—1928.

Det begärda statsanslaget avsåge samma ändamål som för budgetåret 1926—1927 med undantag därav, att bidrag begärdes till avlöning åt två extra lärare. Beträffande dessa lärare har styrelsen anfört, att från och med höstterminen 1925 inrättats en särskild lärarbefattning i matematik samt i fysik och mekanik med tillhoppa 4 veckotimmars undervisning. Avsikten härmed hade varit, att vävskolans elever skulle komma i åtnjutande av en mera effektiv undervisning i nämnda ämnen, varigenom deras allmän-tekniska utbildning komme att förbättras. Lärararvodet, 700 kronor för år, hade läsåret 1925—1926 täckts med räntemedel från sparbankens donation.

Från och med läsåret 1922—1923 hade vidare inrättats en lärarbefattning i fackteckning (frihandsteckning och mönsterkomposition) med 2 veckotimmars undervisning gemensamt för båda klasserna. Kostnaden, 250 kronor för år, hade tillsvidare bestritts av räntemedel från en donation. Styrelsen begärde nu, att statsbidrag måtte beviljas med halva lönebeloppet, under villkor att resten tillsköttes från annat håll.

Skolöverstyrelsen har med skrivelse den 31 augusti 1926 överlämnat framställningen till Kungl. Maj:t och har därvid anfört följande:

Skolöverstyrelsen, som ansåge skolstyrelsens åtgärd att anställa särskilda extra lärare för ovannämnda ämnen med hänsyn till undervisningens rationella ordnande efter nutida krav synnerligen välbetäckt, funne förslaget om statsbidrag till avlönande av ifrågavarande lärare med ett belopp motsvarande hälften av avlöningen vara väl grundat, helst detsamma anslöte sig till riksdagens upprepade beslut att lämna bidrag till avlönande av en andre lärare vid vävskolan på enahanda villkor. Skolöverstyrelsen, som icke funne något att erinra med avseende å de ifrågavarande arvodesbeloppens storlek, tillstyrkte alltså, att i extra anslaget till vävskolan i Borås för budgetåret 1927—1928 måtte beräknas en ny anslagspost med 475 kronor såsom bidrag till avlönande av extra lärare vid vävskolan i matematik, fysik, mekanik och fackritning, under villkor att enahanda belopp för ändamålet från Älvsborgs läns landsting eller eljest tillsköttes. Anslaget till vävskolan, som överstyrelsen funne för budgetåret 1927—1928 böra beräknas i övrigt enligt samma grunder och till samma belopp som för budgetåret 1926—1927 borde med anledning härav ökas med 475 kronor eller från 9,850 kronor till 10,325 kronor.

Anslag till uppehållande av vävskolan i Borås är givetvis fortfarande erforderligt. Skolans styrelse har ifrågasatt en mindre höjning av statsbidraget för att därmed avlöna två extra lärare, vilka under de senare åren varit anställda vid skolan och hittills avlönats med donationsmedel. Då dessa lärare äro behövlige för skolan, synes det vara rimligt att staten lämnar bidrag efter övliga grunder även till deras avlöning. Jag finner mig alltså

Departement-
schefen.

böra tillstyrka skolstyrelsens framställning, varigenom anslaget skulle ökas från 9,850 kronor till 10,325 kronor. Som antytts bör ett bidrag, motsvarande den nu föreslagna anslagshöjningen, tillskjutas av Älvsborgs läns landsting eller eljest.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid vävskolan i Borås anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* anslag av kronor 10,325: — att utgå med de belopp, till de ändamål och under de villkor, som i det föregående angivits.

[218.]

Dyrtids-
tillägg åt be-
fattningsha-
vare vid
vissa stats-
understödda
anstalter för
yrkesunder-
visning.

14. Dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning. För budgetåret 1926—1927 har riksdagen för beredande av dyrtidstillägg åt befattningshavarna vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås anvisat ett belopp av 42,000 kronor att utgå efter de grunder, som kunde komma att gälla för dyrtidstillägg under nämnda budgetår åt befattningshavare i statens icke nyreglerade verk, dock med iakttagande att dyrtidstillägg skulle beräknas ej blott å de avlöningsförmåner, som vore för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den förhöjning av avlöningen, som i form av provisorisk lönereglering eller tillfällig löneförbättring kunde tillkomma dem genom bidrag av stat, landsting, kommun eller från enskild donation, samt under villkor, vad anginge befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm samt vävskolan i Borås, att halva kostnaden för dyrtidstillägg bestredes av vederbörande kommun eller landsting, och, vad anginge bergsskolorna i Filipstad och Falun, att $\frac{2}{5}$ av kostnaden för dyrtidstillägg bestredes av järnkontoret. Tillika bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som kunde finnas erforderliga för tillämpning av de utav riksdagen fastställda grunderna för dyrtidstilläggens utgående.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om beredande av dyrtidstillägg åt befattningshavare vid ifrågavarande läroanstalter under budgetåret 1927—1928.

Departement-
schefen.

Fortsatt dyrtidstillägg torde böra utgå till dessa skolors personal och särskilt anslag följaktligen för ändamålet äskas hos riksdagen även för budgetåret 1927—1928. Dyrtidstillägget bör, i anslutning till tidigare beslut, utgå efter de grunder, som beträffande sistnämnda budgetår komma att gälla för dyrtidstillägg i allmänhet åt befattningshavare vid statens icke nyreglerade verk. Vad angår de avlöningsförmåner, å vilka dyrtidstillägget skall beräknas, samt vederbörande kommuners eller andra korporationers bidragskyldighet torde få tillämpas samma bestämmelser, som nu gälla. För ändamålet erfordras enligt inom finansdepartementet verkställda beräkningar ett belopp av 40,000 kronor.

I anslutning i övrigt till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels för beredande av dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* förslagsanslag av . . . kronor 40,000: —

dels föreskriva, att nämnda dyrtidstillägg skall utgå efter de grunder, som må komma att gälla för dyrtidstillägg under budgetåret 1927—1928 åt befattningshavare i statens icke nyreglerade verk;

dock med iakttagande att dyrtidstillägg skall beräknas, ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den förhöjning av avlöningen, som i form av provisorisk löne reglering eller tillfällig löneförbättring må tillkomma dem genom bidrag av stat, landsting, kommun eller från enskild donation; samt

under villkor, vad angår befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vävskolan i Borås, att halva kostnaden för dyrtidstillägg bestrides av vederbörande kommun eller landsting, samt, vad angår bergsskolorna i Filipstad och Falun, att $\frac{2}{5}$ av kostnaden för dyrtidstillägg bestrides av järnkontoret;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som må finnas erforderliga för tillämpning av de utav riksdagen fastställda grunderna för dyrtidstilläggens utgående.

Anstalter för utbildande av lärare för yrkesundervisningen.

15. **Yrkespedagogiska centralanstalten.** Till den yrkespedagogiska centralanstalten har riksdagen för budgetåret 1926—1927 beviljat ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor, varjämte riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag förklarar, att av anstalten finge i den utsträckning, som Kungl. Maj:t kunde finna gott medgiva, anordnas kurser för lärare vid tekniska läroverk och handelsgymnasier samt därmed jämförliga läroanstalter, ävensom att deltagare i dessa kurser finge av de till anstalten anvisade medlen tilldelas understöd i form av resekostnads- och traktamentsersättning enligt de grunder, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

I skrivelse den 31 augusti 1926 har nu skolöverstyrelsen hemställt om utverkande av ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor för anstaltens fortsatta verksamhet under budgetåret 1927—1928.

[219.]

Yrkespedagogiska centralanstalten.

[219.] Överstyrelsen anför i huvudsak:

Vid utgången av budgetåret 1925—1926 kvarstod en besparing å anstaltens anslag av 916 kronor 72 öre. Då detta belopp jämte det för budgetåret 1926—1927 anvisade anslaget torde under samma budgetår helt tagas i anspråk för anstaltens verksamhet, som även kommer att omfatta anordnande av kurser för lärare vid tekniska läroverk och handelsgymnasier, genom vilka kurser ökade kostnader för anstalten till beräknat belopp av 2,000 kronor komma att uppstå, finner sig överstyrelsen böra beräkna anstaltens anslagsbehov för budgetåret 1927—1928 till 60,000 kronor eller samma belopp som anslagen för de närmast föregående budgetåren.

Departementschefen.

Då jag icke funnit anledning till erinran emot vad överstyrelsen föreslagit, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till en yrkespedagogisk centralanstalt med de uppgifter och den anordning, som av Kungl. Maj:t närmare bestämmes i huvudsaklig anslutning till nu tillämpade grunder, anvisa för budgetåret 1927—1928 ett *extra* reservationsanslag av kronor 60,000: —

K. Folkbildningsåtgärder i övrigt.

Folkbibliotek.

1. **Understöd åt folkbibliotek.** Det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek har för vart och ett av åren 1913—1919 varit i riksstaten uppfört med ett belopp av 170,000 kronor. Efter denna tid har anslaget vid olika tillfällen höjts och utgår för budgetåret 1926—1927 med ett belopp av 500,000 kronor. [220.]
Understöd åt
folkbibliotek.

Föreskrifter rörande grunderna för anslagets utdelande hava meddelats genom kungörelsen den 31 december 1920 (nr 948) angående understödjande av folkbiblioteksväsendet samt kungörelserna den 18 november 1921 (nr 724) och den 30 december 1922 (nr 619) angående ändring i vissa delar av förstnämnda kungörelse.

Utom de understöd, som jämlikt bestämmelserna i nämnda kungörelser utgå till folk- och skolbibliotek m. fl. anstalter och vilka samtliga utdelas av skolöverstyrelsen, utgå emellertid från detta anslag på grund av särskilda beslut av riksdagen medel till åtskilliga andra ändamål med vissa belopp för år räknat. Dessa poster äro:

1) för utgivande av årliga tillägg till grundkatalogen över för folk- och skolbibliotek lämplig litteratur från och med år 1921 tills vidare ett belopp av högst 5,000 kronor,

2) för fortsatt utgivande av tidskriften Bokstugan under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, från och med år 1921 tills vidare ett understöd av 3,000 kronor,

3) för fortsatt utgivande av tidskriften Biblioteksbladet under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, från och med år 1920 tills vidare till Sveriges allmänna biblioteksforening ett understöd av 3,000 kronor,

4) för fortsatt utgivande av tidskriften Studiekamraten under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, från och med den 1 juli 1925 tills vidare till tidskriftens utgivare ett understöd av 3,000 kronor,

5) för anordnande av kurser för föreståndare för folk-, skol- och studie-cirkelbibliotek från och med år 1920 under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott fastställa, ett belopp av högst 12,000 kronor,

6) från och med den 1 juni 1925 dels arvoden åt de kvinnliga biträdena hos skolöverstyrelsens bibliotekskonsulenter, beräknade för två av biträdena efter ett grundbelopp av 3,300 kronor¹⁾ och för två efter ett grundbelopp av 2,208 kronor, dels ock, i den mån sagda kvinnliga biträden i vederbörlig ordning prövas berättigade till uppflyttning i löneklass, vad som erfordras för gäldande av dem sålunda tillerkända arvodesförhöjningar,

¹⁾ Till det ena av dessa biträden utgår anslag endast för så vitt för det år, som i varje fall är ifråga, intet understöd från folkbiblioteksanslaget lämnas åt bokförmedlingsanstalt.

[220.]

7) till ersättning åt vikarier för de kvinnliga biträdena hos bibliotekskonsulenterna från och med den 1 juli 1924 tills vidare ett belopp av högst 1,400 kronor, vilken post enligt medgivande av 1926 års riksdag från och med budgetåret 1926—1927 har karaktären av förslagsanslag.

Ovan angivna särskilda poster uppgå till ett sammanlagt belopp av högst 38,416 kronor jämte vad som kan komma att erfordras för beredande av uppflyttning i löneklass åt bibliotekskonsulenternas kvinnliga biträden.

Skolöverstyrelsen, som i yttrande den 14 oktober 1924 över folkbildnings-sakkunnigas betänkande framlagt förslag till omorganisation av det fria och frivilliga folkbildningsarbetet, har i sin skrivelse den 31 augusti 1926 angående anslag för folkundervisningen under budgetåret 1927—1928 ånyo framhållit det trängande behovet av en omorganisation av statens verksamhet för understödjande av det fria folkbildningsarbetet i vårt land samt i anslutning härtill hemställt, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag för 1927 års riksdag i huvudsaklig överensstämmelser med de riktlinjer, som angivits i nämnda utlåtande av den 14 oktober 1924.

För den händelse, Kungl. Maj:t ej skulle anse sig böra förelägga riksdagen dylikt omorganisationsförslag, har överstyrelsen i förutberörda skrivelse jämväl yttrat sig angående de anslagsäskanden, som, med utgångspunkt från nu tillämpade grunder för statens understödsverksamhet på här ifrågavarande område, böra göras för budgetåret 1927—1928. I detta hänseende har överstyrelsen rörande anslaget till understöd åt folkbibliotek an-
fört följande:

Med stöd av nu inkomna ansökningshandlingar kunna anslagen från här ifrågavarande förslagsanslag beräknas komma att under budgetåret 1926—1927 utgå med följande belopp:

till folk- och skolbibliotek med högst 340,000 kronor;

till riksförbund för biblioteksverksamhet genom studiecirklar med högst 137,000 kronor;

till bibliotek vid sjukvårdsinrättningar med högst 6,000 kronor;

till förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek med 11,000 kronor, vartill komma 750 kronor i engångsanslag till centralbyrån i Lund för populära vetenskapliga föreläsningar;

till bibliotekskurser med högst 12,000 kronor;

till tillägg till grundkatalogen för folk- och skolbibliotek med högst 5,000 kronor;

till tidskrifterna Biblioteksbladet, Bokstugan och Studiekamraten med 3,000 kronor för vardera, eller tillsammans 9,000 kronor; samt

till kvinnliga biträden hos bibliotekskonsulenterna med 12,758 kronor, därav 3,300 kronor till det biträde, för vars avlönande 1922 års riksdag i sammanhang med beslutet angående ändrade bestämmelser rörande expedieringen av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirklar m. m. anvisat medel, 1,400 kronor till ersättning åt vikarier samt 342 kronor till ålderstillägg åt biträden, som uppflyttats i högre löneklass.

Sammanlagda beloppet av de för budgetåret 1926—1927 erforderliga medlen skulle alltså enligt denna beräkning utgöra högst cirka 533,500 kronor.

Överstyrelsen har i avgivet förslag till omorganisation av statens under-